תלמוד בבלי · אחרונים · חידושי חתם סופר

חידושי חתם סופר על נדה

רבי משה סופר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי חתם סופר על נדה

רבי משה סופר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-חתם-סופר-על-נדה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 7
דף ג. 9
דף ג: 11
דף ד. 11
דף ד: 13
דף ה. 14
דף ה: 15
דף ו: 17
דף ז. 18
דף ח. 20
דף ח: 21
דף ט. 22
דף ט: 27
דף י. 33
דף י: 34
דף יא. 35
דף יא: 36
דף יב. 38
דף יב: 42
דף יג. 44
דף יג: 46
דף יד. 47
דף יד: 48
דף טו. 49
דף טו: 49
דף טז. 50
דף יז. 50
דף יז: 51
דף יח. 55
דף יח: 57
דף יט. 58
דף יט: 60
דף כ: 60
דף כא. 62
דף כא: 66
דף כב. 68
דף כב: 72
דף כג. 77
דף כג: 79
דף כד. 80
דף כד: 81
דף כה: 83
דף כו. 83
דף כו: 84
דף כז. 84
דף כז: 85
דף כח. 86
דף כח: 87
דף כט: 87
דף ל. 90
דף ל: 92
דף לא. 93
דף לא: 93
דף לב. 95
דף לב: 96
דף לג. 96
דף לג: 98
דף לד: 98
דף לה. 99
דף לה: 100
דף לו. 100

דף לו: 102
דף לז. 102
דף לז: 104
דף לח: 106
דף מ. 108
דף מ: 108
דף מא. 109
דף מא: 110
דף מב. 112
דף מב: 114
דף מג. 117
דף מג: 117
דף מד. 118
דף מד: 124
דף מה. 126
דף מה: 129
דף מו. 131
דף מו: 133
דף מז. 137
דף מז: 137
דף מח. 140
דף מח: 142
דף מט. 146
דף מט: 147
דף נ. 154
דף נא. 155
דף נא: 156
דף נב. 161
דף נב: 165
דף נד: 166
דף נה. 168
דף נה: 168
דף נו: 169
דף נח. 173
דף נח: 175
דף נט: 177
דף ס: 178
דף סא. 179
דף סא: 180
דף סד: 181
דף סה. 182
דף סה: 183
דף סו. 184
דף סז: 188
דף סח. 190
דף סח: 193
דף סט. 196
דף סט: 196
דף ע: 203
דף עא. 207
דף עא: 208
דף עב. 209
דף עב: 210

דף ב.

אשר קדשנו במצותיו. וצונו על השקידה. הוא יאלפנו אורחותיו. וילמדנו תורה ותעודה. יומם ולילה ועתותיו. יצרנו מפקידה לפקידה. הוא יפקוד בחנינותיו. עם שכולה וגלמודה. ישימנו משוקדי דלתותיו. מזהב ומפז חמודה. הצטידנו מנועם מתיקותיו. לבית עולמים צידה. ולעולמי עולמים תורתיו. בלבנו חרותה וצמודה. הוא ישלח עזרותיו. בעסקנו במסכת נדה. אליו אודה מהודיותיו. ואזבח זבחי תודה. דברי גנוזי חמדותיו. גמול ידו הדה. נשא עין למעונותיו. ואליו אתפלל בקידה. יצילנו ממכשול בהוראותיו. ונמצא חן ושכל טוב בהלכה ובהגדה:

דיין שעתן מזה הלשון משמע דגם בשעתן לא הי' ראוי לטמאות והיינו בדלא ארגשה רק שמצא הדם ע"י עד דמהראוי שלא לטמאותה דבעי' עד שתרגיש בבשרה ומ"מ מטמאים משום שמא הרגשת עד הי' א"כ די' שעתה אבל לא יטמאנה למפרע ומשו"ה הוכרח רש"י לפרש משנתינו בבדיקת עד ע' מהר"מ לובלין ועיין לקמן ע"א תוס' ד"ה מרגשת בעצמה וכו' וק"ל:

הלל אומר מפקידה לפקידה. דבר מבואר הוא שאין מעל"ע שבנדה מטמא אלא לתלות ולא לשרוף והיות כן נוראות נפלאתי על דברי התוס' סוטה כ"ח ע"ב ד"ה בר"ה ספיקא טהור וכו' שכ' וז"ל. אבל בהא איכא למתמה אמאי משוי' מטה כספק טומאה ברה"י וכו' והוא פלא הא באמת לא משוינן מעל"ע כספק טומאה ברה"י דודאי טמא אלא אמרינן תולין כמבואר וחזרתי על כל הצדדים ולא עלה בידי תירוץ מרווח:

והמשמשת בעדי' ה"ז כפקידה פירש"י דקאי נמי אעד דלפני תשמיש וצ"ע שהוא נגד הש"ס לקמן ה' ע"א דאמרינן מתוך שמהומה לביתה לא בדקה שפיר. וראיתי בפי' המשנה להרמב"ם שכ' דאפילו למ"ד דיה שעתה מ"מ מטה טמאה מעל"ע וצ"ע דלקמן ה' ע"ב לא משמע כן אלא דאי לא דיה שעתה מטה נמי טמאה אבל אי דיה שעתה לכל מילי דיה שעתה והי' נ"ל לומר דס"ל להרמב"ם דלמאי דאמרינן עד שלפני תשמיש אינו ממעט ומגיה' במשנתינו ומשמשת בעדים ולא המשמשת ע"ש וא"כ לכאורה צריכים לדחוק בלשון המשנה דקאמר וממעטת על יד מעל"ע אהי קאי דהא ומשמשת בעדי' אדיה שעתה קאי ולענין מאי ממעטת יש לדחוק בזה. אמנם הרמב"ם הוה ס"ל דלהך מ"ד דמגיהי' ומשמשת בעדי' איהו ס"ל דאפילו אי דיה שעתה מ"מ משכב ומושב מטמא מעל"ע דלא כסוגיא לקמן ה' ע"ב הנ"ל ופסק הרמב"ם כוותיה כן נ"ל. וא"כ לפ"ז יש לומר גם פירש"י דס"ל כן להלכתא אמנם לקמן לא משמע כן דהרי משמע דאף ע"פ דיש לה ווסת מ"מ שלא בשעת ווסתה לכ"ע מטמאה מעל"ע ואם כן שפיר משכחת ליה שלא

בשעת ווסתה וליתא למ"ש פה. ועיין לקמן אי"ה בשמעתין שמתוך שמהומה לביתה שם יתישב פירש"י דמתני' על נכון. ובשמעתין דזעירי אי"ה שם תמצא ישוב להרמב"ם בפי' המשנה הנ"ל:

אינה מונה אלא משעה שראתה אפשר דקמ"ל אפילו למ"ד טבילה בזמנה מצוה מ"מ לא תמנה למפרע לחוש לזמן כל אותן הטבילות (קמ"ל) ועמ"ש תוס' לקמן וי"ו ע"א ד"ה ואינה מונה וכו':

מ"ט דשמאי קסבר העמד אשה על חזקתה עמ"ש והאריכו התוספות והעלו דדבר שאין בו דעת לישאל אתיא מדרב גידל והקשה מהר"מ לובלין א"כ ברה"י נמי נילף מיש בו דעת לישאל ותי' דהתם נמי מכאן ולהבא הוא דטמא דכתי' יאכל בשר ודבריו תמוהים אטו אגברא קאי אטומאה קיימי' והכי קאמרינן מי שהוא טהור יאכל הא ספיקא לא יאכל ומשכחת ליה בנגע בא' בלילה ועכשיו מצאו מת לא יאכל מכאן ולהלן קדשים משום ספק טומאה למפרע וה"ה במעל"ע שבנדה נמי מה שנגעה בתוך מעל"ע מטמאה עתה מכאן ולהבא וקו' מהר"מ במ"ע. אבל לפע"ד מעיקרא לק"מ דקרא קאמר כל טהור יאכל הא ספק לא יאכל ולא משכחת ספק אלא בלית ליה חזקת טהרה ולא חזקת טומאה דאל"ה ודאי הוא ולא ספיקא דחזקה דאורייתא אי נמי משכחת ליה אפילו בחזקת טהרה ובטומאה דאתי' מסוטה דהתם לא מהני חזקה אבל טומאה דלא אתיא מסוטה כגון טומאה דלמפרע ואית לה חזקה ליתא בכלל רב גידל וק"ל:

עוד כ' תוספות דאשה בכל מקום שהיא מקרי מקום מציאתה וצ"ל אע"ג דבפרק המדיר בסוגיא דמומין משמע להדיא דבאשה נמי שייך חזקת מקום כאן נמצא וכאן הי' י"ל התם ארשות דיינינן אי ברשות בעלה או ברשות אביה ולא אמקום מעמד האשה וכה"ג כ' תוס' שם להדיא ד"ה על בעל החמור וכו' ע"ש:

והלל כי אמר העמד דבר על חזקתו וכו' עי' מ"ש תוס' וביאור דבריהם תעיי' בדבריהם בחולין ט' ע"ב ד"ה התם ומהר"ם לובלין שם. ומ"ש תוס' וא"ת א"כ היכי ילפינן מסוטה דברה"י ספקו טמא וכו' לולא דמסתפינא דמחכו עלי הוה אמינא מלתא דהרי אמר ר"ל ריש מסכת סוטה אין מזווגי' אשה אלא לפי מעשיו וא"כ אי מטמאי' האשה מוציאי' גם האיש מן חזקת כשרות שלו אע"ג דע"כ א"א לומר שגם הוא הוא פרוץ בעריות דא"כ אינו מנוקה מעון ואין המים בודקין. ולא נתכוון ר"ל אלא בדברים אחרים הוא פרוץ ודבר הלמד מענינו הוא ואיש את קדשיו לו יהיה כפירש"י בחומש מ"מ יהיה איך שיהיה מפקינן גם לגברא מחזקתי' וידוע דהש"ס שם מחלק בין זיווג ראשון לשני. והא"ש דלעולם מה שאתרע חזקתה ע"י שקנא לה ונסתרה מחשבין כקרוב לודאי שנטמאה כתי'

תוס' ואפ"ה בר"ה טהור וא"כ ש"מ דאפילו בלא שום חזקת טהרה מטהרי' בר"ה. ואין לומר דלמא משום דאוקי הבעל בחזקת כשרות ז"א דעכ"פ בזיווג ראשון מא"ל דאפשר שהיא זינתה ומ"מ הוא בכשרותו ואפ"ה מטהרים בר"ה א"כ מוכח מזה דבר"ה טהור אפילו בלא שום חזקה. אך ברה"י ילפינן לטמא אפילו איכא חזקת טהרה היינו מזיווג שני דהרי בכל ענין משקים הסוטה אפילו בזיווג שני ומפקי' גברא מן חזקת כשרות שלו. ואין לומר ממילא כי אתרע חזקה שלה שהרי קנא לה ונסתרה ממילא אתרע נמי כשרות שלו דהא בהא תליא ז"א דקיי"ל כר"ח חולין י' ע"א סכין אתרעי בהמה לא אתרעי וה"נ דכוותיה וק"ל:

דף ב:

ומ"ש ממקוה הקשו תוס' (לעיל ד"ה מעל"ע) דלמא משום בטול פו"ר הקילו בנדה טפי ולפע"ד לא שייך זה אלא לבתר דידעי' דמקוה שאני משום תרתי לריעותא אבל בנדה אין שום הו"א לטמא מדאורייתא א"כ בעשיית סייג לחלק ולהקל משום בטול פו"ר אבל לפי הס"ד דמקוה דומה לנדה ואפ"ה מטמאי' ודאי בין בר"ה בין ברה"י אם כן ע"כ דאורייתא הוא הך טומאה ומקשה מ"ש דבנדה לא מטמאי' מדאורייתא ואהא לא שייך לומר משום בטול פ"ו הקילו דמדאורייתא אין לחלק והוא פשוט:

השתא הוא דחזאי עמ"ש תוס' מסוגיא דקידושין ולדידי צל"ע טובא איך אמר התם דרב כר' נתן הלא להתוס' ע"כ צ"ל לרב דרובא דעלמא בריאי' נינהו ואם כן לרב תספיק ליה בלא"ה משום דהולכי' בממון אחר הרוב. וק' זו י"ל עפ"י מ"ש פ"י בק"א לכתוב' סי' מ"ו בשם ריב"ש דחד רובא לא עדיף מב' חזקות נטשטשו כאן כמה תיבות] וביותר קשה למסקנא דרב כר' יעקב וקשה א"כ (כ"ש) [כי] הוא בריא וגם רובא דעלמא בריאי' נינהו מ"ט יביאו הם ראיה הלא לרב מוציאין ממון משום רובא וצע"ג לכאורה. ויש לומר ע"פ מ"ש ב"י בהלכות מקואות בשם תשובות הר"ן דהך רובא דבריאים לאו רוב מעליא הוא משום דאדם עשוי להתחלות ר"ל ע"ש וע"פ דברי הר"ן הם דבריו בש"ע סי' ר"א סעי' ס"ה ע"ש וק"ל. ועיין מ"ש תוס' בסנהדרין ג' ע"ב ד"ה דיני ממונות וכו' ומ"ש תוס' רגילות שערות לבא מצפרא ר"ל סי' בוגרת דלקמן מ"ז ע"א. אמנם בספר אור חדש לקידושין ע"ט כ' בזה דבר נאה ע"ש:

התם תרתי לריעותא עמ"ש תוס'. ולפי דבריהם יש כאן שלשה דינים בחזקה דהשתא והוא. א) חזקה דהשתא דרגילות לבא וראוי להיות כן מכבר כמו בוגרות שראוי ורגילות לבא מצפרא פלוגתא דרב ושמואל וקיי"ל כרב דאזלינן בתרה. ב) חזקה דהשתא דיכולה

להיות כן נמי מלמפרע אבל אין רגילות יותר בזה מבזה. יש בה ב' חלוקי דינים. א) כמו מקוה דאיכא נמי עוד חזקת אדם טמא אזלינן בתר אותה חזקה דהשתא ומצרפין לתרתי לריעותא. ב) אי ליכא חזקה בהדה כמו בנדה לא אזלינן בתרה ומטהרים מן התורה רק לחומרא בעלמא בתרומה וקדשים. ג) חזקה דהשתא דקרוב לודאי שבאה עתה ולא מקודם כגון סכין ששבר בה עצמות או טבל ועלה ומצא עליו דבר חוצץ יש ג"כ ב' דינים. א) אי הוה תרתי לריעתא בחד גופא כמו בעלה ונמצא עליו דבר חוצץ אזי מטמאינן. ב) אי לא הוה בחד גופא אזי אמרינן בהמה לא אתרעי סכין הוא דאתרעי ומכשירין:

הכא איכא חדא לריעותא הקשו תוס' מויצא הכהן ותי' לחלק דהתם רגילות להתחסר בבת אחת ועיין בתשו' חכם צבי סי' ג' (פירוש) [תי'] לדבריהם ע"ש דכללא כייל דכיון שיש לתלות החסרון בזמן רב דז' ימים משעת הסגר עד עתה לא תלינן בזמן קצר לומר שנחסר מזמן ראיית הכהן עד ההסגר ובאמת הה"נ במקוה מי שטבל בו קרוב מאוד למדידה טהור ומשמע דשיעור סמוך היינו עונה אחד והיינו נמי טעמא דמחלק בין ראהו חי מבערב ללא ראהו אע"ג דודאי פעם אחד היה חי מ"מ שאני היכא דלא ראוהו חי מבערב תלינן שכבר מת מזמן רב משנתלה שמת בעונה זו שבין ערב לבקר וק"ל עכ"ד הח"ץ. ונ"ל דמש"ה לא תי' תוס' שם בחולין כלל והניחו בקו' משום דסברת ח"צ הנ"ל היינו רוב פעמים אינו מתחסר בפ"א וזהו בתר דידעינן דאזלינן בתר רובא והתם אזלי התוספות בהס"ד לא הו"מ לשנויי [הכי] וצל"ע מש"ס דגיטין ל"א ע"ב חלוקין עליו חביריו על ר"א ע"ש וצע"ג הא התם אבודין דומה לנגע ואף אם נדחק דשייך אבודין בהקרבה וכדומה דמתחסר מעט מעט מ"מ מאי מקשה התם פשיטא הא איכא לאוקמי באבודין כעין שריפה וכדומה שנעשה בבת א'. והנה עמ"ש ט"ז ליו"ד סימן שס"ד סק"ב ודבריו תמוהים מאוד מה שהביא מפסחים צ"א תימה לי הא מבואר דלא אזלינן בתר חזקה דהשתא אלא לקדשים ולא לחולין וא"כ איך יביא לעזרה פסח שני. אע"כ צ"ל בכוונת תוס' דפסחים צ"א א' משני דברים או כיון דעכ"פ לקדשים טמא הוא מדרבנן וא"כ מדרבנן אסור לו לעשות פסח ראשון וממילא נדחה הוא לפסח שני אפילו מן התורה דהאי איסורא דרבנן דרביעא עליה לא גרע מהיה חבוש בבית האסורים. או דנאמר שאני התם דה"ל כמו בוגרות לפנינו ביומא דרגילה להשתנות שהרי גל נפל עליו ואנו מחפשים אחריו אי חי אי מת וזהו פשוט מאוד. ומה ענין זה לנדון דמהר"מ מינץ. והא אין לומר שם נוקי אחזקתיה שאינו אבל. ז"א דעכ"פ הרי הוא אבל שעה א' משום שמועה רחוקה ואחר כך כשרוצה לפרוק האבילות מעליה הרי הוא בחזקת אבל. ואפשר דלא שייך בהא ספיקא דרבנן לקולא כיון דאתחזק איסורא עמ"ש ש"ך לעיל סי' ק"י בכלל

ס"ס סי' כ' והארכתי בכל הדינים הללו בחי' לסוגיא דעירובין ל"א ע"ש. שוב הראוני כי כוונתי ברוב דברי הנ"ל לדברי חי' בכור שור במס' מועד קטן ונהנתי גם מצאתי קצת בתשובת נב"י ע"ש:

מכאן ואילך ספק פירש"י דאתיא כרבי דמן הרעה על היפה דאין תרומתו תרומה ותוס' דחי דאפי' לרבנן דכיון דיתכוון לפרוש מן היין הוה ליה תרומה בטעות ולפע"ד י"ל דס"ל לרש"י דעכ"פ למ"ד ג' ימים אחרונים ודאי חומץ א"כ מיד כשטעם מן החביות הא אפשר דמתתאי עקר וכבר התחיל להחמיץ ע"ש בב"ב. וא"כ מה הועיל בטעימתו אלא ע"כ היה דעתו לפרוש כן מריחי' חלא וטעמיה חמרא ולהך מ"ד חלא היא ע"ש ואמאי אין תרומתו תרומה וע"כ צ"ל דס"ל כרבי וא"ש. ועמ"ש בסמוך אי"ה עוד מזה:

אדרבה העמיד יין על חזקתו הקשה מהרש"א הא באמת ספיקא הוה וי"ל מ"מ ק' לריש לקיש יבמות פ"א ע"א דס"ל גבי אנדרוגינוס מאכילה בתרומה בזה"ז דרבנן ושריא ספיקא ע"ש והה"נ הכא הא תרומה בזה"ז שריא ומשו"ה משני דאיכא תרתי לריעותא וכדפריך ורמי מקוה וחבית אהדדי הו"מ למימר חבית דרבנן מקוה דאורייתא אלא דבעי לשנויי גם למ"ד שם תרומה בזה"ז דאורייתא או כעין דאורייתא כמ"ש והאריך מ"ל בה' תרומות ע"ש:

ורמי חבית אמקוה [קשה] מאי רומיא דלמא שאני מקוה דאפילו שעה א' לא נתבררה חזקתו שהרי אפשר דעם סילוק ידיו לבדוק כבר התחיל להתחסר משא"כ חבית ג' ימים הראשונים ודאי יין וה"ל חזקה גמורה ואזלי' בתרה וצ"ל דק' הש"ס למ"ד ג' אחרונים חומץ ולדידיה אה"נ דאפשר עם טעימתו כבר עקר מתתאי עיין היטב בב"ב שם ושפיר רמי אהדדי. ובזה מיושב פסק הרמב"ם דפסק מקוה ודאי וחבית ספק וטרח בזה המשנה למלך ספ"י ממקואות. והא"ש דלמאי דקיי"ל עילאי עקר לק"מ קו' הש"ס:

דף ג.

ושניהם לא למדוהו אלא מסוטה לולי דברי התוספות נ"ל דהש"ס לא רצה אלא ללמוד דחזקה דאתרע לא מחשב תו כודאי אלא כספק בעלמא מדחזינן דבסוטה דאתרע חזקתה משוינן לה כודאי ברה"י ואי לאו דבעלמא ספיקא הוה לא הוה מחמרינן לעשותו כודאי אע"כ דהריעותא מגרע כח החזקה לעשותה כספיקא. וא"כ הכא במקוה וחבית דאיכא נמי אידך ריעותא דהעמד טמא וטבל על חזקתו ה"ל תרתי לריעותא ופסול:

ושרצים דמעלמא כ' תוס' דכתם יבש ע"כ טמאה למפרע וכו' ולזה נתכוונו תוס' לעיל לחלק בין נגע למקוה דמקוה עכ"פ כבר יצא מחזקתו דאין דרכו להתחסר בפ"א משא"כ

נגע וק"ל וטעמא עמ"ש ר"ן בחולין דף רנ"ז ע"ב דכיון דע"כ שעה א' היינו טועים בחזקה זו שלפני שעה היינו מחזיקי' מחשבתנו שטהורה והרי עתה לפנינו כתם יבש שכבר היה בה לפני שעה אם כן ממילא בטלה לה חזקתה לגמרי. וכן בטריפה שע"י סירכה ועי"ש דלא תקשי ממומין עי' כל זה פ"ק דחולין [וק' מג' ימים חומץ דשמעתין וק"ל וצ"ע]:

ואב"א היינו טעמא דשמאי משום אשה מרגשת וכו' הקשה בגליון לפ"ז לא א"ש הא דאמר לקמן עשה סייג וכו' וי"ל דמ"מ הקשה הלל דמפני סייג ה"ל לומר לא פלוג לחומרא והשיב לו שמאי משום בטול פ"ו אמרינן לא פלוג לקולא:

והאיכא כתמים כ' מהרש"א מלשון רש"י משמע דהקו' היא מלמפרע ולא מלהבא וטעמו של מהרש"א קצת דחוק. דהא לא איירינן מלמפרע דמעל"ע דאין לו שורש דאורייתא אלא איירינן מלמפרע דעד שעת כיבוס וזהו כמו מכאן ולהבא ולע"ד הדבר פשוט בשלמא מכאן ולהבא דין הוא שתטמא מספק מה"ת ספק אימור מגופה וארגשה ולאו אדעתה וספק משוק של מטבחי' ועברה ולאו אדעתה משא"כ למפרע הא ה"ל ס"ס דלמא מעלמא ואת"ל מגופה שמא השתא חזיתי' אבל להלל לא הוה ס"ס דלדידיה אמרינן חזקה מגופה וארגשה וסברה הרגשת מי רגלים היא ולא תלינן בשוק של מטבחי' ולאו אדעתה. משא"כ לשמאי ע"כ צ"ל לאו אדעתה. או ארגשה ולאו אדעתה או עברה בשוק ולא אדעתה א"כ ה"ל ספק. (מלמפרע) [ולמפרע] ה"ל ס"ס:

ובזה ניחא דלהלל לא מטמאים נמי למפרע דפקידה קודם הכיבוס ונימא מיד אחר הכיבוס נפל הדם על החלוק וכבר מקודם לזה אוקמי' כותלי בית הרחם. והא"ש דקודם כיבוס ה"ל ס"ס שמא השתא מכיבוס ואת"ל משעת כיבוס שמא לא אוקמי' בית הרחם. ולא הוה שם אונס חד דהא' מתיר יותר מחבירו דאי היה דם על החלוק א"כ הנושא החלוק נושא מעינותה של נדה ומטמא אדם משא"כ אי החלוק אינו טמא אלא משום שהיה דם בבית הרחם ה"ל בגדי נדה ולא מטמא אדם. והנה לפי דברינו אלו אי מעל"ע הוא קודם שעת הכיבוס כגון שלבשה החלוק היום א"כ באמת טמאה מעל"ע גם בכתם ובזה י"ל לשון הרמב"ם פ"ט מהל' א"ב הל' ג' שכ' גבי כתם ג"כ טמאה למפרע עד כ"ד שעות ע"ש. ולפי הנ"ל מצי איירי בלבשתה החלוק בתוך כ"ד שעות ועיין מ"ש [הרמב"ם] פ"ג ממשכב ומושב:

אמר אביי מודה שמאי במוך כו' לכאורה נראה דאביי ס"ל כר' יוחנן לקמן דאם רק יש לקופה אוגנים נמי מודה דטמאה ורבא כחזקי' דדוקא שולים והיינו מוך דחוק אבל סתם מוך דכוויץ אינו אלא כאוגנים לא:

דף ג:

מאי איכא בין הך לישני וכו' עי' רמב"ן ורשב"א דה"פ אמאי נאדית מתי' קמא ומשני דמרויח קו' הש"ס מקוה. אמנם באידך קו' מאי איכא בין הך לישני דאם איתא ללישנא דהרגשה נדחקו. ולפע"ד דהא דסמך שמאי על אם איתא או הרגשה היינו בצירוף בטול פ"ו דאל"ה הוה עביד סייג וא"כ היה ק' להך לישני דהרגשה מה יהיה דינה של משמשת במוך נטהרנה ג"כ משום מרגשת הא עכ"פ נעביד סייג ולא שייך בטול פ"ו גבי משמשת במוך ואי נטמאנה הא ה"ל חוכא וטלולא דאותו טעם דהרגשה שייך גם אצלה ומשו"ה נאדי מהך תירוצא. ומשני משום אי איתא מעיקרא הוה אתי דזה לא שייך במוך וגם בטול פ"ו נמי לא שייך גבה ובדין הוא דתהי' טמאה:

המדלה עשרה דליים עיין היטב לשון הרמב"ם רפי"ד מהל' אבות הטומאות והוא תמוה וכל דברי הכ"מ אין להם שחר ועלה ברעיוני לומר דס"ל להרמב"ם ז"ל דספק אם היה השרץ בכלי או בדלי ה"ל ספק טומאה צפה ע"פ המים וטהור אם יש לו אוגנים א"כ אין זה ספק טומאה צפה דוקא אי הטומאה ודאי צפה וספק נגע זהו טהור אבל ספק אי היה צפה או לא זהו [ספק] טמא לכן אי יש לו לדלי אוגנים אפשר נתעכב השרץ אחר המים וספק אי היה צפה או לא היה צפה זהו ספק טמא משום דאדם אוחז הדלי בידו וה"ל בידי אדם. זהו דין הדלי. אך שארי הכלים לא תליא בזה ואין ספיקו בטומאה צפה אלא במים שבהם אע"ג דזה תלוי' בזה דאם נטהר הדלי ממילא כל המים טהורים ז"א דכן מצינו במשנה פ"ו דטהרות המסוכן ברה"י ע"ש וה"נ אין זה תלי' בזה וא"כ היה ראוי לטמא הכלים אלא משום שהכלים אין בהם דעת לישאל. אלא מ"ש אח"כ המערה מכלי לכלי א"א לישבו לפ"ז וצ"ע:

א"נ מיא לא קפיד עליה ונפקא מניה בין הני לישני יין ושמן דשרקי וקפיד נמי עליה כמי פירי וק"ל:

דף ד.

כי פליגי חזקי' ור' יוחנן הקשו תוס' מראוהו חי מבערב ולפע"ד לישב דבתשובת נב"י יהיב שני טעמים על ראוהו חי מבערב אחד כיון שבאותו מקום בעצמו ראוהו חי א"כ ע"כ ליכא למימר כאן נמצא מת וכאן היה מת מעולם שהרי ע"כ שעה א' היה חי כאן כשראוהו בערב חי. ועוד טעם אחר משום כשנגע בא' בלילה ולא ידע מנו א"כ הרי כבר נסתפק הנוגע בעצמו אי טהור אי טמא הוא ויצא מחזקת טהרה שלו משא"כ כשראוהו מבערב חי הרי כשנגע בו החזיק עצמו לטהור כמו שהיה דמסתמא עודנו חי כמו שראוהו

לכן השתא נמי דמצאו מת מוקמי' האדם בחזקת טהרה ע"ש ונפקא מניה בין הני תרי שנויי דנב"י הנ"ל הוא לתי' קמא בעי' דוקא ראוהו חי באותו מקום ממש ולשנויי בתרא מהני אפילו במקום אחר. והא"ש דחזקיה ס"ל משו"ה מטמאים התם ברה"י דמיירי בראוהו חי במקום אחר ומ"מ ברה"ר טהור וכשינויי בתרא דנב"י הנ"ל אבל הכא בקופה דבמקומה היא ובדקנוה משו"ה טהור ברה"י ור"י ס"ל התם נמי בראוהו חי באותו מקום דוקא ואפילו בר"ה טמא וה"נ דכוותיה:

ובמקום מציאתן. הטעם משום כאן נמצא וכאן היה עיין פרק המדיר בסוגי' דמומין. [דאם נמצא] ברשות אביה אמרינן כאן נמצא וכאן היה כבר מאז קודם אירוסין ובנמצא ברשות בעלה אמרינן כאן הוא דנמצא וכאן היה ולא ברשות אביה והן הנה ב' חזקות הנזכרות פה שעת מציאתן הוא כמומין בבית אביה ומקום מציאתן הוא כמומין בבית בעלה. ולזה כיון רש"י ד"ה טהורה מלטמא וכו' אלמא כל הטומאות כשעת מציאתן וכו' וקס"ד דה"ה נמי למקום מציאתן וכו' פי' כיון דמשרש א' יצא ב' החזקות א"כ סד"א דה"ה מקום מציאתן ועמ"ש בסמוך אי"ה:

והתנן ככר ע"ג הדף כו' יל"ד דאין זה מדרך הש"ס כיון דאין קו' והתנן תליא בקו' ראשונה של מחט ושרץ שרוף ואותה הק' נדחית בוכ"ת א"כ למאי מייתי ליה הש"ס כלל. וי"ל דידע שפיר לחלק ולומר דגבי קופה ליכא אלא חדא חזקה היינו כאן נמצא דשעת מציאתן אבל חזקה דמקום מציאתן מנגד לזה אך משא"כ גבי מחט ושרץ שרוף תרווייהו איתנהו המקום ושעת מציאתן ומשו"ה דין הוא שיהיה טהור לגמרי וזהו ממש ק' תוס' ד"ה ומי תלינן אלא שזהו דוקא אי אמרינן דבקופה תלינן מן התורה בין בתרומה בין בקדשים א"כ י"ל דחילוק זה הוא מן התורה דבתר חדא חזקה לא אזלינן ובתר תרי אזלינן והכי אית ליה לרבא בעירובין ל"ב ע"א וא"כ כיון דמדאורייתא הוא א"כ קשה מכאן מה תאמר שאני ככר דחולין הוא כמ"ש תוספות ד"ה שכל וכו' משא"כ קופה מיירי דוקא בטהרת תרומה וקדשים וכמ"ש תוס' ריש מכילתין א"כ ע"כ תאמר מן התורה סגי בחדא או שעת או מקום ורבנן עבדי מעלה לתלות א"כ קשה ממחט ושרץ דבדרבנן אין לחלק בין חדא לתרי כיון דעשו מעלה על דין תורה וסברא זו כ' פני יהושע פרק כל הגט גבי נותנה בחזקת שהוא קיים ע"ש וא"ש וק"ל:

ככר ע"ג הדף כו' כ' תוס' וז"ל וי"ל דפריך אי בשום מקום וכו' פי' לפירושם כיון דככר שע"ג דף מצוי ליפול ואם נאמר דאזלינן בתר מקום מציאתו של עתה להקל משום שאין בו דעת לישאל ע"כ צ"ל דמקום מציאתו הוה סברא מעליותא כמו מצוי ליפול דככר

דאז ה"ל ספק שקול ומפני שאין בו דעת לישאל אזלינן להקל כך צ"ל וא"כ בקופה דאין סברא מתנגדת ה"ל למיזל בתרא לגמרי כיון דמוכח דסברא מעלייתא היא וק"ל:
וצר"א לא נצרכה אלא למקום מדרון פי' תוס' שהמדף במקום מדרון כ' כן לפמ"ש בד"ה שאני אומר דמוכחא מלתא שאדם טהור הורידה בכוונה לתקנתה והיינו ע"כ משום שהדף העליון הוא מדרון ועלול הככר ליפול ע"כ לתקן זאת בא אדם והסירה וא"כ מה חידש לן ר"א ועוד דהכי הל"ל לא שנו אלא במקום מדרון אע"כ כלל ר"א והוסיף שגם המדף נמי מדרון ומייתי ליה ש"ס הכא לומר דמפני כן לא מחשב כתרתי למעליותא המקום והזמן משום שעשוי להתגלגל ממקומו:

דף ד:

ה"נ נימא עורב אתא ושדא עמ"ש תוס' ד"ה ה"נ וכו' והכוונה קרוב למ"ש לעיל כיון דסברת שאני אומר חזקה ואלימא כ"כ נגד סברת מצוי ליפול לעשותו ספק שקול ומקלינין בשאין בו דעת לישאל א"כ בקופה שאינו עשוי ליפול א"כ נימא עורב אתא ולהוי ודאי טהור:
ואב"א הכא בטומאה דרבנן הקשה בגיליון דלשיטת רש"י ה"ל לפרש דס"ד דמדף היינו בגדי ע"ה ולפע"ד מדף היינו טומאה קלה במינה אי בדאורייתא עליונו של זב דקיל מתחתונו ואי בדרבנן היינו בגדי פרושים דקיל מבגדי ע"ה. אבל לפרש מדף בגדי ע"ה דחמור במינו זה לא ס"ל לרש"י:
דיקא נמי דקתני מדף וכו' ע' רמב"ם פ"ו ממשכב ומושב דעליונו של זב אינו אלא דרבנן וכ' כ"מ דס"ל (ואב"א) [דהואב"א] דשמעתין נמי מעליונו של זב מיירי ופסק כן דהוה מדרבנן ע"ש וא"כ לא מפרש ליה בככר תרומה ומדרס פרושי' מונח תחתיו ע"כ יש להפליא במ"ש ז"ל פי"ו מה' אבות הטומאה דככר של תרומה מונח ע"ג דף ומדרס מונח תחתיו מ"ט כתב מלתי' בתרומה ומ"ט כתב מדרס ונ"ל דצ"ל אהש"ס מ"ט לא מוקי באמת בתרומה דהרי כ' הרמב"ם פ"א מהל' תרומות דמעזרא ואילך כל התרומות דרבנן וא"כ דין הוא להקל בה ומאי דוחקי' לאוקמי בטומאה קלה ונ"ל דידע הדיקא נמי מדקתני מדף ש"מ בטומאה דרבנן מיירי וא"ל היא גופא קשיא אמתני' מ"ט נחט מדף הלא בלאה"נ תרומה בזה"ז דרבנן די"ל דמתני' אתיא כר' יוסי דתרומה בזה"ז דאורייתא משו"ה דקדקה מתני' ותני מדף משא"כ הרמב"ם דפסק תרומה דרבנן אע"ג דמ"מ החמיר בה בכל דוכתא כדאורייתא מ"מ בהא מודה דאמרינן שאני אומר כמ"ש והאריך מ"ל בה'

תרומות מסוגי' דס"פ הערל ע"ש א"כ יפה כתב ככר של תרומה ואפילו מדרס דאורייתא מונח תחתיו נמי אזלי' לקולא שאני אומר אדם בא ונטלה:

פשיטא כיון דבדקה עצמה בשעה ראשונה דקדק הש"ס בקושיי' לומר בשעה ראשונה הוא ע"פ מ"ש מהר"מ לובלין במתני' דכל בדיקה שאינה מתקנת חכמים כמו שחרית וערבית אותה אינה ממעטת ע"כ מקשה פשיטא כיון דמיירי בבדקה בשעה ראשונה דייקא שהוא מתקנת חכמים פשיטא שממעטת:

איכא בנייהו דאיתניסא ולא בדקה יל"ד מ"ט לא (מייתי) [הביא] הרמב"ם הך דהיכא דאתניסא לא מטמא מעל"ע דהא בדרבנן אזלינן להקל ובכה"ג פסק פ"ג ממשכב ומושב לקולא כלישנא בתרא לקמן דף ע"א הנח מעל"ע דרבנן ע"ש וא"כ ה"נ דכוותיה ונ"ל משום דיש להוכיח כלישנא קמא מלקמן ל"ט ע"א גבי י"א יום שבין נדה לנדה הרי היא בחזקת טהרה ולא בעיא בדיקה ומ"מ מטמא מעל"ע ומייתי ליה תוס' בשמעתין ד"ה כל אשה וכו' ע"ש ואם כן התם הלא שפיר עבדא דלא בדקה בתוך י"א יום ואפ"ה מטמא מעל"ע וע"כ משום שלא תחלוק במעל"ע וכל"ק וא"ש הרמב"ם וק"ל:

דף ה.

לחומרא מוקמי' מ"ש תוספות דמעיקרא דמתני' ככ"ע לא מהדר לאוקמי' לחומרא משא"כ עתה דברייתא לא אתיא ככ"ע זה נ"ל דוחק דמ"מ עדיף לאוקמי מתני' ככ"ע טפי מברייתא. אבל לולי דבריהם ז"ל הייתי אומר דמשום חומרא דמעל"ע שבנדה ניחא ליה טפי לאוקמי מתני' ככ"ע אפי' לקולא דמעל"ע גופיה חומרא בעלמא היא. אבל השתא שמעינן בברייתא דטומאת כתמים בהא תלינן לכן אזלינן לחומרא טפי מבמעל"ע:

ר"מ היא דמחמיר בכתמים פי' תוס' שרגיל להחמיר בכתמים פי' ומשו"ה סתם דבריו בברייתא ואמר סתם כתמן טמא ולא פירש שהוא למפרע משום דהאי תנא ר"מ שדרכו להחמיר בכתמים וסתמו כפירושו שטמא למפרע כנ"ל וא"צ למ"ש מהר"ם לובלין ז"ל:

עד שלפני תשמיש אינו ממעט כפקידה כבר הזכרתי במשנתינו דרש"י שם לא פי' כן וי"ל משום דשמואל דחיק טובא בפי' משנתינו לקיים דבריו כמבואר בשמעתין. וא"כ אי לאו שהיה לו הכרח לשמעתי' דעד שלפני תשמיש אינו ממעט לא היה נכנס כ"כ בדחוקים. ונ"ל ההכרח לדבריו משום דאל"כ מה מועיל כלל עד שלאחר תשמיש דממעט ג"כ (מה מועיל) דהרי כ' תוס' ד"ה השתא מעל"ע ממעטת פירש השתא מעל"ע דפשעה וכו' עכ"ל משמע מדבריהם דלמסקנא תרווייהו צריכי. מעל"ע קמ"ל אע"ג דפשעה. ופקידה קמ"ל אע"ג דאיכא הפסד טהרות. וא"כ קשה אי נימא [דעד] דלפני תשמיש נמי ממעטת א"כ

מה מועיל הא דלאחר תשמיש דממעט אי בעברה ולא בדקה לפני תשמיש ואז ממעט אחר תשמיש א"כ מוכרח מזה היכא דפשעה ולא בדקה כתקנת חכמים מ"מ ממעט א"כ מעל"ע ל"ל דקתני ואי נימא דלעולם בבדקה לפני תשמיש ונ"מ במה שנגעה בשעת תשמיש תיפוק ליה דבלא"ה נמי מטמאה משום משמשת דטמאה קרי וא"ל מ"מ נ"מ דמשום מעל"ע היתה מטמאה משכב ומושב א"כ קשה מטה ל"ל דתני ואי משום דזעירי דמטמא משכב ומושב הא זה כבר אשמעינן כנ"ל. אע"כ מזה מוכח דעד לפני תשמיש אינו ממעט וא"ש הכל. א"כ כל זה למאי דס"ד דהש"ס משא"כ למסקנא דאר"י טומאה הבאה בידי אדם נשאלין ואפילו אין חברותיה כו' א"כ אמרינן לעולם עד שלפני תשמיש נמי ממעט. ושלאחר תשמיש אתי למעט שעת תשמיש ממשכב ומ"מ קמ"ל מטה במתני' לומר אע"פ שאין בו דעת לישאל מטמא משום דבאה בידי אדם וכר' יוחנן. לכן פי' כן רש"י במתני' וק"ל ועמ"ש בסמוך אי"ה:

אינו ממעט כפקידה (אמרו) [תיבת] כפקידה נראה שפת יתר ולולא דמסתפינא הו"א דכפקידה שהיא ממעטת מעל"ע הוא דלא ממעט וטעמא משום דפשעה ולא בדקה בזמנה בדיקה הראוי בחורין וסדקין א"כ אינו בדין דבדיקה כי האי שאינה בחורין ובסדקין תועיל לה לפטרה מקנס עד שתחזור ותבדוק בחורין וסדקין כאותה בדיקה שעברה על שעתה. לכן אינו ממעט כפקידה דוקא אבל מפקידה לפקידה ממעטת. ובזה מדוקדק לשון רש"י במתני'. ועוד נ"ל לפי סברא זו הו"מ הש"ס למימר דעד שלאחר תשמיש דשייך ביה שמא תחפנה אינו ממעט אלא עונה שנקנסה וחשו להפסד טהרות והקילו לסמוך אבדיקה שלאחר תשמיש. ועד שלפני תשמיש אינו ממעט אותה עונה יתירה כנ"ל. אבל ממעט היא עונה דמשחרית עד עתה. נמצא בין שניהם ממעטינן מעל"ע. והא בלא הא [לא] סגי ולק"מ קו' הש"ס אשמואל אלא הש"ס עדיין לא אסיק הך צריכותא (דהש"ס) דיש להקל משום הפסד טהרות לכן דחיק בפי' משנתינו ולמסקנא ל"צ לכל זה וגם בזה [י"ל לשון] רש"י במשנתינו וק"ל:

דף ה:

הא מעל"ע מטה נמי מטמי' מסייעא ליה לזעירי. כבר כתבתי' לעיל במשנתינו דבפי' המשנה להרמב"ם כ' דייקא בהיפך דלמ"ד נמי דיה שעתה מ"מ מטה מטמאה דבטומאה חמורה כמשכב ומושב מודה דמחמרינן ע"ש. וצ"ל דס"ל להרמב"ם דלמסקנא ע"כ א"א לומר דמתני' אתי לדיוקא הא מעל"ע מטה נמי מטמי' דהא לא בא לסתום אלא לפרש. וא"כ הרי אכתי לא ידעי' אי במטה מטמא משום משכב ומושב וקמ"ל הא דזעירי או

דלמא במגע לבד מטמא וקמ"ל אע"פ שאין בו דעת לישאל וכר' יוחנן אע"כ למסקנא לא אתי מתני' להך דיוקא אלא לדייק הן טהורות הא מטה טמאה אפילו אי דיה שעתה וק"ל: תרגמה זעירי כשחברותיה נושאות אותה במטה. תוס' ריש מכילתין דייקו הא היא וחברותיה ה"ל ר"ה. וראיתי בחי' רמב"ן שתירץ דומיא דסוטה בעינן והתם אנשים בעינן דאסור לייחד עם ב' נשים. ודבריו תמוהים מש"ס ר"פ ב' נזירים גופיה דמייתי' דשם פריך אינהו והך דקאי גביה ה"ל תלת וה"ל ספק בר"ה ומאי קושי' דלמא בנשים מיירי. ועוד בלא"ה מוקי ליה התם בנשים משום הקפת הראש עי"ש וא"כ לא הוה ר"ה להרמב"ן עוד כ' שם רמב"ן דהנדה שהיא [המטמא לא מתחשב בהדי תלתא. וצ"ע] דהא בסוטה הנואף הוא המטמא ומתחשב בהדי תלתא. וי"ל לפמ"ש תוס' בסוטה כ"ח ע"ב ד"ה בר"ה ספיקו טהור כו' שהקשו ודאי מגע וספק טמא הא לא דמי לסוטה ואנן דומיא דסוטה ממש בעינן כמו דעת לישאל ותי' דלעולא לא בעינן דומיא ממש ויש בו דעת לישאל לא מסוטה גמרינן אלא מדרב גידל. והתם כ"ט ע"א עביד הש"ס צריכותא דאי לאו דרב גידל ה"א מסוטה דבעינן דעת שניהם נוגע ומגיע ע"ש. והא"ש דוודאי למאי דקיי"ל דמדרב גידל נפקא לן דעת לישאל ולא בעינן ממש כסוטה מודה רמב"ן דאפילו ג' נשים נמי הוה ר"ה אע"ג דבסוטה אנשים בעינן מ"מ הא לא בעינן ממש דומיא דסוטה ומשו"ה פריך ש"ס שפיר ר"פ ב' נזירים אך הכא קאי רמב"ן לזעירי דלית ליה הא דספק טומאה הבאה בידי אדם משמע דבעינן דומיא דסוטה נוגע ומגיע לכן בעינן דעת נוגע ומגיע לכן בעינן שהנדה יושבת על המטה וגם חברותיה נושאות אותה והם טמאים משא נדה כמ"ש תוס' ועי"ז מתטמאת גם המטה. וא"כ לטעמיה דזעירי יפה כ' רמב"ן דנשים לא משויה ליה ר"ה דדומיא דסוטה ממש בעיא וא"ש וק"ל:

ואם א"א אלא א"כ נגע פי' לפי מ"ש תוס' דספק נגע היינו ספק נגע תחלה לטומאה ואח"כ להטהרות א"כ ה"נ א"א אלא א"כ נגע (אא"כ נגע) באופן שיטמא. ודע דצ"ל מ"ש תוס' בד"ה והיה מתעטף וקמ"ל דלא הוה ס"ס וכו' לא שייך לזה הדיבור אלא לדיבור שאח"ז ד"ה ואם א"א אא"כ נגע שכ' פשיטא ותי' וי"ל לאו א"א כלל קאמר אלא קרוב לודאי. וכאן שייך וקמ"ל דלא הוה ס"ס וכו' ואין כוונתם לס"ס ממש אלא שני ספיקות לטהר פי' נהי דקרוב לודאי שנגע מ"מ קצת אפשרות יש שלא נגע כלל ויש נמי קצת אפשרות (יש נמי) שנגע תחילה לטהרות וא"כ בצירוף ב' אלו ה"ל ספק טומאה בר"ה או אין בו דעת לישאל וטהור קמ"ל דלא ובחנם נדחקו מהר"ם ומהרש"א:

אין שונים בטהרות רש"י פי' כאן להדיא דגם ברישא לחומרא אין שונים. ולכאורה הוא נגד ש"ס ערוך לקמן נ"ח ע"א ומייתי ליה תוספות בשמעתין וכן פירש"י שם דלחומרא

לכ"ע שונין. ונלע"ד דס"ל לרש"י ז"ל דרבנן ורשב"ג בה פליגי. רשב"ג ס"ל שונין משוי ליה לודאי לכן ברישא שונין ומשוי' ליה ודאי טמא ובא"א אא"כ נגע שונין. ונהי דאיכא נמי סברא להיפך דא"א אא"כ נגע מ"מ אי מוקמי' הך א"א אא"כ נגע לשונין ה"ל ספיקא וטהור. ורבנן ס"ל דשונין לא הוי אלא ספק דלמא מעיקרא לאו הכי הוה לכן ברישא אין שונין דהא בלאה"נ ספיקא הוא וטהור השתא נמי טהור. ובסיפא נמי כיון דמסברא א"א אא"כ נגע א"כ מה מועיל שונין דלא הוה אלא ספיקא ולא מוציא מידי ודאי סברא דא"א אא"כ נגע. כל זה גבי טהרות דעלמא דספקן טהור בר"ה או באין בהם דעת לישאל משא"כ לקמן בכתמים דספקן טמא דתחלתן משום ספק הוא. א"כ שפיר שונין לשוויה ספיקא ומטמאין ליה. והא דהוצרך הש"ס שם למימר דלחומרא שונין תיפוק ליה התם ספיקא טמא. ז"א דהרי רש"י פי' (התם) [שם] דמסברא הוה הך דמשתיתא קרוב לודאי דלאו מגופה אתי כמו א"א אא"כ נגע וא"כ מה מועיל שונין הא אין ספק שונין מוציא מידי ודאי א"א דאתי מגופה לכן משני דלחומרא לא אמרינן הך סברא וא"ש:

אמר רבא ותסברא ק"ו הוא הקשו תוס' ד"ה ומה כלי חרס וכו' נימא מה לכלי חרס שאין לו טהרה במקוה. ולפע"ד היא הנותנת אי לאו דגם בשארי כלים שיש להם טהרה במקוה גזרו במע"ל ואגב גזרו גם אכלי חרס. לולא כן לא היו גוזרים גם אכלי חרס כמ"ש תוס' לעיל דף ע"א ד"ה שאני אומר ועמ"ש מהר"ם לובלין שם. ודע מ"ש תוספות בתירוצם דהא פשיטא ליה דאפילו משכבות טמאים במע"ל כדאמר בברייתא עכ"ל. לכאורה נתכוונו לברייתא דתניא כוותיה דרבא. וצ"ע אדרבא משום מוכח להיפך. די"ל דוקא כלי חרס חשיב התם משום דאין להם טהרה ע"כ טמאים במע"ל כבנדה עצמה. ומשכב ומושב נמי י"ל טמאים במע"ל רק כמגע נדה משום דיש להם טהרה נחתינן חד דרגא. ושארי כלים טהורים מכלום. ע"כ נ"ל דט"ס הוא בתוספות וצ"ל שארי כלים במקום משכבה וקאי אברייתא דאבימי דמבואר דעכ"פ שארי כלים טמאים כמגע נדה דהרי אמר כמגעה. ש"מ דמגעה מטמא שארי כלים מיהת ועדיין צ"ע:

דף ו:

וא"ל כולן טמאות פירש"י במעל"ע שבנדה ובד"ה היא טמאה פי' משום פקידה לפקידה ע' מהרש"א ולפע"ד ליישב דהנה כל דפשעה ולא בדקה בדיקה הראוי ע"פ תחז"ל ה"ל בכלל מעל"ע. והא"ש דהמהר"ם לובלין כ' בכוונת רש"י במתני' דכל בדיקה שאינה בתקנת חכמים אינה ממעטת. וא"כ לפ"ז הא דאמר ר"ג היא טמאה וכולן טהורות ע"כ צ"ל דהך בדיקה לפני כל ככר וככר תקנת חכמים היא ולא תקנו בדיקת שחרית אלא

לעסוקה בטהרות שנעשו על טהרות קדש אבל לקדש עצמה צריכא בדיקה על כל ככר וככר ומשו"ה היה ממעט. וא"כ לפי ס"ד של ר"ג שלא בדקה וכלן טמאות ע"כ פשעה ולא בדקה וא"כ ה"ל מעל"ע שבנדה דכל שע"י פשיעה ה"ל בכלל מעל"ע. ובזה י"ל קו' מהרש"א [שהקשה] דלמא חדא בקודש וחדא בחולין שנעשה על טהרות קודש. והא"ש דבחולין שנעשו עטה"ק ע"כ לא היה תיקון חכמים לבדוק על כל ככר וככר דא"כ למאי הלכתא תקנו בדיקת שחרית וערבית לעסוקה בטהרות ואע"כ בקודש עצמן מיירי:

קבלה מניה ר"ש בר יצחק בחולין שנעשו עטה"ק. ויש להקשות מ"מ איך מוכח מדלא תני ליה גבי מעלות דלמא כמ"ש מהרש"א לעיל וכן הוא בתוס' פ' חומר בקודש דבחמשה ראשונות לא חשיב משום דדרא דאורייתא ובחמשה אחרונות לא קחשיב ליה משום דאינהו לא נהגו בחולין שנעשו עטה"ק ומעל"ע שבנדה נהיג. וי"ל דס"ל לרב הונא ורב שמואל בר יצחק כיון דעכ"פ מוכח ממתני' דמעלות דמעל"ע נהוג בחולין שנעשו עטה"ק מכ"ש בתרומה עצמה אף ע"ג דחמשה ראשונות נהגו בחולין שנעשו עטה"ק ולא בתרומה התם מעלה בעלמא הכא משום ספיקא ואי מחמרי' בספיקא דרבנן חולין שנעשו עטה"ק מכ"ש דנחמיר בתרומה עצמה. דאפילו למאי דקיי"ל תרומה בזה"ז דרבנן מ"מ הרי היא כדאורייתא לכל מילי חוץ שאמרינן שאני אומר כמ"ש לעיל בשם מ"ל בהלכות תרומות. ובזה ניחא לן מה שפסק הרמב"ם כלישנא בתרא דר"ה להחמיר בדרבנן ונדחק בכ"מ משום דלל"ק הקשה הש"ס כמה קו'. ובאמת יש סברא להיפוך דהא פשטא בריתא דר"נ מסייעא לל"ק. והא"ש דס"ל דלישנא קמא דר"ה ס"ל כר"ל ס"פ הערל דף פ' ע"א דתרומה בזמן הזה ומעזרא ואילך דרבנן בעלמא ולדידיה אפילו עיקרו מן התורה לא הוה כמ"ש מ"ל שם לכן פסק להקל בתרומה משא"כ אנן לא קיי"ל הכי וק"ל:

דף ז:

ובמה אמרו דיה שעתה [בראייה ראשונה כו'] פירש"י בתולה מעוברת וזקנה. ושביק מינקת. וצ"ע דזהו דלא כרב ודלא כשמואל לקמן יו"ד סוף ע"ב. וי"ל דס"ל לרש"י ע"כ לא פליג רב וס"ל דמינקת לא דיה שעתה משראתה פ"א. אלא משום דקיי"ל כרבנן דר"מ לקמן ט' ע"א דאיבריה מתפרקין והך אתתא דראתה הרי קמן דכבר נתרפאתה א"ה תו לא דיה שעתה. משא"כ לר"מ דדם נעכר מודה רב דנהי דראתה ולא נעכר מ"מ תלינן למחר וליומא אחר יעכר דמה ולא מטמיא מעל"ע. לכן כיון דתליא בפלוגתא דתנאי וסתם משנה ר"מ משו"ה שבק רש"י מינקת:

אתה לא שמעת אלא א' כו' אמר כן משום דלכאורה במידי דשכיח טובי קיי"ל דלא ראינו נמי הוה ראי' עמ"ש ש"ך יו"ד סימן א'. אלא דהכא ממ"נ או דה"ל לשמוע דמטמאות מעל"ע או דדיין שעתן. וכיון דלא שמע כלל מה דינן ור"א שמע הרבה לו שומעי':

אין אומרים למי שלא ראה את החדש יבוא ויעיד פירש"י יבוא ויעיד שראה. רצה בזה דודאי אי יכול להעיד שלא ראה וכגון שאומר הייתי עמכם באותו מעמד בעצמו ולא ראיתי החדש אומרים בואו והעידו כן והרי הם מוכחשי' וה"נ אי היה ר' יהושע מכחיש בכה"ג את ר"א. אבל מיירי שלא שמע כלל וא"א לו להעיד ששמע:

משום דר"א שמותי הוא. יראה דרש"י נאיד מפירוש הירושלמי הוא שקבלתי דמשום דר"א לא אמר דבר שלא שמע מפה רבו מעולם א"כ כל דבריו דברי שמאי הם וכל החולק עליו מחבריו ה"ל כב"ש וב"ה דהלכה כב"ה כך שמעתי. וא"כ קשה בשמעתין איך אפשר שר"א שמע משמאי ד' נשים דיין שעתן הא לשמאי כל הנשים דיין שעתן. אלא דהירושלמי אפשר ס"ל כי הנך לישני דלעיל דמודה שמאי בשוטה ומשמשת במוך. ואם כן נ"מ בהנך ד' נשים בשוטה ומוך אבל הש"ס דילן דמייתי נמי אידך לישני ועוד דמשמע דאינך לישני עיקר קשה. אע"כ ש"ס דילן לא ס"ל דכל דברי ר"א מפי שמאי יצאו ושמותי כמשמעו שברכוהו וק"ל:

דר"א שמותי הוא הקשה בגליון בשם ראבי' תפשוט מהכא דמנודה מותר בתפילין. ולפע"ד ע"ש במ"ק דבעי מצורע מהו בתפילין ומייתי שם פלוגתא דר"א ור"ע ואם כן הו"מ [למימר] לר"א לא תבעי לך דמצורע מותר בתפילין ה"ה מנודה כי תבעי לך לר"ע וע"ש בתוס':

ואידך הזב והזבה כ' תוס' מכאן משמע כו' לשון זה צ"ע מה לשון משמע הא ראיה גדולה היא ונלמד הימנה. וי"ל משום דלכאורה מצינו למימר דר"א נמי מודה דלבעלה אסורה ולא קאמר אלא לענין טבילה בזמנה דצריכה לחוש שמא לא נשארה בחזקתה באותן הימים ור' יהושע ס"ל אפילו אי נשארה בחזקתה מ"מ כיון שלא ספרה אין עליה מצות טבילה כלל ולעולם לכ"ע אסורה לבעלה. אמנם משמעתין דפסק הלכתא כר"א ואנן קיי"ל טבילה בזמנה לאו מצוה א"כ משמע דלבעלה קאמר:

יום ראשון ומצאה טהור כ' תוס' רק שהפסיקה בטהרה צ"ע למה שפסקו תוס' דיום א' ויום ח' לא והיינו (כר') [כר"י בר] חנינא לקמן (מ"ח ע"ח) [ס"ט ע"א] ולדידיה לא משמע דבעי' הפסק טהרה ועי"ש בסוגי' ובתוס' ד"ה והכא קמ"ל. וי"ל לפמ"ש במרדכי ופסק כן רמ"א בש"ע סימן קצ"ז בתוך ג' ראשונים של ימי ליבונה אין תולין כתם במכה שבגופה עד שתתחזק בטהרה. והקשה בפלתי הא משמעתין משמע דביום א' סגי להחזיקה

בטהרה דהלכה כר"א עי"ש ולדידי נמי קשי' מאי שייטי' דג' ימים ולא תסגי בג' בדיקות. עכנ"ל לפמ"ש מהר"ם לובלין במתני' דכל בדיקה שאינה מתיקון חכמים אינה ממעטת א"כ ה"ה שאינה מחזקת. וא"כ לר"א דס"ל לקמן יו"ד כרבי דתרי זימני הוה חזקה סגי בתרי בדיקות של תיקון חז"ל. וס"ל להמרדכי דבימי ר"א שהיתה עסוקות בטהרות והיה תחז"ל לבדוק שחרית וערבית כדלעיל ד' ע"ב א"כ כיון שבדקה יום ראשון ב' בדיקות של תחז"ל שחרית ובין הערבים אתחזקה בתרי זימני וטהורה היא ע"י בדיקת ז' וכר"י חנינא. אמנם בדליכא טהרות אין תחז"ל אלא פעם א' ביום וקיי"ל נמי ג' זימני הוה חזקה א"כ לא אתחזקה אלא בשלשה ימים והוא נכון. והשתא י"ל דהתוס' ס"ל כהפוסקים בש"ע דגם בזה"ז בעי' בדיקת שחרית וערבית. וא"כ לדידן דבעי' תלתא זמני לחזקה מ"מ לא בעי' ג' ימים אלא ג' בדיקות של שחרית וערבית והפסק טהרה. ונהי דר"י בר חנינא לא בעי הפסק טהרה היינו משום דלר"א סגי בתרי זמני לחזקה משא"כ לדידן וק"ל:

מאי קמ"ל שמואל בכלהו תנן הלכתא. יש להקשות לפמ"ש תוס' לקמן ס"ח ע"א לרב דס"ל לר"א לא בעי אלא חד יומא ונקיט ראשון וז' משום ר' יהושע עי"ש. וא"כ לפי לשון המשנה נראין דברי ר"א מר' יהושע והיינו כפירש"י. משמע מזה מה שפסק במתני' הלכה כר"א היינו נמי במה שאמר א' וז' דבזה נראין דבריו אבל במה דסגי ליה בחד יומא זה לא שמעי' וקמ"ל שמואל הלכה כר"א בכל דבריו. ועיין לקמן בגליון ד"ה משום דקאי ריב"ב כוותיה וכו' ע"ש. ואין לומר אכתי לימא הלכה כר"א בזב וזבה ז"א כיון דפריש הך דתנן במתני' הלכה ה"א דאתא למעט אחרנייתא דתני הלכה כוותי' ומדלא משני הכי ש"מ דהלכתא כוותי' דר"י בר חנינא דלא כרב. וזהו דעת התוס' דשמעתין וסמ"ג ע' ב"י סי' קצ"ו דדחיקא ליה דשבקי לרב ופסקו כר"י בר חנינא והא"ש:

דף ח.

קטף כ' תוס' מ"ש רש"י דאינו עושה פירות לא א"ש למאי דאמרינן לקמן דפליגי בגווזא ולא בדפירי. והגליון כ' דרש"י קאי ללישנא בתרא. ולפע"ד לא נעלם זה מהתוס' אלא דלפמ"ש רש"י דקטף מין אילן ידוע הוא שנקרא כן. והביאו תוס' ראיה לזה שכן הוא. וא"כ ע"כ צ"ל הא דפליגי לישני [בתרא] אי עושה פירות או לא מאי פליגי נחזי אנן. ע"כ צ"ל דהאי אילן יש זמן שאינו עושה פירות כגון בתחילת נטיעתו ואהא קאי לישני בתרא דאז קטפא זהו פריו וא"ש. אבל מלשון רש"י דהאי אילן אינו עושה פירות כלל ועל זה הקשו תוס' שפיר:

משום דקאי ר"י בן בבא כוותיה. עמ"ש בזה בגליון תוס' ועמ"ש בזה תוס' לקמן ס"פ יוצא דופן ד"ה אמר ר"א הלכה וכו':

דף ח:

קטפא דגווזא וכו' הרמב"ם פסק גבי דקטפא דפירי וכן דגווזא באילן שאינו עושה פירות שביעית נוהג בו (פסק) כל"ב ולא חש לדחיית ר' יוחנן כמ"ש כ"מ שם. אמנם בהלכות מאכלות אסורות פסק דאין ערלה נוהג אלא בשרף הפגי' כר' יהושע ולא זכר כלל מקטפא דגווזא באילן שאינו עושה פירות. יראה דס"ל מדהזכיר ר' דבריו של ר"א בלשון חכמים גבי שביעית ולא גבי ערלה ש"מ ראה ר' דבריו בשביעית ולא גבי ערלה וטעמא רבא איכא לחלק ביניהם דערלה אינו נוהג אלא בפירי והאי לאו פירי היא ולא עץ מאכל הוא. משא"כ שביעית דנוהג בכל מילי רק לא בעץ משום שאין הנאתו וביעורו שוה וקטפא נמי אף ע"פ שהנאתו וביעורו שוה מ"מ בטל הוא אגב עץ כמ"ש תוס'. וא"כ ס"ל תינח באילן העושה פירות דאז הקטף בטל לגבי עצו משא"כ כשאינו עושה פירות קטפו חשוב הוא ולא בטל אגב עץ וקרוב לסברא זו [נמצא] בר"ש בפי' המשנה:

והא קשיש מיניה. מ"ש תוס' יש לעיין במ"ש לעיל דף ו' ע"ב ד"ה בשפחתו וכו':

דאיכא דילדה לט' ואיכא דילדה לז' לכאורה משמע דהכי קאמר אי ילדה אח"כ לז' לא נימא לטהר למפרע כל הטהרות שהיינו מטמאי' מב' חדשים ושליש ואילך. ולא הבנתי לשון רש"י שכ' דאזלינן בתר רוב נשים מה שייך הכא רוב נשים כיון דכבר ילדה לז' והיא אינה מן הרוב. ואולי כוונת רש"י דתחילת תקנת חכמים היה שליש של רוב נשים (דילדות) [דיולדות לט'] ושוב לא פליג רבנן. ושגירת לישנא דש"ס פ' בן סורר ומורה נקט עי"ש ס"ט ע"א עי"ש היטב. ובזה היה נ"ל זכר לדבר דיולדת לז' נמי לא ניכר עוברה עד שליש ימי ט' חדשים. דאל"כ הא רש"י פירש מדכתיב בתמר ויהי בעת לדתה ולא כתיב וימלאו ימיה ש"מ שילדה לחסרי פי' למקוטעי'. וא"כ למאי דקיי"ל יולדת לט' אינה יולדת למקוטעי' ע"כ צ"ל לז' היתה יולדת ואי ס"ד דכמשלש חדשים היינו בשליש חדשי עיבורה והיינו ב' חדשים ושליש איך נוצלה ממיתה נימא לה נהי דלפני ב' חדשים ושליש בא עליה יהודה מ"מ ע"כ לפני זה כבר בא עליה איש אחר וזנתה דאלת"ה הא רוב נשים לט' יולדת וא"כ ע"כ עברה עליה כבר ג' חדשים מתחלת עבורה. ומביאת יהודה אינו אלא ב' חדשים ושליש. אלא ע"כ לפני זה כבר בא עליה [איש] אחר. ואל תתמה שהרי בסברא זו נהרג בן סורר ומורה כמבואר שם בסנהדרין ס"ט הנ"ל. אע"כ דאף ע"פ שתמר ילדה לז' מ"מ לא הוכר עוברה עד זמן שליש של ט' חדשים. ובזה י"ל דברי תוס'

בכתובות ס"ז ע"ב דאמר ר"י משום רשב"י נוח לאדם שיפיל עצמו לכבשן ואל ילבין פני חבירו ברבים מנ"ל מתמר דכתיב היא מוצאת. כ' תוס' ר"ח גרס מוצת בלא אלף כמו ויצת אש בציון. והוא תמוה מה רצו בזה וי"ל דלפמ"ש הרא"ם מב"ר היה בתמר רק רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם וזהו באמת רק שליש של ז' חדשים במספר (הימ"ט) [הימים]. אך הרא"ם כ' דקיי"ל שיפורא גרים וה"ל ג' חדשים והוא שליש של ט' ע"ש. וזהו מדכתיב לאל גומר עלי כמ"ש ש"ך ביו"ד רס"י קצ"ו. וא"כ תינח בישראל אך בב"נ לא שייך זה. וא"כ מנ"ל דנוח לו שיפיל ואל ילבין. דנמצא הלבנת פנים חמור מחלול השבת מנ"ל דלמא שאני גבי תמר שרפואת ההלבנה לא היה בדוקה דאכתי יאמר יהודה אנן ב"נ אנן ושיפורא לא גרם מידי נמצא דרובו של ראשון וכו' אינו אלא רוב של ז' חדשים ורוב נשים לט' יולדת וע"כ כבר בא עליה אחר מקדמת דנא נמצא שלא הצילה ההלבנה ומשו"ה לא הלבינה פניו. אבל אה"נ אי היה רפואה בדוקה נדחית מפני פ"נ. ולהשמר מקו' זו כ' תוס' ר"ח גרס מוצת כמו ויצת אש. וכיון שהיא ראתה (הצצת) [הצתת] אש אע"ג דב"נ כל מיתתה בסייף. ע"כ יהודה ס"ל דין ישראל (להם) [לה] ודנה כבת כהן דבשריפה. וכיון דנתברר לה דיהודה ס"ל דדין ישראל להם א"כ ההצלה הצלה ברורה היא דשיפורא גרם ואפ"ה לא שלחה אלא סתמא לאיש אשר אלה לו ש"מ נוח לו וכו'. והאש"נ הא דצריך הופעת רה"ק בבית דינו של יהודה לאמר צדקה ממני ממני יצאו כבושים אע"ג דכבר הודה יהודה. דמ"מ לבסוף כשילדה לז' חדשים מביאת יהודה. עדיין היה חוזר וניער חשדא למימר הא רובא לט' ילדה והיא מעיקרא היתה מעוברת. לכן צריכי' בת קול:

וראיתי תלמידים מזדנזין בדבר קצת דשמעתין סומכוס משום ר"מ הוא ור"מ הא חייש למיעוטא מן התורה היכא דאיכא חזקה בהדה וה"נ מוקמי' לה בחזקת ריקנות והשתא היא דאיעברה וסמוך מיעוטא דיולדת לז' לחזקה ולר"מ ה"ל פלגא ופלגא מן התורה. ותו דהכא איכא תרי חזקה חזקת כשרות ג"כ. ולהריב"ש רובא לא עדיף מתרי חזקה לכ"ע וי"ל דהיכא דאתרע חזקה והרי היא מעוברת לפנינו לא אמרינן כנ"ל מן התורה. וע' מ"ש בחי' למסכת עירובין ל"א בסוגי' דחזקות ע"ש:

דף ט.

מידי הוא טעמא אלא משום דראשה כבד עליה וכו'. הנה בשמעתין מבואר דסברא דאורייתא הוא וסמכי' עלה אפילו למ"ד ווסתות דאורייתא וקשה א"כ אשה שראתה בתחלת זמן הכרת עובר נימא ודאי למפרע היה דם ההוא וכותלי בית הרחם העמידוהו

ואפילו חולין ליטמו ושמאי נמי יודה לזה וכ"ת ה"נ א"כ לא לשתמט וכו'. וי"ל דנהי דסברא דאורייתא היא דבימי עיבורה לא תראה ודחי' אפילו חזקה דאורח בזמנו בא מ"מ בתחלת זמן הכרת עובר כשראתה לפנינו אין כאן סברא דאורייתא למתלי באמש יותר מבהיום. וטעמא נ"ל דהנה ודאי החוש יעיד דמיד אחר קליטת הזרע נמעט דם נדה שלה. והטעם משום דהולד נוצר וגם ניזון מדם נידתה כידוע. אלא דמ"מ לאו חזקה דאורייתא היא עדיין עד תחילת זמן הכרת עובר דאז מצטרף לזה עוד סברת ראשה ואיברי' כבדי' וע"י צירוף ב' הסברות יחד נעשה חזקה דאורייתא לדחות חזקת אורח בזמנו בא. וא"כ תו לק"מ דנתלי דם באמש שעדיין לא היה ראשה ואיברי' כבדים. ז"א דמ"מ היתה מסולקת בדמי' מטעם יצירת הולד ומה שנוסף עתה עוד ראשה ואיברי' כבדי' אינה סברא כ"כ לדחות הך דאשה מרגשת בעצמה או כותלי בית הרחם לא מוקמי דם או חזקת טהרה שלה. ואי קשי' א"כ בתחלת עיבורה נמי תהי' דיה שעתה דהא מעל"ע דרבנן בעלמא היא ובסברא בעלמא דחינן לה. י"ל כיון דבשעת ראיה לא ידעינן דהיא מעוברת עד שהוכר עוברה ואז נודע למפרע. וניקום ונטהר מה שכבר הוחזקנו בטמא משום סברא זו זה לא אמרינן. ובזה יש להמתיק קצת שאלתו של ר' ירמי' לר"ז ראתה ואחר כך הוכר עוברה. שהקשה רשב"א מאי ספיקא הא כל שיעורי חכמים כך היא. פירוש אע"פ דר"י לית ליה הך סברא בר"ה י"ג ע"א מ"מ היה לו לר"ז להשיב כן. ולפי הנ"ל יש להמתיק האיבעיא דלמאי דלא ידע הך סברא דראשה ואיברי' כבדי' הוה ס"ל משום האי טעמא דולד לחוד מטהרי'. והא דתלינן בהכרת עובר משום דקודם לזה לא נדע שהיא מעוברת ולא רצו נמי לטהר למפרע ועתה שאל אם הוא בסמוך ממש אם נטהר או לא ואין להאריך:

הא ליכא חרדה וכו' הקשו תוס' דלמא לעולם וסתות דרבנן ומיירי במצאה טמאה אח"כ וכו'. ועלה ברעיוני לתרץ דמ"מ כיון דה"ל תרתי לריעותא שהרי חזקה אורח בזמנו בא. וחזקת חרדה מסלקת הדמים אתרע לפנינו שהרי ראתה דם לפנינו ואפ"ה מחזקינן בטהורה למפרע. א"כ למ"ד וסתות דאורייתא ולא בדקה כלל דטהורה היא. ושוב מצאתי כעין זה בנב"י. אך הדרנא בי דמ"מ ק' [קו'] תוס' דלמא מיירי דבשעת וסתה היתה במחבא ואח"כ יצאה מהמחבא ומצאה דם [בחוץ] דהשתא לא אתרע חזקת חרדה כלל. אבל זולת זה לא אזלי' בתר חזקת חרדה מסלקת הדמים:

ה"נ דמים מסולקין ולא בעיא בדיקה. מזה הלשון למדו הראשונים דאפילו לכתחלה לא בעי. והטור יור"ד סי' קפ"ט פסק גבי מעוברת לא בעי בדיקה כלל וגבי חרדה צריכה בדיקה לכתחלה. והקשה ב"י מנ"ל לחלק בכך והלא בש"ס מדמי להדדי. וע' מ"ש פלתי לתרץ ודבריו נפלאו ממנו דהרי בש"ס קאמר גבי חרדה לא בעיא בדיקה משמע אפי'

לכתחלה לא. כמו גבי מעוברת. והנלע"ד בזה דצריך להבין לפמ"ש מג"א סימן תל"ז סק"ד דכל היכא דשני חזקות מתנגדות זה לזה אזי היכא דאפשר לברורי מבררי' ע"ש והוא מהש"ס דפסחים ד' ע"א דקאמר מאי נפקא מיניה לשייליה ע"ש בר"ן. וא"כ ה"נ חזקה אורח בזמנו בא וחרדה מסלקת מתנגדים אהדדי והיכא דאפשר לברורי מבררין ואמאי לא בעי בדיקה לכתחלה. ואין לומר שאני הכא דאוקי חזקה להדי חזקה ואוקי אשה בחזקת טהרה ואפילו בדיקה לא בעי. ז"א דחזקת טהרה דאשה לא שמיה חזקה לענין זה לפטרה מבדיקה לכתחלה כיון דמגופה קחזי' ועלולה לראות וע"כ פ"א תראה ואם לא בשעת וסתה מתי תראה והלא משום כך מטמאים אפילו בדיעבד מעל"ע משום דעלולה לראות מגופה ואיך נסמוך ע"ז לכתחלה. בשלמא במעוברת איכא למימר אדרבא עלולה אשה מגופה להתעבר ולהיות מסולקת בדמים וכיון דגם זה מגופה הוא א"כ אוקמינן חזקה להדי חזקה ואשה בחזקת טהורה עומדת אבל במחבא שאינו מגופה קשה כנ"ל. וע"כ צ"ל דר' יוחנן דאמר בשמעתין דגבי מחבא לא בעי בדיקה לכתחלה ס"ל דלעולם לא בעינן לברורי אפי' היכא דמתנגדים ב' חזקות אהדדי. דלא כמסתמא תלמודא דפסחים הנ"ל. וא"כ אנן דקיי"ל כסתמא דפסחים הנ"ל דהיכא דאיכא לברורי מבררין א"כ יש לחלק בין מחבא למעוברת כנ"ל:

דיין שעתן כל עשרים וארבע חדש וכו' לכאורה משמע דבמציאות פליגי אי דם נעכר או לא. דאין לומר גם חכמים מודים שחלב הוה מדם אלא דאין כל הדם מסתלק עי"ז דא"כ מ"ט לא מוקי קרא מי יתן טהור וגו' נמי כר"מ. אע"כ לדידהו לא נעשה חלב מדם כלל. וכן משמע בבכורות ו' ע"ב גבי חלב מנ"ל דשרי' ע"ש וק"ל. ומזה נ"ל ראיה למ"ש ש"ך ביו"ד סימן קפ"ד דבשנת העיבור נותנין לה כ"ה חדש כמו דפסק רמ"א בא"ע בשיעור הנקה. והפלתי פליג דנהי דזמן הנקה בשנת העיבור כ"ה חדש מ"מ הכא דאיברי' מתפרקין הרי הם חוזרים לעולם אחר כ"ד חדש עי"ש. ולפע"ד מוכח כהש"ך דאל"כ אמאי פליגי במציאות נחזי אנן. בשלמא הא לא קשיא נחזי אנן ע"י שתניק אשה בנה ד' וה' שנים ונראה אם תהיה מסולקת בדמים. ז"א דאי באינה ישראלית כיון דאכלה שקצים ורמשים חביל גופה ואין מהם ראיה לישראלית דלא אכלה. א"נ בהיפוך דישראלית דייגי במצות כדאמרינן בעלמא. ואי ע"י אשה ישראלית גם ז"א כיון דאין דרך להניק הבן יותר מב' שנים רק בחולה וכדומה א"כ זהו מעוטא דלא שכיח וא"א לקבוע חזקה אלא אי אתי מכח רובא וא"א לברר זה. אבל אי ס"ד דזמן הנקה בשנת עיבור הם כ"ה חדשים ופירוק איברים הוא רק כ"ד חדש א"כ קשה הא עיבור השנה מידי דשכיחי טובא הוא ואיכא לברורי באותו החדש ע"י כמה וכמה נשים ונחזי אנן אע"כ צ"ל כהש"ך:

אמנם לבי אומר לי דלא יחלוקו רבנן דהולד ניזון מחלב שהוא במקום הדם. והענין הואיל ואיבריה מתפרקין אין נפשה וכחה חוזרת עליה לבשל הלחות להפכם לדם אלא נעשה מהם חלב. ומשו"ה לא מוקמי מי יתן טהור מטמא על חלב אשה משום דאין הדם נעכר דמעולם לא היה עדיין דם אלא שלא נתבשל כל צרכו ולא נעשה דם אלא חלב. ונ"ל דס"ל דלכל הפחות אין איבריה חוזרי' לפחות מכ"ד חדש ואפילו צדקניות שאינן בפתקה של חוה מ"מ ע"י הלידה אינן חוזרים עד כ"ד חדש. ומ"מ רוב הנשים אין איבריה חוזרי' עד אחר ג' וד' שנים אלא משום דלא תתן תורת כל א' בידה שיערו בפחות שבנשים עד כ"ד חדש. ואם כדברינו כן הוא ה"ל דבר שא"א להתברר כלל וק"ל:

מי יתן טהור מטמא לא אחד. והרמז "לא אחד" גמטרי' "דם". ודע כי דם נעכר ונעשה חלב הכוונה מדה"ד נעשה מדת החסד. כמ"ש מג"א בטעם שאוכלין חלב בשבועות כי ע"י תורה דם נעכר ונעשה חלב בספירת נקיי' שבין פסח לשבועות. וכשתכתוב טמא במלואותו טי"ת מ"ם אל"ף עולה תר"י הוסיף עליו א' עולה תרי"א גמטרי' תורה שעל ידה נעכר דם ונעשה חלב. וזהו מי יתן טהור היא התורה מטמא לא אחד שתוסיף א' על טמא עולה למספר תורה. ודע כי יש עוד מדה"ר והוא כלול מחסד ודין. חלב ודם והוא בחי' כח"ל. ודע ג"כ כי ההפוכי' האלו נעשה עיקור ע"י שופר או שבת או מילה או שלשתן ביחד לכן בזמן שאין מקדש אין תוקעין בשבת כי לאותו תיקון שבכחנו לעשות בלא מקדש סגי בחדא או שופר או שבת. והנה כל זה מרומז בקרא תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב. הנה פשוטו קאי על שופר. והנה ג' תיבות "תקעו" "בחדש" "שופר" ר"ת "שבת". "בכסא" "ליום "חגנו" ר"ת "חלב". "כי" "חק" "לישראל" ר"ת "כחל". "הוא" "משפט" "לאלהי" "יעקב" ר"ת "מילה". זהו מה שחנני הי"ת בענין זה. ואחרון חביב מה ששמעתי מאמ"ו הגאון מהו' פנחס בעל הפלאה נ"י. כי נו"ן שערי טומאה יש גמטרי' טמא. והשער הנון הגם היותו יותר מטומא מ"מ הוא הגורם עיקור טהרה כי לגודל טומאתו כל המשתקע בתוכו ר"ל אין תקומה למפלתו. ואין הקב"ה רוצה ההשחתת עולמו ע"כ הקב"ה מוציא האדם משם בחזק יד שלא בבחירתו של אדם כמו שאירע לנו במצרים. וע"כ תיבת טמא נחלק לשני מספרים מ"ט בפ"ע וא' בפ"ע לומר זה השער הא' היותר קשה מכולן מ"מ הוא גורם יותר טהרה מכולם. וזהו מי יתן טהור מטמא לא אחד זה השער האחד המרומז באלף של טמא. עוד לאלוה מילין לצד עילאה מה שנ"ל כי מקום הנקרא מ"י היתר נדרים הפורח באויר שם יותן טהור מטמא אבל לא בבחי' הנקראת אח"ד אמא תתאה אדרבא שם עץ הדעת טוב

ורע בעירוב והרמז טהור טמא גמטרי' רע ע"ד עושה שלום ובורא ר"ע וחז"ל עשו ממנו ובורא את הכל והמ"י:
ורבנן אר"י זה ש"ז שהוא טמא ואדם הנוצר ממנו טהור ור"מ ס"ל דמסברא מוקמי' קרא בדבר הטמא מעצמותו כמו דם נדה שגם הגוים מרחיקי' אותו. כמ"ש רמב"ן בחומש גבי רחל כי דרך נשים לי ואפ"ה נעשה ממנו חלב אבל ש"ז אינו טמא אלא ע"פ גזירת הקב"ה והוא האוסר והוא המתיר ית"ש:
ונוגע טמא ע' מ"ש תוספות ותי' השני צל"ע גדול דמאי ק"ו אמרי רבנן על הטמא טהור על טהור לא כ"ש. הא על זה הק"ו קשה קושית התוס' הא על הטמא נמי טמא עד הערב עכ"פ. דהשתא בתירוץ השני לית להו מ"ש בתירוץ הראשון דזה בא לו טהרה על ידי הזאה. ותו קשיא לי טובא דא"כ מאי קאמרי לר"ע ק"ו כו' א"כ לדידהו מי ניחא דמזה על הטהור טהור ונוגע טמא. ולר"ע דעל הטהור טמא לא קשה מנוגע מידי. ולדידהו קשה מנוגע. ותי' א' של תוס' נמי דחוק. ע"כ נראה לי מזה ראיה ברורה לפסק הרמב"ם פי"א מהל' פרה סוף ה' ב' שפסק כספרי דכשלא הזה בשביעי אזי טובל בכל עת שירצה ומזין עליו אח"כ בכל זמן שיזדמן אחר טבילה וטהור מיד והוא דלא כש"ס דקידושין דף ס"ב ע"ב דקאמר דז' לאפוקי תשיעי ע"ש. והא"ש דהתם סוגיא אזלא לר"מ ואיהו ס"ל מי יתן טהור מטמא קאי אחלב מדם לכן מצי סבר דז' למעוטי ח' אבל הש"ס דשמעתין אזלא לר' יוסי ור"ש וסתם ספרי ר"ש ולדידיה הא ס"ל דמי יתן טהור קאי אמי נדה וקשה קו' תוס' הא מזין עליו נמי טמא וע"כ צ"ל לטעמיה דסתם ספרי אזיל דכשהוא מרוחק מניה מזין אחר טבילה וטהור מיד. גם י"ל ר' יוסי דשמעתין נמי לטעמי' אזיל דס"ל פ"ק דיומא טבילה בזמנה מצוה מיהו לא ילפינן הזאה מטבילה ור"מ ס"ל ילפינן ופירש"י דיליף הזאה מטבילה והיינו מדכתיב וחטאו ביום השביעי ע"ש והנה ר' יוסי ע"כ מפיק ליה טבילה בזמנה מצוה מקרא אחר והיינו מלעת ערב ירחץ במים כמ"ש רש"י פ' כל כתבי ושם לא הוזכר הזאה ואם כן לר' יוסי אייתר וחטאו ביום השביעי וע"כ לדרשא דספרי כמ"ש כ"מ שם הנ"ל דוחטאו מ"מ אפילו מרוחק מיום ג' דלא כש"ס דקידושין הנ"ל וא"ש:
מאי מזה נוגע הקשו תוס' ביומא נימא אידי ואידי נוגע והא כשיעור והא בפחות מכשיעור ותירוצם דחוק. לפע"ד ליישב לפמ"ש הרמב"ם פט"ו מהל' פרה דהנוגע במי נדה כשיעור הזאה טעון כיבוס בגדים וכ' הכ"מ שהוא ע"פ תוספתא משום שא"א ליגע במים בלא היסט כי המים מתנועעים בנגיעה בעלמא. ולפע"ד היינו דוקא באית בהו עכ"פ כשיעור

הזאה אבל בפחות מזה הו"ל כ"ש ואפשר ליגע מבלי [שינוע] (שיזוע) נמצא לפ"ז ממילא נגיעה בכשיעור היינו נושא דהיסט מטעם משא הוא וא"ש וק"ל:
היכי דמי סמוך לזקנתה כו' וכמה עונה כו' לפי סדר המשנה היה לו לשאול תחלה כמה עונה ואח"כ היכי דמי סמוך לזקנתה וי"ל קצת דהוי סד"א דכל אשה בעונה שלה משערינן אבל השתא דאמר כל שחברותיה קורין לה אמא והיינו בדעלמא משערינן וכמ"ש תוס' בשם ירושלמי א"כ מסתמא עונה דקתני במתני' נמי בדעלמא משערינן ע"כ שאל כמה סתם עונה. וזהו כדעת הש"ך סי' קפ"ט דס"ל אפילו עונה שלה מופלג הרבה מ"מ בדעלמא משערינן ודלא כמהרש"א לקמן דף י' ע"ב וע' מ"ש שם אי"ה:

דף ט:

ורבא אמר רב חסדא עשרים יום כך הוא גירסת רש"י וצ"ע מאי חשיב לימי טומאה או ימים שהוא רואה דוקא קשה אטו רוב נשים שופעות והולכות כל ז' ימי נדה והלא אינה רואה אלא יום או יומים ופוסקת ואי ימים שהיא טמאה בהם ואע"פ שאינה רואית א"כ ג' ימי זיבה הלא צריכה שתספור ז' נקיים אחריהם והו"ל עשרה ימי זיבה וז' ימי נדה ולא תשאר אלא י"ג ימי טהרה וצ"ע. ובלא"ה נמי יש לעיין מאי דוחקי' דרש"י ודר"ח בפירושא דהך שמעתתא והלא בפשיטות יש לפרש והוא דמסתמא ביום שראתה היה זמן עונה בינונות מראיה שעברה ולא היה יכול בעלה לשמש עמה באותו היום דחייב לפרוש ממנה ומסתמא שימש עמה ביום שלפניו כי מצוה לשמש אז דמתעברת סמוך לווסתה וכמ"ש תוס' לקמן דף י' ע"ב ד"ה דהוי וכו' ע"ש. והנה עד"מ היא שימשה בי"ט לחודש וראתה בכ' לחודש ולפ"מ דקיי"ל חומרא דר"ז שלעולם צריכה ז' נקיים וקיי"ל כמ"ד ששה עונות שלימות בעינן כמבואר בשו"ע יו"ד סימן קצ"ו א"כ המשמשת בי"ט וראתה בכ' לא תוכל לספור ז' נקיים עד יום כ"ג ותטבול בליל כ"ט נגהי למ"ד וה"ל עשרה ימים טמאים וא"ש בלי שום דוחק. וי"ל דס"ל לר"ח ורש"י ז"ל דהני אמוראי אמתני' קיימי ואז לא הוי עדיין חומרא דר"ז וע' מ"ש בסמוך אי"ה גם כן דאמתניתין קיימי ולא מילתא באנפי נפשי' ועיין לקמן דף ל"ג ע"א ובתוספות ד"ה רואה הוי וכו' וק"ל ועי' לקמן דף ס"ו ע"א אמינא לך אנא איסורא וכו' ומ"ש מעדני מלך שם:
עשרים יום ור"ח גריס כ"ג יום כמ"ש תוס' והקשה פלתי סי' קפ"ט אהש"כ דס"ל דעונה בינונית היינו ווסת החדש ולעולם יום הראיה הוא אחר העונה ומתחשב לעונה הבאה ושלשים יום הוא לאו דוקא אלא חודש יהיה מלא או חסר ע"ש. והקשה בפלתי ע"ז א"כ בג' פעמים כנ"ל ז' ימי טומאה וכ"ג ימי טהרה לא פגעה אלא ב' פעמים ביום ה' הראויה

שתראה ולא ראתה ובפעם השלישית היינו יום שאחר עונה שלישית אז היה ראויה שתראה והיה שייך לעונה רביעית ואז כבר היא דיה שעתה ואמאי הא לא נעקר אלא ב"פ. ואנן קיי"ל בווסתות כרשב"ג תלתא זימני הוי חזקה. אלא ע"כ יום הראיה היא סוף יום העונה האמורה בשמעתין א"כ כשעברו ג' עונות כבר עברו ג' ימים שתראה ולא ראתה ומשו"ה דיה שעתה ע"כ תוכן דבריו. וצל"ע א"כ ז' ימי טומאה וכ"ג ימי טהרה איך חשיב ז' ימי טומאה בהעונה הא יום הראשון שייך לעונה שקדמה ועוד כ"ג ימי טהרה. הא יום הכ"ג הוא יום הראוי לראות בו ועולה לכאן ולכאן א"כ בג' עונות בצרי להו ב' ימים והוא אמר לעולם כ"ג יום והא ליתא דוק ותשכח מיהו לזה י"ל דז' ימי טומאה לאו בתחלת עונה קאמר דבתחלתה ליכא אלא ששה ימי טומאה שיום הראשון מתחשב עם העונה שעברה אלא ששה בתחלתה ואחד בסופה הוא יום הראיה וה"ל שבעה ימי טומאה ובג' עונות עברו עליה ג' ימי ראיה ולא ראתה כן נ"ל. אבל מ"מ קשה הא במתני' תנן ר"א כל אשה שעברה עליה ג' עונות דיה שעתה ור"א הא ס"ל כרבי דתרי זימני הוי חזקה כמבואר בשמעתין וכן ברייתא בזקנה ובתולה כרבי אליעזר דס"ל כרבי אתי כמבואר לקמן באר היטב והשתא אי ס"ד כפלתי ל"ל ג' בשתי עונות סגי דהשתא עברו עליה ב' ראיות ובשלישי דיה שעתה. אע"כ צריכים לדחוק ולומר דהכא לאו משום עקירה אתינן עלה אלא שיעור חכמים כך הוא ולא משום עקירה דנימא בעינן ב' למר וג' למר. א"נ והוא יותר נכון דודאי משום עקירה וסגי בב' עקיר ותדתרי זימני הוי חזקה לר"מ ורבנן דמתני' נמי בהא כר"א ס"ל לא מיבעיא להרשב"א שכתב בשמעתין דעונות דבלא"ה נמי משנתינו רבי היא א"ש אלא אפילו למ"ש תוס' שם ד"ה ברוב ספרים גרסינן כו' דלא סתם לן שום תנא בווסתות כר' מ"מ א"ש דבמשנתינו לא סתם לן דתרי זימני הוי חזקה רק מדחזינן דבאותו לשון דנקט ר"א ג' עונות נקט נמי ת"ק ג' עונות ושמעינן ליה לר"א לקמן בברייתא דס"ל תרי זימני הוי חזקה וא"כ לדידיה ע"כ ג' עונות ובהם ב' ראיות קאמר ה"נ לת"ק כן הוא וא"כ לא מפורש כן במשנה ולא מיקרי סתם. ואין להקשות אם כן אמאי בעינן ג' עונות בב' עונות ויום ראשון מעונה שלאחריה סגי שאז כבר עברו ב' ימים הראוים שתראה ולא ראתה. י"ל דנהי לענין שתעקור ווסת מיום זה ותראה ביום אחר סגי כשעברו ימי הראיה ולא ראתה ב"פ למר וג"פ למר מ"מ הכא (לענין) שנחזקנה מסולקת בדמים לגמרי לא סגי כשעברו ימים הראוים שתראה בהם אלא בעינן שיעברו כל הימים הנמשכים אחר יום הראיה ולא תראה בהם עוד נחזקנה מסולקת בדמים לגמרי. לכן בעינן ג' עונות לר"א ולמאן דס"ל כוותיה והיינו עונה ראשונה ראתה בתחלתה והיא לא מתחשב כלל והשני' והשלישית הם עוקרים חזקת ראיה שלה כן צ"ל ע"כ. ואין להקשות

א"כ למאי דקיי"ל תלתא זימני הוי חזקה בעינן ד' עונות שהם ד' חדשים ולמה כתבו כל הפוסקים [שהם] רק צ' יום. לזה י"ל נהי דלעסוק בטהרות בעינן גם כל הימים הנמשכי' אחר יום הראויה שתראה כי זולת לא משוינן לה דיה שעתה מ"מ כל הפוסקים מיירי רק מחשש א' עונה סמוך לווסתה ולבעלה. ואם כן בדקדוק גדול כתבו צ' יום שאז אפילו יהיה ב' חדשים מלאים וא' חסר מ"מ לא יהיה יותר מפ"ט יום ויום הצ' הוא יום הראיה מעונה רביעית. נמצא שכבר עברו ג' ראיות ולא ראתה ונעקר עונה בינונית שלה ולא תחוש תו לעונה בינונית בחודש הבא. ולזה לא הוצרכו להזכיר ימים הנמשכים אחר יום התשעים דהא ממילא לא יהיה עונה בינונית עד אחר שלשים יום מיום הצ' הלזה וק"ל. ובזה היה נ"ל ליישב גם קצת הפוסקים שהביאו הך דבתולה שהגיעה זמנה לראות ועברו עליה ג' עונות. והקשו עליהם הא היינו לר"א ואנן לא קיי"ל כוותי' וע' מ"ש כ"מ בזה. ולפי הנ"ל דודאי לפמ"ש הפוסקים צ' יום ועברו עליה ג' ראיות כ"ע לא פליגי דדיה שעתה רק רבנן דפליגי במתני' על ר"א היינו משום שהפריז על מדותיו וסגי ליה בחזקה של ב"פ אפי' לכל הנשים ומשו"ה פליגי רבנן דאפילו רבי דבעלמא ס"ל ב' זימני הוי חזקה מ"מ הכא מודה דשלא בשעת הדחק לא עבדינן כר"א בהא דהא לכמה מילי מודה רבי דבעינן תלתא זימני כמ"ש תוס' ביבמות פ"א גבי שור המועד וה"נ ס"ל דבעינן ג' פעמים אבל בג' פעמים סגי לכ"ע אך בכל זאת לבי מהסס בדבר זה למימר דמטעם עקירה נגע ביה ויותר נראה מ"ש מעיקרא דשיעורא בעלמא הוא ג' עונות של ג' חדשים. וכהש"ך ועוד נדבר מזה אי"ה בשמעתין:

ולא שכיונה פירש"י שראתה ג' ראיות הללו או לתשעים או לצ"א עכ"ל יראה לי דכ"כ לפי מאי דמספקא להש"ס לקמן אי הנך ברייתות רבי הוא או רשב"ג נמי עי' בשמעתין בסוגיא דעונות ובפרש"י וצ"ע לפי אותה הה"א דאתיא נמי כרשב"ג דבתלתא זימני הוא דהוי חזקה ולפי כללא דהש"ך דלעולם יום הראיה הוא תחלת עונה שלאחריה. ע"כ צ"ל דג' עונות ויום א' מעונה שלאחריה קאמר דאז עברי עליה ג' ראיות והשתא לפי הש"ך דג' עונות היינו ג' חדשי הלבנה א"כ אינם יותר מפ"ט יום ב' מלאים וא' חסר. ולרבי דתרי זימני הוי חזקה סגי בהכי א"כ מיירי שראתה ביום שלאחר ג' עונות שהוא יום התשעים ולרשב"ג דיום התשעים מחשב עדיין להעונות א"כ ע"כ עברו עליה תשעים יום ולא ראתה ואחר כך ראתה ביום צ"א ולזה פירש"י ב' פירושים:

ובזה יובנו דברי תוס' אשר הם נפלאו לכאורה במ"ש וז"ל מיהו למאי דפריש התם דוקא ברואה לדילוג כו' וקשה דהיינו לרשב"ג דבעי לחזקה [ג'] אבל לרבי לכאורה סגי בג' ראיות שבהן שני הפלגות ודילוג א' ובברייתא דזקנה אתי כרבי למסקנא כמ"ש תוס' לקמן

ד"ה קחזיא בעונות מאי כו' ולפי הנ"ל א"ש דהא חזינן דדקדק רש"י וכ' צ"א צ"ב צ"ג ולא כתב צ' צ"א צ"ב כמ"ש גבי כיונה. אע"כ משום דאי אתיא כרבי שאז כיונה היינו בתשעים ולדידיה ודאי א"א לפרש פחתה והותירה אלא בדילוגי' שאינם שוים משום קו' תוספות. אך לס"ד דאתיא כרשב"ג ומיירי ביום צ"א אזי משכחת פחתה והותירה בדילוגים שוים צ"א וב' וג' וא"ש. ונראה מה שרצה רש"י לפרש כן אע"ג דמסקנא כרבי משום דעכ"פ בלשון הברייתא אתי שפיר טפי דאל"כ פחתה והותירה למה לי לא הו"ל למימר אלא ואפילו כוונה או והוא דלא כוונה לאידך לישנא. אלא ע"כ אתי לאשמעינן תירוץ של התוספות דלא הוי ווסת לדילוג בענין זה. ואולי משו"ה עלה על דעת בעל האיבעיא לקמן לדחוקי נפשי' ולאוקמי ברייתא כרשב"ג משום דא"ש טפי פחתה והותירה דברייתא ע' מ"ש תוספות ד"ה קחזיא וק"ל. ולפ"ז מוכח כהש"ך שכתב דגם בדילוג למפרע קבעה ווסת כגון ראתה בי"ז י"ו ט"ו ומסתייע מתוס' דשמעתין והקשה בפלתי דלמא אהותירה קאי ולא אפחתה ולפי הנ"ל א"ש דא"כ אכתי פחתה ל"ל דקתני אלא ע"כ בין בהותירה בין בפחתה לעולם קבעה לה וסת וקמ"ל הכא דבכה"ג לא הוי דילוג. ומ"ש עוד הפלתי בשלמא הותירה שכיחא שדמי' מסתלקים והולכים אבל דילוג למפרע לא שייך שדמי' מתוספים והולכים גם זה אינו כלום דאפילו לעת זקנתה הדבר ידוע בטבע כי בהחלש כח המחזיק לא תעצור כח להחזיק דמה אצלה. ומפני כן ידוע בחכמת הרפואה כמה נשים בימי עיבורן רואות תמיד קרטין אדומים מפני חלישותה לעצור הדם ולבשלו כל צרכו ויוצא באופן זה. גם מ"ש א"כ מה יהיה בסופה וכי תהיה שופעת תמיד וע"כ שסופה תחזור לקדמותה לדלג לפניה וזה לא שמענו עכ"ד ולא ידעתי מאי קאמר הלא וסת כזה מבואר הוא בראשונים ובשו"ע שראחה בט"ו י"ו י"ז וחזרה וראתה באותן דילוגים עצמן ג' פעמים קבעה וסת כן שלעולם כשהיא ביום י"ז חוזרת למפרע לט"ו וה"נ דכוותיה סופה לחזור לפניה ופשוט הוא:

אבל כיונה קבעה לה וסת ודיה שעתה הקשה בפלתי שם להש"ך דעונה בינונית היינו חודש יהיה מלא או חסר א"כ איך משכחת לה ג' הפלגות שוות בג"פ ג' חדשים שזהו מציאות רחוק שיהיה ג"פ ג' חדשים ימיהם שוים במלאים וחסרי'. וע"כ צ"ל בוסת חדש קאמר שראתה כ' ניסן וסירגה לכ' תמוז וממנו לכ' חשון א"כ תקשי להפוסקים דלית להו וסת הסירוג ע"ש. ולפע"ד דזהו לפי דרכו דס"ל ג' עקירות בעי אבל לפמ"ש לעיל דהנך ברייתות אתיא כרבי ולדידיה סגי כשתקבע ב' פעמים וא"כ לא בעינן אלא שיהיה ב"פ ג' חדשים שוים בימיהם וזה שכיח לרוב כגון בשנת העיבור ושנה שלימה אזי אב אלול תשרי. חשון כסליו טבת. הרי אלו ב' מלאים וא' חסר. ועוד שבט אדר ואדר. ניסן

אייר סיון גם כן כנ"ל ובשנה פשוטה שלימה משכחת עכ"פ אב אלול תשרי. חשון כסליו טבת. ובשנה חסירה אלול תשרי חשון. כסליו טבת שבט שנים חסרים וא' מלא א"נ תשרי חשון כסליו. טבת שבט אדר ובשנה מעוברת כסדרן תשרי חשון כסליו. טבת שבט אדר. ולק"מ. אמנם לדידי קשיא בהיפך להפוסקים דס"ל וסת הסירוג מאי פריך אדרבה כיונה קבעה לה וסת ומפני כן הוצרך להגיה הברייתא הא יותר ראוי להיות דיה שעתה בוסת הפלגה מוסת החודש דכמה דיות נשתפכו על הך דשיפורא גרים ואם כן דילמא ברייתא כרבנן והכי קאמר לא מיבעיא כיונה ליום החודש דהו"ל וסת החודש בסירוג דלא חיישינן ליה רבנן אלא אפילו פחתה והותירה פי' שהיא פחתה והותירה להשלים לימי החודש אותן החסרים או מלאים יותר כדי שעי"ז יתכוונו ההפלגות בימים שוים אפ"ה ס"ל לרבנן מטמאה מעל"ע וי"ל:

כדי היא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק לעיל וי"ו ע"ב הקשו תוס' על פירש"י דשעת הדחק היינו שנת בצורת א"כ בהא אפילו לרבנן דיה שעתה ומשום כן פי' פירוש אחר ע"ש וקשה לאומרו דא"כ דברייתא ראשונה אמרה שעת הדחק היה ומפרשינן היכי דמי שעת הדחק ה"נ הו"ל לפרש כן בברייתא שניה אע"כ דא ודא אחת היא. ולענין קו' תוספות י"ל דהא בלא"ה נמי צריך להבין בשלמא רבי סמך על ר"א בשעת הדחק מיהת אבל רבנן דאמרו לו אין שעת הדחק ראיה הלא בעובדא דהיתלו עדיין לא היה מחלוקת בדבר זה ועל מי סמכו להתיר בשעת הדחק. ודוחק לומר דמעיקרא הכי התנו במעל"ע שבנדה להתיר בשעת הדחק כדאשכחן נמי בפ' הערל גבי חטאת טמאות בטהורות להפסד מרובה דלא לישתמיט לאשמעינן בשום דוכתא דבר זה. אע"כ האמת כך הוא דעובדא דהיתלו שהיה בימי רבותיו של ר"א ורבנן אז עדיין לא איפסק הלכתא לא כשמאי דאמר כל הנשים דיין שעתן ולא כרבנן דמצרכי מעל"ע ומשו"ה הקילו אז בהיתלו וסמכו בשעת הדחק על שמאי ולא משום שהיה מפסקת ג' עונות. והשתא לק"מ קו' תוס' דאותו הדחק ממש שסמכו עליו בהיתלו למעבד כשמאי נגד רבים כיון דעדיין לא איתמר הלכתא כמאן על אותו דחק ממש סמך ג"כ רבי אע"פ שבימי רבי כבר איפסק הלכתא דלא כשמאי. מ"מ כיון שהפסיקה ג' עונות סמך על ר"א בשעת הדחק ולא היה צריך לפרש היכי דמי שעת הדחק דכבר פירש לעיל בברייתא ראשונה דעל דחק דבצורת או אפיש בטהרות סומכים על היחיד במקום רבים וא"ש. ובזה נ"ל ליישב נמי מ"ש רמ"א בחו"מ סי' כ"ה בשם תשובת הרשב"א והאריך בזה ש"כ ביו"ד סי' רמ"ב בפסק על הוראת איסור והיתר דאפילו בדרבנן אין סומכין על יחיד במקום רבים אא"כ הוא דחק והפסד מרובה. והא"ש דאל"כ אכתי תיקשי אמאי בעובדא דהיתלו עבדו עובדא

אפי' לכתחלה ואלו רבי לאחר שנזכר קאמר אבל לכתחלה לא קעביד כוותיה אפילו בשעת הדחק אע"כ שעת הדחק לא מהני בלא צירוף סברא אחרת ג"כ או הפסד מרובה ג"כ ויהיה כתרי לישני דהש"ס שיהיה שעת בצורת וגם אפיש בטהרות ולכן בעובדא דהיתלו נהי דלא הוי אלא חד מינייהו מ"מ מצורף לזה היה ג"כ עברו עליה ג' עונות כנ"ל מלבד שסמכו על שמאי דכל הנשים דיין שעתן עוד נוסף היה מפסקת ג' עונות ג"כ ושעת הדחק נמי היה משא"כ בעובדא דרבי לא היה אלא שעת הדחק לכן אי לאו דכבר עבד עובדא כר"א ומפני כבודו של רבי להדר עובדא לולי כן לא היה עושה מעשה כר"א אפי' בשעת הדחק כיון דליכא הפסד מרובה ג"כ:

והנה שם הקשה הש"ך על דעת הב"ח ברשב"א הנ"ל דאפילו בדאורייתא סמכינן איחיד נגד רבים בשעת הדחק והפ"מ והקשה הא רשב"א יליף משמעתין ושמעתין מעל"ע דרבנן בעלמא הוא. גם צריך להבין [אפילו] אי יהבי' לי דבדאורייתא סמכינן איחיד נגד רבים בשעת הדחק והפ"מ א"כ היה לנו להקל בדרבנן טפי יותר והוא השווה מדותיו. ונ"ל לכאורה כי לפ"מ דקיי"ל שרגיל לנהוג כן משום סייג ופרישות הוי נדר דאורייתא ועובר מן התורה על לא יחל דברו כמבואר בשו"ע יו"ד סימן רי"ד וא"כ חזרו כל איסורי דרבנן איסור דאורייתא אלא כל מה שאנו מקילין בדרבנן היינו משום דמעיקרא אדעתא דהכי קבלו עלייהו וא"כ הכא לענין יחיד החולק על רבים לא שייך בזה מעיקרא הכי קיבלו עלייהו אלא ע"כ משום דבדאורייתא נמי דינא הכי דיכול לסמוך עליו בשעת הדחק והפ"מ. והשתא א"ש טפי הא דעבדו לכתחלה עובדא שם בהיתלו היינו משום דעדיין לא איפסקא הלכתא כשמאי ועדיין לא הוי נדר דאורייתא משא"כ בימי רבי שכבר קבלו עליהם חומרת מעל"ע אלא עתה נולד ספק ממקום אחר דלר"א כל אשה שעברו עליה ג' עונות לא הוי בכלל תקנת חכמים ולרבנן הוי בכלל והוי ספק בדאורייתא ולא סמכינן אלא בעבד כבר עובדא ושעת הדחק או צירוף סברא אחרת. והא"ש דבזה"ז כל איסורי דרבנן כבר קבלו עלינו והוי כדאורייתא ובעינן לעולם בין בדאורייתא ובין בדרבנן שעת הדחק והפ"מ. ומה שתמה עוד הש"ך שם הא רובא דאורייתא ואפילו עיר הנדחת נעשית ע"פ רוב אנשים ואין לך הפ"מ גדול מזה. ולפע"ד משם ראיה דקחזינן עיר הנדחת נידונית ע"פ רוב ש"מ דאפילו בכה"ג אזלינן בתר רוב וא"כ מ"ט לא ניזיל בתר רוב בסנהדרין דרובא מחייבין בעינן הטיי' ע"פ שנים אבל ע"פ אחד לא אזלינן בתר רובא ושנים לא משום רובא אתאינן עלה אלא משום גזה"כ אבל [משום] רובא לא ומ"ט. וע"כ צ"ל דרוב שהוא ע"פ סברא דרבים אומרים דעתם וסברתם כך ומיעוטא כך אין זה רוב גמור דכמה פעמים שסברת המיעוט [הוא] יותר טוב מהרוב. לכן בד"נ שהוא הפ"מ ולא שייך הפקר

ב"ד לא אזלינן בתר רובא ודיני ממונות דאתייהב למחילה הוא דאזלינן בתר רוב [וראיה ברורה ממסכת ע"ז דף ע"ב ע"א דשיימי' בי ארבע ומכ"ש לרמב"ם פ"ח ממכירה ה"ח עי' הה"מ שם ועי' שו"ע חו"מ סימן ר"ו וק"ל שוב מצאתי מ"ש בזה בתומים בקונטרס ת"כ סימן קכ"ו] ובאו"ה נמי אי בשעת מעשה לא הוי שעת הדחק ואיפסיק הלכתא כהרוב תו לא מטעם רוב אתינן עלה אלא מטעם כל שכבר קבלו עלייהו כך משא"כ אי עדיין לא איפסק הלכתא שפיר נסמוך אמיעוטא בשעת הדחק:

שלישית הרי הוא ככל הנשים פרש"י דבההיא דאתחזקה לא מטמיא מעל"ע והטעם דאיך אפשר לטמא מעל"ע והרי אתמול לא אתחזקה עדיין והיתה בחזקת מסולקת מדמים לכן לרבי עד פעם ג' לא מטמא ומינה לרשב"ג עד פעם רביעית לא מטמא מעל"ע. אמנם הרשב"א בתה"א ס"ל דגם לרשב"ג מטמא מעל"ע בפעם ג' ומ"מ גם לרבי בעינן הכא ג"פ דראיה ראשונה תלינן במקרה והזדמן ע' מ"ש בסמוך אי"ה בזה:

ועוד עברי עליה ג' פירש"י לא שכיונה כו' ויל"ד מנ"ל לרש"י הא דילמא אפילו כיונה וכרבנן דר' דוסא ובפרט דברייתא ר"א היא דמשמע קצת דפליג אר' דוסא לעיל ד' ע"ב ע"ש. וי"ל דס"ל לרש"י ע"כ לא פליגי רבנן אר' דוסא אלא באשה המוחזקת רואה ועלולה לראות כל שעה לא אתי חזקת אורח בזמנו בא ומפקיע חזקה קמייתא לומר שלא נעקר מאתמול ולכן מטמא מעל"ע. משא"כ בבתולה שלא הגיע זמנה לראות אדרבה אנו מוחזקים בה שלא תראה רק ע"י שהוחזקה ג"פ לראות א"כ כיון שהיה ג"פ אלו ביום ידוע אמרינן ההוא יומא הוא דקבעה וסת ושאר יומי אשתארא בחזקה קמייתא שלא תראה בהם:

דף י.

הדר קחזיא בעונות מאי. פירש"י אי כרשב"ג או כולי' רבי ובתוס' נתקשו בזה מאי עלה על דעתו לאוקמי סיפא כרשב"ג ואולי י"ל לפמ"ש רשב"א בתה"א דלכן לא קבע איבעייתו בזקנה משום דזקנה דהוי לה וסת מקודם פשיטא ליה דכי חזיא פ"א בעונה שלה הדרה לקדמותה. ולפע"ד ה"ה בהגיע זמנה לראות וכבר ראתה ופסקה דכי הדרה חזיא בעונות שלה דחזרה לקדמותה. והשתא י"ל דהוי קשיא ליה קו' תוס' מ"ט לא תני דיני' בהגיע זמנה לראות אע"כ משום דבעי לדיוקא דוקא עברו עליה ג' עונות אבל הדר קחזיא בעונות דיה שעתה ואי הוי תנא בהגיע זמנה ה"א התם ה"ט משום דחזרה לעונה שלה משא"כ לא הגיע זמנה קמ"ל אפילו הגיע זמנה נמי דוקא ג' עונות אבל חזיא בעונות לא:

כתם שבין ראשונה ושנייה טהור וכו' צל"ע להרשב"א דס"ל דלרשב"ג נמי סגי בג"פ וס"ל באותו פעם שתתחזק מטמא מעל"ע אלא שלא תתחזק אפילו לרבי עד ג' פעמים דפעם הראשון מקרה היה. א"כ מ"ט דחזקיה לטמא כתמה בין שניה לשלישית. ולשיטת רש"י קשה מ"ט דר' יוחנן ולולי דמסתפינא ה"א דחזקיה ור"י בהא פליגי בשיטת רש"י והרשב"א ואין להאריך וק"ל:

דף י:

פתחת בתרתי וסיים בחדא לולי דברי תוס' הייתי אומר דמתני' לא קאי אלא אחדא אזקנה. דמעוברת ומניקה פלוגתא דתנאי בשמעתין ולא רצה לסתום כחד מינייהו ומכ"ש אי סתם מתניתן ר"מ דס"ל דיין כל ימי מניקתן ועיבורן. ובתולה נמי לא פסיקא ליה משום דאיכא שלא הגיע זמנה לראות דלא מטמאה למפרע עד פעם ג' לכן לא תנן במשנתינו אלא אזקנה ושייך שפיר דיה שעתה:

דימי עיבורה עולין לימי מניקתה כו' וקמ"ל דאע"ג דר' יוסי בעי שתתחזק שהאשה הזאת כבידת ראש ואיבריה גורמים סילוק דם. אפ"ה מהני צירוף עיבור והנקה דכבידות ראש ואיברים דימי עיבור ואיבריה מתפרקים דהנקה הכל אחד הוא:

שתים בימי עיבורה ואחד בימי מניקותה או שתים בימי מניקותה וא' בימי עיבורה. לפי דרך הלשון הו"ל למימר בהיפוך א' בימי עיבורה ושתים בימי מניקותה וכן בהיפוך ולעולם מספר המועט קודם ומדלא נקט הכי יש דמות ראיה להש"ך סימן קפ"ט דעונה בינונית בלא יום הראיה דיום הראיה שייך לעונה שלאחריה והשתא אי תימא שפסקה עונה אחת בימי עיבורה היינו שביום הראיה ראתה ופסקה אח"כ עונה א' בסוף ימי עיבור או ההנקה הרי לא נתחדש בימי עיבורה או בימי מניקתה שום דבר חדוש כי מה שלא ראתה בעונה ההיא משום שכבר ראתה בתחלת העונה ההיא ומה שלא ראתה בתחלת עונה השנית זהו כבר שייך לימי ההנקה לכן נקיט ב' בימי עיבורה וכו' דהשתא עבר עליה יום שהיתה ראויה שתראה בו ולא ראתה וק"ל:

דקמניקה ואזלא ומיעברא הקשו תוס' הא אין מתעברת אלא סמוך לווסתה או טבילתה. צל"ע טובא הא הך מיעברא היינו הוכר עוברה וכבר היא מעוברת ג' חדשים שהוא עונה אחת קודם שפסקה ואז אפשר שראתה דם ומיעברה. ועלה ברעיוני לומר דפשיטא להתוס' דכל שכבר ראתה ב"פ בימי עיבורה אזי היא ככל הנשים ולא מהני לה הפסק ג' עונות לר' יוסי. וא"כ כיון שע"כ ראתה קודם עיבור וגם עונה אח"כ ראתה ראיה אחת שממנה הפסיקה ב' עונות בימי מניקותה. א"כ כיון שכבר ראתה ב"פ בימי ההנקה תו

לא מהני לה הפסק ג' עונות. אבל מ"מ לא נוח לנו בזה דמי לא משכחת ליה שראתה ומיעברה ואח"כ ראתה באונס שממנה הפסיקה ג' עונות או בהיפוך דבכה"ג ודאי מהני הפסק ג' עונות לר' יוסי ולא קשה מידי קו' תוס'. ומכ"ש להמהרש"א דמיירי בעונות גדולות יותר מארבעים יום א"כ משכחת ליה בפשיטות בעונה של מ"ה יום דב' עונות הו"ל ג' חדשים ומאותה ראיה בעצמה שהפסיקה ממנה. מאותה ראיה עצמה הוית מיעברא. ומכ"ש אי סגי ברובו של ראשון ושל אחרון ואמצעי שלם א"כ משכחת אפילו בב' של ארבעים יום וק"ל וצ"ע:

ואב"א דם נדה לחוד דם לידה לחוד מדלא קאמר אונס שאני דאין לך אונס גדול מלידה ש"מ שאפילו ראיית אונס מפסקת בג' עונות:

דם לידה לחוד הקשה מהרש"א הא עונה ג' מסיימת בימי טוהר דבלא"ה טמאה משום בכל קדש לא תגע כך כוונת קו'. ותירוץ דמיירי בעונות גדולות יותר מארבעים יום. ומה שהקשה הפלתי מלקמן ל"ו ע"א דפרי ללוי דשתי מעינות ל"ל הפסקת ג' עונות בב' ומשהו סגי ואלו למהרש"א הא בעינן שתפסוק ימי ווסתה שנמשכים אחר ימי הטוהר. ודבריו אינם מובנים דהרי ללוי דשתי מעינות הם אי שופעות מתוך מ' לאחר מ' כ"ש דטהורה ולמה לי שתפסוק:

דף יא.

ר"י ור"י ור"ש אומרים לא אמרו דיין שעתן וכו' יש להקשות מאי שייטי' דר' יוסי הכא. הא ע"כ לא פליג ר"מ אלא משום דס"ל העיבור וההנקה גורמים מש"ה ס"ל דיין כל ימי עיבורן ומטעם שכתבו תוס' ד"ה דיין וכו' המסתלקין עדיין קיימין כו' עי"ש משא"כ לר' יוסי דס"ל דמעוברת ומינקת בעינן העברת ג' עונות א"כ לדידיה כ"ע מודים דאי חזרה וראתה ב' פעמים מטמאה מעל"ע ולא יחלוק אדם על זה. ע"כ נראה מזה ראיה לרמב"ם דס"ל ר"י ות"ק לא פליגי כלל ולכ"ע בתחלת ימי עיבורה או מניקתה דיה שעתה אלא שאם ראתה ראיה א' שאז אם היתה רואה עוד ראיה אחרת היתה מטמאה למפרע ועל זה אמר ר' יוסי שאם בין ראיה ראשונה לשניה הפסקה ג' עונות אזי גם בשניה דיה שעתה וכ"ע מודים בזה. והשתא לק"מ מה שהקשיתי. ובזה יש נמי הכרח למ"ש הרמב"ם כרב ור"ל נגד ר' יוחנן וכ' הכ"מ בשם הר"י קורקס דהני אמוראי לא ידעו ברייתא דפליגי ר"י ור"י ור"ש אר"מ עיי"ש. והשתא לפי הנ"ל מוכח דעכ"פ שמואל לא ידע הך ברייתא. שהרי כתבנו דמלשון הברייתא מוכח דר"י ות"ק לא פליגי ולכ"ע דיה שעתה בימי עיבורה ומניקתה בלא העברת ג' עונות והשתא אי ס"ד דשמואל ידע הך ברייתא

הא אמר שמואל לעיל הלכה כר"א בארבע ותקשי עליו קו' גליון תוס' ח' ע"א ד"ה משום כו' ע"ש ותי' לא שייך כיון דר' יוסי לא פליג את"ק אלא ע"כ דשמואל מפרש דר' יוסי פליג את"ק ומשמעותיה דהך ברייתא לא שמיע ליה. ואם כן מסתמא גם ר' יוחנן לא שמיע ליה משו"ה ס"ל נמי כשמואל דיין כל ימי עיבורן ויראה דגם ר"א דאמר פתחת בתרתי וסיימת בחדא נמי לטעמיה אזל דאמר נמי הלכה כר"א בארבע וע"כ לא שמיע ליה ברייתא כנ"ל והוי ס"ל נמי דר' יוסי פליג את"ק משו"ה שייך לומר ימי מניקה ועיבור משלימין זה לזה. אבל להרמב"ם דר' יוסי מודה דבתחלת עיבור והנקה לא בעי ג' עונות א"כ מה תועלת בהשלמה זו. כיון דבהגיע ימי מניקתה בלא"ה יהיה דיה שעתה משום ההנקה וק"ל. אלא דצ"ע קצת הך ברייתא דמייתי הש"ס דימי מניקה ועיבור משלימין זה לזה מאן קתני לה:

אילימא לימים וכו' הכא פירש"י תרתי דדיה שעתה ואם בדקה ולא ראתה טמאה ובלקפיצות לא פירש אלא חדא דבדקה ולא ראתה טמאה משמע דפשיטא ליה דכל מחמת אונס דיה שעתה אפילו בלא וסת קבוע דאמרינן השתא הוא דנאנסה:

אפילו כמה פעמים לא קבעה לה וסת ללישנא בתרא לשיטת רש"י ותוספות דפליג אלישנא קמא. א"ש דתני אפילו כמה פעמים. וה"פ אפילו כמה שקפצה בשבת וחזאי בחד בשבת מ"מ לא קבעה וסת לקפיצות אלא אמרינן יומא גרים. אבל ללישנא קמא דבכה"ג קבעה וסת מורכב וה"פ לא קבעה (וסת) לימים לחוד א"כ קשה מאי אפילו כמה פעמים אדרבה כל עוד שתקבע הקפיצות בדין הוא שלא תקבע לימים לחוד ויש לדחוק בזה ולא ניחא לי וצ"ע:

אעפ"י שאמרו דיה שעתה פירש"י באשה שיש לה וסת אמרו לעיל במתני' קמייתא דדיה שעתה בשעת וסתה מ"מ צריכה להיות בודקת שלא בשעת וסתה אבל בשעת וסתה פשיטא דצריכה להיות בודקת וק"ל:

דף יא:

אפ"ה מימי טהרה לימי טומאה לא קבעה כ' תוס' ואין להקשות כו' כוונתם לפמ"ש רשב"א בחי' דשמעתין לר"מ דגמלתו ומת בנה הרי היא ככל הנשים וה"נ משכחת בגמלתו ומת בנה ואיך כייל דיושבת על דם טוהר לא בעי בדיקה. ומשו"ה משני דמימי טוהר לא קבעה. והשתא שפיר הקשו תוס' דלר"א תבדוק שמא תפסוק ג' עונות וק"ל. ולא צריך למ"ש מהרש"א [שוב מצאתי מ"ש קרוב לזה בפלתי סי' קפ"ז סימן קי"ב ונהניתי] וא"ש נמי תירוץ התוס' דימי טוהר לא מיקרי הפסקה ואף ע"פ דאמרינן לקמן

והובא ברייתא זו לעיל דימי מניקה משלים לימי עיבורה כקו' מהרש"א. י"ל דודאי לר' יוסי דמחמיר דאפילו מעוברת ומניקה בעי ג' עונות די לו להחמיר בג' כאלו דימי טוהר משא"כ ר"א דמקיל וסגי ליה בכל הנשים בהפסקת ג' עונות די לו להקל בג' עונות ממש ולא שיהיה ימי טוהר מפסיקים:

ובזה י"ל מה דפשיטא ליה להש"ס בשמעתין דמתני' באשה שיש לה וסת דלא כמ"ש תוס' לעיל ד' ע"ב ד"ה כל אשה וכו' דמשמע דמשנתינו בד' נשים קאי ולא ביש לה וסת ע"ש. והא"ש דשמעתין לשמואל קאי ואיהו הא אמר הלכה כר"א בד' וקשה הא משנתינו קאי כוותי'. וכן הקשה בגליון תוס' לעיל ח' ע"א ד"ה משום דקאי וכו'. ואין לומר כתי' גליון תוס' שם דאפשר משנתינו ס"ל כר' יוסי דבעי נמי הפסק ג' עונות. ז"א דאם כן הו"ל חומרא דמעוברת ומניקה נמי בעי ג' עונות ולחומרא כזו גם ימי טוהר עולה כמ"ש לעיל. ואע"כ שמואל לא מוקי מתני' אלא ביש לה וסת וא"ש:

שלא פסקה מחמת תשמיש הקשו תוס' מרב אסי דבעל ולא מצא דם וחזר ובעל ומצא דם טהורה ותירוץ דוקא בבעילה ראשונה קאמר דבעל בהטיי'. אמנם רש"י לקמן פי' דאכל ד' לילות קאי [ולדידי'] צ"ל דדוקא הכא דנותנים לה יותר מארבע לילות עד שתחי' המכה ועל אותן ימים היתירים קאמר הכא דבעינן שלא פסקה אבל בד' לילות דרובא דרובא דם בתולים הוא ס"ל לר' אסי דאפילו פסקה מחמת תשמיש טהורה ור"ח פליג התם גם בזה. וע' מ"ש רש"י ד"ה לא שנו אב"ה קאי עכ"ל והוא שפת יתר אלא ודאי כיון למ"ש דעד שתחיה דב"ה קאמר לא שנו אבל ד' לילות דב"ש תליא בפלוגתא דר"ח ור' אסי דכי היכי דפליגי בהגיע זמנה לראות דנותנין לה ד' לילות אפילו לב"ה ופליגי ר"ח ור"א הה"נ בלא הגיע זמנה לב"ש. ולא קאי הכא אלא לב"ה ועד שחיתה המכה. ובזה יתיישב נמי קו' מהר"ם לובלין שאותו הפי' שפירש"י במתני' הוא אותו שדחאו רש"י כאן. והא"ש דמה שמקשה רש"י דא"כ [פסקה] לילה א' היינו הכא דמיירי בלא הגיע זמנה דנותנים לה עד שתחיה אבל מתני' מיירי בהגיע ונותנין לה רק ד' לילות. ואהא לא אמר רב גידל אמר שמואל מילתיה:

ובזה י"ל ג"כ דברי רש"י במתני' ריש מכילתין דפי' משמשת בעדים א' לפני תשמיש וא' לאחר תשמיש. והוא נגד דברי שמואל לעיל ה' ע"א. והא"ש דהמהרש"א הקשה בשמעתין תבדוק דילמא (עברה) [פסקה] לילה א'. ותי' דא"כ לפני תשמיש אמאי צריכה בדיקה ע"ש. ולדבריו נתכוון רש"י ד"ה תשמש בעדים וכו' וק"ל. והשתא לשמואל דלעיל ה' ע"א דעד שלפני תשמיש אינו כפקידה ומשנתינו ריש מכילתין [דתני] שני עדים היינו לו ולה אם כן ע"כ במשנתינו דשמעתין נמי מתפרש שני עדים [היינו] לו ולה ולא

מיירי מלפני תשמיש כלל והדרא קו' מהרש"א. וע"כ צ"ל דשמואל דלעיל לא חש לקו' מהרש"א דס"ל כר' אסי דעברה עליה לילה א' ולא ראתה אינו מזיק. אך אנן קיי"ל כר"ח לגבי ר' אסי דעברה עליה לילה א' טמאה וקו' מהרש"א צ"ל כתי' מהרש"א. ומוכח דב' עדים היינו לפני תשמיש ולאחר תשמיש וה"ה במתני' דריש מכילתין נמי הכי מתפרשת ודלא כשמואל דלעיל ה' ע"א הקצרתי וסמכתי על המעיין. אע"ג דלחד לישנא לעיל גם לשמואל לפני תשמיש קאמר מ"מ זה הלשון אינו עיקר וכבר כתבתי בזה לעיל שם:

פשיטא שחרית תנן פי' ות"ח דמאפיל בטליתו היינו בשעת הדחק ולעת רחוקות ולא שכיחא:

חדא מכלל חברתה איתמר לפי' התוס' ק"ל מנ"ל לר' אבא להוכיח מילתי' מדרב יהודא אמר שמואל דילמא אין לה וסת צריכה בדיקה לעולם וכר"ח בן אנטוגניס ודר"י א"ש ביש לה וסת ואי ממתני' דכל הנשים ה"א ה"מ לבעלה בישנה דלטהרות אפילו ישנה בעי בדיקה קמ"ל ר"י א' שמואל דישנה לא בעי בדיקה לטהרות ומתני' בערה וקמ"ל דלבעלה אפילו ערה לא בעי בדיקה ולעולם ביש לה וסת אבל באין לה וסת בעינן בדיקה בכל גווני לבעלה וישנה. אלא ע"כ נראה כפי' רשב"ם וקו' תוס' י"ל דר"י גופיה הוי קשה ליה מ"ט לא משני ר' אבא כאן לבעלה כאן לטהרות אלא ע"כ שמיע ליה משמואל רבי' דכל לבעלה לא בעי בדיקה ועל זה סמך ר"י ואמר דשמואל לא שנו אלא לטהרות וכו':

תנ"ה יש ליישב קו' תוס' דאי ס"ד באין לה וסת בעי בדיקה אם כן לאשמעינן אין לה וסת דאף על גב דלא אתחזקה טמאה בעי בדיקה הניחה בחזקת טמאה לא כ"ש ואין לומר אדרבא הא עדיף שהניחה בחזקת טמאה ואפשר שכבר טבלה מאותה טומאה מכ"ש אין לה וסת שאפשר שראתה אתמול ולא היה לה זמן עדיין לטבול מכ"ש שאינו בחזקת טהרה. ז"א דבאשה שאינה עסוקה בטהרות קיימינן ולא אמרינן שמא טבלה וא"ש משא"כ לקמן גבי החמרין ופועלין דבעסוקה בטהרות מיירי כמ"ש תוס' לקמן ד"ה שמואל וכו' ודרכה לטבול מיד שאפשר לה לטבול בכדי שתוכל לעסוק בטהרות מיד שפיר איכא למימר דמיירי ביש לה וסת דוקא:

דף יב.

מהו שתבדוק עצמה לבעלה כ' הגהות מיימוני בשם ר' שמחה דלפני תשמיש מצוה לבדוק וכ"פ הרמב"ם באשה שאין לה וסת ועי' מ"ש פלתי סימן קפ"ו ולפע"ד א"ש דצ"ע הא אין לה וסת מוחזקת רואה כל שעה ומשו"ה לר"מ אסור לקיימה וא"כ נהי דסמכינן אנן על חזקת טהרה שלה מ"מ הא כתב מג"א סימן תל"ז דכל היכי דב' חזקות מתנגדות

זה את זה אז צריכין לברר אי איכא לברורי ואם כן ה"נ אמאי לא תצטרך לבדוק לפני תשמיש מיהת לברורי ולא שייך לבו נוקפו ופורש כיון דדינא הכי לא יאמר שהרגישה כיון דמדינא הכי דצריכה לברורי מה דאפשר וע"כ צ"ל דהני אמוראי לא ס"ל היכי דאיכא לברורי מבררינן וכ"כ לעיל דפליגי בהכי ואנן סמכינן אסתמא דפסחים ד"ד ע"א דבעינן לשיילי' ע"ש לכן צריכה בדיקה לפני תשמיש. זהו משנ"ל בדעת הרמב"ם ור' שמחה:

כדי לחייב בעלה חטאת לאו חיוב חטאת ממש קאמר דאם כן ע"כ היה משמש סמוך לוסתה ועביד איסורא ומאי לבו נוקפו ופירש שייך הלואי ויפרוש בכל סמוך לוסתה אלא בשיעורא קאמר שתבדוק סמוך כ"כ שחייב חטאת אי היה סמוך לוסתה אבל השתא באמת פטור דאנוס הוא כמבואר פ"ב דשבועות ומ"מ לבו נוקפו ופירש משום דעביד איסורא רבה שראוי להתחייב חטאת ולחנם האריך בזה בפלתי סימן קפ"ו:

א"כ לבו נוקפו ופורש כ' ה"ה בדעת הרמב"ם דלאחר אחר אין כאן לבו נוקפו ומשו"ה הצריך הרמב"ם ב' עדים אחר כל תשמיש אפילו לבעלה אפילו יש לה וסת ובפלתי הקשה הא בנמצא על שלו לעולם חייב חטאת אפילו אחר אחר וי"ל דבשלו לא שייך לבו נוקפו כי אם לא ירצה לבדוק מי יכריחנו ולא שייך אלא בשלה כי היא תבדוק מיד ותחייבנו חטאת אבל הוא אם רצה לבדוק את שלו זכור לטוב וסברא זו כ' הפלתי בעצמו סי' קפ"ו ע"ש:

אלא אמר רבא צנועות עד שבודקות כו' יל"ד דהו"מ לשנוי דאין לה וסת שרי להחמיר אפילו לבעלה ואין לבו נוקפו בשביל כך לומר שהרגישה דיודע הוא שאין לה וסת וצנועה מיקרי ופרוצה לא מיקרי אלא ע"כ כמ"ש לעיל דאין לה וסת מדינא בעינן בדיקה לבעלה ופרוצה נמי מקרי אי לא בדקה. אמנם נראה משיטת הרמב"ם דהאי שינויא דרבא אמשנתינו קאי ולפרש דברי ר' ינאי דאמר על מאי דתנן ובשעה שעוברת לשמש את ביתה והוא משנה יתירא דכבר תנן ברישא בשני עדים והיינו א' לפני תשמיש וא' לאחר תשמיש ומ"ט הדר ותנן ובשעה שעוברת לשמש את ביתה ומש"ה פי' ר' ינאי שזהו דתנן עוברת לשמש את ביתה הוא עדן של צנועות ולומר בכל שעה שעוברת לשמש לוקחות עד אחר ולא בודקות בעד שכבר קנחה בו. אמנם צנועות דמתני' דפ"ב מילתא אחריתי היא שם מיירי באשה שיש לה וסת ולבעלה ואפ"ה דרך בנות ישראל לשמש בשני עדים לאחר תשמיש והצנועות מוסיפין גם לבדוק קודם תשמיש. זהו מה שנלפע"ד לפי דרכו של הרמב"ם ז"ל והמעיין יבחר:

אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עי' מ"ש תוס' ד"ה אשה לכאורה דבריהם תמוהים שהקשו קו' הש"ס ותי' תי' הש"ס. וי"ל שהקשו מה לו להקשות מדיוקא הא יש לה וסת

וכו' דאהך קו' יש לדחוק דמשנתינו באין לה וסת וכמ"ש תוס' לקמן ד"ה שמואל ע"ש בגליון. ומדוע לא הקשה להדיא היינו משנתינו ותי' תוספות דשפיר ידע אי ממשנתינו ה"א ערה אין ישנה לא קמ"ל גם ישנה בעי בדיקה. אבל השתא מקשה שפיר הא במשנתינו משמע אפילו יש לה וסת בעי בדיקה ולא אסיק אדעתה למימר דישנה לא בעי בדיקה ביש לה וסת ובעי בדיקה באין לה וסת לא הוי ס"ל לחלק בכך ומשני ליה דזה החילוק אמת דיש לה [וסת] לא בעי בדיקה בישנה משא"כ אין לה וסת:

ואולי הוי ס"ל להמקשה החילוק בין ערה לישנה משום דישנה לא חזיא לטהרות וא"כ אין סברא לחלק דכיון דבישנה [מיירי שאינה] עסוקה בטהרות גם באין לה וסת תשתרי ומשני ליה דגם ישנה מיקרי עסוקה בטהרות ורק לא הטריחו רבנן כיון דיש לה וסת אבל באין לה הטריחוה רבנן וע' מ"ש בסמוך אי"ה:

ת"ר חמרין ופועלין והבאים מבית האבל ומבית המשתה יל"ד מ"ש דהאריך וחשיב כל הני ולא כן עשה תנא דמשנתינו לקמן פ"ב דסתים ותני הבאים מן הדרך נשיהם להם בחזקת טהרה וי"ל דאי הוי תני באים מן הדרך הו"א מדרך רחוק ומשום ס"ס ספק ראתה ספק לא ראתה ואת"ל ראתה שמא טבלה דהרי ברייתא בעסוקה בטהרות איירי שדרכה לטבול מיד שאפשר לה. אבל בבא מדרך קרובה ה"א אימר ראתה ואי ראתה א"א שטבלה קמ"ל דחמרין ופועלים עונה שלהם פ"א בשבוע וע"כ משום שדרכם אינו להרחיק יותר מז' ימים וא"א שתראה ותטבול בזמן כזה וכן אבל ומשתה אינו יותר מז' ימים ואפ"ה נשיהם בחזקת טהרה:

ובזה מיושב קו' התוס' דמוכח [דמיירי] בעסוקה בטהרות דאי לבעלה מ"ט לא נקט סתם הבאים מן הדרך כמו משנה דלקמן אע"כ משום דברייתא בעסוקה בטהרות שדרכה לטבול מיד ואיכא למיטעי כנ"ל קמ"ל:

לעולם בשיש לה וסת וכיון שתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו. הדבר צריך יישוב רב איך תהיה התביעה כבדיקה וכבר נתקשו בזה כל הראשונים ז"ל. ולולי דמסתפינא הייתי אומר וליישב ג"כ קו' תוס' מ"ט לא מקשה ממתניתין אברייתא בלא שמואל. וקו' עצומה היא ותירץ תוס' דחוק וי"ל דממתני' לק"מ דנהי דאשה העסוקה בטהרות אסורה לשמש עד שתבדוק והיינו מגו דבעי' בדיקה אחר תשמיש (לבעלה) [לטהרות] הצריכוה נמי קודם תשמיש לבעלה מ"מ לא רמיא מצוה אלא עלה דידה אבל הבעל א"צ לחקור בדקת או לא בדקת כי מה לו ולבדיקתה הלא אם תרצה שלא לעסוק בטהרות עוד ושלא לבדוק אחר תשמיש ממילא לא תבדוק נמי קודם תשמיש וא"כ מה לו ולבדיקתה. וא"ש דבמתני' מיירי בדינא דידה ואמר דהיא צריכה להיות בודקת אך ברייתא מיירי מניה דידיה ואמר

נשיהם להם בחזקת טהרה ואינם צריכים לחקור אח"ז אם בדקה או לא ולק"מ. אך מדשמואל דאמר אין לה וסת אפילו ישנה צריך לטרוח ולהעיר אותה עד שתבדוק ואע"ג דאמת הוא דאז אינה ראויה לעסוק בטהרות וגם כי טרחה מרובה להעירה ולהקיצה מ"מ אטרחוה רבנן ש"מ דגם עליה דידיה רמי ומעיקרא כך תקנו חכמים. א"כ קשה מברייתא איך נשיהם להם בחזקת טהרה דנהי דביש לה וסת לא הטריחוהו להקיצה משנתה מ"מ שאלת פיה מיהת בעי הבדקת או לא. ולשון נשיהם להם בחזקת טהרה משמע שהיא בחזקתה אפילו למשיילה לא בעי וקשה מ"ט לא לישיילה כשהיא ערה. וע"ז משני כיון דתבעה והיא נתרצית לו לא בעי למשיילה דמסתמא עשתה או תעשה כתקנת חכמים למבדק דבחזקת כשרות היא. ומ"ש כיון שתבעה אין לך בדיקה גדולה מזו היינו בדיקה דידיה שיבדוק אחריה אי בדקה או לא. כן היה נ"ל לולי שכל הראשונים לא פירשו כן ונכנסו בדחוקים הרבה עיין עליהם:

מהו למיעבד כי הא מתניתא פירש"י להצריכה תביעה או בדיקה וצ"ע היכא מוזכר בהאי מתניתא דצריכה כלום אדרבה סתמא קאמר נשיהם להם בחזקת טהרה. והש"ס הוא דמשני הכי [כי היכי] דלא תיקשי מברייתא לשמואל וא"כ הכי ה"ל למימר מהו למיעבד כשמואל. גם צ"ע לפי' שני שפרש"י ששאל אי יכול לסמוך לקולא דלא בעי לא בדיקה ולא תביעה כפשטיות לשון הברייתא. ופרש"י דס"ל בא מן הדרך כ"ש יושב בביתו. קשה מאי מספקא ליה פשיטא כ"ש יושב בביתו דרמיא אנפשה ובדקה כדלקמן ט"ו ע"א. ועוד דאמתני' דלשם ה"ל למיבעי' כן. גם מ"ש רש"י בפי' השני סודני רמי שיכרא איך תליא זה בפי' השני ה"נ בפי' הראשון הו"מ לפרש כן. ועי' מהר"ם לובלין. ע"כ היה נלע"ד לומר כך דנהי דהיושב בביתו אתיא בק"ו מבאין מן הדרך דלא רמיא אנפשה ובדקה מ"מ בהך ברייתא דקתני חמרין ופועלין ואבל ומשתה שבאין בכל ז' ימים לביתם כמ"ש לעיל ואפ"ה הם בכלל דלא רמיא אנפשה ובדקה א"כ יש ללמוד מדיוקא דברייתא חומרא לת"ח שזמן עונה שלו מליל שבת לליל שבת כמו חמרין ופועלין. וא"כ לא רמיא אנפשה ובדקה. ואיכא למימר דוקא חמרין ופועלין דנהי דלא רמיא נפשה מ"מ כיון דבא מן הדרך ומרצה ומפייס ואין לך בדיקה גדולה מזו. ואה"נ דאתיא מיניה יושב בביתו במכ"ש דנהי דבועל בלא רצוי ופיוס כ"כ. מ"מ כיון שהוא בביתו וזמן עונתו בכל יום רמיא אנפשה ובדקה תמיד וזהו עדיף מרצוי ופיוס. משא"כ ת"ח שזמן עונתו מליל שבת [לליל שבת] ולא רמיא אנפשה כמו גבי חמרין ופועלין וא"צ ריצוי ופיוס כיון שאינו בא מן הדרך וה"ל תרתי לריעותא. ויש לומר דלגבי דידיה בודאי צריך בדיקה או תביעה לכל הפחות. והיינו דשאל רב פפא מהו למיעבד כי הא מתניתא. פי' כי דוקיא דהא

מתניתא דדוקא חמרין ופועלין ולא ת"ח. וע"ז השיב רבא סודנא לא דמגניא באפי' פי' דת"ח המדקדק במצות ועל דבר מועט לבו נוקפו ופירש בודאי לא איצטריך ברייתא לאשמעינן דאפילו כי ליכא כל הני לא בעינן בדיקה דא"כ מגניא באפי':

אמנם ללשון הב' פרש"י אי שרי למיסמך אהא מתניתא להקל ביושב בביתו דאתיא במכ"ש מחמרין ופועלין ע"כ לאו בסתם ת"ח קבעי דהאי לאו ק"ו מחמרין ופועלין הוא כמ"ש לעיל דאיהו גרע טובא. אלא ע"כ אהטיילין שזמן עונה שלהם בכל יום ורמיא אנפשה ובדקה ואתיא בק"ו מחמרין ופועלין. וצריך לומר דשאל כן לרבא לשיטתיה דס"ל בכתובות ד' ס"ב ע"א דהטיילין בכל יום היינו בני פירקי. ואם כן בודאי רב פפא דעשיר מופלג הוה דעסיק בשכרא דלא פסיד כמבואר בדוכתי' טובא דאמר אי לאו דרמי שיכרא לא איעתרי [עי'] בפסחים קי"ג ע"א ובתוס' שם ד"ה אר"פ כו'. וא"כ לרבא עונתו של ר"פ בכל יום ואנפשיה שאל ויפה השיב לו סודנא רמי שיכרא וכי לא מגניא באפי' וא"ש:

דף יב:

סודני לא דמגניא באפי' ע' מ"ש לעיל בסמוך ומ"ש עוד בדיבור הסמוך לזה אי"ה:

דלמא [אינהו] (הא) דקמחמירי אנפשייהו פירש"י בפי' השני דמקילי אנפשייהו ומחמרי לאחריני ותימא הוא מי טעה לפרש כן. ע"כ נלע"ד כוונת מפרשים הללו כן הוא דהא הך לבו נוקפו ומגניא באפי' תליא בטבע בני אדם יש לבו נוקפו ויש שאין נוקפו. והנך רבנן רגילים להחמיר אנפשייהו בכל מילי לכן אם גם רק יראו תנועה קטנה מהאשה ייראו לנפשם ויפרשו ויתבטלו מפ"ו ע"כ לא הצריכו בדיקה לנשותיהם. משא"כ לשארי חכמים וצדיקים יאמרו להחמיר שיצריכו בדיקה כי לא יעלו על לבם שיהיה לבם נוקף כמוהם. ובאמת גם רב כהנא היה רך לבב ע"כ שאל לנשותיהם. כן י"ל ולייישב שיטת הנך מפרשים:

ובזה י"ל מ"ש רבא סודני ופרש"י סוד ה' ליראיו. יראה שרמז לו כנ"ל בהקדם דבמסכת סוטה [דף ד' ע"ב] אמרינן דבן עזאי שיער בדנפשי' שיעור תשמיש ופריך והא לא נסיב ומנא ידע ומשני סוד ה' ליראיו ע"ש. וה"נ רבא השיב לר"פ לבו נוקפו היינו לפי מה ששיער רבא בנקיפת נפשו של ר"פ שיהיה לבו נוקפו וענין זה השיעור הוא מסוד ה' ליראיו. לכן אמר סודני ונהי דתואר סודני קאי ארב פפא ולא ארבא מ"מ רצה רבא לרמז לו בתשובתו כי ת"ח הם בכלל סוד ה' ליראיו ויכול הוא לשער בנפשו של רב פפא:

ויוציא ולא מחזיר עולמית. בודאי משמע דמדאורייתא אינה ראויה לקיימה למאן דלית ליה דרב חסדא דבתוך י"א יום מסולקת מדמים ע' מ"ש תוספות ד"ה כיון וכו'. ונראה

דגם לב"ש דלא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר מודה דבכה"ג חייב לגרשה ואין לך ערוה גדולה מזה. ונהי דקרא לאו בהכי איירי דהא כתיב ערות דבר לג"ש דבר דבר מממון להצריך עדים ברורים כמבואר סוף גיטין וזה לא שייך באין לה וסת וע"כ קרא בערוה ממש מיירי מ"מ ק"ו לחשש נדה דבכרת. ונהי למאי דקיי"ל דלא כר"מ. לא מצי למימר דמשכחת גירושין לב"ש ברואה ג"פ מחמת תשמיש דלכ"ע יוציא. ז"א דכבר האריכו כל הפוסקים כמבואר בתשובת האחרונים דמדרבנן בעלמא הוא דצריכה גט. דוסת ע"י מעשה לאו דאורייתא ולא צריכה לחוש לזה כלל מן התורה. וא"כ אסור לגרשה לב"ש אבל לר"מ באין לה וסת דמוחזקת רואה כל שעה אזי אסורה לשמש מן התורה ויוציא. ודוחק לומר שימתין לה עד שתזקין ותפסוק מלראות שזהו דוחק:

ובזה היה מקום ליישב קו' הרשב"א סוף גיטין אהירושלמי דפריך לב"ש ל"ל לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה [וגו'] תיפוק ליה דהו"ל סוטה. והקשה הרשב"א מ"ט לא הקשה כן אקרא דגרושה לא יקח ת"ל דהו"ל זונה. ולפי הנ"ל לק"מ דילמא ס"ל ב"ש כר"מ ומשכחת ליה גרושה באשה שלא היה לה וסת ונתגרשה ועכשיו היא נתרפאית וקמ"ל דאסורה לכהן משום גרושה. אבל אקרא דלא יוכל בעלה הראשון פריך שפיר דמיירי בערות דבר ממש כמ"ש לעיל דדבר דבר מממון לא שייך אלא בערוה ממש א"כ פריך שפיר. אלא דלפ"ז צריכין לומר הא דאמר שמאי כל הנשים דיין שעתן היינו ביש לה וסת ולא בשעת וסתה. דאלו אין לה וסת הא כל טעמו של שמאי משום דאם כן בטלת בנות ישראל מפ"ו כמבואר בברייתא בגמרא לעיל ג' ע"ב. ובאין לה וסת דיוציא ולא יחזיר לא שייך ביטול פ"ו והו"ל לעשות סייג לטהרות. וע"כ צ"ל דמיירי ביש לה וסת ושלא בשעת וסתה דבשעת וסתה לכ"ע דייה שעתה כמבואר במתני'. אע"כ ביש לה וסת ושלא בשעת וסתה ואולי לישנא דכל הנשים לא משמע לאוקמי בהכי עי' לעיל ג' סוף ע"א דכל אתי לאפוקי מדר"א ע"ש וק"ל:

הן עותה הן תקנוה שיטה המחוורת היא שיטת הרי"ף בזה והש"ך השיא דעתו לדעת אחרת וכבר מחה ליה מאה עוכלי בפלתי ע"ש. ומ"מ גם דבריו אינם מבוארים וברורים כל צרכם ואם יזכני הי"ת להגיע בחי' טור שו"ע בזה. דעתי אי"ה בל"נ. וע' מ"ש הרא"ש וכל קושיותיו מתורצים בדברי הר"ן ובדברי מלחמות ה' בכתובות. ובדברי מלחמות אלו נעלמו מהפלתי ע"ש וק"ל:

והנה הרמב"ן שם חידש לן דאין לה וסת אינה מוחזקת רואה כל שעה אך תלינן בחבטה וקפיצה וכדומה. וכיון דג"פ שמשה ולא ראתה הרי קמן דחבטה דתשמיש אינה גורם לה

ראיה והותרה לשמש. והואיל ותמהו על סברא זו מנ"ל נלפע"ד להביא ראיה מברייתא סמוכה שהביא הרי"ף
לכאן והוא ברואה מחמת תשמיש דמהני לה בדיקת שפופרת והתם מיירי באין לה וסת כדתני' ואם יש לה וסת תולה בוסתה. וגם הש"ך מזכיר זה והוא מדברי הראב"ד בספר בעלי הנפש. וכיון שכן קשה מאי מהני לה בדיקת שפופרת נהי דלא בריר לן דמן המקור יצא הדם כיון שיש לה מכה בצדדים מ"מ א"א נמי לברר שלא תראה מחמת תשמיש פ"א וכיון שאין לא וסת ואסורה לשמש עד שתבדוק וזו א"א לה לבדוק כיון שלעולם תמצא דם אחר תשמיש איך נתיר לה לשמש. אלא ע"כ צ"ל סתמא דאשה אינה מוחזקת [להיות] רואה כל שעה ובכל מה דאפשר למיתלי תלינן. ונהי נמי דכל זמן שלא נתברר לן שיש לה מכה בצדדים לא נתיר לה תשמיש בלא בדיקה דדילמא חבטה גרמה לא זיבת הדם כנ"ל. מ"מ עכשיו שנתברר לנו ע"י שפופרת שיש לה מכה באותה מקום א"כ תלינן כל הדמים היתרים באותה מכה ואמרינן מסתמא יש לה ג"כ וסת קבוע ככל הנשים ואנחנו לא נדע מתי הוא מפני דם המכה שבצדדים הזבים ממנה וא"ש הכל וק"ל:
בעזרת אל עלי גומר. בורא כל חלד ודוק: סימנו חי' פ' שמאי אומר. ונתחיל חי' פ' כל היד המרבה לבדוק:

דף יג.

נשים לאו בנות הרגשה נינהו כ' רשב"א בשם רמב"ן דלר"ת נמי דליתנייהו בהשחתת זרע מ"מ בנות איסור הרגשה נינהו משום דמגרה יצה"ר אנפשה. ואולי לא אמרה הרמב"ן אלא בפנוי' אבל בנשואה כיון דלא מיפקדא אהשחתה וגם ההרהור אינו אלא שמתאוה לבעלה לא ידעתי מה איסור גירוי יצה"ר שייך לכאן. והנה הרמב"ן פליג אר"ת וס"ל אע"ג דלא מיפקדא אפ"ו מ"מ אסורות בהשחתה דעל כולם הוא אומר כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. ונראה דע"כ לא יחלוק הרמב"ן אמ"ש תוס' בסנהדרין נ"ט ע"ב ד"ה והא פ"ו וכו' כי דבריהם מוכרחים. אלא ע"כ צ"ל נהי דודאי אפילו מאן דלא מפקד אפ"ו מ"מ ישנו בכלל השחתה והא דלא מחשב ליה איסור השחתה בז' מצות דידהו היינו טעמא משום דלא נשנית בסיני ובשעת המבול הוא דנאמר כי השחית כל בשר וכו' ואח"כ בסיני נטלה מהם ומשו"ה לא מחשב לה. אבל מודה הרמב"ן דכל המצווה במ"ע דפ"ו ממילא מוזהר אהשחתה ואי ס"ד דב"נ מצווה בפ"ו משום דנישנית בסיני א"כ בכלל עשה דפ"ו דנישנית. הרי נישנית עמה אזהרת ההשחתה דזה בלא זה א"א וה"ל למיחשביה בז' מצות. ומ"מ מדייק הרמב"ן שפיר דנשים מוזהרים אהשחתה שהרי מיד

באדה"ר נאמר וכבשה דמיניה ילפינן דאתתא לא מיפקדא אפ"ו ואפ"ה נענשו הנשים במבול משום השחתה כדכתיב כי השחית כל בשר וגו' והה"נ לדידן מסיני ואילך בכה"ג הוא דאף ע"פ דנשים לא מיפקדו אפ"ו מ"מ איתנייהו בכלל השחתה:

והנה מ"ש תוס' בגליון מר"י בן ברוקה לכאורה כוונתם לאמוראי דפליגו התם ופסקו הלכתא כוותיה דר"י ב"ב. מה יענו ממשנתינו דנשים לאו בנות איסור הרגשה נינהו. אבל לא הבנתי קו' זו וכי לא מודה ר"ת דלאו בנות הרגשה ממש נינהו אלא דלמאי דלא קיי"ל כריב"ב סגי בהא דלאו בנות איסור הרגשה נינהו וי"ל וק"ל:

גם יש מקום עיון במג"א סימן תר"ו סק"ח דמחלק באשה בין שמשה סמוך לטבילתה וסמוך לוסתה שאז לא תשחית הזרע משום דשכיח אז שתתעבר. ולא משמע לחלק בכך בין לשיטת ר"ת בין לשיטת החולקים. ובאמת משמע קצת דהיינו השחתת זרע שלה היינו השחתת זרע שקלטה מן הבעל והכל בחדא שייטא שייטינהו ויש בזה מקום עיון:

תנא בד"א לענין ש"ז וכו' מדלא קאמר אבל נשוי בודק והולך ש"מ דאפילו נשוי לא שרי אלא להשתין ולא לבדוק ומכ"ש להתחכך וכבשו"ע או"ח סס"ג ובהגה' מסתפק בזה ולא ידעתי למה ועי' תשובת שב יעקב:

אוחז והתניא ר"א אומר [וכו'] הקשו תוס' נימא היינו למטה מעטרה. מ"ש מהרש"א דפשיטא להתוספות דתרומה הוה כמו להשתין ליתא. כמוכח מתירוץ התוס' דרבנן לא שרי אלא להשתין וכו'. אבל כוונת המהרש"א דלא גרע תרומה מבית הכנסת. ולמסקנת התוס' ג' חלוקי דינים יש כאן. להשתין שרו רבנן לאחוז. מלצורך בה"כ מותר לאחוז למטה מעטרה מיהת. וה"ה דלתרומה היה שרי לאחוז למטה מעטרה אלא דכיון שכבר נעקר לא מהני ליה מידי. ולבדוק גרע מן הכל ואסור אפילו למטה מעטרה:

ואין להקשות עכ"פ כיון דתרומה שוה לבה"כ הו"ל לשנויי דמיירי בנשוי. דז"א דכל עצמו של נשוי לא מהני אלא משום דלא שכיחא הרהור גביה משום שיש לו פת בסלו. וזה לא שייך הכי שהרי עומד ומהרהר שאין קרי בלא קישוי ואין קישוי אלא לדעת והוא פשוט:

עשאו כבולשת עי' מ"ש מג"א בזה סס"ג וישבתי תלי"ת בטוב טעם בחי' למסכת ע"ז דף ע"א ע"א ע"ש:

אם היה נשוי מותר הטור פסק דגם נשוי אסור. ואולי ס"ל דר"נ דמתיר בנשוי לא ס"ל כר' יוחנן דמן העטרה ולמטה שרי לכן התיר לנשוי. אבל למאי דקיי"ל כר' יוחנן דמן העטרה ולמטה שרי א"כ לא נתיר לנשוי לאחוז באמה ממש. והרי הוכחנו לעיל דאפילו לבדוק לא שרי לנשוי לאחוז מעטרה ולמטה. ונהי דלהשתין מקלינן טפי מ"מ הואיל וכבר

הותר לאחוז מעטרה ולמטה א"כ אותו ההפרש שבין המשתין ואוחז מעטרה ולמטה ובין האוחז באמה עצמה בודאי לא עדיף מבדיקה וכי היכי דלא שרי' לנשוי לבדוק מעטרה ולמטה ה"ה דלא שריא ליה להשתין [ולאחוז] באמה גופיה. ובריית דר"א ורבנן אפשר בלמטה מעטרה גופיה פליגי. והרמב"ם דפסק שריותא דנשוי לא פסק הך דמעטרה ולמטה. ואפשר משום קו' ד"ה אוחז וכו' וק"ל:

דף יג:

ולימא אסור דקמגרי יצה"ר אנפשיה. י"ל כך דהנה כל המזלזל באיסורי דרבנן נמי מנדין אותו ואי הוי אמר אסור לקשות עצמו לדעת נמי הוה בר נידוי אי עבר אלא אז לא היה החיוב מוטל על כל המוצאו לנדותו. אבל השתא דקאמר יהא בנידוי משמע מצוה דרבנן רמיא לנדותו ומי שאינו מנדהו עבר על רבנן והוא צריך נידוי. ומ"ט החמירו כ"כ לצוות לכל מוצאו לנדותו ומשני משום דגם איהו קמגרי יצה"ר אנפשיה גם אנחנו נפקיר אותו לכל מוצאו:

נקרא עבריין. צל"ע מה רבותיה דמקשה עצמו לדעת ומה צורך לטעמא היום אומר לו עשה כך וכו' הא בכל איסורי דרבנן כמבואר במסכת שבת דף מ' ע"א ע"ש. ואולי צ"ל נקרא מומר וע"ז שייך שפיר היום אומר לו עשה כך עד שיאמר לו לך עע"ז. והמדפיסים שינו התיבה וכתבו עבריין במקום מומר:

אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמו' שבגוף. כ' תוס' והא דאמר אלמלי שמרו ב' שבתות כו' י"ל דהיו יולדות הרבה בכרס אחד. וכ' מהרש"א בח"א דהיינו שתלד בן א' ששקול כס' רבוא ע"ש. וא"נ י"ל דיכלו הנשמות ע"י גרים שיתוספו. וע"ד זה י"ל הפסוק כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי דמניה ילפינן שאלמלי שמרו ב' שבתות מיד נגאלין וקאמר שאפילו אם יהיו סריסים שאינם ראוים להוליד ולא יכלו נשמות שבגוף מ"מ אם ישמרו שבתותי יגאלו מיד הא כיצד ונתתי להם בביתי ובחומותי יד וזה יהיה טוב מבנים ובנות כי יהיו הם שקולים ככמה רבבות ונוסף לזה עוד וגם בני הנכר הנלוים אל ה' וגו' אלו הגרים כנ"ל:

אמנם באמת דברי מהרש"א צע"ג דבפ"ק דע"ז קאמר ר"ל בואו ונחזיק טובה לאבותינו שאלמלא הם לא חטאו לא באנו לעולם ע"ש ופריך הא אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. והשתא מאי פריך הא אפשר שיכלו נשמות ע"י שיהיו שקולים כס' ריבוא. אלא ע"כ דזהו ליתא. ומה שהקשה על תירוץ תוס' דמה שייך לומר מיד נגאלין

י"ל דאמרינן במסכת שבת [דף ל'] עתידה אשה שתלד בכל יום. וא"כ אלמלי שמרו ב' שבתות היתה אשה יולדות מיד ביומו הרבה בכרס א' ומיד נגאלין:
ובזה מיושב לשון הפסוק כה אמר ה' לסריסים וגו' דמיניה דרשינן שמסרסין עצמן בכל השבוע עד זמן עונה ליל שבת. ונ"ל משום דחסידים הראשונים לא שמשו אלא מרביעי ואילך כדלקמן ל"ה ע"א שלא יבואו נשותיהם לחילול השבת. וכיון דע"כ המתינו עד רביעי ממילא המתינו עד ליל שבת דמרביעי ואילך קמא שבתא מיקרא אבל אי היו יכולים לשמש קודם רביעי אין חיוב להמתין עד השבת דעדיין לא חל עליו חיוב שבת כמ"ש הרי"ף גבי אין מפליגין בספינה [בפ"ק דשבת] לכן לעת"ל הקב"ה משלם שכר סריסים ההמה במדה שמדדו בה והיינו שתלד אשה בכל יום ותו ליכא קפידא לשמש בכל יום שלא יארע חילול השבת עי"כ וק"ל:
אמר אביי רוכבי גמלים וכו'. בזה נ"ל ליישב מה שמקשים אהא דאמרינן בפ"ק דמגילה ששינו לתלמי המלך וכתבו לו וירכיבם על נושא בני אדם שלא יאמר וכי משה רבכם לא הוה לו סוס או גמל. ומ"ט לא שינו ג"כ [הא] דויחבוש את חמורו דאאע"ה גבי עקידה. והא"ש דהתם איכא למימר שלא רצה לרכוב על הגמל משום הרהור אבל הכא כתיב את אשתו ואת בניו ובהם לא שייך הרהור ומשו"ה כתיב גבי יעקב אבינו ע"ה שהרכיב נשיו ובניו על הגמלים דלא שייך בהו הרהור:

דף יד.

פרקדן לא יקרא ק"ש. הרמב"ם החמיר לאסור בין על גבו בין על פניו. ויש להביא ראי' דאל"כ אמאי נקט בברייתא שנים שהיו ישנים במטה זה מהפך פניו וכו' והלא ע"ז ק' קו' הש"ס והאיכא עוגבי' ומ"ט לא קאמר שיהפכו פניהם למעלה או למטה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אלא ע"כ תרווייהו בכלל פרקדן נינהו ואסירי:
והנה מ"ש תוספות דלא נ"ל פירש"י משום שמתקשה ומתגלה דא"כ בבית אפל מא"ל. ע"כ צ"ל דאין לומר אה"נ דשרי. דא"כ מאי פריך מרב יוסף דפרקדן לא יקרא ק"ש הא נ"מ למאן דגני בבית אפל. אלא דגם לדידהו לא ניחא הא עכ"פ נ"מ לאשה וסריס דמשום הרהור וקרי ליכא ומשום ק"ש איכא:
והצנועות מתקנות שלישי לתקן את הבית מדחשיב ליה שלישי והנה הוא ראשון משמע כפירש"י. וה"פ דרך בנות ישראל לשמש בב' עדים א' לו וא' לה. ובזה כולל כל שלה גם שלפני תשמיש ואע"פ שמסתמא בועל ושונה מ"מ סגי לה בהכי והצנועות מתקנות אח"כ עד שלישי לפני תשמיש השני כי עד שבודקות בו לפני תשמיש [הראשון] אינו

חוזרת ובודקת לפני תשמיש השני. אבל הרמב"ם ס"ל דהיינו במתני' דלעיל ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה זהו עדן של צנועות שבודקות בעד חדש על כל תשמיש. אבל משנתינו לבעלה איירי ולא לטהרות ואפ"ה בעינן ב' עדים אחר תשמיש והצנועות גם לפני תשמיש:

ואח"כ מטמאה מעל"ע. יש להקשות לשיטת רש"י דכל הנשים בודקות לפני תשמיש אם כן איך משכחת מעל"ע. ולא הו"ל למימר אלא מפקידה וא"ל עד שלפני תשמיש אינו ממעט כדלעיל ה' ע"א. אם כן הו"ל לאתויי סייעתא מהך משנה לדשמואל אלא משמע מכאן כהרמב"ם דבמשנתינו לבעלה מיירי ולא בעי בדיקה לפני תשמיש רק הצנועות וק"ל:

טיהר מולא כלום. לכאורה ע"כ מיירי בכגריס ועוד. מדמייתי ת"ש מהך ברייתא וא"כ ע"כ מיירי בלא הרגישה דאיך ס"ד בדהרגישה והוא גם יותר מכגריס ועוד שתהיה טהורה לגמרי. אע"כ מיירי בלא הרגישה. וא"כ מאי מייתי ת"ש דילמא התם [מיירי] בדארגשה אלא ע"כ מוכח מזה דבדארגשה לכ"ע טמאה אפי' באינה בדוק אפי' פחות מכגריס. וכן שמעתי בשם הגאון בנב"י ז"ל שהורה כן. ומכאן ראיה לדבריו:

דף יד:

וכשטיהר ר' יוסי לעצמו טיהר. הרמב"ם פסק כר' יוסי באשה שעושה צרכי' ובעד שאינו בדוק מטמא. ודברי פלתי אינם מבוררים בכאן. ולפע"ד צ"ע מ"ט מטהר ר"י בעשתה צרכי' ודם יוצא מאותו המקום וכי משום ספיקא [נטהר] (יטהר) לגמרי. וע"כ צ"ל דחזקה על המקור שנסתם בשעת הוצאת מי רגלים. ואם כן קשיא בהיפוך מנ"ל לדמות זה לעד שאינו בדוק דהתם אדרבה לא מיבעיא באין לה [וסת] דכל שעה היא מוחזקת ברואה אלא אפי' ביש לה וסת נמי הא עכ"פ ס"ל לרמב"ם דצנועות מיהת בודקות לפני תשמיש וכל הנשים נמי אחר תשמיש מיהת ש"מ שאין כאן חזקה לטהר. וא"כ מאי ענין זה למי רגלים שחזקה שהמקור נסתם אז וע"כ צ"ל דהא מרא דשמעתא הכא הוא ר' זירא ואיהו ס"ל לעיל כל לבעלה לא בעי בדיקה אפי' אין לה וסת כ"ש יש לה וסת ואפילו צנועות לא הוה דא"כ לבו נוקפו ופורש והו"ל ג"כ חזקה ושפיר מדמי להדדי. אע"ג דגבי עשתה צרכי' איכא ב' חזקות. ז"א דגבי איסור דאורייתא כך לי ב' חזקות כמו חזקה א' וא"ש. אבל הרמב"ם לטעמיה אזיל כנ"ל ולא תליא אהדדי וק"ל:

דף טו.

אמר רב למפרע ור"מ היא מ"ש תוספות אמאי לא משני שמא תמצא כתם אין נעלם מהם בקושייתם שתבדוק חלוקה רגע קודם תשמיש אלא שעיקר קושי' דזה לא מהני דאכתי אם תמצא כתם אחר תשמיש ותטמא למפרע עד שעת בדיקה והיה זמן התשמיש נכלל באותו העת שהרי היא בדקה קודם תשמיש אבל רגע התשמיש נמשך לזמן בדיקה שאח"כ ותהיה טמאה מתחלת שעת תשמיש ואילך. דאף ע"ג דכ' תוס' דלא שכיחא שתמצא דם כשיעור וסת. מ"מ נהי דליכא למיחש להא מ"מ אי אירע דאשכחת כתם מטמאין לה למפרע מתחלת תשמיש ואילך והו"ל לשנויי הכי שמא תמצא כתם. וע"ז (משני) [תירצו] תוס' דלחששא זו נוכל לעשות תקנה שתבדוק חלוקה קודם פרישתו פי' מלבד מה שבדקה קודם תשמיש שזהו פשוט וא"צ למימר. עוד נוסף לזה תבדוק שנית קודם פרישתו ממנה סוף התשמיש. וא"כ אם תמצא אחר כך כתם לא תהיה טמאה למפרע אלא סוף תשמיש ולא יותר. ואי תימא מ"מ ניחוש שמא אז קודם פרישתו תמצא באמת כתם על חלוקה. ז"א דהא כתבו תוס' דזה לא שכיחא שתראה עכשיו בשעת תשמיש. ונהי דאי היתה מוצאת כתם אח"כ היתה מתטמאת גם למפרע משעת תחלת התשמיש מ"מ לכתחלה לא חיישינן להא. זה נ"ל פשוט אלא שראיתי מהר"ם ומהרש"א לא פי' כן ע"כ הארכתי:

דף טו:

ספק וספק הוא וכו' לפע"ד דב' שנויי דהש"ס אהדדי איתמר וה"ק ממ"נ אי בתר דאורייתא אזלת ואי בתר דרבנן אזלת דאסור לאכול קבע אפי' בלא ראיית פני הבית אם כן ודאי וודאי הוא. דבדרבנן סמכי' אחזקה על חבר וכו'. וכן יש להבין מפירש"י ומיושב קו' תוספות:

ובא כהן והציץ לידע לראות אם זכר אם נקבה כאן פירש"י שהיה כהן שוטה וכן פירש"י בפסחים ט' ע"א. אמנם בר"פ כל הצלמים פירש"י שהיה כהן חכם ומורה הוראות. ונ"ל דאפשר דהיה נפל קטן מאד שהרי נסתפקו אימא רוח הפילה. וא"כ י"ל דלענין איסור והיתר סמכינן שפיר אס"ס לכן לענין איסורא דטומאת כהנים ידע הכהן שיש לסמוך על ס"ס ס' רוח ס' נפל ואת"ל נפל שמא כבר חסר ממנו מעט על ידי חולדה וברדלס ותו לא מטמא באוהל. כמוכח מהא דא"ר יוחנן לא נצרכה אלא לנפל שלא נקשרו איבריו בגידין דמבואר כשכולו הוא פחות מכזית אז אי נחסר ממנו כ"ש תו אין הנזיר מגלח וכל שאין הנזיר מגלח אינו מטמא באוהל. ועי' מזה ר"פ גיד הנשה. וא"כ הו"ל ס"ס ומותר

לו [לכהן] להאהיל עליו. ומ"מ בתר הכי שאל לענין טומאה וטהרה דמחמיר ר' יוחנן אפי' בס' טומאה בר"ה וס"ל הלכה ואין מורין כן. משום דאיכא מיא בשיקעתא דנהרא זילו טבילו עי' במסכת ע"ז ל"ז ע"ב. א"כ דילמא ה"נ בעי טבילה והזיי' מיהת והורו לו חכמים דלא בעי שאינו נכנס בגדר הספק כלל משום דודאי גררוהו ואכלוהו. כן י"ל. אמנם לדינא הא לא קיי"ל כר' יוחנן בהא דמחמיר בס' טומאה. ועוד אפי' לר' יוחנן נמי ע"כ לא מחמיר אלא בחד ספיקא בר"ה אבל בס"ס לא שהרי הכי אמרינן דספק ראתה מטהר ר"י אפי' לטהרות משום ס"ס דאימר לא ראתה ואת"ל ראתה אימר טבלה. א"כ הדרא קושיא לדוכתא אהכהן ממ"נ אי ידע הס"ס משו"ה התיר לעצמו להאהיל ה"נ הו"ל למידע דטהור הוא ומ"ט שאל לחכמים אח"כ ואי לא ידע הך ס"ס א"כ מעיקרא האיך האהיל. והא"ש דהתם בפסחים קאי אליבא דהלכתא דקיי"ל אפי' ס' טומאה בר"ה טהור הלכה ומורין כן ומכ"ש בס"ס. אם כן ע"כ לא ידע הכהן מס"ס ואפ"ה האהיל ש"מ דכהן שוטה הוה. וה"נ בשמעתין אע"ג דאזלינן לר' יוחנן דס"ל בר"ה הלכה ואין מורין כן מ"מ פשיטא ליה דס"ס מטהרין לגמרי. א"כ ג"כ צ"ל כהן שוטה הוה. משא"כ ר"פ כל הצלמים דסוגיא אזלא לר' יוחנן שם ואפשר דאזלא למ"ד הכא דילדא דבזיזא למיטבל כו' דס"ל דר' יוחנן מיירי מודאי ראתה ומשום דמוקמינן לה בוודאי טבלה דחזקה אשה טובלת עצמה בימים הראויה להטהר. אבל מספיקא לא הוה מיקיל אפי' בס"ס. אם כן שפיר י"ל כהן חכם היה ומורה הוראות וק"ל:

דף טז.

אלמא ווסתות דרבנן כ' תוס' וי"ל דה"ק משמי' דרב וליה לא ס"ל. ואליבא דרב איכא לקמן ב' לשונות. רצו בזה דאל"כ תקשי מ"ט דהך לישני למימר ר"ה וסתות דרבנן קאמר אליבא דרב וליה לא ס"ל. אדרבא אית לן למדחק דאתיא ר"ה כרב. לכן כ' דלקמן איכא חד לישנא דרב אית ליה להדיא ווסתות דרבנן:

דף יז.

ישראל קדושים ואין משמשים מטותיהם ביום. פי' אף ע"פ שהם קדושים ואינם יכולים לבעול ולשנות אלא בבדיקה בין כל תשמיש כדר' זירא לעיל ואינם רוצים לבדוק לאור הנר ואפ"ה אינם משמשים ביום. א"נ משום דקדושים הם ואינם משמשים בלא"ה אלא לקיום מצות עונה כאלו כפאם שד. ע"כ משמשים בלילה ולא חשו לאונס שינה:

ואם היה בית אפל מותר. הרמב"ם השמיט זה. נ"ל דס"ל דלר' יוחנן דס"ל יום לא ניתן להריון. אסור לשמש בבית אפל מדינא. ורבא דמתיר ע"כ ס"ל כר"ל לעיל דליכא אלא משום בוזה דרכיו וכיון שהוא בית אפל שריא. ובס"פ אף ע"פ קאמר רב אשי מאי אוכלת תשמיש ולרשב"ג אוכלת גם ביום שבת דבבית אפל שרי ע"ש. א"כ משמע לרב אשי דסתם משנה שם פליג אדרשב"ג וס"ל דאסור לשמש ביום והלכה כתנא דמתני' וכר' יוחנן הנ"ל. ולכן פסק הרמב"ם כרב אשי דס"פ אע"פ הנ"ל וק"ל:

דף יז:

שחזקת דמים מן המקור. בנב"י רוצה להוכיח מכאן דהרגשת זיבת דבר לח מיקרי הרגשה דאלת"ה אלא בעי' הרגשה ממש שנפתח מקורה וכדעת שב יעקב ז"ל. וא"כ אי ארגשה פשיטא שהוא מהמקור ואי לא ארגשה ואפי' אי הוא מהמקור טהורה. אלא ע"כ דסגי בהרגשת זיבת דבר לח. וזה א"א לברר אם הדבר לח הוא מדם המקור או מדם העלי'. אמנם עי' בפלתי ריש הלכות נדה נשמר מזאת הקו'. וכ' דמכאן ראיה להרמב"ם דחזקה על דם המקור שאינו יוצא אלא בהרגשה פי' ואי דם המקור הוא אמרינן ארגשה ולאו אדעתה. ונב"י בעצמו מייתי סברא זו. אלא ראייתו מדלא מקשה מניה הש"ס לשמואל ומשני ליה כנ"ל. ויש להאריך בזה לדינא ובמקום אחר אי"ה דעתי להאריך בזה:

אתא וא"ל לאבוה ספקו טמא אמרת לן מר. מכאן משמע כרמ"א יו"ד רס"י רמ"ב דאביו שהוא רבו מובהק קורא לו רבי ולא אבא שהרי כאן קרא לו מר ולא אבא. ורמ"א הביא ראיה מר"ש ב"ר שקרא לאביו רבי. והש"ך דחה דנשיא שאני וכאן לא שייך דחייתו:

א"ל אנא הכי קאמינא וכו' א"ל אבי מ"ש מן הלול וכו' אלא אמר אבי וכו'. י"ל סברת רמי בר שמואל ור"י ברי' דר"י משום דנגד רוב דם מן המקור איכא מיעוט מן העליה שהוא קרוב. וגם דם מיעוט היוצא מן המקור בלא הרגשה. דנהי דחזקה על דם המקור שאינו יוצא אלא בהרגשה. היינו חזקה דאתי מכח רובא דרוב נשים בהרגשה חזיין מ"מ איכא מיעוט רואים בלא הרגשה. ונהי דבעלמא רוב וקרוב הולכין אחר הרוב מ"מ הכא כיון דבלא מיעוט הקרוב איכא עוד מיעוט אחר דחזיא בלא הרגשה והו"ל פלגא ופלגא ואוקמינן לאשה בחזקת טהרה שלה וטהורה. ואף ע"ג דכ' תוס' כיון דהכא הוא רוב ומצוי לא מחשב חזקה שלה כנגד הרוב ע"ש. מ"מ א"ש דאינהו מצי סברי דבעלמא נמי לא אמרינן רוב וקרוב הולכים אחר הרוב אלא ברוב המצוי וכמ"ש בסמוך אי"ה. וא"כ כיון דאיכא נגד הרוב ומצוי מיעוט הקרוב ועוד מיעוט [דחזי'] בלא הרגשה ונעשה ממנו פלגא. א"כ תו מוקמינן בחזקת טהרה וטהורה. אך כ"ז מלול ולחוץ דהו"ל קורבא מעליא

משא"כ מלול ולפנים דלא מצי אתי מן העליה אלא ע"י אזדקרא. א"כ תו לא מצרפי' הני תרי מיעוטי להיות פלגא ופלגא כדי דנוקמא לאשה בחזקת טהרה אלא רוב הוה עדיף ומהדין לטמאה לגמרי אלא דמוקמינן הנך מיעוטי לחזקת טהרה והו"ל פלגא ופלגא וטמאה מספק. זהו סברת תלמידי ר"ה. אך ר"ה ס"ל כתירוץ התוס' דרוב ומצוי דוחה להחזקה ומשום כן מן הלול ולחוץ ספיקא הוה. דמיעוטא הנ"ל עושה אותה ספק ולא נימא אוקמה אחזקה. ומן הלול ולפנים דמיגרע כח דמיעוטא דעליי' א"כ טמאה ודאי ולא אזיל בתר חזקת טהרה כלל. ובהא פליגי ר"ה ורמי בר שמואל:

אמנם ע"ז הקשה אביי מ"מ מן הלול וכו'. ועיקר קושייתו דהרי מן הלול ולחוץ נמי הרוב דמקור נגרע כחו שלא בא אלא ע"י שחיי' ומ"ש דמן הלול ולפנים אמרינן דמגרע כח הקורבא משום שבא ע"י הזדקרות א"כ מן הלול ולחוץ נמי מגרע כח הרוב כיון שא"א לבוא אלא ע"י שחיי'. והיינו יכולין לתרץ כיון שהוא רוב המצוי יפה כחו אפי' כשאינו יכול לבוא אלא ע"י שחיי' מ"מ כיון שגם הוא מצוי טובא אזלינן בתריה. אלא דלפ"ז הדר הו"ל למיזל בתר חזקת טהרה של אשה דא"ל כתי' תוס' משום דרוב ומצוי הוא. דזהו דוקא אי בלא חזקה הוי סגי ברוב שאינו מצוי א"כ הכא דנוסף עליו שהוא גם כן מצוי יכול לעמוד נגד חזקת טהרה. אבל השתא דאמרינן דאי לאו דהוה מצוי לא הוה אזלינן בתריה משום שאינו בא אלא ע"י שחיי'. א"כ מי יעמוד נגד חזקת טהרה שלה. וכל זה נכלל בקו' אביי:

ובזה היה נראה ליישב פסק הרמב"ם שפסק כר"ה ולא חש לקושית אביי. והיינו משום די"ל דלא אזלינן בתר חזקת האשה כיון דמגופה קחזיא ועלולה לראות כדלעיל ריש מכילתין וכמ"ש תוס' לקמן בשמעתין ד"ה למעוטי רובא ע"ש. והא דכ' תוס' הכא משום דדמי החדר מצוין ביותר וכו'. ולא כתבו נמי דחזקה דאשה (גריע) [גרועה]. משום דשמעתין לר"ה אזלא ואיהו ס"ל לעיל וסתות דאורייתא חזקה אורח בזמנו [בא]. וא"כ קודם זמן הוסת היא מסולקת מדמים מן התורה והו"ל חזקה מעליא. משו"ה הוצרכו לומר דרוב ומצוי מתנגד להחזקה כנ"ל. וע"ז שפיר סובב והולך קו' אביי. אמנם לפ"מ דקיי"ל וסתות לאו דאורייתא א"כ אין לאשה שום חזקה לטהרה. ותו לק"מ קו' אביי כנ"ל וק"ל:

והנה בב"ב אמר אביי אנן נמי תנינא דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב. ומייתי ממשנתינו. ודחי ליה רבא רוב ומצוי ליכא למ"ד. ונראה דאביי נמי ידע דדמי המקור מצוין הם ולא יחלקו במציאות בשלמא מה דאמר התם הדר ביה רבא מההיא אין צריכים לומר דהדר ביה וס"ל דדמי מקור אין מצויים. אלא הדר ביה ממאי דאמר רוב ומצוי ליכא למ"ד ור"ח

ברוב שאינו מצוי קאמר. מזה הדר ביה אלא ס"ל דר"ח ברוב ומצוי קאי וגם זהו צריכא רבא. אבל רוב שאינו מצוי לא אזלינן בתר רוב:

ובזה ניחא הא דפ' אלו מציאות דמצא גדי שחוט בין טברי' לציפורי דמיירי התם ר' חנינא ורבא ע"ש ובפר"ח סימן ס"ג וק"ל:

מ"מ נחזור להנ"ל דלא ניחא ליה דאביי יחלוק על המציאות. אלא הוה ס"ל כיון דבמשנתינו רוב ומצוי מועיל נמי נגד חזקת טהרה שלה ש"מ דבעלמא סגי ברוב שאינו מצוי נגד הקרוב לחוד כשאין חזקה מנגדתה. ורבא דחי רוב ומצוי ליכא למ"ד דס"ל דחזקה דאשה דמגופה חזיא לאו חזקה מעליותא היא וק"ל:

ובזה מיושב פסק הרמב"ם דגבי עגלה לא בעי יושבת בין ההרים. והא"ש דס"ל דר"ז דפריך התם ליזיל בתר רובא דעלמא ס"ל דר' חנינא דיוקא דמשנתינו קמ"ל. ומשנתינו רוב שאינו מצוי הוא כדאביי. והיינו ר"ז לטעמיה דס"ל לעיל ט"ז ע"א וסתות דאורייתא ובספק נמי מקיל אפי' באין לה וסת דכל לבעלה לא בעי בדיקה. א"כ אית לה חזקת טהרה מעליא. א"כ שפיר מוכח ממשנתינו דבעלמא סגי ברוב שאינו מצוי נגד הקרוב. לכן היה ק"ל מרובא דעלמא שאינו מצוי והוצרך (לשנויי) [לשנויא] דחיקא ביושבת בין ההרים. משא"כ להרמב"ם דוסתות לאו דאורייתא ואין לאשה שום חזקה וס"ל כרבא בתר דהדר ביה ודוקא רוב המצוי עדיף מקרוב ולא רוב שאין מצוי. ול"ק מרובא דעלמא שאין מצוי. ולא צריכי' לאוקמיה ביושבת בין ההרים דוקא ואל תשיבני אי ר"ז ידע מדיוקא דמשנתינו מדוע פריך אר"ח ולא אמשנתינו. י"ל דס"ל להרמב"ם כמ"ש הראשונים דאה"נ הו"מ להקשות כן אמשנת תשע חנויות עי' רא"ש שם:

ובזה י"ל גם פסק הרמב"ם בהל' יו"ט בסוגיא דזימן שחורים. והדבר מובן בעצמו ולא רציתי להאריך פה יותר. ויש בזה קצת סתירה למ"ש ביישוב פסק הרמב"ם כר"ה עי' וי"ל. ולקמן בשמעתין אי"ה יתיישב הרמב"ם באופן אחר:

תני ר"ח ע"ש בב"ב א"ר ש"מ מדר"ח תלת ש"מ רוב וקרוב הולכין אחר הרוב. וש"מ איתא לדר"ז. וש"מ קורבא דאורייתא וכ' שם מוז"ה במהרשש"ך דרובא דאוריית' דקאמר היינו רובא דליתא קמן דאלת"ה הא כבר משמע מדרוב וקרוב הולכין אחר הרוב ש"מ דרובא דאורייתא. אע"כ רובא דליתא קמן קאמר. ודבריו צריכין ביאור ממ"נ אי הוה רוב דמים מן המקור איתא קמן מנ"ל דליתא קמן דאורייתא מהא דר"ח. ואי הוה ליתא קמן א"כ הדרא קושי' לדוכתה שכבר נכלל זה במ"ש הולכים אחר הרוב והיינו הולכים אחר דם המקור. והרי הוא ליתא קמן לפי הנ"ל. ומוכח דליתא קמן דאורייתא ומ"ט קאמר עוד ש"מ רובא דאוריית'. ע"כ נ"ל לפרש דהנה בנב"י כ' דלכן מחייבי' על ביאת מקדש כל ז'

ואסורה לבעלה נמי אע"ג דנגד חזקת הרגשה איכא (נמי) חזקת טהרה [נגדה] מ"מ כיון דקיי"ל מקור מקומו טמא וטמא' טומאת ערב עכ"פ אפי' אי יצא בלא הרגשה ולא הות נדה מ"מ טמאה משום מקור מקומו טמא. ואם כן פקע לה חזקת טהרה שלה ומטמאין טומאת ז' לחייבה קרבן על ביאת מקדש וכן הבועל לחייבו משום נדה ע"ש. וכל דבריו צע"ג דתינח דחזקת טהרה שלה פקע במה שכבר נטמאת טומאת ערב. מ"מ הא אי היה יוצא בלא הרגשה היתה מותרת לבעלה אפי' ביום הראשון. ואם כן נהי דחזקת טהרה שלה פקע מ"מ נוקמה אחזקת היתר לבעלה. ואין להתעקש ולומר כיון דעכ"פ צריכי' לחייבה על [ביאת] מקדש ולשרוף תרומה משום דאתרע חזקת טהרה שלה. אם כן ממילא נאסרה גם לבעלה. ז"א דאי תליא זה בזה אם כן אדרבה נימא איפכא ולא ניזיל לקולא להביא חולין בעזרה והוא פשוט ומבואר. עי' מ"ש תוס' בב"ק י"א ד"ה דאין. גם מ"ש ובנה יסודו דחזקה דהרגשה וחזקת טהרה שלה הם ב' חזקות המתנגדות. אינו מובן וכי חזקה דהרגשה חזקה בעלמא הלא הוא חזקה דאתיא מכח רובא דרוב הפעמים חזי' בהרגשה. וחזקת טהרה שלה אינו אלא חזקה בעלמא. ורובא וחזקה רובא עדיף:

ומעתה נבוא למאי דקמן דנ"ל מסברא דחזקת דם מהמקור משום שרוב דמים מהמקור זהו רובא דאיתא קמן. אך מה שנאמר שרובם יוצאים בהרגשה זהו רובא דליתא קמן. והמבין יבין שכ"ה באמת נמצא מה שמטמאי' לה טומאת ערב הוא מרובא דאיתא קמן דכיון דמחזקינן להדם שהוא מהמקור הרי היא טמאה לערב אפי' יצא בלא הרגשה. וע"ז אמר רבא בפשיטות ש"מ רוב וקרוב הולכים אחר הרוב ולא חיישינן למיעוט מהעלי'. אמנם מ"מ (נ"ל) [ס"ל] לרבא בפשיטות דר"ח לאו בטומאת ערב לחוד מיירי דהיה לו לפרש. אלא ע"כ גם בטומאת ז' מיירי. וע"כ משום רובא דהרגשה. ואם כן נולד מזה עוד דרובא דאורייתא פי' אפי' רובא דליתא קמן כרובא דהרגשה. וכמ"ש מוז"ה הנ"ל דעל ליתא קמן שייך [ש"מ] רובא דאורייתא. אבל על איתא קמן לא שייך ש"מ רובא דאורייתא. פשיטא הא קרא כתיב אחרי רבים להטות:

והנה האחרונים הקשו לפמ"ש תוס' בב"ב מאי קמ"ל ר"ח ת"ל ממשנת ט' חנויות וכ"כ לקמן בשמעתין. ותי' ריב"ם שם דקמ"ל דלא בעינן תרי רובא. ומקשים א"כ הא דאמר רבא ש"מ הולכי' אחה"ר היינו חד רובא. וא"כ מאי אמר תו ש"מ איתא לדר"ז היינו הך קמייתא. ולכאורה היה נ"ל דהו"מ לומר דר"ח קמ"ל אפי' רוב שאינו מצוי נמי. אלא דהריב"ם לא היה רוצה לתרץ כן משום ס"ד דאביי דלא נחית לחלק בין מצוי לאינו מצוי לכן תירץ ריב"ם דקמ"ל דסגי בחד רובא אבל על רבא דאמר ש"מ תלת שפיר י"ל דש"מ רובא עדיף פי' רוב שאינו מצוי דמט' חנויות הו"א דוקא מצוי קמ"ל מדר"ח אפי'

אינו מצוי דהא השתא הדר ביה רבא וס"ל דם מקור אינו מצוי הוא. אלא לפמ"ש לעיל דלא הדר ביה רבא מן המציאות דמקור רוב ומצוי הוא עי' לעיל בביאור א"כ הדק"ל. ולכאורה י"ל לפמ"ש מהרש"א שם דה"ל לריב"ם לתרץ דקמ"ל ר"א אפי' ברובא דליתא קמן. ולפע"ד יש לומר דבחולין י"א ע"א בתחלת הסוגיא יליף איתא קמן מאחרי רבים. וליתא קמן מראשה של עולה ופרה אדומה וכדומה. ולפי אותה הה"א אה"נ י"ל כקו' מהרש"א הנ"ל אך במסקנא התם י"ב ע"א עי"ש בפירש"י מסקינן דבין איתא ובין ליתא קמן ילפינן מאחרי רבים ואין סברא לחלק ביניהם. וא"כ לפי המסקנא כיון דידעינן מט' חנויות דאיתא קמן עדיף מקרוב ה"ה ליתא קמן דהא מחד קרא נפקי תרווייהו ובחדא מחתא מחתינהו. ולא רצה ריב"ם לתרץ ר"ח לבר מהלכתא לכן אמר דר"ח קמ"ל דסגי בחד רובא. והא"ש קו' האחרונים הנ"ל דרבא מצי ס"ל ככמה אמוראי בתראי שם דהוי ילפי רובא דליתא קמן מילפותא אחריתי ושפיר קמ"ל רבא ש"מ הולכין אחר הרוב דליתא קמן ועדיין לא שמעינן הא דר"ז לכך קאמר עוד ש"מ איתא לדר"ז אלא דלפמ"ש לעיל ע"כ רבא ארוב דמקור קאי שהוא איתא קמן דאל"ה ק' קו' מהרשש"ך הנ"ל נמצא קשה קו' א' ממ"נ. וצ"ל דהריב"ם לא יפרש כהרמב"ם הנ"ל אלא ס"ל הדר ביה רבא לגמרי מהמציאות וס"ל מקור אינו רוב ומצוי ומפרש ש"מ רובא עדיף פי' ברוב אף ע"פ שאינו מצוי ודוק בכל זה:

דף יח.

כאן שנמצא בקרקע פרוזדור. מהו פרוזדור וחדר וגג וקרקע ועליה. אחרי החקירה מפי ספרים וסופרים חכמי וספרי הניתוח א"א לנו להכחיש המציאות שאינו כפרש"י ותוס' וציור מהר"ם לובלין ואין לנו אלא מ"ש הרמב"ם בחיבורו ובפי' המשנה אלא ששם בפי' המשנה יש איזה גמגום בסופו ע"ש ותמצא הציור הנכון בס' מעשי טוביה ובספר שבילי אמונה. ולהיותו קצת משופע לצד שמאל יותר מלימין קראו לשיפועו התחתון קרקעו ולעליון גגו. ושם קבועים ביצים שלה המכונים עליה. עי' היטב. ולכן לא הטרחתי כלל בביאור דברי רש"י ותוספות בשמעתין כי א"א להולמן לפי המציאות האמיתי ואתה דע לך:

תשע חנויות וכו' ע' מ"ש תוס' דלתנא דבי חזקי' קשה קבוע מנ"ל וקו' זו יפול על הרמב"ם דפסק קבוע ופסק כנ"ל א"כ קשה קו' תוספות. גם כבר כתבתי לעיל שהשמיט שינויי דהש"ס יושבת בין ההרים. ליישב נ"ל דמוז"ה במהרשש"ך הקשה שם בב"ב מאי פריך ניזיל בתר רובא הא אדם דהדר לניחותא הו"ל קבוע וכמע"מ דמי ע"ש ועי' ספ"ק

דכתובות בתוספות ונראה דקו' זו היא דוקא אקו' ב' דהש"ס דליזיל בת"ר דעלמא והיינו דהרוצח הוא מרובא דעלמא דגוים נינהו אבל קו' קמייתא דקאי אעיירות הסביבות לחלל י"ל אה"נ הו"מ לשנויי הכי דהרוצח הדר לניחותא והו"ל קבוע מ"מ אנו צריכין לדון נמי אהנרצח מאיזה מקום פרוש ובא לכאן ופטרוהו בלא לויה ובשלמא אקו' דרובא דעלמא לא שייך דהנרצח הוא מרובא דעלמא מ"מ בסוף הלך דרך א' מהעיירות הסביבות הללו ופטרוהו בלא לויה וצריכה להביא עגלה ערופה. אבל קו' ראשונה קאי שפיר אעיר שיצא ממנה הנרצח. ולק"מ קו' מוז"ה ז"ל הנ"ל שהרי הוא מת ופרוש ולא הדר לניחותא. ועיקר ק' על קו' ב' דהש"ס וליזיל בת"ר דעלמא. הא הו"ל קבוע. וי"ל דלכאורה קשה מנ"ל למילף קבוע מבטל רוב מוארב לו ע' פ"ק דכתובות דילמא קרא מיירי פלגא מצרים ופלגא ישראלים אלא שהישראלים עומדים קרוב להרוצח יותר ממצרים וזרק אבן לגו והרג ישראל וה"א ניזיל בתר קרוב וה"ל מתכוון להמית ישראל וחייב קמ"ל וארב לו פרט לזורק אבן לגו משום דקבוע מבטל קורבא. ואכתי מנ"ל דקבוע מבטל רובא דעדיף מקורבא. ולכאורה י"ל דהא התם ספ"ק דכתובות מרא דשמעתא דקבוע הוא ר"ז ואיהו הא פליג אר"ח וס"ל קורבא עדיף ומשו"ה מוקי קרא ארובא. והשתא י"ל דר"ז מקשה שפיר לר"ח ניזיל בתר רובא דעלמא ואי משום דהו"ל קבוע ומבטל רוב מנ"ל הא אי מוארב לו דילמא אקורבא קאי אבל רוב דעדיף מקורבא לדידך. לא מתבטל ע"י קבוע וא"כ ליזיל בת"ר דעלמא. והו"מ לשנויי אה"נ מוארב לו לא מוכח אבל מהאי קרא דוהיתה העיר גופא מוכח כן מדלא אזלינן בתר רובא דעדיף מקורבא ש"מ משום דהדר לניחותא ומוכח קבוע מבטל רוב. אלא דאי הוה משני הכי היה קשה עדיין וארב לו ל"ל השתא קבוע מבטל רוב כדמוכח מוהיתה העיר הקרובה מכ"ש דמבטל קורבה. וא"כ וארב לו ל"ל ולא ר"ל דוארב לו איצטריך לדר"ש. אכתי לרבנן מאי א"ל. וע"ז משני ביושבת בין ההרים פי' לרבנן דר"ש מיירי ביושבת ולא ביושבת ממש אלא הכי אמרינן אי לאו דגלי לן קרא בשום דוכתא וארב לו דקבוע הוא מעלה לא הוי עלה על הדעת דקבוע מבטל רוב והוה דחקינן ומוקמינן קרא דוהיה העיר הקרובה ביושבת בין ההרים אבל השתא דגלי לן וארב לו דנדע מיהת בקורבא דקבוע יש לו מעלה. א"כ ממילא לא נדחוק לאוקמ' קרא והיה העיר ביושבת בין ההרים אלא נימא נמי משום קורבא. וא"ש פסק הרמב"ם ודוק כי הקצרתי וסמכתי על המעיין וע"ע בחי' לב"ב ובחי' למסכת ביצה: הלך אחר רוב כ' תוס' דר"ח קמ"ל אפי' קורבא דמוכח הנה מהו מוכח ומהו אינו מוכח גדר דבר זה נ"ל כך ע"ד משל אם נמצא קרוב לחנות המוכרת נבילה אם באנו לדון אם הוא מהתשעה הכשרות או לא הנה קורבא זו לא מוכחא דבין שהוא מהחנות הנבילה

בין מהכשירות לעולם צ"ל שפירשה ממקומה ובאתה לכאן. אם כן זאת הקורבא אינה מוכחת עליה שבאתה מזאת החנות ולא שייך כאן חזקה כאן נמצא וכאן היה שהרי ע"כ פירשה ממקומה. אמנם אם היינו באים [לדון] אם היא מרובא כשרות דעלמא או מחנות נבילה הסמוכה לזה הוי קורבא דמוכח ונאמר שמעולם לא פירשה החתיכה מעירה שהיתה בה נהי דמחנות שלה פירשה מעירה מיהת לא פירשה כנ"ל ובה תיחזי כל הסוגיא:

דף יח:

אילימא למעוטי רובא דאיכא חזקה בהדה כ' תוס' דר"י אשמעינן ברוב שאינו גמור והקשה מהרש"א א"כ מאי פריך מט' חניות וצפרדעים ודריב"ל דהנך רובא גמורים נינהו ולפע"ד לא מיבעיא בט' חנויות לפמ"ש מ"ו בספר הפלאה בספ"ק דכתובות דבנמצא הלך אחר רוב חנויות אף ע"פ שבחנות הנבילה יש בו יותר בשר מט' כשרים והוא רוב נגד כולם מ"מ בנמצא מותר משום דאזלינן בתר רוב הקביעות א"כ א"ש דרוב גרוע מיהא הוי שהרי איכא רוב בחנות נבילה נגד רוב הקביעות. וקבוע גופיה חידוש הוא כמ"ש הר"ן והביאו ש"ך סימן ק"י ואפי' בצפרדעים דלא שייך הא דמשמע שהוא רק צפרדע א' מ"מ הו"ל רוב גרוע משום דמצי איירי שנמצא קרוב למקום הצפרדע ונמצא הקרוב והרוב מתנגדים זה לזה. ובדריב"ל נמי י"ל שעיקר קו' המקשן סמיך אברייתא דטועה דמסייע לריב"ל והתם לא הוה רוב גמור שהרי איכא כמה ספיקות וק"ל:

תינוק הנמצא בצד העיסה עי' פלוגתת רש"י ותוספות. ולפע"ד יש להוכיח שיטת רש"י ולסלק מעליו כל תלונות התוס'. דהנה לעיל ה' ע"ב אר"י ספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלין עליה כו' הקשו תוס' מאי קמ"ל הא נשמע מתינוק שנמצא בצד העיסה עי"ש הנה כ"ז קשה אי אמרינן כהתוס' שהתינוק ודאי טמא ועל העיסה אנו דנין אי נגע או לא. אבל לשיטת רש"י א"ש דבעיסה בודאי נגע רק אנו דנין על התינוק אם הוא טמא או טהור ועשאוהו כמו שיש בו דעת לישאל. ועדיין לא נשמע דינו של ר' יוחנן דמיירי שהטהרה אין בו דעת לישאל רק הטומאה. והכא התינוק שהוא הטהרה יש בו דעת לישאל שהרי עשאוהו כמי שיש בו דעת. נמצא רש"י הוכיח שיטתו שהתינוק הוא הטהרה ואנחנו דנים עליו לטמאו ולפ"ז ממילא מוכח דמטפח בשרצים ולא משום נשים נדות דאלת"ה א"כ קשה בהיפוך כיון דלקושטא דמילתא דינו של ר"י אמת הוא (דטמא) [דטומאה] הבאה בידי אדם נשאלין עליה א"כ לאיזה צורך הוצרכו לעשות התינוק כמו שיש בו דעת לישאל ת"ל שהנשים המגפפות אותו יש בהן דעת לישאל אלא ע"כ משום טיפוח שרצים

הוא שא"ב דעת לישאל ומאי דאיתא בתוספת' להדיא משום נשים נדות. יש ליישב בא' מב' אופנים או נימא דמתני' סתמא קתני תינוק הנמצא בין נמצא מלוכלך בין נקי ובנמצא נקי אין כאן חשש טיפוח אשפה אבל יש כאן משום נשים נדות ובנמצא מלוכלך לית כאן משום נשים נדות ויש כאן משום אשפה. ומאי דקתני בתוספתא דבמלוכלך טהור היינו כשלא היה במקום אשפה ושרצים וקמ"ל דליכא למיחש משום נדה. א"נ י"ל דס"ל לרש"י תרווייהו צריכי דמשום נשים המגפפות אטו רוב נשים נדות נינהו וכן משום טיפוח אשפה לחוד אטו רוב אשפות יש בו מח' שרצים המטמאים אבל הואיל ואיכא גיפוף נשים ואיכא טיפוח שרצים בצירוף שניהם הוחזק התינוק בחזקת טומאה. ומ"מ הוצרכו לומר שעשאוה כמי שיש בו דעת לישאל דאל"ה לא הוה אלא מיעוטא דגיפוף נשים. דטיפוח שרצים הא אין בהם דעת לישאל לכן עשאוה לתינוק כמו שיש בו דעת לישאל וא"ש:

רוב תינוקות מטפחים כו' כ' תוס' דהתוספתא דתני תינוק הנמצא בצד הקברות כו' היינו טהור מטומאת מת שא"צ הזאת ג' וז' אבל טומאת ערב טמא עכ"ל י"ל דלא נקט דבר והיפוכו דהכי הול"ל דא"צ הזאת ג' וז' אבל טהרה במקוה [בעי] או דהול"ל אינו טמא טומאת ז' אבל טמא טומאת ערב דהו"ל דבר והיפוכו וי"ל דמרמזי לן תוס' כמ"ש לעיל בשם נב"י כיון דמוחזק עכ"פ להיות טמא טומאת ערב תו לא פקע מיניה והיה לן לטמאותו גם טומאת ז' משום בית הקברות אלא משום דלבית הקברות בעי הזאת ג' וז' והרי לא הוחזק אלא לטבילת מקוה ולא להצריכו הזאת גו"ז ועי' נב"י וק"ל:

דף יט.

אמר קרא כי יפלא ממך כו' מקשים אפי' למסקנא אכתי מנ"ל דבדם נדה נמי מיירי קרא דילמא רק בשני מיני דמים והיינו דם לידה ופליגי בפלוגתא דרב ולוי דמעיין א' וב' מעיינות ודם זיבה ופלוגתא דקשתה כו' וכן הוא להדיא בסנהדרין פ"ז ע"ב ע"ש וי"ל בדוחק דכל הני דקרא מני ליה התם בג' ג' מיני פלוגתתא ע"ש וא"כ ה"ה בין דם לדם איכא נמי ג' מיני יולדת נדה וזיבה. ועוד קשיא דילמא בנדה נמי פליגי ובנמצא בפרוזדור ופלוגתא דאמוראי לעיל דף י"ז ע"ב וי"ל דהך פלוגתא לאו בין דם לדם הוא אלא אי רובא עדיף או קורבא וזה שייך נמי בכל התורה וע' מ"ש שם בסוגיא דפרוזדור. והיותר קשה הוא דילמא בדם נדה גופיה ובפלוגתא דר"מ ורבנן לקמן ס"ה ע"ב אי דם נדה משונה מדם בתולים ע"כ נ"ל דעיקר סמיכות הש"ס הוא אמאי דאמרינן לקמן דמיה דמיה הרי כאן ארבע ולמאן דפליג נמי ואית ליה חמשה מיני דמים יש לו גם כן ילפותא כמ"ש

תוספות בשמעתין ד"ה לית ליה כו' א"כ ש"מ דאיכא דמים טהורים אלא דאי לאו הך דבין דם לדם לא הוה סמכינן אהך דדמיה דמיה והוה דחקינן ומוקמינן קרא למילתא אחריתי אבל השתא דכתיב בין דם לדם אי ס"ד דבמראות דם נדה ליכא שום הפרש בין מראה למראה הו"ל לפרש האי בין דם לדם אהי קאי דלא נטעה לפרשו אמראות דם נדה דמסייע לן קרא דדמיה דמיה או דלא הו"ל למיכתב דמיה דמיה כי היכי דלא נטעה אלא ע"כ דאה"נ דבין דם לדם אמראות דם נדה נמי קאי:

ואמר רבה כהה וטהור הרמב"ן פ' ויחי בפסוק ולו יקהת עמים פי' קיהה שיבר כל דברי החולקים עי"ש ולדבריו י"ל ביישוב קו' תוספות דהא מספקא ליה אי קיהה וטיהר קאמר או לא י"ל כך דמבואר במסכת נגעים דבהרת בלא שער לבן מסגירים אותו וא"כ י"ל דלת"ק דר"י מחליטין אותו דמחזיקינן שהיה בהרת קודם לשער לבן ור"י פליג וס"ל דילמא קדמו שער לבן. אמנם מידי מוסגר לא נפיק דדל שער לבן מהכא הא הו"ל בהרת ומסגירים והיינו קיהה ושיבר דברי ת"ק דאיהו מחליטו והוא מסגירו או דילמא דנהי האי ידעינן דקדמו שער לבן מסגירים אותו דדל שער לבן מהכא כנ"ל מ"מ השתא (הה) דהוי ספק מוחלט אפי' מוסגר נמי לא דכללא הוא לטהרו או לטמאו טהור ודאי [או] טמא ודאי אבל ספק כלל לא ע' מ"ש ר"ש פ"ה דנגעים משנה ד' ה' וע"ז אמר רבה קיהה וטיהר וק"ל:

וטהור הרמב"ם פסק כת"ק וכתב כ"מ אע"ג דרבה ב"נ הכריע כמו אבינו שבשמים מ"מ לא בשמים היא ורבה בשעת מיתתו אמר כן ע"כ הדרן לכללן הלכה כת"ק לגבי ר' יהושע. והוא מבואר הדוחק ושמעתי אומרים ע"פ שיטת ר"ת דמתיבתא דרקיע מיירי בלא היה בו נגע מקודם ומשו"ה אמר רבה טהור טהור פי' כיון שהגברא טהור ויש לו חזקת טהרה ה"ה טהור ממילא נשמע ההיפך בשכבר היה בו נגע אחרת ונזקק לטומאה הרי ספיקו טמא ולזה נתכוון הרמב"ם וזהו מהתימא דהרמב"ם מסיים ויראה לי שטומאתו מספק ואי ס"ד שנזקק לטומאה א"כ מוקמינן ליה אחזקת טומאתו וי"ל זה ולומר דר"ת נמי לא אמר שיהיה לו חזקת טומאה ע"י שיש בו נגע אחרת דמה ענין נגע זה לבהרת הלז אלא דעכ"פ לית ליה חזקת טהרה והוה ליה ספק. ומ"מ לא נ"ל יישוב הנ"ל דהא הרמב"ם לא הזכיר כלל הך דנזקק לטומאה ואע"ג דתפס לו לשון המשנה וכמו שתתפרש [לשון] המשנה כן י"ל דבריו מ"מ הו"ל להביא הך דינא דרבה ב"נ וצריכא רבא הוא דהרי ברקיע פליגי ביה. והנכון בזה נ"ל ע"פ מ"ש הר"ש דהך מתני' אריש סמיך דמיירי שהיה בהחצי גריס בהרת בלא שער לבן ואח"כ נולד חצי גריס אחרת עם שער לבן ובהחצי האחרון הזה מספקינן אי שער לבן קודם או בהרת קדים וס"ל לת"ק כי היכי דהאי חצי גריס היה

בלא שער לבן ה"ה אידך פלגא נולד כן ואח"כ נתחדש בה שער לבן ומטמאי' ליה ור"י ס"ל דמ"מ מוקמינן גברא אחזקה עי"ש ובהא איירי נמי הרמב"ם שהרי גם הוא הזכיר באותה ההלכה הך דחצי גריס הנ"ל ע"ש ובהא פסק כת"ק אבל אי לא היה קודם לו חצי גריס כו' לא היה הרמב"ם מטמא ולא היה צריך להשמיענו זה (דדווקא) דמדיוקא דלשונו נשמע כן. והשתא לק"מ ממתיבתא דרקיע דהתם לא הוזכר כלל מחצי גריס מידי ומיירי מסתם אדם ועוד מדלא הזכירו הלכה בשם אמרה והו"ל להקב"ה למימר הלכה כר' יהושע ולמתיבתיה ה"ל למימר הלכה כרבנן וכן מצינו במדרש שהקב"ה אומר הלכה בשם אומרה אליעזר בני כך הוא אומר ע"ש ומ"ש הכא דלא אמרינן הכי אלא ע"כ לא פליגי כלל בפלוגתיה דת"ק ור"י אלא בלא קדמו חצי גריס וכנ"ל וע"ז אמר רבה טהור וכן הלכה וא"ש:

דף יט:

ואב"א ליה כ' תוס' דנפקא ליה מקרא אחרינא הא דלא כ' כן לעיל (אקרא) אדב"ש משום דאיכא למימר לית ליה כלל אלא כיון דעכ"פ אין דם אלא אדום כדמוכח מויראו מואב המים אדומים כדם וס"ל לב"ש דדיהה ממימי בשר צלי לאו אדום הוא כלל משא"כ עקביא דמודה לב"ה דכמימי בשר צלי ג"כ טהור ואפ"ה מטמא ירוק ע"כ צ"ל דגמירי ליה (מניה בשום) [משום] מקום:
אמר ר"ח כדם מאכולת של ראש ע' מ"ש אי"ה בסמוך דף כ' ע"ב:

דף כ:

האי דם חימוד הוא כ' הר"ן בחי' דדם חימוד טהור הוא והא דאמרינן תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים היינו משום דחיישינן שמא מחמת התעוררת החימוד נתעורר נמי טפה [של] דם נדה ע"ש וצ"ל דבחימוד כל דהוא דנשואה לא חיישינן לתערובת דם נדה. א"נ י"ל דארחי' והכיר שלא נתערב בו אפי' טפה וה"ה אי תבעוה להנשא נמי אי ראתה מיד וקמורח [ליה] שלא נתערב ביה טפה טהורה. אלא מי שאינו בקי וא"נ בקי אלא שראתה דם וחיישינן שמא נפל טפה לארץ ונאבד בהא צריכה לישב ז' נקיים. ובזה מיושב קו' ט"ז סי' קצ"ב שהקשה מיהודא ובועז הרי תמר ורות לא הו"ל ז' נקיים. וי"ל שראתה ואורח ליה ואינהו הוי בקיאי בלי ספק:
ההוא בתרא דם כנים הוי ולא ידע. לפמ"ש תוס' דהוה בקי בדם א"כ הא דלא ידע ע"כ משום דדם נדה היינו כמו דם מאכולת וכמ"ד הכי לעיל י"ט ע"ב. ולרש"י נמי דניסא

איתרחיש ליה פי' דאתיהב ביה בינה יתירא להבין. הא דלא אתיהב ליה נמי בינה להבין את זה היינו נמי מהאי טעמא משום דדם נדה דומה לדם מאכולת. ובלאה"נ כ' הראשונים דהני לישני דלעיל י"ט ע"ב לא פליגי דהכל חד אלא מר שיער במאכולת ומר [שיער] במכה וכו'. ואם כן מכ"ז משמע דהלכה כמ"ד כדם מאכולת של ראש. וא"כ קשה לעיל י"ד ע"א דפריך וניחוש דילמא דם מאכולת הוא. מה ענין מאכולת של ראש לאותו מקום. ונ"ל דכיון שנדחק מהשמש בשעת תשמיש ניחוש דאשתני. ואפי' דם מאכולת של גוף משתנה למראה דם של ראש ע"י זיהום דתשמיש. ולעיל כדפריך מתולה במאכולת מאי לאו דכולי גופא. המ"ל אה"נ ובאזדהום דאשתני מחמת הזוהמא אלא דמה"ת להקל כולי האי כיון דלא ידעה אלא שהרגה מאכולת מה"ת לה למימר דאזדהום. ועוד אפשר דוקא מחמת זיהום התשמיש משתנה ולא מחמת דבר אחר. אלא דלפ"ז קשה מאי משני לעיל דף י"ד ע"א אותו מקום בדוק או דחוק הוא מ"מ איך מייתי קרבן ניחוש שמא מראה דם טוהר הוי ואשתני ע"י הזיהום וי"ל דכיון דליכא למיתלי במאכולת וע"כ נפיק מגופה לא נימא דמראה טהורה הוה דרוב דמים היוצאים מגופה מראה טמאה להן ודוקא במאכולת הוה תלינן כמ"ש תוס' שם כיון שנמצא רק על א' מהם על שלו או על שלה אבל בדם כיון דע"כ מגופה הוא דאותו מקום בדוק ודחוק הוא אצל מאכולת א"כ תו לא תלינן במראה כשרה נגד הרוב. ומזה מוכח שאין לחשוב ספק כלל שמא מראה כשרה היא וק"ל וכ"כ להדיא בבעלי נפש שער הוסתות וע"ש ברז"ה אות י' וי"א:

ילתא כ' תוס' מ"ט לא הראה לר"נ בעלה. וע' מ"ש הר"ש פ"ב דנגעים. והתם מחלק בין איתחזק איסורא ללא איתחזק. ונ"ל דלא הוי מצי לשנויי דילתא בימי ליבונה היתה דאין לה חזקת טהרה. י"ל חדא דמשמע דכל יומא הוה דכי לה ומשמע כל ראיותיה היתה מראה לרבב"ח. ועוד דהכא לא שייך חזקת טומאה אלא שאין לה חזקת היתר אבל אין חזקה שיהיה הך מראה טמאה. ועי' מ"ש בתשובת חו"י סימן קכ"א ונדחק הרבה ע"ש. ולפע"ד דבמלתא דתליא בסברא יש לבעל נפש להחמיר לעצמו דהוי בכלל אין אדם רואה חובה לעצמו ולבו נוטה להקל. ובזה יש לומר סוגיא דבכורות שהביא בחו"י ע"ש. וע"ז קאמר התם דת"ח הרואה טריפה לעצמו ומחמיר מהדרינן ליה אבידה בט"ע שנתקשה [בו חו"י] נמי מיירי בכה"ג במילתא דתליא בסברא (וליכא) [וליבא] ואם רואה לעצמו ומחמיר ואין לבו נוטה אחר ממונו הא קמן דממונו קיל בעיניו ומהדרינן ליה אבידה בט"ע. ובהא דחכם שטימא עי' מ"ש בחי' לחולין פא"ט ובחי' פ"ק דע"ז ע"ש:

אודה לך צורי וקוני. אשר עזרתני בפרק שני. לך אלהי הקיווי והתוחלת. תעזרני בחי' פרק המפלת:

דף כא.

המפלת חתיכה אם יש עמה דם טמאה. הך טמאה טמאה ודאי קאמר שהרי ראתה דם. וא"כ קשה קצת איך אמר ר"י בין כך ובין כך טמאה פי' בין יש עמה דם ובין אין עמה דם. ועלה אמר ר"י לעיל דף י"ח ע"ב דאין שורפין תרומה על רובא דר' יהודא. וע"כ היינו באין עמה דם דמטעם רובא אתאינן עלה אבל ביש עמה דם טמאה ודאי. וא"כ איך כייל תרווייהו ב"כ וב"כ טמאה (ולא) [הא לא] דמי להדדי דהך טמאה ודאי והך ספיקא בעלמא הוא דהוי. וי"ל דר"י ס"ל אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואפי' יש עמה דם טהורה אי לאו שהחתיכה בעצמה דם היא והיינו משום דרוב חתיכות של ד' מיני דמים הם ואין שורפין תרומה אפי' אם יש עמה דם. ולפ"ז ר"י מקיל טפי מת"ק ביש עמה דם ומחמיר טפי באין עמה דם. ויש מן התלמידים אמרו דאפשר ת"ק נמי ס"ל אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה רק ס"ל כמ"ש מהר"ם לובלין בשמעתין כשיש עמה דם זה מורה לן שכל החתיכה דם היא והיינו משום רובא דרוב חתיכות שיש עמהן דם כולי' דם הם ור"י ס"ל אפי' אין עמהם דם נמי רובא דם הוי' ובין לת"ק ובין לר"י מטעם רוב אתאינן עלה ואין שורפין תרומה. והשתא טמאה דת"ק ודר"י דא ודא אחת היא והא דאמרינן לעיל למעוטי רובא דר"י לאו ר"י דוקא קאמר אלא רובא דמחלוקתו של ר"י. וכ"פ רשב"א להדיא לפי שטתו. וכ"כ במגדול עוז ע"ש ונכון הוא זה. אמנם להך לישני דטעמא דר"י משום פתיחת קבר הוא ק"ק דאי תימא [דר"י] ס"ל אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה מה בכך שא"א לפתיחת הקבר בלא דם הא אין דרכה של אשה לראות כך. בשלמא לשיטת רש"י דלא מטהר אלא בפלי פלוי' א"ש די"ל א"א לפה"ק בלא דם להדיא ולא דפלי פלוי'. אך לשיטת ר"ש שיתבאר לקמן אי"ה דכל שיוצא עם החתיכה לעולם טהורה היא משום שאין דרכה לראות כך א"כ קשה כנ"ל:

עוד לאלוה מילין דלמסקנא צריך ישוב מה ראו כל הפוסקים לפסוק הך דרבא דשמעתין דכ"ע אין דרך אשה לראות דם בחתיכה ואמאי נהי דכ"ע דקאמר רבא היינו ר"א ורבנן דברייתא דשמעתין מ"מ ת"ק דמתני' ע"כ ס"ל דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואפי' למ"ש בשם התלמידים דת"ק נמי מצי סבר אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ורק הדם מורה לן שהחתיכה נמי דם היא זהו שייך להס"ד דפליגי בהחתיכה גופה. אבל לבתר דאתותב הך לישנא מברייתא ואסיקנא דבאפשר לפה"ק פליגי. ע"כ א"א לומר אלא דהת"ק ס"ל דרכה של אשה לראות דם בחתיכה וא"כ הלכה כת"ק דמתני'. ומכ"ש דסתם כוותיה בהמפלת כמין דגים וחגבים אם יש עמהם דם וכו'. וא"כ מ"ט פסקו דלא כוותי'. ואכתי לשיטת רש"י דס"ל אין דרכה של אשה היינו בפלי פלוי'. ולהתוס' נמי

איכא למימר דיש עמה דם דמתני' לא מיירי בהנך גווני. גם כי דחוק הוא דא"כ מ"ט דר"י דלא מטמא ליה אלא מספק כמו שהקשתי לעיל. מ"מ לשיטת הר"ש קשיא טובא דלדידיה כל דם שיצא עם החתיכה טהורה והפוסקים סמכו על פירושו. קשה הא סתם מתני' פליג. וי"ל דלמסקנא דרבא דר"א ורבנן פליגי במקור מקומו טמא. י"ל אוקימתא חדתא במתני' והוא דלכ"ע אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואם יש עמה דם טמאה טומאת ערב דמקור מקומו טמא ואם אין עמה דם טהורה דגבי חתיכה לא שייך מקור מקומו טמא. וכן צ"ל בשמעתין לרבא. אמנם ר"י ס"ל אפי' בחתיכה נמי שייך מקור מקומו טמא וכר"ל לקמן מ"א ע"ב ע"ש. א"נ ס"ל לר"י א"א לפתיחת הקבר בלא דם ונהי דטמאה נדה לא הוי משום דאין דרכה לראות עם חתיכה מ"מ משום מקור מקומו טמא טמאה טומאת ערב ע"י שנגעה בדם שיצא בשעת פתיחת הקבר (כנ"ל) [כצ"ל]. מ"מ זה נראה דוחק דטמאה דמתני' דרישא ודבבא דהמפלת דגים טומאת ערב קאמר. ובבא דכמין שערות אם נמוחו טמאה טומאת ז' קאמר וזה דוחק ועדיין צריך תלמוד:

אבל של שאר מיני דמים טהורה. ע' רשב"א מוכיח מכאן כהראב"ד דחתיכה של ד' מיני דמים אפי' לא נמוחו מטמא ר"י ות"ק נמי לא פליג אלא משום דלאו דם הוא דלא כהרז"ה וע' ברא"ש דשמעתין. והנה מ"ש תוס' דת"ק ס"ל דרך מקור לגדל חתיכה ק"ק מה בכך שדרך מקור לגדל חתיכה וכי אין דרכו לגדל דם ודם הנדה מטמא לח ויבש ומידי ספיקא לא נפקא. ולשיטת הרשב"א דטהורה דת"ק היינו שאין שורפין תרומה ור"י מטמא בודאי ור' יוחנן דאמר לעיל למעוטי רובא דר"י. [היינו] רובא דת"ק מחלוקתו של ר"י קאמר א"ש דמשו"ה מטמא בספק מיהת. אך תוספות דשמעתין הא לא ס"ל הכי כמוכח ממ"ש בד"ה ורבנן סברי ובד"ה באפשר לפה"ק כו' [א"כ] קשה כנ"ל. ומזה נראה בעליל דס"ל לתוס' כשיטת הרז"ה ז"ל דגם בחתיכה שלא נימוח אמרינן מדקשה כ"כ ואין דרך דם להתקשות כ"כ ש"מ חתיכה הוא שגדל במקור אף ע"פ שהרופאים לא אמרו אלא שומא ומכה שממנה קליפו' ושערות יוצאות מ"מ לאו דוקא הני אלא חתיכה נמי וכיון שדרך מקור לגדל חתיכה תליא בחתיכה טפי מבדם משום שאין דרך להתקשות כ"כ. ור' יהודא ס"ל ע"כ לא שמענו אלא שדרך מקור לגדל קליפות ושערות אבל חתיכה לא שמענו ונהי דאין דרך דם להתקשות כ"כ מ"מ כיון שאין לנו במה לתלות ע"כ נימא דם קשה ויבש הוא וטמאה אפי' לא נמוחו והלכה כת"ק. נמצא דלרב יהודא אמר שמואל הלכה כהרז"ה ונהי דמיפריך אוקימתא דידיה מ"מ ההלכה אפשר שהיא אמיתית. ואפשר דלמסקנא אפי' ר"י נמי ס"ל הכי אלא דפליגי בשאר מיני דמים ובאפשר לפה"ק בלא דם וא"ש. הרי לפנינו דס"ל להתוס' כהרז"ה ועוד נוכיח כן לקמן אי"ה:

ויש לעיין קצת לפ"ז הא הרמב"ם נמי פסק אם אין עמה דם טהורה לגמרי ש"מ מפרש טהורה דמתני' כהתוס' ודלא כהרשב"א הנ"ל וא"כ לאוקימתא דרב יהודא אמר שמואל צריכי' נמי להבין מ"ט טהורה לגמרי [הא] מידי ספיקא לא נפקא. וצ"ל כנ"ל. ואם כן היה מהראוי שהרמב"ם יסבור כהרז"ה ואין משמע כן. וכ"כ ב"י סימן קפ"ח דמשמע מהרמב"ם כשיטת הראב"ד. וי"ל דלהרמב"ם א"ל מספיקא מטהרין לגמרי דאוקמא לאשה בחזקת טהרה ודלא כמ"ש תוספות ד"ה ורבנן. עי' מהר"ם לובלין. ועי' חי' רשב"א בשמעתין. וע' מ"ש בסמוך אי"ה:

לא נחלקו אלא שהפילה וא"י מה הפילה. לשיטת הרז"ה והרא"ש דבחתיכה נמי אי לא נמוחה טהורה א"כ הו"מ לאוקמי ביודעת שהיה מד' מיני דמים טמאים ונאבד בלא בדיקה ת"ק מטהר ליה. ומזה יש להוכיח דנאבד בלא בדיקה טמא ומ"מ אין ללמוד מזה לשערה וקליפה שנאבדה בלא בדיקה דטמאה די"ל דוקא חתיכה להרז"ה שאין לנו שום הוכחה שתהיה ממכה אלא משום שהיא קשה כ"כ ואין דרך דם להתייבש [כ"כ]. וא"כ תינח כשהיא לפנינו ולא נימוחו משא"כ כשנאבדה נימא דם הוא ואלו היה לפנינו היה נמוחה באמת משא"כ צורת בריה בלא הך הוכחה דלא נימוחה צורתה מוכחת עליה ורוב צורות כי הני אינן נימוחין וממכה ושומא הם ותולין במצוי לעולם אלא כשהם לפנינו צריכין להתברר ע"י פושרים אך כשנאבדו י"ל דטהורים. וכן משמע מלשון רשב"א ויותר מזה בלשונו במשמרת הבית וכן הוריתי הלכה למעשה בצירוף עוד ראיה יוכתבו אצלינו במקומן אי"ה באריכות:

ורבנן סברי ל"א רוב חתיכות של ד' מיני דמים הם פירש"י לא אתחזק לן האי רובא ולכאורה דבר תימא הוא אמאי לא אתחזק ונחזי וכלום חסר מחז"ל. וי"ל דנהי דרוב חתיכות של ד' מיני דמים מ"מ הא להרז"ה עדיין צריך בירור אולי לא נימוח וצ"ל נמי רוב חתיכות של ד' מיני דמים נימוחים מ"מ הו"ל תרי מיעוטי מיעוט של ד' מיני [דמים] שאין נימוחים ומיעוט של שאר מיני דמים. ונהי דבעלמא לית לן אוקי מיעוטא לחזקה מ"מ הכא הרוב גרוע ומוקמי' אשה אחזקת גופה לטהרה וחזקה מעליותא עדיפא מרוב גרוע כנ"ל ולהראב"ד נמי דס"ל בחתיכה אפי' לא נימוחה טמאה מ"מ כ"ז משום רוב דאמרינן רוב חתיכות הם דם ודם יבש טמא. אבל מודה הוא דעכ"פ איכא נמי חתיכה ממש והדר הו"ל תרי מיעוטי להתיר כנ"ל להרז"ה וא"ש. והשתא י"ל ר' יהודא נמי לא פליג אסברתי הנ"ל אלא ס"ל דה"נ החזקה גרועה דס"ל מקור מקומו טמא אפי' בחתיכה כר"ל לקמן מ"א ע"ב. נמצא עכ"פ איתרע קצת חזקת האשה ממה שהיתה מקודם. ועי' מ"ש בענין זה לעיל י"ח ע"ב. וכיון דהחזקה ג"כ גרועה כמו הרוב א"כ הדר הו"ל רובא עדיף מחזקה.

ונהי דאין שורפין תרומה כמו רוב דעלמא היינו טעמא משום דע"י שהרוב גרועה נעשה מיעוטא מעליא. ובכי הא לכ"ע סמכינן לי' אחזקה ואיתרע ליה רובא במקצת ומשו"ה אין שורפים תרומה. אך למ"ש תוס' דהכא לא מהני חזקה לכאורה לא שייך זה אך כ"כ לעיל דהרמב"ם ע"כ ס"ל דחזקה מהני גם הכא וכמ"ש בסמוך אי"ה:

לא אמרינן רוב חתיכות של ד' מיני דמים מה שהחליטו התוס' דהכא שייך למילף מסוטה לא ברירה לן דע"כ לא אמרינן הכי אלא בריש מכילתין במעל"ע שבנדה דמיירי לטהרות משא"כ במכאן ולהבא דעסקינן נמי בענין היתר בעילה ואפי' בפנוי' שייך זה. וא"כ מוקמינן לה בחזקת היתר לבעלה ולא ילפינן מסוטה אלא חזקת טומאה וטהרה. ובעילה דסוטה נמי טומאה קריא רחמנא. אבל לענין שארי בעילות וכל עריות דעלמא לא ילפינן מסוטה ולעולם אזלינן בהו בתר חזקה בין להיתר בין לאיסור בין ברה"י בין בר"ה והש"ס מלא מזה ולא נסתפק בזה אדם מעולם. ויהיה בעילת ספק נדה כאחת מהם שגם נדה אינה אלא ערוה. נמצא דלענין היתר בעילה מוקמינן אחזקה וא"א לנו לטמאותה לטהרות נהי חזקת טהרה לא מהני לה מ"מ חזקת היתר בעילה מהני לה. ולע"ד הדברים ברורים. ותמיה מרבותינו בעלי תוס' שלא עמדו בזה. וכמדומה שע"כ כן היא שיטת חי' רשב"א דשמעתין. ושיטת הרמב"ם לפמ"ש לעיל וק"ל:

באפשר לפה"ק בלא דם קמיפלגי ע' מ"ש [רא"ש בשמעתין] בשם השאלתות דסמך אההיא דכריתות י' א' דהיכא דלא נגמר יצירת הוולד ל"א א"א לפה"ק בלא דם. וכונת השאלתות במ"ש נגמר יצירת הולד היינו מ"א לזכר ופ"א לנקבה שאז נגמר זמן יצירה דידהו ואפי' אם תפיל אחר כך חתיכה בעלמא שאין לה צורה כלל אין בכך כלום כיון דעכ"פ נגמר יצירתו. ומשאלתות משמע שגרס כן בש"ס התם להדיא. וכן משמע מלשון רשב"א לקמן כ"ב ע"ב גבי ולפלוג נמי ר"י בהא ע"ש. והרא"ש הבין דהשאלתות בעי גמר צורה לכן כ' מ"ש. ונראה מלשון רשב"א הנ"ל דס"ל נמי כהשאלתות. וכ"פ להדיא הרז"ה בהשגותיו להראב"ד ז"ל ע"ש. ולכאורה נ"ל להביא ראיה להשאלתות מדאמרינן התם בכריתות ת"ל דהוי נדה. ודחיק ומוקי לה בלידה יבישתא וקמ"ל אפשר לפה"ק בלא דם והוא דלא כהלכתא לשיטת הרא"ש וסייעתו. וקשה דהו"ל למימר נמי ואבע"א א"א לפה"ק בלא דם ומיירי בימי זיבתה וקמ"ל דיש קישוי לנפלים וטהורה לגמרי ושוחטין וזורקין עליה אע"ג דרבא ס"ל לקמן ס"ו ע"א אין קישוי לנפלים מ"מ בכך הא ס"ל נמי א"א לפה"ק בלא דם וע"כ מוקי' לברייתא לבר מהלכתא וא"כ ה"נ נימא דס"ל יש קישוי וכתנאי דשמעתין. וכמ"ש תוס' ד"ה ואינו נאכל. אלא ע"כ משו"ה לא מוקי בהכי משום

דלא בעי לאוקמי ברייתא דלא כהלכתא. לכן מוקי לה בלידה יבשתא ואפשר לפה"ק בלא דם ואין זה לבר מהלכתא כיון דלא נגמר יצירת הולד וא"ש:

ובזה י"ל דברי תוס' ישנים דהתם שהקשו למ"ד א"א לפה"ק בלא דם ל"ל כימי נדת דותה תטמא ת"ל דא"א [לפה"ק] בלא דם. ותירצו דסד"א נילף ק"ו מנקיבה ע"ש והקו' מפורסמת מה הקשו תוס' דילמא איצטריך קרא לאשה שהיא כבר נדה דאורייתא והיא כבר איזה ימים בימי נדתה והשתא אי לאו משום לידה לא הוי איכפת לן בהך דם דפה"ק דהרי נדה דאורייתא אינה סותרת. אבל השתא משום לידה בעיא דתיתב ז' ימים משעת לידה. א"נ מיירי בימי זיבה קשתה ב' וילדה בג' דמשום זיבה לא איכפת לן דהרי קשתה ומ"מ טמאה לידה ומה הקשו תוספות. ולפי הנ"ל י"ל דהיה [קשה] להם קו' הנ"ל וס"ל לתרץ כך דדחיק להש"ס לאוקמי בכה"ג. בשלמא בלידה יבשתא למ"ד אפשר לפה"ק בלא דם אין זה דוחק (בסתם) [דסתם] יולדת דקרא בהכי מיירי אבל למ"ד א"א לפה"ק [בל"ד] וביולדות בזוב זהו נ"ל לדוחק. וע"ז היה קשה לתוס' הא להך מ"ד ע"כ יולדת דקרא נמי בכה"ג מיירי ומה דוחק יש בזה. ועל כרחך צ"ל דמוקי לקרא בגווני אחריני ואהא קשיא להתוס' כנ"ל. ותירצו לעולם מיירי בסתם אשה ולא בזיבה ונדה וקמ"ל קרא דלא נילף ק"ו מנקיבה וא"ש וק"ל:

דף כא:

הרי זו ספק לידה ס' זיבה כו' הקשה רשב"א אכתי מי ניחא דלת"ק דמתני' ודאי טהורה [למאן דמפרש כן] ולת"ק דברייתא קתני ה"ז ספק זיבה מיהת. ותירץ כיון שנאבד ואינו לפנינו הו"ל ספיקא. ונראה דהיינו נמי כיון שכבר בלא"ה קשתה ב' ימים דאל"ה הו"ל לאוקמה בחזקת טהרה. ועי' מ"ש בזה לקמן אי"ה. ולפע"ד דזה דעת הרמב"ם דפסק אפשר לפה"ק בלא דם והקשו עליו מרבא לקמן ס"ו ע"א דס"ל קשתה ב' ימים ובשלישי הפילה צריכה לישב ז' נקיים דא"א לפה"ק בלא דם. י"ל דס"ל דרבא נמי לא קאמר אלא הואיל וקשתה ב' ימים יש לנו להחמיר להצריכה [ז'] נקיים מיהת. וזה לא הוצרך הרמב"ם להביאו דהשתא כבר קבלו עלייהו חומרא דר"ז בכל מקום ע"ש בש"ס:

סומכוס אומר משום ר"מ וכו' יש לעיין הא ר"מ חייש למיעוטא וניחוש למיעוטא דפה"ק עם דם. דהא ע"כ מיעוטא מיהת איכא דהרי ת"ק דר' יהושע חייש לספק זיבה נמי. וי"ל כיון דאיכא חזקת טהרה דמסייע לרובא ל"ח למיעוטא. ומזה ראיה למ"ש לעיל דחזקת היתר מועיל גבי' אשה ולא כהתוס' דשמעתין:

והאר"י משום רשב"י המפלת חתיכה קורעה. ע' רמב"ם דגריס המפלת חתיכה קרועה והיינו פלי פלויי. וצ"ע לפ"ז דהמקשה הוה ס"ל טעמא דשפופרת לאו משום חציצה דאם כן לא הוה פריך מידי מדרשב"י דמיירי בחתיכה קרועה דהיינו פלי פלויי אלא הוי ס"ל דטעמיה משום שאין דרך לראות כן. וה"ט דמיעט רחמנא בבשרה ולא בשפופרת. וההי"נ בחתיכה ואפי' פלי פלויי והיא שיטת ר"ש ברא"ש ע"ש. ואפ"ה מסיק לחלק בין שפופרת לחתיכה:

ת"ק סבר בבשרה ולא בשפיר כו' יל"ד מנ"ל למעט כולי האי דילמא קרא אחציצה דשפופרת דאינו מינו קאי אבל מינו לא. ולכאורה י"ל לפמ"ש הרמב"ם דספיקא דאורייתא היכא דלא איתחזק איסורא הוה לקולא מה"ת. ואם כן יש לעיין הא ל"ל קרא למעוטי שפופרת ת"ל דלא הרגישה רק היא תחבה שפופרת באותו מקום והוציאה דם ואינו דומה לבדיקת עד שאינו מגיע עד לפנים מהמקור להוציא רק שהדם בא מאליו א"כ אמרינן חזקת דם שאינו יוצא אלא בהרגשה והיא היתה סבורה הרגשת עד היה וכן בשמש וכדומה. אבל הכא שהכניסה השפופרת עד לפנים מהמקור והוציאה הדם א"כ מנ"ל שיצא בהרגשה ומידי ספיקא לא נפקא. ול"ל קרא דטהורה. ודוחק לומר שהרגישה ומשו"ה הכניסה השפופרת. ז"א. דאם היתה מרגשת ה"ה טמאה בלא"ה דשמא יצא נמי טפה דם בלא השפופרת אם לא שהכניסה בתוך שיעור וסת והוא ממש נמנע. וע"כ צ"ל הא מרא דשמעתא דשפופרת הוא ר"ז דס"ל בכריתות בחתיכה א' סגי ולא בעינן חתיכה א' משתי חתיכות. ולדידיה מודה הרמב"ם דספיקא דאורייתא לחומרא. משא"כ תנאי דברייתא מצי סברי כהלכתא דבעינן חתיכה א' מב' חתיכות וס' דאורייתא לקולא ולא איצטריך קרא לשפופרת וע"כ לחתיכה אתי קרא. ולפ"ז צ"ל דלאו היינו ר"א דכריתות דס"ל חלבו של כוי חייבין עליו אשם תלוי:

אמר אביי בשפופרת כ"ע לא פליגי וכו'. ע"ד פירש"י י"ל דפליגי אי מיעוטא דשפופרת נפקא לן מדיוקא דבבשרה בה"א יתירה או מב' בבשרה. ת"ק ס"ל דנ"ל מבבשרה ולא בבשר אחרת והיינו שפיר וחתיכה ומק"ו דאמעיט נמי שפופרת דעלמא דמין ושאינו מינו הוא. ואין לומר דילמא קרא משפופרת דאינו מינו קאי ז"א דמשמעות מיעוטא דמפיק ה' בבשרה משמע למעוטי בשר דכוותיה והיינו שפיר וחתיכה ומכ"ש שפופרת דלא. ומדאיצטריך למעוטי שפיר וחתיכה ש"מ דדם נדה הוא ולא דם חתיכה. ואם כן אי פלי פלויי טמא. אמנם רבנן בתראי ס"ל אין זה דם נדה אלא דם חתיכה ואפי' פלי פלויי נמי טהור וקרא למעוטי דם נדות ממש שבשפופרת אתי ולא ממפיק ה' דההוא

הוה משמע דממעט בשר דכוותיה אלא ס"ל מיעוטא הוא מבבשר. ועי' מה שאכתוב אי"ה בסמוך:

דף כב.

מ"ס דרכה של אשה לראות דם בחתיכה עי' רא"ש דמייתי שיטת ר"ש ופי' דבריו דמפני ג' קושיותיו הוצרך לומר דבהכי פליגי ת"ק ס"ל דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואם כן ל"ל טעמיה דקרא משום דאין דרכה [לראות] כך דהא מקרא לא אמעוט אלא בבשרה ולא בבשר אחרת והיינו שפיר וחתיכה והרי דרכה של אשה לראות כן וע"כ משום חציצה הוא ומכ"ש שפופרת דאינו מינו אבל שארי אופנים אף ע"פ שאין דרכה של אשה לראות כך אין להתיר ולטהר ורבנן בתראי ס"ל אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה וזהו טעמא דקרא וממילא ה"ה לכל אופני ראיה שאין דרכה לראות כך טהורה היא. ולרבא כ"ע ס"ל כן. והשתא מיושבים כל הקו' דשפיר פליגי (אמאי) [אמה] דאר"א בהדיא וגם אביי הוצרך לפרש דבריו ולא הוי סגי למימר כי פליגי בחתיכה וגם הוי הך אין דרכה של אשה לראות כדלעיל דאף ע"פ שהוא דם נדה ממש מ"מ טהורה היא. והוא פשוט. והשתא לר"ש אפי' אי שיעא חתיכה ויצאה החתיכה ודם ע"ג טהורה כיון שאין דרכה לראות כך ועי"ז עשה ר' שמשון מעשה באשה שנפלו לה חתיכות בבית החיצון ולא שיצאו החתיכות לחוץ כמו שהבין הרב"י סי' קפ"ז דאם כן הו"ל למימר שהפילה חתיכות. אלא החתיכות נפלו לבית החיצון וכ"ז שהחתיכות שם אם בדקה אז ומצאה דם יש לתלות שבא ע"י החתיכה והו"ל אין דרכה לראות כך. בשלמא לרש"י דלא מטהר אלא בפלי פלויי א"כ הכא טמאה כי מי ראה שהחתיכות שבבית החיצון הם פלי פלוי' אבל לר"ש אפי' דם ע"ג חתיכה נמי טהורה נמצא כל דם שיצא דם החתיכה בשעת נפילה בין שיהיה בתוך החתיכה בבקעי' בין שיהיה טוח ע"פ החתיכה הכל דם טוהר. ואם כן הו"ל כאשה שיש לה מכה דע"י שידעינן שיש לה דם טוהר היינו דם מכה תלינן כל הדמים שתמצא בבדיקה בדם טוהר דמכה וה"נ איכא דם טוהר אע"ג דהני חתיכות לאו מכה נינהו מה בכך מ"מ הדם שע"ג דם טוהר הוא ותלינן בהו כל הדם שתמצא בשעת בדיקה. ולפע"ד משו"ה הוסיף הטור וריי"ו בדברי הר"ש "ולא "פסקה "לראות "כל "זמן "שהחתיכות "בבית "החיצון היינו משום דעכ"פ בעינן שתדע שמכתה מוציאה דם ואפי' לרשב"א דס"ל תלינן במכה אפי' אם א"י שמכתה מוציאה דם מ"מ היינו במכה שדרכה להוציא דם עכ"פ משא"כ הכא בהנהו חתיכות מאן לימא לן שדרכן להוליך דם טוח ע"פ בשעת שנפלו בבית החיצון לכן כתבו שלא היתה פסקה לראות כ"ז שהחתיכות

בבית החיצון וכן היה דרכה כמה פעמים כשחזרו החתיכות למקומן לא מצאה דם כ"א בשעת וסתה וכשנפלו בבית החיצון חזרה לראות ולא פסקה הרי נראה לעין שהחתיכות הוליכו עמם דם מהמקור ואותו דם הוא דם טוהר לר"ש ואם כן מטהרי' כל בדיקותיה ולא ניחוש שמא ירד גם דם נדה בלא חתיכות זה לא חיישינן כי היכי דתלינן במכה זהו נ"ל פי' דברי ר"ש והטור הארכתי בזה לפי שראיתי דברי הרב"י ורמ"א וט"ז וגם ד' תשובת מעיל צדקה והנלע"ד כתבתי והמעיין יבחר:

אמנם כ"ז לפי הפשוט כנראה מפשטיות לשון הרא"ש והטור אך בפלתי השיאו לדרך אחר ואמר שהוא מה שהמקור נמשך למטה ממקומו לבית החיצון ומשם היתה מוציא דם ע"י עדי הבדיקה וטיהר ר"ש משום שא"ד לראות כך ונב"י צווח ע"ז ככרוכיא [הא] כל דם היוצא מהמקור טמא יהיה במקומו או שלא במקומו. ולפע"ד בהבין גוף הענין אין דרך האשה לראות כך מה הוא ואם באנו לידי מידה זו א"כ נטהר כל מראה הדמים שאינם אדומים ממש כי אין דרכה לראות אלא דם צלול אדום וכל ההשתנות היא ע"י חולשא ומכה וכן כל דם יבש. אבל הענין נ"ל הוא מאי דאמר שמואל לקמן פ' הרואה כתם בבשרה עד שתרגיש בבשרה ואף ע"ג דצריכי' קרא למעוטי שפיר וחתיכה תרתי ש"מ. ונ"ל דהאי עד שתרגיש לאו דוקא פתיחת פה המקור כמ"ש בתה"ד אלא כל הרגשה שתרגיש בגופה ע"י התעוררות הדם [לאפוקי זיבת דבר לח בעלמא כמו שביארתי יפה בתשובה בעזה"י] אבל עכ"פ בעינן שע"י התעוררת הדם חוששת בגופה ולכל הפחות תרגיש פתיחת פה המקור או כעין צער מי רגלים וכדומה משא"כ אם אין הדם מעורר שום דבר בגופה רק שהוא זב מבשר מת אע"פ שהוא דם נדה באמת מ"מ טהור הוא וההי"נ דם היוצא עם חתיכה אזי אין הדם מעורר לצאת אלא החתיכה הוליכה דם עמה כי המקור כולו עורקים וגידים קטנים וא"א שיצא ממנו דבר מבלי שיוליך עמו דם ולא שהטבע הקיאה להדם ההוא משו"ה טהור והאי עד שתרגיש בבשרה דאמר שמואל והאי למעוטי שפיר וחתיכה משום שאין דרכה של אשה לראות כך הכל הולך אל מקום אחד. והשתא נחזי אנן אם המקור נמשך למטה לבית החיצון באופן שכשבודקת עצמה מגיע עם העד לפני פה המקור ומוציאה עמה דם אין זה בא בהתעוררות עצמו רק שהוציאה ע"י העד בשלמא כשהמקור במקומו ואז א"א בשום אופן שיגיע העד לפנים מפה המקור שהרי בדוחק גדול תגיע אל מקום שהשמש דש והשמש אינו מגיע לעולם יותר מקרוב לפה המקור כמ"ש הרמב"ם וכ"כ לעיל במשנת פרוזדור. וא"כ כשמוצאה דם על העד אזי הדם מעצמו יצא מהמקור ונפל על העד וחזקה על דם היוצא מאליו שאינו יוצא אלא בהרגשה א"כ מסתמא היה בהרגשה אלא היא סבורה הרגשת עד היה משא"כ כשהמקור

נמשך לבית החיצון באופן כשתבדוק תגיע בו ותוציא דם ממנו ה"ז כרואה [דם] בלא הרגשה ומשו"ה טיהרה ר"ש ועי' מ"ש רשב"א בשמעתין כשהכניסה ידה והוציאה דם ומ"ש נלע"ד נכון ולמעשה יש להתיישב ולצרף עוד סברות לזה:

לפי שא"א לה בלא צחצוחי זבה ע' מרדכי חולין ס"פ הזרוע הקשה ליבטל ברובא וכן יבמה שרקקה דם א"א לה בלא צחצוחי רוק ליבטל ברובא ותירץ כיון שאין ההיתר היה ניכר לבדו לעולם לא מצי ליבטל וע' מ"ש פלתי סימן ק"ב ועי' מ"ש משנה למלך ספ"א מהל' משכב ומושב ועי' מ"ש פלתי סימן י"ד ולפע"ד דר' משולם שבמרדכי נמי לא אמרו במב"מ דרחמנא אמר אחרי רבים להטות מה לי אי היה מעורב בתחלתו או לא אלא המרדכי מיירי בא"מ דאזלינן בתר טעמא וחזותא ולא מהני רובא בכי הא אמר דא"נ ליכא חזותא או טעמא מ"מ עדיין אין בכח ההיתר לבטל האיסור אם לא היה ניכר מעולם והיינו כגון צחצוחי רוק בדם או צחצוחי זיבה שבקרי אבל בתערובת חלב בחלב שביו"ד סימן י"ד הנ"ל או תערובות פרוטה בכיס בתוס' שהקשה הפלתי שם שהוא מב"מ דמדאורייתא ברובא בטל אין שום חילוק בין היה ניכר או לא:

ובסברא זו נ"ל ליישב שיטת הרשב"א שהביא ב"י ביו"ד סימן קפ"ז דאם יש לה מכה תולה במכתה אפי' א"י שמכתה מוציאה דם אפי' בשעת וסתה ותמהו האחרונים על סברא שלו מ"ט להקל כ"כ גם הקשו מפ' הרואה כתם גבי ר"ע שהורה כן גבי כתם וראה תלמידיו מסתכלין וא"ל לא אמרו בכתמים להחמיר אלא להקל משמע דוקא בכתמים ולא בראיה ממש עי' ח"צ. והנה כבר הלכו נמושות לומר דמטעם ס"ס נגע ביה ודחו מכמה טעמים דרוב דמים מן המקור יוצאים בהרגשה והו"ל דם מקור ודאי ודם מכה ספק כי אין אנו יודעים אם מכתה מוציאה דם. ואומר אני נהי דס"ס לא הוי לומר שמא מן המכה ואת"ל דם נדות דלמא בלא הרגשה מ"מ ספק א' מיהת הוה ונימא כך שמא דם טמא היינו מן המקור בהרגשה שמא דם טהור והיינו או מן המכה או מן המקור בלא הרגשה וכיון דאית לן עכ"פ ספק א' ממילא יכול לעשות מזה ס"ס ונימא כך ספק אית כאן דם כלל שיצא מהמקור בהרגשה ספק לית כאן ואת"ל אית כאן מ"מ שמא גם דם מכה הרבה יצא עמו ונתערבו בתוך המקור טרם צאתם לחוץ לבית החיצון ונתבטל דם הנדה שבהרגשה בתוך דם הטהור שממכה וטהורה ואי"ל שם אונס חד הוא דהרי ספק הראשון מתיר יותר מן השני לא מיבעיא אי נימא פרישת עונה סמוך לוסתה דאורייתא אפי' וסתות דרבנן כמ"ש במק"א דשמא תראה חיישינן א"כ לספק הראשון שאינו דם מקור כלל אינה מונה וסת בראיה הלזו אפי' אם נתרפאת המכה אח"כ לא תחוש זו ליום הזה כלל ואי לספק השני שיצא דם מקור בהרגשה אלא שנתערב א"כ אם נתרפאת המכה

בחודש השני צריכה שתחוש ליום הזה. אלא אפי' אי נימא דווסתות דרבנן לגמרי ואפי' לשמא תראה לא תחוש נמצא מה"ת אין ספק א' מתיר יותר מן השני מ"מ איכא למצוא נפקותא בין ב' הספיקות. והוא דאפי' [למאי] דקיי"ל מקור מקומו טמא ואפי' דם מכה היוצא מן המקור מטמא טומאת ערב מיהת מ"מ היינו בשהוא לח אבל יבש אינו מטמא משא"כ דם נדות מטמא אפי' ביבש וא"כ אע"פ שמתערב עם דם הנדות מ"מ כשנוגע בכל התערובות מטמא אפי' ביבש עי' במשנה למלך הנ"ל. ודין ס"ס שיכול להתהפך אין כאן דא"א להתחיל ולומר איפכא שמא לא נתערב דם המקור שהרי בתחלה אנו צריכין לדון אם יש כאן דם מקור כלל וזה פשוט. נמצא שזה ס"ס טוב מצורף לזה חזקת טהרת האשה וסברת הרשב"א נכונה. אלא שעדיין יש לפקפק דהרי לדעת ר' משולם הנ"ל לא מהני תערובות בכה"ג שההיתר לא היה ניכר מעולם בפ"ע וה"נ ע"כ כבר נתערבו בתוך המקור דאם אחר שיצאו מן המקור הא כבר טמאה האשה משיצא לבית החיצון וע"כ צ"ל שמיד במקור נתערבה ונמצא שלא ניכר ההיתר מעולם ולא יועיל התערובות אך לזה י"ל לפמ"ש לעיל דבמין במינו דקיל מודה המרדכי דמהני וה"נ מב"מ הוא דם בדם. אך כ"ז למ"ד מב"מ חד בתרי בטל אבל למ"ד מב"מ לא בטיל ליתא לכל הנ"ל ואינה טהורה אלא ביודעת שמכתה מוציאה דם. ודוקא בכתם הקילו אפי' א"י שמכתה מוציאה דם. והא"ש הא דאמר ר"ע לתלמידיו שהסתכלו זה בזה לא אמרו כתמים להחמיר אלא להקל היינו כדי להפיס דעת תלמידיו אפי' אי ס"ל מב"מ לא בטיל שהרי חמשה תלמידים היה לו לר"ע ר' יהודא ור"מ ור' יוסי ור"ש ור' נחמיה ור' יהודא ס"ל בכוליה תלמודא מב"מ ל"ב וכן ר"ש לדעת הר"ש במס' טבול יום ואינהו לא שמענום דפליגי ואפשר ר"ע גופיה ס"ל כן .משו"ה הוצרך לתלות הטעם דבכתמים הקילו אבל לדינא א"ש כהרשב"א הנ"ל ומ"מ עדיין צריך הדבר תלמוד לסמוך ע"ז למעשה:

כי יזוב זוב דמה אמר רחמנא צ"ע קצת דנקט קרא דפרשה שני' שהיא פרשת זיבה בלא עת נדתה ושביק קרא דפרשה ראשונה דמיירי בנדה ממש והתם נמי כתיב לשון זיבה ואי נימא דמיתורא דכי יזוב זוב הוא דנולד לו ספיקו הוי א"ש. אלא דלפ"ז איכא למימר לקושטא דמילתא דבימי נדה דכתיב דם יהיה זובה יהיה רבויא לרבות אפילו יבש נמי ובימי זיבה כתיב כי יזוב זוב למעוטי יבש. וא"כ יהיה בימי נדותה מטמא אפי' ביבש ובימי זיבה לא תטמא אלא בלח. ואל תתמה שכן ימי [נדה] חמורי' מימי זיבה שבימי נדה מטמאת אפי' מחמת אונס לידה ולא בימי זיבה עי' לקמן ל"ו ע"א. וסברא זו כתבו תוס' ר"פ דם הנדה לחלק בין דם נדה לזובו של זב זכר ע"ש ואם כן ה"נ נימא הכי וא"כ

מאי פשיט ממשנה ר"פ דם הנדה ודריש פ' המפלת דלמא התם איירי בימי נדה אבל בימי זיבה אה"נ דדם היבש טהור וצ"ע קצת:

דף כב:

וחכמים שאלו לרופאים בתשובת הרא"ש כלל ב' שאל לרשב"א אם האמינו לרופאים למה לי הטלה למים ע"ש ולא נמצא תשובה ע"ז ועיני כל משוטטות במ"ש האחרונים בזה. ואומר אני מקצת מה שלקטתי מתוך דבריהם ומה שהוספתי נופך בעזה"י בתוס' מרובה והמעיין יבחר. והוא כי לדעת הראב"ד ז"ל דדוקא בכעין ברי' מהני מה שלא נימוח משא"כ בחתיכת בשר שאפי' לא נימוח נמי טמאה א"כ אפי' אי נאמין לרופאים מ"מ מאן לימא לן שמכתה מוציאה קליפות ושערות ולא יהא אלא מכה ממש שתוכל להוציא דם מ"מ לרוב הפוסקים בעינן שתדע עכ"פ שמכתה מוציאה דם מכ"ש הכא בעינן שתדע שמכתה מוציאה שערות וקליפות וא"כ בשלמא דם אפשר שתרגיש היא ביציאתו מהמכה אבל פליטת השער והשרת הקליפות גם היא גם הרופא לא ידעו דבר ולא הועילו דברי הרופא אלא להודיע ע"פ דרכי רפואה שישנו כזה בעולם שאפשר שיהיה לאדם מכה שמוציאה כעין ברי' זו ולא שנאמין על האשה הזו כלל אע"פ שאמרו הרופאים אשה זו מכה יש לה משמע שעל זו העידו מ"מ הם שפטו כן אבל מה לנו ולדבריהם ולא היה לנו שום תועלת בדבריהם אלא שנדע שיש מציאות זו בעולם ולזה נאמין לרופא אפי' לדעת הפוסקים דלא סמכינן ארופא באיסורים עי' מעיל צדקה מ"מ בהא נאמינהו אם אינו שופט על גוף זה והחילוק מובן. והשתא א"ש הכל דודאי אפילו אי לא נימוח נמי היא טמאה כשיטת הראב"ד. אך להיות כי לא שכיחא כלל שיתיבש כ"כ ושיעשו כמין ברי' הלז ולעולם תלינן במצוי בין להקל ובין להחמיר ע"כ שאלו לרופאים ואי לא דהוי מצוי מכה ושומא דנוכל ליתלות בהם לא היה מועיל מה שאינו נימוח או מה שהוא ברי'. אבל הואיל ואמרו הרופאים דאיכא מכה ושומא כזו בעולם א"כ כי חזינן דלא נימוח ונעשה יבש כעץ וגם הוא כצורת ברי' תלינן במצוי במכה ושומא ואמרינן יש לה מכה ושומא והיינו דלא הוזכרה במשנה ובשום פוסק דנשאל לרופא משום שאין אנו צריכים שוב לדברי הרופא דכבר נודע לחכמים בימי ר' צדוק בטבעין שיש כזה בעולם א"כ בכל כיוצא בזה אנו תולים שיש לה מכה כזה והא"ש מ"ש רמ"א בסי' קפ"ח אם בדקה כבר ג' פעמים ולא נימוחו שוב לא תבדוק היינו משום דהשתא ידעינן שמכתה מוציאה כיוצא באלו דאיתחזק תלתא זימני ולא יהיה אלא דם צלול אם היה לה מכה ויודעת שמכתה מוציאה דם תלינן במכה לכ"ע ואמאי לא נתלה נמי ברי'

הללו במכה הואיל ויודעת שמכתה מוציאה כמין אלו ע"י דאיתחזק תלתא זימני. ואש"נ מ"ש רמ"א דבשעת וסתה כשתראה כמו אלו צריכא בדיקה ולא מועיל מה דכבר איתחזק תלתא זימני. והש"ך תמה ע"ז דע"כ לא כ' כן תוס' לעיל ט"ז ע"א ד"ה ומ"ס כו' אלא בדם ממש ומשום וכי לעולם לא תטמא וזה לא שייך במפלת שערות וקליפות שהרי תטמא כשתראה דם צלול ע"ש. ולענ"ד בהיפוך ע"כ לא הוצרכו תוס' לומר וכי לעולם לא תטמא אלא במכה שידעינן בודאי שמוציאה דם טהור א"כ ביום הוסת נמי היה לנו לומר שזהו דם טהור מהמכה דמספיקא מוקמינן לאשה בחזקת טהרה דאע"ג דיום הוסת הוא דהות חזיא ביה רוב ימיה מ"מ השתא קיימינן אי וסתות דרבנן ולא הוי רוב גמור וחזקת טהרה דידה עדיפא ותלינן במכה שיש בה ודאי דם טהור אי לאו דא"כ לעולם לא תהיה טמאה ומפקינן לה מרוב נשים וזהו רוב גמור ועדיף מחזקת טהרה שלה לכן טמאה מיהת ביום הוסת כל זה ביש לה מכה שמוציאה דם טהור בברור הוצרכנו לסברא זו וכי לעולם לא תטמא משא"כ בזו שהוציאה כמין שערות וקליפות ולא נודע לן בברור שיש לה מכה שמוציאה כיוצא באלו ולא מטהרינן לה אלא מטעם רוב דרוב דמים אינם נעשים כצורת בריה ומזה שפטינן שיש לה מכה שמוציאה כיוצא בזה מ"מ מיעוטא מיהת הוי דנעשה גם מדם צורות כאלו וכשנצרף לזה גם יום הוסת דעל הרוב חזיא ביה א"כ מדוע לא נחמיר עכ"פ למבדק אם נימוח או לא ואיך נסמוך על דאתחזק תלת זימני שלא נימוח הא גם יום הוסת כבר אתחזק תלתא זימני או יום שלשים לרוב נשים ויפה כ' רמ"א. וממילא מובן נמי שיטת הראב"ד דבחתיכה שאינה עשויה כמין ברי' לא מועיל מה שלא נימוח דהרי דם יבש נמי טמא מה תאמר לא שכיחא שיהיה יבש כ"כ ותלינן במצוי הלא לא נודע לנו ע"פ רופאים שמצוי יותר שיבואו החתיכות מהמכה יותר ממה שיהיה מדם דנדה כמו שהעידו על מיני ברי' וצריכין אנו לומר לאו דוקא שערות וקליפות אלא כל מין ברי' כמו יבחושים אדומים וכדומה וא"ש הכל בעזה"י. אך כ"ז לשיטת הראב"ד וסייעתו דדם יבש טמא לולי שעשוי' כמין ברי' א"ש כל דברינו הנ"ל. אמנם לשיטת הרז"ה וסייעתו דכל חתיכה יבשה אי לא נימוחה תלינן במכה ואי נימא נמי משום דלא שכיחא שיתייבש כ"כ מ"מ הא לא העידו הרופאים על זה. ואי נימא אין הכי נמי קאמר דבכל פעם נשאל לרופא זהו לא נזכר. ומ"מ נראה דלק"מ דהמעיין בהשגת הרז"ה על ספר בעלי הנפש יראה דס"ל דלא כמ"ש הראב"ד ותוס' בשמעתין ד"ה ולפליגי נמי כו' בחתיכות קטנות לא שייך פתיחת הקבר אלא ס"ל להרז"ה בהדיא דלעולם שייך פה"ק אפי' בחתיכה קטנה שבקטנות ודלא כמ"ש הרא"ש על שמו ותמהתי ואולי נעלם מהרא"ש דברי רז"ה בהשגות הנ"ל. וא"כ צריכין להבין א"כ מאי נ"מ בפלפולו של רז"ה בחתיכה יבישה הא

בלא"ה הכל טמא אפי' בחתיכה קטנה משום דא"א לפה"ק בלא דם וע"כ צ"ל הרז"ה סמך עצמו על מ"ש עוד לפני זה דס"ל כר' אחא משבחא בעל השאלתות. דגריס בכריתות שם לחלק בין נגמרה ימי יצירה ללא נגמרה דבלא היתה מעוברת מ"א יום ומפלת אפי' צורה אפשר לפה"ק בלא דם. ובהיתה מעוברת מ"א יום אזי אפי' חתיכה בעלמא קטנה שבקטנות נמי יש לה דין קברות וא"א לפה"ק עי' היטב בדברי הראב"ד ורז"ה בזה ותראה כי כנים דברינו וגם זה נעלם מהרא"ש ז"ל. נמצא דנ"מ טובא בפלפולו של הרז"ה בחתיכה יבשה כשיודעת האשה בודאי שאינו ולד ולא נגמרו ימי יצירה מ"א יום בהא מטהרינן [כנ"ל] (כצ"ל) וא"כ א"ש דשאלו לרופאים דנהי דע"י שלא נמוחה החתיכה כבר נתברר שהיה דם טהור דכל חתיכה שלא נימוח טהורה מ"מ אכתי איכא למיחש לפתיחת הקבר וכשהאשה א"א לה לידע בבירור שלא נתעברה זה מ' יום ע"כ מטמאינן מספק משו"ה שאלו לרופאים ומיירי שהרופא העיד על אשה זו וכיוצא בזה שאינו אלא ממכה ולא מוולד ואה"נ דאפי' הטלה למים לא היה צריך דע"ז סמכינן אהרופא אלא משום דכל מאי דאיכא לברורי מבררינן מיהת באופן שנדע בברור שאינו דם נדה ומ"מ אם הוא לידה או לא זה א"א לברר וע"כ יש לסמוך אהרופא וא"ש:

ובזה א"ש דברי הירושלמי ר"פ ומייתי ליה הש"ך ופלתי סימן קפ"ח דמקשה לריב"ז דס"ל דם יבש טהור ומקשה מעובדא דרבי צדוק ששאלו לרופאים טעמא דאיכא מכה הא ליכא מכה לא והניחו בקו' והא"ש דס"ל לרז"ה דהירושלמי מצי סבר או כמ"ד אפשר לפה"ק בלא דם או א"א לפה"ק בלא דם בלי שום הכרעה אם כן שפיר קשה כנ"ל. משא"כ אנן ס"ל כתלמודא דידן בכריתות הנ"ל לחלק בין נגמרו ימי יצירה או לא וכנ"ל א"כ שפיר י"ל דם יבש טהור וכריב"ח ומיושב קו' הש"ך. אמנם הרא"ש דפרקין ס"ל נמי כהרז"ה ומ"מ פליג נמי אהרז"ה כמבואר א"כ לשיטתו יפה הקשה קו' הנ"ל בתשובה כלל ב' ואין פותר אותה:

אבל דם דרכיך לא הקשו תוס' הא דם הנדה תני לקמן בפרקין דברי תוס' קשים להולמן ולפמ"ש מהרש"א כוונתם כך איך מחליטינן משום שלא נימוח ש"מ ברי' היא ממכה הא חזינן לקמן דיכול להיות שדם יתקשה ויתייבש כ"כ הרבה ואם זאת כוונתם א"כ מבואר נגלה דס"ל כהרז"ה וסייעתו דלאו דוקא צורות אלו אלא ה"ה לחתיכה ממש שלא נימוחה נמי טהורה ולא משום שהצורה מוכחת עליה. וכשיטה זו משמע נמי מפירש"י בשמעתין ד"ה לח ונעשה יבש שכ' דדם הנדה דומיא דבשר המת משמע מני' דמתני' דר"פ דם הנדה לא מיירי מיבש מעיקרו וזהו שיטת רז"ה דלא כרשב"א כמובן למעיין. וכן הוכחתי עוד משיטת תוס' לעיל ר"פ ד"ה אלא בחתיכה וכו' וכמ"ש לעיל. ואם כן

יש לנו די סמיכה לצרף עוד להיתרים אחרים דהרי רז"ה ורש"י ותוס' ורא"ש וטור קיימו בחדא שיטתא:

דם דרכיך לא הראב"ד פ"ב ממשכב ומושב ס"ל דלא בעינן מעל"ע אלא בשרץ ונבילה דאקושי וצ"ל דיצא לו זה מדנקט בעל האיבעיא שרץ ונבילה וה"ל למינקט ש"ז ורוק לאשמעינן דגם אינהו אקושי טפי מדם ולאפוקי מקו' תוס' אלא ע"כ פשיטא ליה הואיל והני רכיכי לא בעי מעל"ע ולא איבעיא ליה אלא בדם הנדה דלדינא מטמא אפי' ביבש אלא משום דלא שכיחא שיהיה קשה כ"כ משו"ה תלינן שהוא משומא ומכה וא"כ איכא למימר נהי דבפחות מעל"ע נמי יבש הוא מ"מ עדיין אינו חוץ מגדר השכיח עד שיתייבש כ"כ שלא יתמחה במעל"ע ואז נדע שהוא ממכה ושומא כנ"ל:

ובזה י"ל קו' תוס' ארשב"ג דס"ל מיעוך ע"י הדחק בעי' ולקמן סגי ליה במעל"ע תחלתו וסופו. ולפי הנ"ל א"ש דבמעל"ע סגי לדם שהוא יבש ומ"מ בשמעתין להוכיח מזה שהיא ברי' בפ"ע בעי' טפי ובעי' מיעוך ע"י הדחק. וזה נ"ל דעת הרמב"ם שפסק רפ"ב ממשכב ומושב הנ"ל כיהודה בן נקוסא לקמן להקל תחלתו אע"פ שאין סופו ודלא כרשב"ג במשנתינו [היינו להרמב"ם דס"ל במשנתינו ה"ה בברייתא] ע"ש בכ"מ ומשנה למלך. ועוד בה' איסורי ביאה כ' סתם מעל"ע ומשמע תחלתו וסופו. ולפי הנ"ל א"ש דס"ל לרמב"ם רשב"ג דבעי הכא מיעוך אזיל לטעמי' דלקמן גבי בשר המת ושרץ בעי' תחלתו וסופו א"כ הכא בעינן טפי להורות שהוא ברי' ויצא מגדר השכיח לכן בעי' מיעוך ע"י הדחק דוקא. ורבנן דשמעתין היינו ר' יהודא בן נקוסא לקמן דסגי ליה בתחלתו אע"פ שאין סופו א"כ סגי הכא בתחלתו וסופו ומשו"ה בשמעתין דהלכה כרבנן לגבי רשב"ג משום עובדא דמטבעין ליבנה ומעשה רב א"כ ממילא הלכה כר"י בן נקוסא דלקמן פ' דם הנדה. וא"ש נמי דבה' משכב ומושב סגי בתחלתו אע"פ שאין סופו ובה' איסורי ביאה בעי תחלתו וסופו וק"ל:

אלא מעתה המפלת כמין תנין כו' כ' תוס' דהו"ל למימר דמות דגים ולע"ד למ"ש רמב"ן בחומש דלא שייך בריאה אלא ביש מאין ודגבי אדם ותנינים לגודל חשיבותם כתיב בהו בריאה א"כ לא קאי ויברא רק אתנין ולא אדגים וא"ש. אלא לפ"ז צ"ל הא דאמרינן גם עופות טמא לר"מ ובעופות לא כתיב בריאה כ"א בקרא דתנין. ולפי הנ"ל לא קאי אלא אתנין א"כ קשה. וצ"ל דמ"מ גופיה דקרא דעופות מיותר ל"ל דהדר כתיב ואת עוף השמים בקרא דויצר מן האדמה אע"ג דרפ"ב דחולין יליף מזה שנבראו עופות מן רקק מ"מ הא משמע התם דהיינו למ"ד יש שחיטה לעוף מן התורה ור"מ מצי סבר אין שחיטה לעוף מה"ת עי' תוס' חולין כ"ז ע"ב ד"ה בשפיכה כו' אמנם שם כ"ח ע"א ד"ה

תיהני כו' לא משמע כן וק"ל. וצ"ע קצת לקמן גבי יוצר הרים ובורא רוח וע' מ"ש עוד מזה בשמעתין:

התם ביבשה כתיב תמיה נשגבה איך נעלם זה מהמקשן כמ"ש תוס' אבל הנלע"ד לפמ"ש לעיל בסמוך דויברא לא קאי אלא אתנין וא"כ עוף מנ"ל הוי ס"ל דמ"מ עשיי' דעוף כבר נכלל ברבוי דוכל רמש הרומש על האדמה ואייתר ליה ויצר גבי עוף נמי לאפנויי והוי ס"ל להמקשן ה"ה דגי הים נמי נכללו בוכל רמש הרומש על האדמה והוא ע"פ מ"ש תוס' במסכת שבת ע"ג ע"ב ד"ה מפרק כו' והוי ס"ל להמקשן דגם דגים נמי גידולי קרקע הוה משום דמתפרנסים ממה שבקרקע הים כפרש"י ר"פ אין צדין. ומסיק דליתא בהגידולים מקרקע שביבשה כמ"ש תוס' במסכת שבת הנ"ל ק"ל:

מופנה מצד אחד לר' ישמעאל למדין ואין משיבין. כן בתרי לישני וליכא מאן דפליג לר' ישמעאל דמופנה מצד א' למדין ואין משיבין. גלל כן נוראות נפלאתי על מ"ש תוס' בנזיר מ"ח ריש ע"ב ועוד שם ד"ה ולאחותו דלר"י מופנה מצד א' למדין ומשיבין ע"ש וחזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי ישוב וגם באורח מישור לא הרגיש בזה:

מאי איכא בין מופנה מצד א' למופנה מב' צדדין בס' באר יעקב בכללי סוגיות שבסופו כלל מ"ח מייתי בשם ס' יבין שמועה דמקשה אשיטת ר' פרץ דלעולם ילפינן מופנה משאינו מופנה ולא בהיפוך והקשה על זה מדוכתי טובא והעלה באר יעקב הנ"ל דהיכא דליכא למילף מאינו מופנה מודה ר' פרץ דילפינן מהמופנה אלא שמ"מ השאיר בקו' מאי דאמרינן בשמעתין לר"י מאי איכא בין מופנה מצד א' למופנה מב' צדדין. הא איכא טובי דמופנה מב' צדדין ילפינן מב' צדדין ואלו מופנה [מצד א'] אי איכא למילף המופנה משאינו מופנה תו לא ילפינן בהיפוך יע"ש ונ"ל שהקשה כן לפמ"ש מהר"ם לובלין דהא דקאמר הש"ס ולהכי אפני' רחמנא וכו' קאי לרבנן וכפשטיות לשון רש"י וא"כ הא דקאמר מאי איכא בין מופנה כו' אעלמא קאי שפיר קשה לר' פרץ כנ"ל אבל נ"ל דר' פרץ יפרש כמ"ש מהרש"א בשמעתין דלא כמהר"ם וכמשמע נמי מהתוס' דלר' ישמעאל קאי וא"כ איכא למימר אה"נ הומ"ל דלר' ישמעאל איכא בין מצד א' לב' צדדין כנ"ל אלא משמעתין דבהפנאה דויצר לא נפקא מיניה מידי מיהת דהרי ליכא למילף איפכא ומשו"ה הוצרך למימר משו"ה אפני' רחמנא לבהמה משני צדדין כו' וק"ל ולק"מ:

אך הא קשיא מנ"ל דמשו"ה אפני' דלמא אי לאו דהפנה גם גבי בהמה ולא היה מופנה רק גבי אדם ה"א דלא נילף בהמה מאדם לטמא לידה דהוי ליה אינו מופנה ממופנה אלא איפוך נילף אדם מבהמה שיהיה אדם במעי בהמה מותר בשחיטת אמו כדאיבעיא ליה לקמן דף כ"ג ע"ב משו"ה אפני' רחמנא משני צדדין ובאמת ויצר דאדם איננו מופנה אלא

ויברא הוא דמופנה והשתא גבי בהמה מופנה ויצר ומופנה מצד א' הוא למילף המופנה משאינו מופנה לטמא לידה דהשתא ליכא למימר נילף נמי איפכא אדם מבהמה לטהר בשחיטת אמו ז"א כיון דאיכא למילף המופנה מאינו [מופנה] לא ילפינן בהיפוך ויצר דאדם לאו מופנה הוא. תו מופנה ויברא דאדם למילף תנין מניה לטמא לידה דהשתא ליכא למימר אדרבה נילף המופנה מאינו מופנה היינו אדם מתנין לטהרו בשחיטת אמו ז"א דלא שייך שחיטה בתנין גם כי דג טהור מטיל ביצים וליכא ולד במעי אמו ואם כן כיון דא"א למילף מהאינו מופנה ילפינן שפיר מהמופנה ולעולם תנין נמי אמו טמאה לידה וי"ל כיון דבקרא דהפנאת בהמה כתיב נמי עוף והתם ליכא למיטעי כלל דלטהר בשחיטת האם קאי א"כ ליתא להנ"ל ועדיין צריך תלמוד:

דף כג.

ולהכי אפני' רחמנא וכו' הקשו בתוספות הפנאה דאדם ל"ל וי"ל דסד"א בתר דנילף חי' ועוף מגז"ש הדר נילף תנין וכל רמש המים מהיקישא דעוף דכתיב בקרא דויברא את התנינים וגם כל רמש האדמה נילף בהקישא מחית הארץ בקרא דויעש את חית האדמה והיו כל המינים מטמאים בלידה וע"כ צ"ל דז"א דא"כ ל"ל הפנאה גבי בהמה כלל לא לכתוב הפנאה אלא גבי אדם וממילא נילף בגזירת שוה המופנה מצד אחד נילף הכל ומדהפנה גבי בהמה ש"מ לא בעי למילף אינך מינים בהקישא כצ"ל וא"כ תינח השתא דכתיב גבי אדם הפנאה. וא"כ הפנאה דבהמה לא איצטריך אלא לאורוי דלא נילף שארי מינים בהיקישא. אבל אי לא הוי כתיב הפנאה גבי אדם רק גבי בהמה והוי איצטריך הפנאה דבהמה לגופיה לגז"ש שפיר הוי ילפינן שאר מינים בהיקישא וק"ל:

מה לאדם שכן מטמא מחיים יל"ד טובא דילמא להכי אפני' רחמנא לבהמה מב' צדדין כי היכי דנילף גם תנין המופנה מצד א' ולא נפרוך שכן אדם מטמא מחיים משא"כ תנין דנימא בהמה תוכיח שאינה מטמאה מחיים מה תאמר מה לבהמה ועוף דאיכא מיהת שום טומאה בעולם משא"כ בדגי הים דלית בהו שום טומאה בעולם א"כ הו"ל להש"ס להזכיר הך פירכא דמטמא מחיים ומכאן נראה קצת כפי' מהרש"א ז"ל דהש"ס קאי אהמופנה משני צדדים מאי פירכא אית ביה והיינו בהמה ומשו"ה איצטריך דאי לאו דבהמה מופנה מב' צדדים הוי פרכינן [מה לבהמה] שכן אינה מטמאה מחיים:

אלא מעתה המפלת דמות נחש כו' הרמב"ם פסק דבנחש טמאה לידה אפי' לרבנן משום דגלגל עיניו דומה לשל אדם טפי מבהמה דגבי נחש דומה באוכמי וציריא כ"כ בכ"מ פ"י מא"ב וסמך אסוגיא דלקמן כ"ד ע"ב עובדא דחנינא בן אחי ר' יהושע ע"ש והיה לו לפרש

דבשמעתין ה"נ הו"מ לשנויי דבנחש גם חכמים מודים משום דגלגל עינו דומה באוכמי וציריא אלא דאכתי לא אסיק אדעתי' עד לבתר שהקשה והא גבי מומין קתני לה:
הואיל ועינו עגולה כשל אדם לכאורה היה נ"ל דכל האמוראים לא פליגי אגז"ש דיצירה רק טעמא יהבי לחלק בין בהמה לשארי מינים מ"ט רבי קרא להנך טפי מאינך. ובהכי רהטא שמעתתא. ולפ"ז הא דפריך מנחש אע"ג דלא כתיב בה יצירה דמ"מ צ"ל פריך שפיר דע"כ טעמא דבהמה לאו משום גלגל עינו דא"כ הו"ל לרחמנא לרבוי נחש נמי:
למאי נ"מ לאיתסורי באחותו מ"ש תוס' דאינו יכול לחיות שנה להוציאו מספק טריפה צ"ל דס"ל דולד זה אינו בכלל רוב בהמות כשרות משו"ה בעינן שנה להוציאו מספק טריפה. וצ"ל דלרווחא דמילתא כ"כ דלפמ"ש לעיל ב' ע"ב ד"ה דאיכא וכו' לא מהני חי שנה דהו"ל חזקה שאינה מבוררת:
אמנם בעיקר דברי תוספות לא יכולתי להבין דמשמעות דבריהם דעכ"פ זמן מה יכול הוא לחיות ע"פ האדמה דאל"ה לא שייך הורגו ורובעו וא"כ מאי גיחוך איכא באחותו הא אכתי מיבעיא לן אי קידש אחותו באותו שעה שהוא חי ובא אחר וקדשה אי חלין קידושי שני או לא. ועוד תיבעיא ליה הבא על אמו של ולד שקדש דבהא לא שייך לחלק בין חי לאחר מיתה וע"כ צ"ל כמ"ש רשב"א אהא דגם מה שהוא חי אינו אלא כנפל בעלמא וכבן ח' חי שאסור לטלטלו בשבת וחיותו אינו אלא כזנב הלטאה שמפרכסת וא"כ גם קו' תוס' ליתא דההורגו והרובעו פטור ואי תימא מ"מ הו"ל להביאו לידי גיחוך בשאלות האלו ומ"ש אחות אשתו דקבעי מיניה ז"א דא"כ אכתי לא תי' תוס' מידי דנהי דלא יכול לחיות שנה מ"מ גיחוך מיהא הוי וע"כ צ"ל דקו' תוס' היה דהנך שאלות צריכא לקושטא דמילתא וא"כ קשה כנ"ל הא ע"כ נפל בעלמא הוא ועי' ב"ש רס"י ל"ז:
לידי גיחוך ולא גחיך פירש"י אסור למלאות [שחוק] פיו ור"ז מחמיר טפי נראה משום גדר ערוה נגע ביה דשחוק וקלות ראש מרגילין לערוה והוה בתר הך דקטינא חריך שקי ונראה לפי חסידותו של ר"ז כל המביאו לידי גיחוך היה בעיניו כאלו הרגילו לערוה ח"ו (ואולי לזה כוונו חז"ל במתק לשונם פ"ק דמגילה רבה ור"ז עבדו סעודת פורים בהדדי אבסום קם רבה שחטי' לר"ז פי' שהביאו לידי גיחוך במשתה היין והיה דומה בעיני ר"ז כאלו ח"ו היה משוחטי ילדים לעי' רפ"ב ויש ליישב גם בעי רחמי ואחי' פי' בתשובה גמורה על הנ"ל וכן כולי שמעתי' דהתם וק"ל):

דף כג:

והא איפכא תני' ר"ח גרס איפכא כמ"ש תוס' וכן נ"ל שהיה גי' רמב"ם דפסק להקל דאינה טמאה לידה עד שתהיה כל צורתו והיינו כרבנן דברייתא לפי גי' ר"ח דלא כרב דברייתא עדיפא. והנה רוב הפוסקים פסקו להחמיר מצורת. ונ"ל משו"ה נמי העלו דבזה"ז אין אנו בקיאים לבדוק כלל בצורת כמ"ש רשב"א בתה"א והיינו משום דבמצורת סגי וכי הוי חצי צורה תיש תו אין אנו בקיאים להכיר באידך חצי צורה דע"י חצי צורת תיש משתנה ג"כ אידך חצי הצורה של אדם ונדמה לעינינו כצורה אחרת שהרי אפי' אי רק נחתך קצת מחוטם אין מעידין על האדם להתיר אשתו משום שעי"ז גם שאר דמותו משתנה א"כ כ"ש הכא שחצי צורתו תיש פשיטא שעי"ז גם אידך חצי צורתו משתנה ונדמה כאלו אינו אדם וכמ"ש רשב"א שיש כמה חיות במדינת הים שדומין לצורה אחרת ע"ש אך להרמב"ם דבעי כל צורה א"כ גם אנן בקיאים כנ"ל פשוט ולחנם נתלבט בכ"מ בזה:

אפי' פרצוף א' מן הפרצופין חוץ מן האזן נ"ל דלפי הס"ד הוא בין לר"מ בין לרבנן בחד נמי סגי אלא לר"מ אפי' באזן סגי והיינו כל דהו פרצוף פי' כל דהו היכר פרצוף היינו אוזן ולרבנן מצורת נמי סגי מ"מ היכר גמור בעי והיינו אבר א' שיש בו היכר גמור לאפוקי אוזן דלא. ודלא כמהרש"א:

ושטו נקוב טמאה כ' רש"י ותוס' דרבא ס"ל טריפה חי' והרשב"א הקשה ע"ז. ומלבד כ"ז ק' הא רבא ס"ל בחולין ל"ב ע"ב דנקיבת הושט נבילה הוה ולהרמב"ם נבילה מחיים הוה ותו קשיא טובי מאי דאמר רבי לקמן כדי שינטל מן החי וימות מאי בכך שינטל מן החי הא להרמב"ם כל שניטל טריפה אי נברא כך חסר כשרה כיון דמתחלת ברייתו נברא כך וא"כ מאי בכך שינטל מן החי וימות מ"מ השתא שנברא כך כשר אלא ע"כ נראה כמ"ש רשב"א דזה לא תליא כלל בטריפה חיה ואינו חיה ורבי דקאמר כדי שינטל מן החי לא דמשום כך אין אמו טמאה משום שהוא טריפה דאפי' הוא כשר כיון שנברא כך מ"מ בכה"ג אינו ולד וסימנא בעלמא קיהיב רבי כל שינטל מן החי וימות באותו שיעור בא לנו בקבלה שאינו ולד ולא משום זה הטעם. והא דקאמר הש"ס קמיפלגי בטריפה היינו משום דאתו לפרושי סימנא דרבי ולמר מן הארכובה ינטל מן החי וימות ולמר עד נקביו א"כ פליגי בטריפה חי' ולא דתליא ביה יולדת כלל. ועי' מ"ש בזה בסמוך אי"ה:

אמנם מ"ש תוס' מרבה ור"ח דתמורה ובכורות בודאי צ"ע. ולפע"ד דר"ח ודאי ס"ל טריפה חיה כדאמר להדיא בבכורות. ובתמורה הוא דקאי לר' יהודא שם דס"ל טריפה אינה חיה בע"ז ט"ז ע"א אינה יכולה להתרפאות ולחיות ע"ש. ורבא י"ל איפכא דלנפשיה ס"ל

טריפה אינה חיה ובתמורה דקאי לר' יהודה ס"ל טריפה חיה אליבי' וכסוגיא דחולין נ"ז ע"ב ע"ש ואין להאריך יותר וק"ל:

רבי אומר כדי שינטל מן החי וימות וכמה ינטל מן החי וימות לפמ"ש בסמוך לרמב"ן דסימנא בעלמא יהיב וא"כ הני אמוראי פליגי רק לפרושי דברי רבי אי נתכוון עד לארכובה או עד לנקביו ותלי' זה אי ס"ל לרבי טריפה חיה או לא וקשה הא בחולין נ"ז ע"ב ס"ל לרבי בהדיא סימן לטריפה שלשים יום דאינה חיה שלשים יום ואיך אפשר לומר דס"ל לרבי טריפה חי' וצע"ג לכאורה. ע"כ נ"ל לומר דוקא גבי בהמה ס"ל נשמט הירך טריפה וניטל הירך וחלל שלה ניכר נבילה אבל באדם אפשר דניטל הירך וחלל שלל ניכר טריפה נמי לא הוי ומכ"ש דלא הוי נבילה. ואפי' למאי דלא קיי"ל כר"ת ר"פ א"ט דבן אדם דאית ליה מזלא שאני מ"מ גבי טריפת דירך יש לחלק בין אדם לבהמה ע"פ שיטת רש"י בחולין נ"ז ע"א וכמ"ש ר"ן ורשב"א שם דגבי עוף הואיל ואינו נשען כ"כ על יריכו כמו בהמה לא הוי ניטל הירך אפי' טריפה וא"כ ה"ה באדם המושכב על מטתו ואינו נשען כ"כ על יריכו וזה נ"ל ברור בדעת הרמב"ם דפסק עד מקום טבורו והקשו עליו הא איהו ס"ל טריפה אינה חיה ועוד הא איהו ס"ל ניטל ירך וחלל שלה ניכר נבילה. והא"ש דגבי בהמה הוי נבילה ובאדם אפי' טריפה נמי לא הוי. וסעד מצאתי לדברי שהרי בהלכות שחיטה מנה ניטל הירך בהדי נבילה ומטמא מחיים וכן ברפ"ב מאבות הטומאה מני ליה ע"ש ואלו ספ"א מהל' טומאת מת דמני התם המטמאים באהל מחיים לא מנה הא דירך אלא ע"כ כמ"ש דגבי אדם לא הוי נבילה ד"ז מצאתי ביש"ש דחולין. ומאי דקשי' ממתני' שלהי יבמות מן הארכובה ולמעלה תנשא עי' תשובתו אלף רס"ג:

דף כד.

א"ר באשה אינה ולד בבהמה מותר באכילה לשיטת ר"ת דאינו מתקיים צ"ל דכך היתה הקבלה דמי אמר לנו זה דילמא מתקיים ואהא קאי שסועה דקרא אבל במעי אמו שריא אע"כ כך באה הקבלה. וא"כ לא הבנתי קו' תוס' מקניגי ובליסטרי דודאי זה פלא גדול להעיד כן על העתידים לבוא בעולם שלא ימצא כן ברי' המתקיימת המתקיימת ומכאן תשובה לאומרים אין תורה מן השמים. והיינו טעמא נמי דהתם בחולין גבי גמל אמר שליט בעולמו יודע וכו' ולא אמר נמי מכאן תשובה לאומרים א"ת מ"ה אלא ע"כ התם שבא להעיד על ברי' ידועה בעולם אין מכאן תשובה כ"כ ומכ"ש לפי הנמצא במדרשות שכל המינים היו מצוירים על בגדו של אדה"ר הוא ידעם כשקרא שמות. וא"כ היה בקבלה איש מפי איש ואין כאן ראיה ותשובה כלל. אבל השסועה דליתא ברי' בעולם

כלל רק לעתים רחוקים יולד כן מבהמה ומשה רבינו כתב לאסור השסועה סתם ומסר לנו בקבלה דהיינו במעי אמו דאלו באויר העולם לא יתקיים וקשה מי הגיד לו כן שלא יתילד ברי' משונה כזו ותתקיים ותהיה תורתו פלסתר ח"ו אלא ע"כ תורה מן השמים וזה נכון לפע"ד:

רחב"א אומר כל שיש לה ב' גבין הך לישנא דיש לה מבואר דלא קאי אמומי אדם כ"א אבהמה וצ"ל דברייתא היא ולא מתני' דבכורות דהתם אאדם קאי וגם לא מסיים בה פסולה ע"ש ומזה הוכיח רש"י פירושו דמדשביק מתני' מפורשת דבכורות דגבי מומי אדם ומקשה מברייתא דמומי בהמה ש"מ דבעי לאקשויי לכ"ע גם לשמואל. והתם בבכורות במתני' דמומי אדם מייתי סתמא דתלמודא הך קושיא ארב לחוד דממומי אדם לק"מ אשמואל ואמר כבר רמיה נהליה רב שמי בר חייא לרב מברייתא ושניא ניהליה ואותו תי' שייך גם אמתני' כנ"ל בשיטת רש"י נכון בעזה"י:

דף כד:

מאי דעתך לחומרא יל"ד מנ"ל דלחומרא דילמא מעיקר דינא עביד כשמואל דלפי שינויא דרב שימי בר אשי בחולין ס"ט ע"ב משמע דוקא בהמה בבהמה אותה תאכלו ואפי' דמות יונה וכה"ג לא אפי' בלא טעם פרסה ע"ש וא"כ השסועה דלכ"ע אין שום מין בהמה בעולם באותה צורה אין זה בהמה בבהמה ול"ל קרא למיסרה במעי אמה וע"כ צ"ל רב ס"ל כשינוי' קמא שם דלא קפדינן אלא אפרסה בבהמה אבל אבהמה בבהמה לא קפדינן וא"כ למאי דקיי"ל כבתראי והיינו רב שימי בר אשי ממילא א"א לאוקמי שסועה דקרא אלא ביצא לאויר העולם ויכולה היא לחיות וכשמואל דלא כרב ומנ"ל דמשום חומרא בעלמא עבד כשמואל ועי' היטב מ"ש בזה בספר שמלה חדשה לעיל גבי אדם במעי בהמה ע"ש. וי"ל מ"מ נהי דאמת כן דבהא הלכה כשמואל דאפשר שיצא לאויר העולם ויחי' מ"מ לענין ולד אשה וטומאת לידה אית לן למיפסק כרב משום דכיון דעכ"פ ברי' בפ"ע ליתא במיני בהמות וחיות איננו בגז"ש דיצירה דר"פ ולכאורה נראה דגם רבנן דר"מ איצירה סמוך למעיין לעיל בסוגיא דמצורת כל צורת ומשו"ה אמר למיפסק מיהא בהא כרב. ובזה יובנו דברי רמב"ם דפסק כרב ומ"מ בה' מא"ס כ' דשסועה אסורה אפי' יצא לאויר העולם וחי' ובכ"מ הקשה הוא לרב א"א שתצא לאויר העולם. ולפי הנ"ל דברי רמב"ם מכרחים די"ל דס"ל כרב שימי בר"א הנ"ל ובשמלה חדשה שם נסתר זה ע"ש:

השותה יין חי עצמותיו שרופין כ' הר"ן שלהי תענית דהיינו דאמרינן התם כל האוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת עליו נאמר ותהי עונותם על עצמותם משום שבעצמות

ניכר איזה יין שתה עי' מג"א סי' תקנ"ד סקכ"ח והוא תמוה מ"ש בסעודת המפסקת. וי"ל דודאי ע"פ טבע כל מיני מאכלים ומשקים ניכרים בעצמותיו של אדם ומ"מ א"א להחליט ולומר שיוכרו עונותיו בעצמותיו אחר מיתה דאפשר שגם היה בעל קנאה וכל שיש לו קנאה עצמותיו נרקבים שנאמר ורקב עצמות קנאה אמנם מי שגברו תאותיו עד שאוכל ומתעדן בשעת אבילות ט"ב ע"כ איננו בעל קנאה דא"כ נהי שאינו מצטער בצער השכינה והתורה מ"מ מרוב קנאת חמת גבר שאו"ה יושבים שלוים ושקטים מחמת קנאה לא היה מניח לו להתעדן מרוב צער כידוע דרכן של בעלי קנאה אע"כ נהי שהוא בעל תאוה רעה מ"מ איננו בעל קנאה ואין רקבון שולט בעצמותיו וא"כ עליו יצדק ותהי עונתם על עצמותם:

תני' אבא שאול אומר קובר מתים הייתי יכונה כן המונע רשעים מעבירה והוא על ב' פנים א' שמונע מהם העבירה כמו מי שרוצה להתייחד עם הערוה והוא הולך עמהם לשלחם כדי שלא יתייחדו זע"ז כמו שעשה אביי וע"ז אמר רצתי אחר צבי הוא הקדושה להשיג קדושת הבורא ית' דומה דודי לצבי ובמה יושג יותר כ"א בתקנו את אחרים ונכנסתי בקולית המת הוא רשע בעל עבירה כי קולית הוא הירך המכונה למשגל והנה הוא אבא שאול רץ אחריו ג' פרסאות עד שנתייגע וחזר לאחוריו ומ"מ בעל תאוה ההוא לא חזר לאחוריו ש"מ שרב תאותו של בעל עבירה לעבירה יותר ממה שהיה תאותו של אבא שאול לרדוף אחר צבי הקדושה. והוא ע"ד ששמעתי ממ"ו הגאון בעל הפלאה נ"י על פסוק מכרה כיום את בכורתך לי שרצה שיהיה לו כחו חזק ואמיץ לעבודת ה' כמו שהיה בוער אש תאות עשו באותו היום לעבירה. וזהו [פי' הפסוק] מכרה כיום את בכרתך והארכתי בזה בחי' תורה שלי ע"ש. ואמרו שהיה קוליות של עוג מלך הבשן כלומר זהו רשע עריץ דומה לעוג הוא הפליט רץ כמה פרסאות להגיד לאברם העברי כי נשבה אחיו כדי שיהרוג וישא את שרה כפרש"י בחומש. הפן השני להדוך רשעים תחתם ולרדפם עד חרמה ומ"מ א"צ לסכן עצמו כשהרשעים עומדים על נפשם כמ"ש רמ"א אין בידינו להעמיד הדת על תלו בעו"ה. וזהו שנפתחה מערה תחתיו שלא נשא הארץ לשבת אותו כי גברו יד פריצים ונכנס בגלגל עינו של מת בכל זאת לא השיב אבא שאול ידיו מבלע ונכנס בתוך גלגל עינו של רשע אמנם כשהגיע אבא שאול לחוטמו מקום נטילת נשמה חזר לאחוריו ואמרו זהו אבשלום כלומר שגם הוא רדף והרג להרוצה למונעו מעבירה ועל שני מעשים אלו מסיים כי אבא שאול לא היה ח"ו מקלי עולם אלא ארוך בדורו היה פי' חסיד ומחמיר מאד כדאמרינן לעיל ט"ז ע"ב רבי כמה הארכת עלינו

וה"נ ארוך בדורו היה ואפ"ה לא הגיע תאותו לעבודת ה' לשיעור בעירת יצה"ר בלב הרשעים וגם לא מסר נפשו אהנ"ל:

דף כה:

המפלת סנדל מלשון הרמב"ם נ"ל כונתו דלפעמים מתהוה חתיכה מדם קפוי וזהו איננו בכלל סנדל ולפעמים משארית הדם של ולד יעשה חתיכה דם וזהו סנדל ואינו ולד בפ"ע ומ"מ כל המפלת חתיכת דם לא ניחוש שמא היה ולד עמו ונימוק ומשארית הדם נקפה חתיכה זו ונטמאנה לידה. ז"א דמסתמא לא ניחוש לולד. אמנם יש סנדל שהיה ולד בתחלתו ונרצף וגם לזה לא ניחוש בסתם חתיכה. אך אי יש לפנינו ולד וחתיכה עמו לא נימא חתיכה בעלמא היא משארית הדם אלא כיון שכבר הוזקקה לטומאת לידה מחמת הולד שעמו חיישינן נמי להחתיכה שמא הוא ולד נרצף ותשב לזכר ולנקיבה עי' לשון הרמב"ם ז"ל:

דף כו.

ותו ליכא. מ"ש תוספות מכדי אחיזה טפח דלמסקנא א"ש. לא ידעתי האיך א"ש הא נמי כתיב ולא מפורש שיעורי' וכן בטריפות. ואולי ס"ל כהרמב"ם דאין מפורש בתורה אלא הדרוסה:

אבן היוצא מן התנור כו' פירש"י תנור מקום שפיתת ב' קדירות וכירה מקום שפיתת קדירה א'. והוא נגד סוגיא דשבת. כמ"ש תוס' ד"ה בפלוגתא לא קמיירי. ולפע"ד ליישב דהנה רמב"ם פי' בפי' המשנה דאבן היוצא מהתנור היינו עביו כותלו של תנור ולהיותו צריך חום רב בעי טפח משא"כ כירה. ולדבריו קרוב לומר דאי בציר מטפח בתנור וג' אצבעות בכירה בטיל ליה מכלי וא"כ קשה מאי משני הש"ס כ"ש דבציר מטפח יד תנור הוא והא לא מטעם יד אתאינן עלה. וצ"ל דודאי לפי ההו"א לא ידע לשנויי קו' הש"ס והאיכא אבן היוצא מן התנור ע"כ דחיק דטעמא משום יד. אלא שזהו דוחק דמ"ט צריך תנור וכופח יד גדולה יותר מכירה הא כופח הוא רק שפיתת קדירה א' וכירה הוא שפיתת ב' קדירות. וע"כ צ"ל לפי אותה ההו"א ס"ל דכופח גדול מכירה והומ"ל ולטעמיך ולהקשות ממסכת שבת. אלא דבלא"ה פריך ותו ליכא ומסיק בפלוגתא לא מיירי ולמסקנא אמרינן דאבן היינו עובי תנור ולשמור חומו הרב משא"כ כירה וא"ש הכל דברי רש"י וגם דברי פי' הרמב"ם הנ"ל:

דף כו:

תנור תחלתו טפח. פי' הרמב"ם כשהתחיל לעשות בו ד' טפחים אף ע"פ שסופו להוסיף עליו מ"מ בד' טפחים בגדול וטפח בקטן סגי ואם כבר נגמר ונשבר ונשתייר בו ד' או רובו נמי סגי. וקשה לפ"ז מאי פריך הש"ס רובו דטפח למאי חזי הא לא מיירי בתנור שכולו טפח אלא בתנור קטן של איזה טפחים ומשהתחיל לעשות בו טפח מקבל טומאה מפני שראוי לבנות ואם כבר נגמרו איזה טפחי' ונשבר ונשתייר רובו נמי מקבל טומאה ולא מיירי כלל מרובו דטפח אלא ע"כ פשיטא להש"ס דא"א להחמיר בשיוריו יותר מתחלתו וכמ"ש תוס' ליישב קו' ר"ת וכיון דתחלתו סגי בטפח א"א לומר דבשיוריו בעי רובו של איזה טפחים וע"כ רובו דטפח קאמר ומש"ה פריך למאי חזי. וא"כ מוכח דלא כרמב"ם. וי"ל דס"ל דהמקשן לא אסיק אדעתיה הך פירושא והיינו דקמתרץ הש"ס וה"פ של חכמים בד"א בגדול פי' תנור שכולו ט' טפחים אזי תחלתו ושיריו ד' אך קטן פי' שכולו ז' תחלתו טפח ושיריו ברובו של ז' דשיריו קיל מתחלתו וכר"ת. והא דקאמר שיריו אגדול קאי פי' גדול יותר מטפח שהוא ז' טפחים ולעולם היינו קטן דאמרי רבנן וכהרמב"ם כנ"ל:

ושיריו ברובו פירש"י ומקשה בהעור והרוטב כו' רצה בזה דאל"ה הו"ל לשנויי כי קחשיב מה שהוא לעולם טפח משא"כ דשיריו סגי ברוב טפח לכן מייתי דהאי שיריו לאו ארוב טפח קאי אלא אגדול וק"ל:

המפלת מין בהמה וחיה ועוף. מה שהאריכו תוספות לאתויי ראיה דס"ס שרי' היינו משום דהומ"ל דהיכא דאיכא חזקת איסור שאינו זבוח לא מהני ס"ס וזהו פלוגתא בין הקדמונים. לכן מייתי ראיה דאמרינן ס"ס כה"ג. ומ"מ צ"ע אם שייך הכא יכול להתהפך ושם אונס חד הוא:

דף כז.

ר"י ור"י ור"ש מטהרין במרדכי ס"פ הזרוע כ' מ"ט יתבטל הא לא היה ניכר מעולם ודחק עצמו ע"ש. ואולי זהו טעמו של ר"מ דלא בטל משום שלא היה ניכר מעולם ונשאר באיסורו ומ"מ בבית החיצון חוזר ומתבטל שזהו מין בטול אחר דבטיל במשהו ממנו דהיה כשלא ניכר איסורו מעולם לכן לא הועיל אמנם עתה שכבר ניכר איסורו ויצא לבית החיצון שפיר מתבטל ברוב. והיינו דקאמר אינו דומה נימוק פ"א וכו':

אפי' כי הא מילתא לימא אינש קמיה רביה ולא לשתוק. י"ל דודאי צ"ל משום דהתם בנזיר גבי על המת ועל כזית מן המת סומכוס בשם ר"מ קא' התם ור' יהודא כעס ור"י

תירץ בנפל שלא נקשרו איבריו ומ"ט לא משני בשליה כקו' תוספות. אלא ע"כ משמע דס"ל לר"מ אין שום מעלה בשלי' מפני שהוא שלם. ואם כן ע"כ גם ר"י ור' יוסי לאו טעמייהו משום דמשהו ממנו בטל מה בכך שבטל ממנו משהו כיון דלא בעי שלם וכקו' התוספות וע"כ נהי דטעמא דר"ש משום ביטול משהו מ"מ אינהו טעמייהו משום ביטול רוב או בלבול צורה כך הוי ס"ד קמ"ל ר"פ אינהו קפדי אשלם וכר"ש והא דלא משני התם הכי משום דשלי' לא מיקרי מת כתי' התוספות ואפ"ה אחיכו עלה דפשיטא דאי ס"ד דר"י ור"י טעמייהו משום בטול רוב מנ"ל לחדש בדר"ש טעם אחר:

דף כז:

טעמא משום בטול ברוב נגעו ביה הקשו תוס' נימא טומאה כמאן דאיתא דמיא ושם בבכורות תירצו דהו"ל מאהיל וחוזר ומאהיל כוונתם דהשתא דקיימינן שנתבטל ברוב נהי דטומאה כמאן דאיתא דמי ולא מתבטלת להיות כטהרה מ"מ גם הטהרה אינה כטומאה ממש ומפסקת בין טומאה לטומאה והו"ל חוזר ומאהיל. ונראה דהיינו נמי טעמא דר"מ דלא מתבטל ברוב משום דטומאה כמאן דאיתא דמי וס"ל חוזר ומאהיל. אלא דמשמע דר' יוחנן לא ס"ל טומאה כמאן דאיתא דמי וכמ"ש תוס' כמאן דהו"מ לשנוי כר"ל משמע דלר"י אה"נ דכמאן דליתא דמי ומיושב קו' תוי"ט על הרמב"ם ע"ש:

א"ל ר"י לר"ל מת שנתבלבלה צורתו מנ"ל דטהור ע' תוס' ויש להביא ראיה דע"כ איכא מ"ד שלדו קיימת טמא ונתבלבלה צורתו טהור אפי' אינו חסר כלום והוא דבילקוט שמיני בשם ספרי אר"ע דנדב ואביהו מתו לפנים והוציאום בכלונסות של ברזל ושמעתי מפי מ"ו הגאון בעל הפלאה נ"י דדקדק לומר של ברזל משום דס"ל לר"ע בסוכה דאנשים אשר היו טמאים ולא יכלו לעשות הפסח מי היו מישאל ואלצפן היו שנטמאו בנדב ואביהו וס"ל כמ"ד שריפת גוף היה וכיון שלא יכלו [ליכנס] לפנים להוציאם א"כ משיצאו שוב לא היה שלדן קיימת ובמה נטמאו אלא ע"כ בכלונסות של ברזל הוציאום ונגע הברזל בפנים כשהיה שלדן עדיין קיימת ונטמא הברזל וחרב ה"ה כחלל ע"כ שמעתי וא"כ מוכח כנ"ל. אמנם למ"ד דאחרך אחרוכי יש לפקפק דילמא אינהו נמי הכי הוי:

מעשה היה וטמאו לו פתחים קטנים הך לא איצטריך לראייתו של ר"ל אלא לדחייתו של ר' יוחנן. ונ"ל דשפיר איצטריך לדר"ל דאל"ה הו"א כירושלמי דמשום כבודו של מת טמאוהו אך מדלא טיהרו אלא הקטנים הא כל הגדולים טמאו אפי' אחר שהוציאו המת

מאחת מהן והיינו טעמא משום דבדאורייתא אין ברירה כמבואר בביצה ל"ח ע"א ע"ש א"כ על כרחך לאו משום כבודו של מת טמאוהו אלא מדאורייתא ממש וק"ל:

דף כח.

הוציא העובר את ידו כו' נ"ל לפי הס"ד לאו דוקא הוציא עובר את ידו אלא אפי' יד לחודי' בלא עובר כלל נמי הוי' לידה אבל יד שנשתיירה מולד ובא אחר הולד פשיטא דלא הוה לידה בפ"ע. ובזה א"ש לעיל דאמרינן אימר הרחיקה לידתה ולא נימא אוקמא אחזקת מעוברת והשתא הוא דהפילה משום דהוי ס"ל כס"ד דהכא דביד לחודא נמי טמאה לידה ונימא איפכא אוקמא בחזקת טהרה וכבר הפילה מאז ועברו ימי לידתה כבר ויד זו משארית הלידה הוא ותטבול עתה ותטהר מיד. וכיון דאיכא למימר הכי והכי אזלינן בשני החזקות להחמיר:

ובזה א"ש פסק הרמב"ם שכ' דביד חתוכה מצטרפים לרוב איבריה ולא שתחוש באפי נפשה וגם לא הזכיר הך דאימא הרחיקה לידתה עיין בה"ה והא"ש דלמסקנא דיד לאו לידה היא א"כ המפלת יד חתוכה מוקמי' לה בחזקת מעוברת והשתא הפילה ואם יבואו רוב אברי' אח"כ טמאה ואם לאו טהורה היא וק"ל:

אימא שניהם הזריעו בב"א כו' ק"ל א"כ קרא למאי אתא אם לא להורות דעל הרוב לא יזריעו ב' בב"א ומדהאי זכר האי נמי זכר ואי"ל דספיקא הוי אולי אתא קרא לדרב שרביא בב"ב קכ"ז ע"א ע"ש מ"מ קשה הכא ממ"נ לא תהיה טמאה לידה אי אתא קרא לכדר' יצחק א"כ מדהאי זכר האי נמי זכר ואי אתא לכדר' שרבי' א"כ אם תהיה נמי נקבה הא טומטום אין אמו טמאה לידה וצ"ל דרב שרבי' נמי לא קאמר אלא בנקרע ונמצא זכר אין אמו טמאה לידה אבל משום נקבה מתטמאת וכן משמע לקמן פ' יוצא דופן ואם נקבה תלד לרבות טומטום ודברי רשב"ם בב"ב שם המה קצת מעורבבים. ובזה י"ל קו' תוספות לעיל כ"ה ע"ב ד"ה קמ"ל בסוף הדיבור דתרתי ל"ל והא"ש וק"ל:

ואין שורפים עליה את התרומה יש לעיין לפמ"ש תוס' לקמן ד"ה הא מזכר לחודי' כו' א"כ הא ילפינן ממילה להחמיר דאדרוגינוס זכר גמור הוא ואמאי לא נשרוף תרומה על לובן שלו. ועוד באודם שלו אמאי מטמא כלל הא במילה גלי לן רחמנא שהוא זכר גמור ובעירוכין לא גלי לן שהוא נקבה אדרבה איננו לא זכר ולא נקבה:

ראו לובן ואודם כא' וכו' הרמב"ם פסק דאחרים שנגעו בלובן ואודם שלהם אין חייבין עליו אבל הם שנגעו בלובן ואודם של עצמם חייבים והוא מהתוספתא דזבים והראב"ד תמה ע"ז ע"ש ולפע"ד ס"ל להרמב"ם מדאמר אין חייבים ולא אמר מותרים לכנס למקדש

ש"מ דספוקי מספקא לן אי מזכר ועד נקבה ממעט לובן ואודם שלהם מנגיעה שהנוגע אינו משתלח אבל רואה הוה או דילמא רואה לא הוה ונוגע חיי' ומשום ספיקא תרווייהו לא מחייבי בין רואה בין נוגע ומ"מ הרואה שנוגע בלובן ואודם של עצמו טמא ומשתלח ממ"נ אי משום רואה אי משום נוגע. וראי' לזה מפ"ב דשבועות ט"ו ע"א דלא משכחת ליה טמא ששימש אלא בהיפך בצינורא וקשה הא משכחת בכהן שנגע בלובן ואודם של טומטום ואנדרוגינוס דאינו משתלח ומשום שימש חייב דשמש בטומאה נפקא לן חלול חלול מתרומה כמבואר בסנהדרין אלא ע"כ דלא הו"מ לשנויי הכא דא"כ דלא משכחת טמא ששמש אלא בכה"ג א"כ תפשוט דקרא דמזכר עד נקבה אנוגע קאי ומאי אמר בתוספתא דגם הרואה לא מחייב וק"ל והארכתי בחי' על פ' אנדרוגינוס במס' בכורים ע"ש:

דף כח:

הא מני ר"א היא צל"ע להרמב"ם הנ"ל אם כן ראו לובן ואודם וגם נגע בשל עצמו אמאי קתני בסיפא דתוספתא דחייב הא אכתי לא ידע במאי איטמי. ואי"ל דעכ"פ ממ"נ א' מהם הוא זובו ואידך מעיינו של זב א"כ אחר שנגע בו נמי יתחייב וע"כ צ"ל שמא מעיינו יצא (יצא) תחלה ואח"כ [זובו] נמצא שהמעיין טהור וכיון דלא ידעינן איזהו זובו הלובן או האודם הו"ל לא ידע במאי איטמי א"כ הוא עצמו נמי ואיכא סייעתא לרב. גם לשיטת הראב"ד דסיפא דתוספתא מיירי בנגע בלובן או אודם של אחר וקמ"ל לאפוקי מקו' הש"ס א"ה כי איטמי בשאר טומאות לא לשלחו ע"ש והשתא אי טעמא כדר"א מאי קמ"ל בסיפא או נגע בשל אחר טמא אמאי לא:

יכול לא יהא בערך איש וכו' כ' תוס' וגבי מילה אי נקבה היא וכו' ואי זכר הוא שמא איכא שום דרשא וכו' ונ"ל דשום דרשא הוא כך דהתם בשבת מרא דשמעתא הוא רב שיזבי אמר ר' חסדא ור' שזבי הא ס"ל בב"ב קכ"ז ע"א דטומטום שנקרע אינו נימול לשמונה וה"א כ"ש אנדרוגינוס דלר"ח בבכורות משמע טומטום עדיף מאנדרוגינוס וכיון דאמעט טומטום כ"ש אנדרוגינוס קמ"ל כל זכר לרבות אנדרוגינוס:

דף כט:

ר"ש היא הקשו תוס' כ"ש דאתיא כרבנן ועוד דטבילה נמי אסורה י"ל ודאי לרבנן דאסורה לשמש מן התורה עקרוה רבנן לטבילת מצוה בשב ואל תעשה משום גזירה דתשמיש

ומשו"ה לא מצי אתיא כרבנן דא"כ טבילה נמי אסורה אבל כר"ש א"ש דתשמיש גופי' גזירה היא לא אסרינן טבילה בזמנה וק"ל:

בשבוע קמא מטבילין אותה בלילותא וכו' הקשו תוספות אדריב"ח דלא אסיק אדעתי' הך דהרחיקה לידתה ובריית א לא מפרש כלל בענין אחר ולפע"ד לפרש בענין אחר צ"ה טבילות בשנדקדק עוד לריב"ח מ"ט אמר שיצתה מליאה וכו' משמע שיצתה זמן מה עכ"פ ולא הול"ל אלא הפילה ולא ידעה מה הפילה אלא ע"כ מודה ריב"ח דעכ"פ נתאחרה בחוץ זמן מה אלא שלא ר"ל ששהתה פ' יום שנאמר הרחיקה לידתה כ"כ עד שכבר חלפו ועברו ימי טוהר שלה דהו"ל להזכיר כן בברייתא אלא שהתה ב' שבועות זמן לידת נקיבה. וזהו מרומז בברייתא מדאמר ג' שבועות טהורות ואי ס"ד לא שהתה בחוץ כלל א"כ ב' שבועות הראשונות מה תועלת בטהרתן הא עכ"פ טמאה מספק לידה אלא ע"כ שהתה ב' שבועות ואפשר שהרחיקה וכבר היא בתוך ימי טוהר. וס"ל נמי דלא בעיא ספורים בפנינו דזהו עדיף ממאי דמוקי ליה כר"ע דבעינן ספורים בפנינו וק' הא איהו ס"ל ימי לידה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת זיבתה וכן הקשו תוס' לקמן במכילתין. אבל ריבר"ח הוי ס"ל דלא אתיא כלל כר"ע אלא לא בעינן ספורים בפנינו והשתא ל"ה דב"ה הם כפשוטו ג' שבועות קמייתא מטבילים אותה ביממא משום ספק זיבה דהא לא בעינן ספורים בפנינו והו"ל כ"א טבילות ביממא ועוד ב' שבועות הראשונות מטבילים אותה י"ד לילות דבכל יום מספקינן בסוף לידה וכ"א עם י"ד הוי ל"ה אבל הנך דשבוע חמישית לא קחשיב לב"ה משום דהשתא לא טבלה כל השבוע רק ליל א' בשבוע וששית וז' משום ממ"נ היתה תחלת שבוע ד' תחלת נדה הרי עלתה לה הטבילה שבתחלת שבוע ה' ואי ילדה זכר אפי' הרחיקה לידתה כל הי"ד יום ששהתה בחוץ מ"מ לא יכלו ימי טוהר עד יום ששי שבשבוע ד' ומן אז תהיה תחלת נדה או יום ז' וא"כ תסגי לה שתטבול בשבוע ה' ליל וי"ו וז' ותו לא וכיון דלא טבלה כל השבוע זו תו לא קחשיב ליה אלו הם ל"ה דב"ה. וכן משמע מרש"י שבת קכ"א ע"א דלב"ה מטבילים ל"ה טבילות לספק ד' טבילות שעליה שמא ילדה זכר או זכר בזוב או נקבה או נקבה בזוב ע"ש ולא קחשיב ה' טבילות שמא נדה היא בשבוע ה' אלא ע"כ דאיכא למימר כנ"ל:

והשתא צריכין לאשכוחי לב"ש עוד ס' טבילות ונאמר דראתה כל ראיות בין השמשות ומבואר ס"פ במה מדליקין דמטילין אותו לחומר ב' ימים והשתא בד' שבועות טמאים האחרונים דאיכא לספוקי בהו בזבה צריכה לטבול בכל יום משום שומרת יום דא"ל כיון שראתה ג' ימים רצופים הו"ל זבה גדולה ז"א כיון שלא ראתה אלא בין השמשות חיישינן שמא ראיה ראשונה היתה ביום שעבר והשני' בלילה הבאה ונמצא יום א' מפסיק

ביניהם וכן לעולם באופן שלא יצורפו והו"ל כל יום שומרת יום כן הוא להדיא ס"פ במה מדליקין ל"ד ע"ב ברש"י ותוס' וצריכה היא שתטבול בכל יום מד' שבועות אלו אפי' ביום א' שמא בין השמשות הוא יום שעבר וטובלת היום וכן צריכא שתטבול עוד ביום א' של שבוע טהורה הבאה דשמא בין השמשות היה לילה ונטמאת ביום אחרון מהשבוע וצריכה שתטבול ביום ראשון משבוע הטהורה. נמצא בד' שבועות טמאות האחרונות האלו צריכא שתטבול בכל יום מהם ועוד יום א' משבוע טהורה הו"ל ד' פעמים ח' טבילות שהם ל"ב טבילות ועוד לב"ש טבולת יום ארוך צריכה טבילה והרי אסקינא דמודה ריבר"ח אימר הרחיקה שבועים נמצא מיום שבאתה לפנינו ושהתה בפנינו כ"ו יום מן אז צריכה שתחוש בכל לילה שמא כלו מ' לזכר עד תשלום מ' יום מיום שבאתה לפנינו שהם ד"י טבילות לזכר וכן מיום ס"ו עד יום פ' צריכה שתטבול י"ד לילות משום טבולת יום ארוך לנקבה הו"ל ב"פ י"ד עולה כ"ח צרוף עם ל"ב דיממא הנ"ל עולה ס' ועם ל"ה דמודה בהו ב"ה עולה צ"ה. ואל תשיבני הלא בהני כ"ח טבילות דטבולת יום ארוך אית בהו שבועות טמאים דחזיא בהו בין השמשות לפי הנ"ל וא"כ למה תטבול טבילה של יום ארוך הא ממ"נ או עדיין דם טוהר הוא או טמאה היא כמ"ש תוס' ד"ה כשראתה וכו' ותי' תוס' לא שייך דהא לדידיה ראתה מיד בה"ש שקודם טבילה זה לק"מ דכיון דראתה בה' חיישינן שמא דם טוהר היה ויום היה והיה סוף ימי טוהר שלה והשתא בלילה שהוא יומא אחרינא כבר כלו ימי טוהר וטובלת טבולת יום ארוך והתוס' שלא כ"כ משום דהש"ס אמר שראתה מבערב שכבר היה לילה אבל לדידן א"ש ומיושב קו' תוס' אריבר"ח ודו"ק היטב בכל זה:

ב"ש לטעמי' וצ"ע הא לטעמיה דב"ש אין אדם טובל בשבת ובצרי ליה י"ג שבתות בהני צ"ה טבילות שוב אתא לידי ס' סדרי טהרה והרגיש בזה ונדחק דצ"ה טבילות בעלמא קאמר ובאמת אין מטבילים בשבת וזהו דוחק גם כי הש"ס הו"מ להסיר הני טבילות דשבת ולמלאות החסרון בטבילת שומרת יום דשבוע קמא כמ"ש תוס' ד"ה יומא קמא ודזוב של ד' שבועים וכקו' הש"ס ודנדה של שבוע עשירית אם תסיר גם מהם השבתות וא"כ קשה. וי"ל לפמ"ש לקמן אי"ה לחלק דאפשר דטבילה בזמנה אינה מצוה אלא בטבילת ז' אבל בטבילת יום א' לא כמ"ש לקמן אי"ה [ושומרת יום נמי טבילת ז' מיקרי דטומאה הגורמת ז' היא] א"כ אפשר דב"ש וב"ה הכי ס"ל. והשתא לרב ביבי דביצה י"ח דמפרש טעמא דאיסור טבילה בשבת משום שמא ישהה א"כ צ"ל תינח כלים לב"ה דלא שייך בהו טבילה בזמנה מצוה א"כ שפיר שייך שמא ישהה אבל אדם לב"ש מאי שמא ישהה שייך הא טבילה בזמנה מצוה ואיך ישהה עצמו ודוחק לומר שיעבור על המצוה

וע"כ צ"ל דהתם מיירי בטומאת ערב דלא הוה מצוה והכא מיירי בטומאת ז' דהוה מצוה וא"כ ממילא ניחא דמותר לטבול בשבת דלא שייך גבי שמא ישהה. אמנם לרבא דמפרש משום מתקן ולב"ש גם באדם אסור משום תיקון ולא ס"ל דמיחזי כמיקר קשה ממ"נ אי גם בטבילה בזמנה מצוה שייך מחזי כמתקן א"כ בשמעתין איך טבלה בשבת ואי לא שייך ביה תיקון משום שכל עצמה אינה טובלת לתקן דהרי לא מתתקן ובספק טומאתה עומדת ואינה אלא למצוה א"כ התם א"נ מיירי בטומאת ערב דליכא מצוה מ"מ תו לא מיחזי כמתקן דהרואה אומר טמא טומאת ז' הוא זה וספיקא הוא וטובל משום מצוה וגם ב"ש יודה בזה ומדוע פליגי. ויש לדחוק דלרבא פליגי מתני' דביצה אברייתא דצ"ה טבילות ואתיא כריבר"י דדיה טבילה שתהיה באחרונה ומש"ה אוסר טבילה בשבת. א"נ מתני' דהתם אליבא דר' יהודא דשייך תיקון גבי אדם ע' שבת ק"ו ע"א מה לי תקוני גברא מה לי תקוני מנא. אמנם ברייתא דצ"ה טבילות אתיא בלא"ה כר"ש דאמר אסור לעשות כן שמא תבוא לידי ספק ור"ש לית ליה תיקון גברא בשבת ק"ו הנ"ל ואולי מפני דוחק זו דחה הרי"ף בביצה שם הך דרבא ופסק כרב ביבי ועי' בחי' שם בארתי דברי הרי"ף בעזה"י:

דף ל.

ש"מ טבילה בזמנה מצוה במסכת שבת דף קכ"א ע"א פירש"י מדכתיב והיה לפנות ערב ירחץ במים וע' נזיר דף ס"ו ע"א מה דדריש מהאי קרא והנה ביומא ח' ע"א כ' רש"י דיליף ליה מוחטאו ביום השביעי וסתר עצמו ועוד דצריך למדחיק דלית ליה הך דרשא דקידושין ס"ב ע"א דאתיא קרא לתרומה. ותו דקשה קו' תוס' מאי פסקא ליה דמיירי קרא בטבילה טפי מבהזאה ועוד אכתי טבילה לטומאת ערב מנ"ל דמצוה היא ואי הוי יליף ליה מוהיה לפנות ערב היה נשמר מכל הקו' הנ"ל. וי"ל דלכאורה קשה למ"ד טבילה בזמנה מצוה מן התורה למאי תיקן עזרא ט' קבין לבעלי קריין שלא יהיה ת"ח מצויין אצל נשותיהם כתרנגולים ת"ל בלא"ה יש עליו טורח טבילה בזמנה ודוחק לומר משום דיצטרך לטבול מיד אחר תשמיש משא"כ מן התורה יטבול בסוף היום זהו דחוק. אמנם בשלמא למ"ד לא ילפינן הזאה מטבילה והזאה בזמנה לאו מצוה א"ש דלדידיה אין טמאי מתים צריכים לטבול בזמנה אלא אם אירע שהוזו אבל כל שלא הוזו אין עליהם חיוב טבילה כן משמע מתוס' יומא שם ד"ה מקשינן כו' וכיון דהזאה בזמנה לאו מצוה נמצא רוב העולם טמאי מתים כמ"ש תוס' בבכורות כ"ז ע"ב ד"ה וכי הזאה יש לנו וא"כ לרוב ת"ח שהם טמאי מתים והם לא יצרכו לטבול לקריין מן התורה בזמנן שהרי עדיין טמאי

מתים הם ולהם תקן ט' קבין לד"ת שלא יהיו מצויין אצל נשותיהם כתרנגולים וא"ש להך מ"ד אבל לאידך מ"ד דהזאה בזמנה נמי מצוה א"כ גם כל הטמאי מתים ממהרים להזות ולטבול ולא שכיחי טמאי מתים א"כ קשה מה היה לו לעזרא שתיקן כך ומזה הוכיח רש"י דהך מ"ד דהיינו ר"מ דס"ל הזאה בזמנה מצוה ס"ל דוקא טמאי טומאת ז' הוא דהוה מצוה ומפיק ליה מוחטאו ביום הז' אבל טומאת ערב לא הוה טבילה דידיה מצוה בזמנה ואיצטריך תיקון עזרא לבעלי קריין וק"ל. ובמקום אחר כתבתי דלר"מ לשיטתו ע"כ לא איצטריך וחטאו לרבות תרומה דבלאה"נ נדע דגם לתרומה בעיא הזאת ג' וז' דבס"פ שבועות העדות מסקינן דלר"מ לא בעי' תנאי כפול אלא באיסורא דאית ביה ממונא והקשו תוס' א"כ לר"מ אמאי בעינן הוא יתחטא ואם לא יתחטא לכפילא הא הוה איסורא דלית ביה ממונא ותי' דשייך ביה ממונא במטמא תרומה של חבירו ונ"ל דוקא נקטו תרומה דקדשים קלים נמי ממון גבוה הוא ואפי' מעשר שני לר"מ ולא שייך ממונא אלא בתרומה אם כן מזה מוכח דגם לתרומה בעי הזאת ג' וז' ואייתר וחטאו להזאה בזמנה ומצוה. ובזה מיושב נמי מ"ש הרמב"ם מוחטאו להיכא דהזאה מרוחק ע' מה שכתבתי לעיל ט' ע"א מזה:

טבילה בזמנה מצוה כ' בתה"ד הובא ביתה יוסף במ"ש ר"ת דקיי"ל טבילה בזמנה לאו מצוה אין טובלים בשבת דהפי' דבזה"ז לא נהיגי להקר משום כן מחזי כמתקן ומ"מ אי הוה טבילה בזמנה מצוה הוה דחי להך דמחזי כמתקן. והוקשה לו ממ"ש תוס' לקמן ס"ז ע"ב דרבינו משולם התיר לאשה לחפוף בע"ש ולטבול בשבת ביום ח' ונחלק עליו ר"ת דתרי קולי בחד דוכתי לא אקילו רבנן להרחיק החפיפה מהטבילה ולטבול ביום ג"כ וקשה אמאי לא נחלק נמי משום טבילה בשבת ותי' דהתם הוה בעלה בעיר והוה מצות עונה כמו טבילה בזמנה מצוה עכ"ד תה"ד וצל"ע כיון שלא תזקק לבעלה עד הלילה עכ"פ כי כן הדין משום סרך בתה א"כ איך תדחה שבת הלא לא אמרינן חטא בשבת בשביל שתזכה בחול כמבואר במנחות מ"ח ע"א ועוד מי הגיד לו לר"ת דמצות טבילה בזמנה דוחה לאיסור מיחזי כמתקן הא גבי הזאה העמידו דבריהם במקום כרת. גם כי י"ל ר"ת לא משום דחיי' אתא עלה אלא אי טבילה בזמנה מצוה אין כאן מיחזי כמתקן אלא דהרואה אומר אינה צריכה לטבול לתקוני נפשה אלא משום טבילה בזמנה מצוה קטבלה כמש"ל וא"כ מה"ת להתיר כשבעלה בעיר. גם כי הוא קצת דוחק מ"ש בזה"ז לא נהגו להקר. אבל הנ"ל טעמו של ר"ת דבזה"ז לא שייך מיחזי כמיקר משום לפי החומרות הגדולות שנהגו באופני החפיפה ושתהיה סמוך לטבילה ממש הרי מזה ניכר לעין כל שאין זו רוחצת למיקר ומשו"ה אסור בשבת. אך דעובדא דר' משולם הרי

הרחיקה החפיפה מהטבילה וכה"ג ליכא איסור משום שבת דמיחזי כמיקר משום הכי הוצרך לומר תרי קולי בחד דוכתא לא אקילו רבנן:
שהזכר נגמר למ"א ונקיבה לפ"א צ"ע א"כ הו"ל לנקיבה להשהות בבטן מ' יום יותר מהזכר ואיך מצינו יציאתם שוה:

דף ל:

וכן לענין נקבה אע"ג דלענין נקבה לא הוצרך לזה מ"מ מייתי ליה לומר שאין לטהר גבי זכר משום ס"ס דאם כן גבי נקבה נמי והו"ל תרי ס"ס דסתרי אהדדי כמ"ש תוס' במכילתין בדוכתי טובא:
ובדקן ומצאן זכר למ"א ונקיבה לפ"א יראה אותן שהזריעו תחלה בדקן למ"א ואידך לפ"א:
ונר דלוק על ראשו פי' אור הנשמה שופע עליו ועדיין אין הגוף חוצץ מפניה והיא יכולה להשיג מסוף העולם ועד סופו כמו אדם ישן שע"י שבטלו חושיו צופה מה שבאספמיא ומפני כן נמי משיג כל התורה כולה וכשיוצא לאויר העולם סטרו על פיו ושוכח פי' ע"י הכנסת הנשמה לגוף נעשה חוצץ בינה להשגה:
כי לך תכרע כל ברך ביום המיתה יכרעו לפניו על שעברו השבועה שנשבעו ביום הלידה. ונ"ל משו"ה אמרו שמשביעין אותו אפי' כל העולם אומרים עליך צדיק אתה היה בעיניך כרשע ומנ"ל נוסח השבועה וי"ל דאל"כ מ"ט יכרע כל ברך האיכא צדיקים גמורים שלא עברו על שבועתן כדכתיב אשר לא נשא לשוא נפשי אלא ע"כ שמשביעין אותו ג"כ שיהיה בעיניו כרשע וא"כ ממ"נ יכרע לפניו אי קיים שבועתו והיה צדיק אם כן ע"כ הוא צדיק בעיני עצמו ומשו"ה אינו כורע כי אמר לא עברתי על מצותיך הרי עבר אידך שבועה שיהיה רשע בעיניו ואי הוא רשע בעיני עצמו א"כ סבור שעבר על שבועה הראשונה ולא היה צדיק. ואמר נמי הוי יודע שהקב"ה טהור כו' פי' משו"ה תהיה בעיניך כרשע כי אף ע"פ שלפי מעללי עולם אפשר שתהיה צדיק מ"מ מה נחשב כל זה נגד הקב"ה שהוא טהור ומשרתיו טהורים וכו'. ועד"ז פירשתי בתפלה למשה שתה עונותינו לנגדך עלומינו למאור פניך כי הקב"ה שת עונותינו לנגדו והמה גדולים ונפלאים ואי היה שם אותם נגד או"ה אזי היינו נחשבים לצדיקים ע"ד נלינה בכפרים אל תיקרי בכפרים אלא בכופרים כמאחז"ל. עלומינו למאור פניך אנו מעלימים מאור פניך וחושבין עצמינו לצדיקים נגד או"ה ובאמת היה מהראוי להיות בשניהם בהיפוך וק"ל:

דף לא.

אדם נותן זרעונים בערוגה וכו' צבע נותן צבע ליורה רוצה בזה כי ענין הזרעונים שאין מתערבים כלל וכל א' עולה למינו וההפך בצבעים שהם מתערבים ומתחדש מהם צבע אחר אבל שיהיה מעורב ואינו מעורב כמו כאן שמסודר כל אחד במקומו שחור בעין וצפרנים ושערות במקום הראוי כל אחד על מקומו זהו מהנמנע:

מי מנה עפר יעקב וגו' רישא דקרא הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב וראה דבלעם לא היה מתמיה על שהקב"ה מציץ בדבר זה ומי יציץ כ"א הוא ית"ש ומה יזיק לו. אבל הענין כי להיות המחשבייי מתדבקת ומפני זה נזהרי' אנחנו עם ה' מלטמאות מחשבותינו אפי' להרהר רק בגוי עוע"ז ומכ"ש בע"ז עצמה מפני שהיא מתדבקת א"כ מההכרח כשהקב"ה ית"ש מציץ ומשגיח בנו בשעת תשמיש ולהיות הוא טהור וקדוש יתקדשו זרעינו וצאצאינו וא"כ אין הבחירה חפשית והשכר והעונש הוא שלא כדין ח"ו וזהו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב כ"כ הם נזהרים אפי' מלחשוב על גוי עע"ז א"כ מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע איך יספור רביעותיהן של ישראל מי שהוא טהור ומשרתיו טהורים ואמר עד"ז נסמית עיניו פי' ניטלה השגת עיונו ולא ידע ענין הצדק בזה:

ויהיו בני אולם אנשים גבורי חיל דורכי קשת פי' שהיו גבורים לכבוש יצרם שלא יוציאו זרע לבטלה ח"ו ע"י שמשהים עצמם על הבטן תדע שצריך לזה גבורה דא"כ מאי רבותא דרב קטינא שאמר יכולני לעשות כל בני זכרים אלא ע"כ צריך זהירות שלא יחטא ח"ו והיינו גבורה דבני אולם. וכינה אותם דורכי קשת היינו אבר התשמיש ע"ש שהוא יורה כחץ:

כאלו הם מרבים בנים ובני בנים משום שתכלית הכל הוא והודעתם לבניך ולבני בניך וכיון שאין זה בידו של אדם אך אם הוא עושה עכ"פ מה שבידו לעשות דהיינו להשהות על הבטן אזי אידך הו"ל נאנס ולא עשאה מעלה עליו כאלו עשאו והרבה בנים ובני בנים:

דף לא:

מפני מה אמרה תורה יולדת מביאה קרבן אף ע"ג דגם זב מביא קרבן משום שטומאה יוצא מגופו אך יולדת לר"ש דאפשר לפתיחת הקבר בלא דם א"כ מ"ט מביאה קרבן ומי גרע מטמא מת וכה"ג. והנה גם מצורע ונזיר טמא מביאים קרבן אף ע"פ שאין טומאה יוצא מגופם מ"מ הם מביאים על חטא על ז' דברים נגעים באים ועל אשר חטא על הנפש וכ' תוס' פ"ק דשבועות אף ע"ג דבעלמא לא מייתי קרבן על הני חטאים מ"מ הכא שגרמו טומאה מייתי קרבן משא"כ יולדת לר"ש קשה שפיר ותי' להם שגם היא חטאה ונראה

שחטאה גרם לה הטומאה כאשר אבאר אי"ה דלהראב"ד הנשבע שלא לאכול מצה אם עומד בליל פסח אין חל אפי' בכולל כיון דהשתא לא חייל ונחלקו עליה הפוסקים. ונ"ל דלר"ש דלית ליה כולל כ"ע מודה דבנשבע בליל פסח שאינו חל כלל אפי' על שאר ימות השנה. היות כן אנו אומרים שלכן נאסרה היולדת על בעלה להיות גלוי לפניו ית"ש שהיא קופצת ונשבעת שלא להזדקק לבעלה עוד ע"כ אסרה על בעלה נמצא שאין שבועה חלה על איסור ומדלא חל עכשיו לא חל נמי אח"ז. ונמצא מיושב נמי קו' ר' יוסף דקרבן שבועה בעי לאתויי ז"א דאין כאן ביטוי כלל שהרי לא חלה השבועה כלל. ואך רק שבועת שוא מיהת הוי' דכל שבועה דלא חיילא הו"ל שבועת שוא. ונהי דבעלמא לא מייתי קרבן על שבועת שוא מ"מ השתא כיון דגרם לה טומאה לבעלה מייתי נמי קרבן כמ"ש לעיל בשם תוס' על מצורע ונזיר טמא. אך ר' יוסף הקשה כן למאי דאית לן איסור כולל והו"ל שבועת ביטוי אלא דלדידן בלא"ה לא צריכין לשום טעם דשפיר מייתי קרבן משום דא"א לפה"ק בלא דם והו"ל טומאה יוצאה מגופה ומידי דהוי אזב דמייתי קרבן וק"ל:

ברוך השם שתילנו כזיתים. עוסקי יעלת חן ואילת. הוא יעזרנו בפ' בנות כותים. כאשר היה בפ' המפלת:

בנות כותים נדות מעריסתן כו' והם יושבות על כל דם ודם מ"ש תוס' דמשום נדות מעריסתן לא הוי מטמאי בגדלותן צ"ע טובא מ"מ מקולקלת לעולם דאי חזי' קודם שנעשית י"ב שנה והיא נדה ואינהו לא מפרשי להו ובתר הכי חזיא והרי זבה ובעיא נקיים ואינהו מחזקי להו בנדות וטובלות בלא נקיים. ואי חזי' עוד בתר הכי יום א' והרי היא נדה ובעי למיתב ז' ולדידהו הו"ל שומרת יום וטובלת ומשמשת וכן לעולם. וצ"ל מ"ש תוס' בגדלותן דמפרשי להו לא הוו נדות היינו אחר לידה ראשונה דאז הוות נדה בודאי. והא דצריכין להך דנדות מעריסתן ולא מפרשי להו ת"ל א"נ מפרשי להו מ"מ הא יושבת על כל דם ודם וי"ל מ"מ בז' ימים ראשונים היתה טהורה אבל השתא דלא מפרשי להו טמאה אפי' ז' ימים הראשונים:

והם יושבות על כל דם ודם בגמרא אר"מ תקנה גדולה היא להם אלא שמשלמת דם טמא לדם ירוק ומ"מ לתנא דמתני' נמי מקולקלת היא לעולם אפי' אם תשב על כל דם אלא מ"מ קצת תקנה היה להם יותר ממאי דמשלמת לדם ירוק:

ואין חייבין עליהם על ביאת מקדש משמע מפרש"י דחייב כרת על בגדיהם והקשה תי"ט מספרי דאינו אלא לאו ותי' דרש"י קאי הכא לאחרים דס"ל התם כן ומיהו מפירש"י דשלהי עירובין קשי' ליה ע"ש וע' היטב במשנה למלך פ"ג מביאת מקדש. ולפע"ד ס"ל

לרש"י דסתמא דתלמודא לעיל י"ט ע"א גבי זקן ממרא דבנגעי בגדים פליגי אי פרח בכולו טהור אתיא כאחרים דעל בגדיהם חייב כרת וכן פירש"י בסנהדרין להדיא ואע"ג דמשכחת ליה בקדשים שנגעו ואכל אדם אותן קדשים מ"מ אי לאו דעל הבגדים גופי' חייב כרת לא מחייבים נמי על האוכל בשר קדש שנגע בהו. ולא ניחא ליה לפרש לענין מלקות ומ"מ שייך כרת בתפש פרוטה מב"ד וקדש אשה דלמר פרוטה שלו הוא שנתחייבו לו על ההכאה וכפרש"י שם בהא דמכות למר בג' ולמר בכ"ג פי' דנ"מ לענין כרת כנ"ל וא"כ ה"נ נימא כן וכ"כ משנה למלך הנ"ל י"ל דס"ל לרש"י דא"כ מ"ט אמר במכות פליגי אי בג' אי בכ"ג הול"ל כמה פלוגתתי בכמה לאוין ורוב הלאוין דתלי בשיעורין לר"ש בכ"ש ולרבנן בכשיעור. וכן הקשה שם בת"ח. אלא ע"כ לא בעי למימר הכי דבכה"ג לא מחייבי ב"ד לשלומי משום ההכאה דאע"ג דאדם מועד לעולם מ"מ הכא אינהו סברי דמ"ע עלייהו רמיי' להלקותו ומה להם למיעבד. משא"כ אי בג' אי בכ"ג א"כ הא יכולים לקיים מ"ע בצירוף עוד כ' עמם והשתא עדיין לא י"ח מלקות שלו כי ילקוהו עוד בכ"ג ומשו"ה חייבין לו פרוטה ואי מקדש בו אשה מקודשת משא"כ בשארי לאוין וא"כ הך דפרח בכולו ע"כ לענין כרת וכר"מ:

מפני שטומאתן ספק עי' תוס' שבת ט"ז ע"ב ד"ה אף בנות כותים כו' שם מבואר דהך מפני כו' אירשא נמי קאי. וההכרח לזה הוא לפמ"ש רמב"ם דכלי שהוא ראשון אין חייבין עליו על ביאת מקדש וא"כ עליונו של זב ותחתונו של בועל שאינם אלא ראשון אפי' בטומאה ודאי א"כ מה צורך לומר מפני שטומאתן בספק אפי' ודאי נמי אלא ע"כ אירשא קאי ועי' מ"ל הנ"ל הזכיר זה:

דף לב.

ר"מ היא משמע בתוס' דלר"מ לא סגי בטימוע אם לא בצירוף חשש מיעוטא דמיעוטא וטעמא נ"ל משום דלר"מ דחייש למיעוטא הוה הכותים לעולם כנכרים ולא שייך בהו טימוע כ"כ עי' חולין וי"ו ע"א:

קודם לאמה מ"ש תוס' דלמא משום שנגעה באמה. פי' וקמ"ל ר' יוסי דסיכה כשתיה וק"ל דלא כמהר"ם לובלין ומ"ש תוס' עוד דלאו דוקא כהן קטן ה"ה גדול פי' דסד"א כיון שנזקק לטבילה לא נטהרנה כיון שנשאר עליו עכ"פ טומאת מת ע"ש בבכורות וק"ל:

דף לב:

לנקבה כ"ש נקבה כ' תוספות דר"י בנו של ריב"ב מפיק מעיינות הזב מקרא אחריני. והיינו מהיקישא דכל צרוע וכל זב ומייתי ליה רמב"ם פרק א' מהל' משכב ומושב ובספר סדרי טהרה לקמן ל"ה ע"א בתוס' ד"ה אף מייתי ליה ומיישב דבריו בטוב:

למעוטי אשה מלובן מה שהקשה ריב"ן מדמי' דמיה נ"ל דסד"א ליתן האמור של זה בזה ושל זב"ז גלי רחמנא (דאדם) [דאודם] מטמא מה לי אשה מה לי איש אלא דשכיחי באשה טפי לכן כתוב באשה וכן בהיפוך בלובן ולא שייך הכא שום פירכא וא"ש נמי דמי' להורות דד' מיני דמים יש בדין אודם בין באיש בין באשה ולובן כדיני' בין באשה בין באיש וע' מ"ש תוס' כה"ג בחולין כ"ג ע"ב בד"ה ותהא פרה כו':

צריכי מ"ש תוס' הא הקישן רחמנא פי' ואין משיבין על ההיקש י"ל מ"מ הו"א נהי דאשה מטמאה באונס היינו מגדלותה ואילך אבל בקטנותה דאתיא בהיקישא מזכר תהיה כזכר שלא לטמא באונס. וכן בהיפוך אי הוה ילפינן זכר קטן מאשה הו"א בקטנותו יהיה כאשה מטמא בימי' ולא בראיות קמ"ל וכל זה נכלל בצריכותא דעביד הש"ס וק"ל:

תחתונו של בועל נדה כעליונו של זב ברמב"ם משמע להדיא דתחתונו של בועל נדה הוא דאורייתא אמנם גבי עליונו של זב ס"ל שהוא רק דרבנן בעלמא מדאמרינן לעיל ד' ע"ב דמדף הוא דרבנן וכ' כ"מ דס"ל דבשמעתין דמייתי קרא הוא רק אסמכתא בעלמא. וצ"ע א"כ איך תלה תניא בדלא תניא דתחתונו של בועל נדה כעליונו של זב ותחתונו של בועל נדה דאורייתא הוא ועליונו של זב דרבנן בעלמא הוא ע"כ נ"ל דס"ל לרמב"ם דודאי משנתינו ס"ל דגם עליונו של זב דאורייתא מוהנשא נישא כתיב אמנם שמעתין דלעיל ד' ע"ב הנ"ל ס"ל כהמסורת שכ' תוספות דוהנושא מלא כתיב דקיי"ל כמ"ש בכל ס"ת שלנו ואין לנו שום דרש על עליונו של זב והוה רק מדבריהם. ובזה ניחא מ"ש בספר שב יעקב דאע"ג דאין אנו מחזירים ס"ת משום חסירות ויתירות כיון שאין אנו בקיאים בהו מ"מ חסירות ויתירות שנדרשו בהש"ס מחזירים ס"ת. והקשה בסדרי טהרה א"כ כל ס"ת שלנו פסולות שכ' והנושא מלא עפ"י המסורת והש"ס דרש מחסר עליונו של זב. ולפי הנ"ל א"ש שאני הכא דבש"ס גופי' איכא פלוגתא וסתמא דתלמודא דלעיל ד' ע"ב ס"ל כמסורה הנ"ל וע' מ"ש עוד לפנינו ישוב והכרח להנ"ל:

דף לג.

אלא הנוגע בכל אשר יהיה הזב תחתיו להרשב"ם שכ' במשנתינו דעליונו של זב היינו מה שהזב מעלה בכף מאזנים א"א להלום זה בלשון הקרא אשר יהיה הזב תחתיו. וע"כ

צ"ל דרשב"ם מפיק ליה מוהנושא וזה שייך שפיר על כף מאזנים. ולפ"ז י"ל קו' תוס' דמתני' מסוגיא דשבת משמע שהוא משום היסט י"ל הרשב"ם היה גורס תרווייהו תחתיו וגם והנשא כתיב וכמ"ש תוספות ג"כ דיש לקיים גי' זו וס"ל לרשב"ם דמתחתיו ילפינן עליונו של זב אייתר והנושא לכף מאזנים ולמימרא דלא מטמא בהיסט. אמנם סתמא דתלמודא דשבת פר"ע ס"ל כהמסורה דוהנושא כתיב א"כ הדרן לסברא חיצונה דהו"ל היסט. וגם בזה מיושב קו' סדרי טהרה הנ"ל:

אימא כהיא מה היא לא חלקת כו' יל"ד לחומרא מקשינן וי"ל דהשתא הוא חלוק מהיא בשני דברים א' דמשכבה והיא שוים לטמא אדם ובגדים והוא אינו דומה למשכבו ב' דעליונה קיל ממשכבה והוא עליונו ומשכבו שוים. אבל אי נימא לקולא לא הוי חלוק אלא בחד מילי דהכל שוה אצלו לקולא ותל"מ. ולפ"ז למ"ש לעיל דהרמב"ם ס"ל דלסוגיא דלעיל ד' ע"ב עליונו של זב מדבריהם בעלמא א"כ אין לה עליון כלל ולא הוה חלוק בתרי מילי לק"מ קו' ר' יעקב ולא הקשה אלא לפום שמעתתא דהכא דעליונו של זב דאורייתא. ובזה ישבנו קו' עצומה דהכא מסיק רבא עליו להטעינו משמע ואלו התם בשבועות דף י"ח ע"ב ילפינן מעליו דאפי' בשעת נדתה תהיה עליו שלא יפרוש באבר חי וכ' תוס' מותהי לא לא מצי למדרש משום דאיצטריך דקידושין תופסין בנדה עי' יבמות מ"ט ע"ב וקשה הא עליו נמי איצטריך לדהכא והא"ש דברייתא דשמעתין מצי אתיא כמ"ד קידושין תופסין בחייבי כריתות ולא איצטריך לנדה ויליף מותהי לפורש באבר חי. ואנן דקיי"ל אין קידושין תופסים בחייבי כריתות ואיצטריך ותהי לקידושין תופסים בנדה מ"מ אנן קיי"ל מדף דרבנן ולק"מ קו' ר' יעקב ולא איצטריך עליו להטעינו ואייתר עליו לפורש באבר חי:

תקנה גדולה היא להן. ע' מ"ש במשנתינו:

ותספרנו ואנן נמי נספרי לכאורה יש לעיין דהא כתיב בתורה ימים רבים בלא עת נדתה ודרשינן ימים שנים רבים שלשה שנעשה זבה גדולה ע"י ג' ימים ומשמע שצריכה שתהיה שופעת ג' ימים שלמים אלא דמקצת היום ככולו ואם ראתה רק ראייה אחת ביום הו"ל כאלו ראתה כל היום וא"כ יום השלישי שפוסקת בו והחזקנוה כאלו ראתה כל היום ואמרינן מקצת יום טמא ככלו איך נאמר בסופו מקצת יום נקי ככלו וכי נעשה מיום א' כלו טמא וכלו טהור ואם כן בזבה א"א לומר כן. וגם בזב זכר דתליא בראיות נמי נילף מזבה אף ע"ג דאיכא למיפרך מה לזבה שכן מטמאה באונס מ"מ כיון דפשטי' קרא דזב נמי משמע דלא נימא מקצת היום ככלו כקו' רבא א"כ ש"ז דסותר היכי משכחת ליה אלא דאפשר למדחק בראתה סמוך לשקיעת החמה מ"מ השתא דגלי בזבה דלא נימא מקצת

היום ככלו מטעם הנ"ל ובזב נמי פשטי' דקרא הכי משמע הוי גילוי מילתא בעלמא למילף מזבה ולא פרכינן וכמ"ש תוס' לעיל ד"ה למעוטי אשה מלובן. וי"ל למסקנא אה"נ ומשו"ה לא קיי"ל ככותאי אלא הא לר' יוסי נמי צריכין טעם לבנות כותים כי [היכי] דלא להוו כחוכא וטלולא וכמ"ש תוס' לעיל ד"ה ר"מ ואף ע"ג דהך ברייתא דקיימינן עלה ר"מ קאמר לה מ"מ האי טעמא אזל נמי לר' יוסי ור' יוסי הא ס"ל גבי שומרת יום דמקצתו ככלו לענין טומאה ומקצתו האחרון ככלו לענין שמירה ולדידיה שפיר קשה וק"ל:

פולטת ש"ז רואה הוי מלשון רש"י משמע דמיירי ששמש בשעת זיבת הדם ממש מדכתב ששמשה בזוב ופסקה וק"ל ונ"ל משום דקשה ליה הא זכר הרואה קרי בזוב נמי אינו סותר אלא משום צחצוחי זיבה כמבואר לעיל כ"ב ע"א וא"כ תינח זכר הרואה מטבעו א"א בלא צחצוחי זיבה משא"כ הפולטת מה שקבלה מהזכר מה לה ולצחצוחי זיבה אלא ע"כ שמשה בשעת זיבת הדם וחפהו ש"ז ועכשיו נפלט ועי' מ"ש הרא"ש:

דף לג:

לטהרתו אמר רחמנא כ' תוס' דרבא לא משמע ליה שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם פי' אלא משמע ליה שלא תהא זיבה מפסקת ביניהם דהכי משמע קרא לטהרתו ולא לטומאתו ומשמע טומאתו של עצמו דמיירי ביה והיינו זיבה משא"כ ואחר תטהר משמע ליה אחר כל הטומאות אפי' של קרי ומהר"ם לובלין לא עמד בזה ע"ש:

דף לד:

ראייה ראשונה של מצורע מהו שתטמא יש לעיין גם בראייה שניי' תבעיא ליה דהא לקמן מסיק רבא דראייה שניה נמי אינה מטמא אלא משום שגורם טומאה לאחרים עי' פ' דם הנדה נ"ו ע"א ואם כן במצורע שאין ראייה שניה שלו גורם טומאה לאחרים תיבעיא ליה וי"ל ראייה שניה פשיטא ליה דמטמא במשא בק"ו טהור בטהור טמא בטמא טמא בטהור אין דין שיהיה טמא בטמא כמבואר פ' כיצד הרגל ד' כ"ה ע"א ומייתי ליה תוס' לקמן נ"ה ע"ב ד"ה כי איצטריך וכו' אבל בראייה ראשונה ליכא למימר ק"ו משום דאיכא למימר דיה כראייה ראשונה של טהור שאינה מטמא אלא במגע וכדאמרינן פ' כיצד הרגל שם לענין ש"ז ע"ש:

אילימא בזב גרידא הקשו תוס' וכי נעלם ממנו סיפא דברייתא שעיר המשתלח יוכיח והנה שם הקשו בתוס' מה לשעיר המשתלח שכן אינו מטמא במגע ותי' דעכ"פ מטמא במגע לכל העוסקים בה. ולדידי קשה נימא מה לשעיר המשתלח שאין מטמא אוכלים

ומשקים דלא שייך עוסקים בה באוכלים ומשקים וי"ל משום דאיכא למימר דהברייתא ההוא ס"ל אפשר לפתיחת הקבר בלא דם וא"כ נימא ולד הנולד יוכיח שגורם טומאה לאמו והוא טהור ומטמא אוכלים ומשקים מפני שנגע באמו כמבואר לעיל ל"ב ע"א בתוספות ד"ה והטבילוה ובמפרשים שם. מה לולד שכן אינו מטמא אדם וכלים במגע שעיר המשתלח יוכיח שמטמא אדם ובגדים בנגיעה העוסקים בה וחזר הדין. נמצא דכל זה אי אפשר לפה"ק בלא דם אך רבא ס"ל א"א לפה"ק בלא דם ואין הולד גורם טומאה אלא הדם גורם וליכא למימר שעיר המשתלח יוכיח ומיושב קושי' תוס' ור' יהודה מדסקרתא ס"ל אפשר לפה"ק בלא דם לכן פריך ועי' מ"ש בסמוך אי"ה עוד מזה:

דף לה.

לאחרים גורם טומאה פירש"י בתחתונו של זב נ"ל דהוה ס"ל לרש"י לענין טומאת משא לא צריך ק"ו מלאחרים גורם טומאה אלא מק"ו טהור בטהור טמא בטמא וכקו' תוס' לקמן נ"ה ע"ב הנ"ל אלא ע"כ בעי למילף ק"ו גם לעליונו של זב ולענין אוכלין ומשקין ומיושב נמי קו' תוס' שעיר המשתלח יוכיח לפמ"ש לעיל דמה לשעיר המשתלח שאינו מטמא אוכלין ומשקין וצ"ל כיון דקאי במשא לא פריך מאוכלין ומשקין אבל לשיטת רש"י דעיקר הילפותא מעליונו של זב שאינו אלא באוכלים ומשקים א"כ לא מצי למיפרך משעיר המשתלח:

אלא פשיטא בזב מצורע מ"ש תוס' דלענין משכב ומושב גורם טומאה לזב קשה א"כ כיון דהק"ו מועיל לענין משכב ומושב א"כ מכ"ש דמטמא במשא אלא ע"כ דלקושטא דמילתא אינו עושה מו"מ וכמ"ש תוס' לקמן נ"ה ע"א ד"ה שעיר המשתלח וכו' וק"ל:

אף ראיה ראשונה מטמא במשא הקשו תוס' א"כ מנ"ל דם טהרה של מצורעת עי' דבר נפלא בספר סדרי טהרה בדברי רמב"ם פרק א' מהל' מו"מ. עוד נלע"ד לקושטא דמילתא קשה קו' הש"ס לקמן נ"ו ע"א דאפי' מה שאינו מתעגל נמי יטמא ונילף מזובו של מצורע דהשתא ליכא למימר כתי' רבא שם מזוב ליכא למילף דגורם טומאה לאחרים הא זובו של מצורע אינו גורם טומאה לאחרים וצ"ל מ"מ גורם טומאה לאדם טהור בעולם משא"כ דם היוצא מפי האמה כצ"ל. וא"כ דם טהרה של מצורעת למאי דקיי"ל כמ"ד מעיין א' דגורם טומאה לאשה טהורה בעולם שפיר נילף מזובו של מצורע ולק"מ קו' תוס' ולעיל דלא אמרינן הכי אתיא כמ"ד ב' מעיינות הן ואין דם טוהר גורם טומאה לשום אדם בעולם אבל למאי דקיי"ל מעיין א' הוא א"ש כנ"ל. וכ"כ תוס' להדיא לקמן ל"ז ע"א ד"ה דבר הגורם וכו' דדם טהרה מיקרי דבר הגורם כיון שגורם בעלמא ע"ש:

ת"ש ר"א אומר כ' תוס' דהו"ל לאתויי מדרבנן דמסכת זבים אמר א' מן התלמידים ליישב דמדרבנן הומ"ל דטעמא משום דרגלים לדבר כדמפורש התם במתני' פי' משום שכבר ראה ב"פ א"כ רגלים לדבר שהשלישי לא מחמת אונס היה אלא מחמת ראיה הראשונה אבל מדר"א מייתי שפיר דא"כ לא הוה פליג ר"א אלא ע"כ האי רגלים לדבר לאו אהך קאי אלא כמ"ש הר"ש שם ע"ש וק"ל:

רבנן לא דרשי אתים צ"ע דקיי"ל כרבנן וקיי"ל דרשינן אתים וע' מ"ש תוס' לקמן ל"ז ע"א ד"ה נקטינן וכו' ומ"ש שם אי"ה. ולכאורה י"ל דודאי הסברא נותנת דבראיה שלישית רגלים לדבר ואפי' ראתה מחמת אונס לא תלינן באונס ומקיים שפיר לזכר בראיה שלישית אפי' מחמת אונס והא דכתיב את ת"ל בלא את נמי נימא ב' ראיות בלא אונס והשלישית אפי' באונס י"ל דהו"א דוקא שלישית דומה לנקבה אפי' באונס משום שרגלים לדבר אבל הרביעי שאפשר שהיא רחוקה כמה ימים ואין רגלים לדבר הו"א לא תסתור באונס קמ"ל את לומר ג' ראיות לזכר והרביעית לנקבה ומ"מ ראיה שלישית סגי באונס ומ"מ מקיים ביה לזכר דהרי רגלים לדבר כן היה ראוי לומר נמצא דדרשינן את ומ"מ ג' מטמא באונס אלא דר"א ס"ל דאין סברא שנכתוב את גבי ראיה שלשית ולא איצטריך רק משום ראיה רביעית זה אינו סברא משו"ה ס"ל דאתי את ומרבה נגד הסברא דבעי ראיה ג' בלא אונס ולא נימא רגלים לדבר אמנם אנן קיי"ל כמ"ש לעיל דנהי דדרשינן את לא מדקדקין ביה כ"כ דנימא שיהיה נכתב לגופיה דוקא וק"ל:

דף לה:

אי אתם מודים בנדה כ' תוס' תימא מאי קסברי ב"ה כו' פי' לרב דס"ל מעיין א' הוא דאלו ללוי ובשופעת שפיר אמרי ב"ה אלא לרב פריך ותי' דכתיב כימי נדת דותה משמע שלא יהיה שום הפרש בינה לנדה ומה שטהור אח"כ גזירת הכתוב הוא שהתורה טהרתו:

איכא בינייהו שופעת מ"ש תוס' דפשוט יותר נקיט היינו מה שנוהג גם לענין בעלה ולק"מ קו' מהרש"א דלטמא לח ויבש היינו לטהרות:

דף לו.

ימי עיבורה עולין לימי מניקותה משמעתין מבואר דימי טהרה מצטרפין לימי טומאה להפסקת ג' עונות ולעיל י"א ע"ב אמרינן מימי טהרה לימי טומאה לא קבעה וצ"ל לחלק בשלמא קביעת וסת הוא מטעם חזקה שתתחזק בטומאה ג"פ בט"ו לחודש וכיון שאין הימים שוים שהרי היה בהם יום א' בימי טהרה והיתה טהורה בו לא מצטרף לימים

טמאים משא"כ לענין הפסקת ג' עונות שפיר מצטרף דהרי לא ראתה ג' עונות כצ"ל. אמנם לב"ש דס"ל יומא בלא טבילה גרים ואפ"ה לא קבעה מימי טהרה לימי טומאה אע"ג דגם בימי טהרה היתה טמאה שהרי לא טבלה וע"כ צ"ל דהטבע משתנה ע"פ התורה ע"ד לאל גומר עלי ע"י שגזרה התורה שתהיה טהורה בימים הללו גם הטבע משתנית עי"ז. והה"נ לענין הפסקה דלא מצטרף ובריית דשמעתין דלא כב"ש. ובזה מיושב מ"ש תוס' לעיל י"א ע"ב לר"א דמימי טהרה לימי טומאה לא מיקרי הפסקה והקשה מהרש"א משמעתין והא"ש דהתם קאי תוס' לר"א שהוא מתלמידי שמאי אמנם מהרש"א סבר דהתוס' קאי לר' יוסי וכבר כתבתי לעיל שם מה שנ"ל בזה ע"ש:

ושוין ברואה אחר דם טוהר פירש"י שמאי והלל דפליגי במעל"ע ולא הו"ל לפרש כן אלא ושוין רבנן ושמאי אבל הלל הא לית ליה תקנתא דמעל"ע כלל וי"ל דהיה קשה לרש"י אי לרבנן א"כ מאי קאמר אי מעל"ע ליכא מפקידה לפקידה נמי ליכא איפוך אנא דהרי משמע לעיל ד' ע"ב דלרבנן עיקר חששא רק עונה א' אלא משום קנסא הפסידה עוד עונה יתירה ע"ש וא"כ איך שייך לומר אי מעל"ע ליכא מפקידה לפקידה נמי ליכא אלא ע"כ לאו לרבנן קיימינן אלא להלל וס"ל דנהי דהפריז על מדותיו לאסור לימים הרבה מ"מ עיקר החששא אינו אלא מעל"ע שתעכב בבית החיצון. ומש"ה מסיק היכא דמעל"ע ליכא מפקידה לפקידה נמי ליכא משום דהו"ל ס"ס ספק דילמא השתא הוא דיצא ולא נתעכב בבית החיצון כלל ואת"ל נתעכב שמא כבר יצא אתמול ועדיין היה דם טוהר וזהו דוקא להלל משא"כ לרבנן משמע דלא מתעכב יותר מעונה א' אין כאן ס"ס. אלא דלפ"ז למאי דקיי"ל כרבנן דשמאי והלל הו"ל למפסק אף ע"ג דמעל"ע ליכא מפקידה לפקידה איכא והרמב"ם פסק דליכא מפקידה לפקידה ויתיישב במ"ש בסמוך אי"ה עי"ש וק"ל:

כיון דמעל"ע ליכא מפקידה לפקידה נמי ליכא המ"ל דע"כ לא פליגי רבנן אשמאי וס"ל דמטמא מעל"ע אלא באשה דעלמא דאין חזקה שלה מבוררת כ"כ דאין לך שעה ורגע שלא ניחוש שמא השתא יצא דם לבית החיצון וגם וכי לעולם לא תראה הלא עלולה לראות מגופה משו"ה חיישינן משא"כ שישבה על דם טוהר דהו"ל חזקת טהרה גמורה. ולא שהתה רק זמן מועט דלא שייך עלולה לראות וכי לעולם לא תטמא. דהרי לא שהתה רק זמן מועט בהא כ"ע מודים לשמאי דלא מטמאה מעל"ע. וי"ל אה"נ הומ"ל הכי אלא משום דלעיל ריש מכילתין איכא לישנא דטעמא לאו משום אוקמי אחזקתה ע"ש ומשום הני לישני אמר בשמעתין כיון דמעל"ע ליכא מפקידה לפקידה נמי ליכא ומיושב הרמב"ם שזכרתי לעיל:

דף לו:

מטהר אני בולד שיש טהרה אחריו להך לישנא צ"ע אי יש קישוי ליוצא דופן שאין לה ימי טוהר ע' מ"ש תוס' לעיל ט' ע"א ד"ה קישוי' ע"ש ובגיליון ולקמן פליגי ביה עי' מ"א ע"א:

תשב יש לך ישיבה אחרת שהיא כזו פירש"י וששים יום וששת ימים ולא מייתי מקרא קמא ושלשים יום ושלשת ימים משום דאיצטריך לדרשא דלקמן ל"ח ע"ב תשב ישיבה א' לכולן ומכ"ש לפי' התוס' שם דאזלא לרבנן ע"ש. ובזה ניחא נמי דלמא בנדה ובזבה תרווייהו מטהרים בקישוי ולא שייך מ"ש תוס' ד"ה ואימא וכו' והא"ש דא"כ ל"ל תשב ישיבה א' לכולן וק"ל וצ"ע:

אסיתא דנחשא דלא שליט ביה רוקבא כלפי שא"ל לא מסתפי מר מדליקתא משום שלחישתן לחישת שרף ע"כ א"ל שהוא כנחש נחשת שהוא רפואה לנשיכת שרף ואמר דלא שליט ביה רוקבא. לומר שאין בו מסטרא דנחש הטמאה שהוא מדת קנאה ע"ד ורקב עצמות קנאה שאז היה שליט בו לחישת שרף אבל הוא לא שליט ביה רוקבא:

דף לז.

א"ל אביי אונס בזיבה שאינו גורם וסותר פי' ש"מ משום דאית ליה טומאה בשום מקום והיינו בראייה ראשונה שמטמא באונס משו"ה סותר א"כ ה"נ כל דאית ליה טומאה בשום מקום סותר וצ"ל דהוי ס"ל לאביי דראייה ראשונה גורם טומאה ליומא אבל אינו מצטרף לראייה שניה לגרום ספירת ז' ודלא כר"ה לעיל ל"ה ע"א וע"ש תוס' ד"ה מאי לאו ע"ש. ורבא הוי מצי לדחוי דמשכחת בראייה ראשונה דגורם ספירת ז' נקיים כשמצטרף עם השניה וכרב הונא אלא דרצה לדחות לו ממשנה או ברייתא מפורשת אבל לקושטא דמילתא ה"נ דגורם כר"ה ועי' בסמוך:

נקטינן כ' תוס' דמשמע דלא דרשי אתים פי' דלת"ק דר"א הומ"ל דהכא הוא דלא דרש את משום שהוא נגד הסברא שהרי רגלים לדבר כמפורש במתני' דזבים וע' מ"ש תי"ט שם אבל אביי ורבא דשמעתין ע"כ לא ס"ל הך דרגלים לדבר דא"כ לא גרים בראייה ג' דהתם לאו אונס הוא שהרי רגלים לדבר. אלא ע"כ ס"ל כהר"ש שם דטעמא דרגלים לדבר לא קאי אראייה ג' דאונס ואפ"ה לא דריש את ש"מ דלא דרש אתים כנ"ל בכוונת התוס' אמנם מ"מ הדבר צ"ע הא אנן דרשינן אתים וקיי"ל נמי כת"ק דר"א וע"כ צ"ל כנ"ל דהכא לא דרשי משום דרגלים לדבר וא"כ לדידן לא גרים ראיית אונס טומאה כלל וקשה

איך קיי"ל דדבר שאינו גורם אינו סותר. וי"ל משום דקיי"ל כר"ה לעיל ל"ה ע"א דראייה ראשונה באונס מצטרפת לשניה לגרום טומאת ז' וכמ"ש לעיל בסמוך וק"ל:

דתניא ואחר תטהר שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן כו' יש לעיין לרבא הא ל"ל קרא גבי נקבה שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם נילף מזכר דכתיב גבי' לטהרתו דמיניה ילפינן לעיל ל"ג ע"ב שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם גבי זב זכר ונילף מיניה זבה נקבה לרבא דלא פריך ומטעמא שיבואר לקמן בסמוך אי"ה. ואי"ל דסד"א דוקא טומאת זיבה לא תהא מפסקת ביניהם דהכי משמע קרא דלטהרתו ולא לטומאתו ולא ממעט אלא טומאה שלו היינו זיבה ולא אימעט טומאה אחרת קמ"ל ואחר תטהר דגבי נקבה אפי' טומאת לידה לא תפסוק וסברא זו כתבה התוס' שם ד"ה לטהרתו כו' לפמ"ש לעיל ע"ש ז"א דהא מזובה ולא מלידתה נפקא דעולה ומכ"ש דאינו סותר וא"כ ואחר תטהר ל"ל. וי"ל לאורוי לן דפולטת ש"ז לא תסתור בזבה וכדלעיל שם ולא הדר ביה רבא גבי רמי בר חמא ודלא כתוס' שם אלא דנראה קצת דוחק דקרא משמע דאתא להחמיר שלא תטהר אלא אחר לכולן ולא אתי אלא להקל שלא תהא פולטת סותר:

וצריכי דאי כתב רחמנא וכו' ורבא לא חש להך צריכותא משום דס"ל קאי בסתירה ופריך מראיות דהרי הך דאונס ודראיות בימים לא שייך אלא בראיות אבל בסתירה מטמא באונס ולא בעי נמי ימים וא"כ קאי בראיות לא פריך ימים ולפ"ז לב"ש לעיל ל"ד ע"ב דקאי במצורע ופריך מזב דשום טומאה פרכינן מודה רבא דאיכא למיפרך מה לזב שכן אינו מטמא באונס אלא דקאי להלכתא כב"ה ומיושב קו' תוס' [אתשובת רש"י] דכ' מסתמא לא יחלוק ר' מרינוס אקרא והקשה תוס' הא ע"כ ר"א פליג והא"ש דר"א שמותי מתלמידי שמאי לדידיה מודה רבא דפרכינן אלא לפמ"ש תוס' דאינו ר"א שמותי אלא ר' אלעזר ק' שפיר קושייתם. ולפי האמור י"ל גם אביי מודה דהו"מ למימר קאי בסתירה ופריך ראיות אלא ההכרח שלו היה מר"א דע"כ פריך הכי כקו' תוס' ואין לומר לשיטתו דב"ש קאי דפריך כן לעיל משא"כ אנן כב"ה ס"ל י"ל דאביי ס"ל כלישנא בתרא שם לעיל ל"ד ע"ב דלא פליגי בלזכר ולנקבה אלא בדרשא דמזאת תורת הזב וכן משמע להדיא שם ל"ה ע"א דאביי ס"ל הכי דקאמר שם אמר אביי מאי תיבעיא ליה והא איהו הוא דאמר וכו' אבל רבא ס"ל כלישנא קמא שם דפליגי בצריכותא הנ"ל אע"ג דבספרים שלפנינו כ' שם ל"ד ע"ב אמר רבא ת"ש זאת תורת וכו' מ"מ אין זו גי' נכונה אלא צ"ל א"ר יוסף ת"ש וכמ"ש רש"י שם ל"ה ע"א ד"ה תיבעיא ליה לר' יוסף עכ"ל וק"ל ובסמוך אי"ה נכתוב עוד ישובים לזה:

דף לז:

לרבות היולדת בזוב שצריכה שתשב ז' נקיים יל"ד לקושטא דמילתא דאית ליה נמי היקישא כימי נדתה א"כ תרתי ל"ל הא מדותה נפקא. ודוחק לומר דמודה אביי דה"א דותה קאי אנקיים מדם דאכתי נכתוב הך היקישא כנדתה גבי זכר ותו לא בעי גבי נקבה מיהו לזה י"ל דאז הוה צריכין למילף מיניה גם אינך לרבות בועלה והלילות ותו לא הוי ילפינן מניה שאין ספירת ז' עולה מהן דאין דנין אפשר משא"א ולא שייך ע"כ הקישן הכ' כמ"ש תוס' ד"ה ע"כ כו' דהיכי דאיצטריך היקישא לשאר מילי לא אמרינן ע"כ הקישן הכתוב א"נ י"ל דה"א מה לזכר שכן לא רבי' ליה רחמנא ימי טהרה משא"כ נקבה א"נ י"ל דה"א דיה לנקבה כזכר דנהי דמחמיר רחמנא לטמאה שבועים מ"מ לענין ספירת ז' נקיים דיה כזכר דשבעה ימים הראשונים לא יעלו והאחרונים יעלו לה ומכ"ש למאן דמוקי ליה כר"א שמותי דס"ל דנין אפשר משא"א ואיהו הא ס"ל כב"ש דביומי בלא טבילה תלא רחמנא א"כ הו"א דאחר ז' ימים הראשונים אע"ג דעדיין טמאה ולא מהני לה שום טבילה מ"מ כיון שעברו עליה ימי זכר תעלה לה לנקיים קמ"ל כנדתה בנקבה נמי וק"ל:

לא נקיים מדם הקשו תוס' א"כ יום הלידה סותר למאי דקיי"ל א"א לפה"ק בלא דם. ואני תמה הא דבר שאינו גורם אינו סותר וכדאמר רבא לעיל בסמוך דמשו"ה קישוי אינו סותר ומכאן משמע דפליגי תוס' אשיטת רמב"ם ורמב"ן ור"ן ורוב ראשונים דיום הלידה הו"ל קישוי אפי' בשופי אלא ס"ל לתוס' דיום הלידה נמי אם הוא בשופי יש לו דין שופי ומשכחת לה דגורם בשופי. א"נ לרבא קיימי דס"ל אין קישוי לנפלים ונהי דמ"מ קישוי אינו גורם אע"ג דגורם גבי נפלים היינו משום דקישוי דידהו לא מיקרי קישוי דקיי"ל דלא אתי מחמת ולד מ"מ פתיחת הקבר דידהו הוה מחמת ולד ואפ"ה גורם דאין קישוי לנפלים וא"כ משכחת דפתיחת הקבר גורם בעלמא מיהת בנפלים וא"כ אפי' בבן קיימא נמי יסתור כמ"ש תוס' לעיל ד"ה דבר הגורם כו' גבי דם טוהר ע"ש. מ"מ להרמב"ם דיום הלידה מיקרי קישוי אפי' בשופי. והחולקים נמי אפשר ס"ל יש קישוי לנפלים א"כ לק"מ קו' תוס' רק לשיטתו של רבא:

שאין ראויה לזיבה ה"ג רש"י וטעמא דאי גרסינן אין ראוי לזיבה משמע גם זה נילף שלא יהיה ראוי לזיבה א"כ תו לא מצינן למילף אידך שלא תהיה ספירה עולה דאין דנין אפשר משא"א דלא שייך ע"כ הקישן הכתוב כיון דאיצטריך להא דאין ראוין לזיבה אלא ע"כ הא לא בעיא למילף אלא שייך להיקישא הואיל ודומה ליה בהא לדמייה נמי לאידך דאין ספירה עולה. ומזה מוכח דעכ"פ אחר ימי טוהר אפי' לא טבלה עדיין עולה לה

לספירת ז' נקיים כיון דראוי לזיבה עי' טור שו"ע רס"י קצ"ד ובש"ך וראיתי מצאתי בס' סדרי טהרה שם שעמד כבר בזה ע"כ לא אאריך וק"ל:

לא לעולם כדקתני וכו' דמתחיל קישוי בשלישי וכו' נ"ל קצת הכרח לזה דהשופי הוא מאותן ג' ימים בעצמן דאלת"ה אלא קשתה ג' ומלבד אותן ג' ימי קישוי שפתה מעל"ע א"כ סיום ג' ימי קישוי הם בלילה של שלישי נגהי ד' ואז מתחיל מעל"ע של שופי בתחלת ליל ד' ומסיים בתחלת ליל ה' א"כ היינו ליל שבת ויומו ומה בין מעל"ע דת"ק לר' יהושע. אלא ע"כ לא תגיה במתני' ותניח אותה כמות שהיא ודלא כסברת המקשן. ממילא מובן ממנה דמעל"ע דשופי הוא בעצמו משלשה ימי הקישוי והפי' שמתחיל השופי בשלישי ומסיים בשביעי ולאפוקי מדחננני' ומש"ה האריך רש"י בלשונו וכ' דקשתה בקצת ג' ולא שפתה לילה ויום כלילי שבת ויומו לאורוי על הנ"ל ומהר"ם לובלין לא עמד בזה וכ' מ"ש ע"ש. גם מ"ש עוד רש"י לילה ושני חצאי יום רבותא קמ"ל לאפוקי מחננני' דס"ל אפי' לא קשתה רק שעה א' בלילה ג' ומשלימה בליל ד' דהו"ל יום וב' חצאי לילה אפ"ה לא תטמא ות"ק דמתני' פליג אחננני' וס"ל אפי' קשתה רוב יום ג' ולא שפתה רק שעה א' בשלישי וליל ד' ושעה א' ביום ד' דה"ל לילה ושני חצאי יום אפ"ה טמאה. ומ"ש מהרש"א לא הבנתי:

ודע דהרמב"ם מפרש לדחננני' לעיל דהכי קאמר היולדת בשלישי טהורה מזיבה שהלידה דינה כקישוי אפי' היא בשופי. ונראה שמפרש בדחננני' כל שחל קישויה בשלישי אפי' כל היום בשופי פי' שיום השלישי הוא בשופי ובקישוי כיצד שילדה בו והרי הוא קישוי אף ע"פ ששפתה בו ופסק הרמב"ם כוותי'. נ"ל שמפרש מאי דאמרינן לאתויי הא דחננני' פי' לאתויי דהלכתא כוותיה. וה"ה כתב שא"א לפרש סוגיא דשמעתין להרמב"ם דאיך אתיא מתני' לאפוקי מחננני' ולפי הנ"ל יפרש המשנה ג"כ כנ"ל קשתה ג' ימים ושפתה בהם מעל"ע והא כיצד איך אפשר שתתקשה ותשפה כאחת וע"כ היינו שילדה בשלישי בשופי וקאמר שטמאה ולאפוקי מחננני' שמטהר בזה והרמב"ם פסק כחננניה ומשו"ה פסק נמי כרב חסדא:

ורב אמר אפי' בימים הראוים לספירת זבה כ' תוס' בשם ר"ח רב אדא מוסיף אף אותן שני ימים ונמצא כולם טהורים עכ"ל דבריהם צריכין ביאור מתחיל בשני ימים ומסיים בכולם טהורים וי"ל דשיטת ר"ח דלכ"ע אין לטהר אלא הגורם ספירת ז' בתוך י"א יום אבל בחד מנייהו היינו בתוך י"א יום ואינו גורם ספירת ז' או גורם ספירת ז' ואינו בתוך י"א אינו מטהר וס"ל ללוי דהיינו ט' ימים הראשונים ורב מוסיף גם ספירה דידהו ורב אדא ב"א ס"ל דגם השני ימים נמי גורמים ספירת ז' ע"י סתירה והם נמי מי"א יום משא"כ

שארי ימים דעלמא נהי שגורמים ספירה ע"י סתירה מ"מ לאו מי"א יום נינהו והשתא קאמר ר"א בר אהבה דלטעמי' דרב דגם ימים הראוים לספירה נמי מטהר נמצא דלפי מאי דקיימינן דכל הי"א ראוין לגרום ספירת ז' הרי מטהר י"א ימים ושבוע שלאחריהם וממילא כל ימים טהורים מפני קו' תוס' ולא ס"ל כתי' תוס' וק"ל. והא"ש הא דאמר לעיל ל"ו ע"ב אי לא ציית גדייה וקשה מה בכך אם רוצה להחמיר על עצמו והא"ש דאפשר לומר דלרב אליבא דר"א בר אהבה לקושטא דמילתא אינו מטהר אלא י"ח יום וכתי' תוס' והא דאמר הש"ס בשלמא לרב משכחת לה כר"א בר אהבה לא שהאמת כן הוא אלא המקשן אמר בשלמא לרב יש לדחוק כקו' תוס' דע"י י"ח ימים אלו כל ימים טהורים אלא ללוי קשיא ובתר דמשני ללוי בימי נדה נדה בימי זבה טהורה גם לרב אליבא דרב אדא משנינן הכי ואין מטהר אלא י"ח יום וכתירוץ תוס' ומשמע מלשון רש"י ד"ה אין הולד מטהר כו' אבל ראתה אחריהן טמאה נדה כדאמר לעיל בימי נדה נדה עכ"ל משמע דהיינו דרמזה המשנה המקשה נדה ולפי שינויא דרב יצחק לעיל. והשתא רב שילא דהחמיר לטמאה נדה ליומא והיינו דמפרש כן בלשון המשנה המקשה נדה ע"כ לא ניחא ליה לפרש בימי נדה נדה ועי"ז נפיק מיניה חורבא להקל במקשה לאחר י"ח יום משו"ה אמר גדיי' וק"ל:

דף לח:

המקשה בתוך שמונים וכו' מ"ש בסדרי טהרה כאן דאפי' אי אין קישוי לנפלים מ"מ מטהרי רבנן אף ע"ג דלא שייך ק"ו במקום שהחמיר בשופי הקל בקישוי ע"ש לא הבנתי דמה ק"ו צריך לזה וגם ר"א יודה דכי היכי דדרשינן דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד ואין נפלים בכלל וטמאה. ה"נ וטהרה ממקור דמיה ולא מחמת ולד אין נפלים בכלל אלא טהורה משום שהוא דם טהור ופשוט. וטעמא דאין נפלים בכלל נ"ל משום דלא מיקרי מחמת ולד אלא כשהולד גורם לדם שיבוא והיינו בולד שהגיע זמנו לצאת ומושך דם עמו משא"כ נפל שלא הגיע זמנו לצאת אלא מחמת חליה דחתה הולד לחוץ קודם זמנו ואותו החולי בעצמו גרם לזיבת הדם נמצא שאינו מחמת הולד כ"א מחמת עצמה: ור"א מטמא עי' לשון פי' משניות לרמב"ם שמגומגם ומוטעה בלי ספק מ"מ הנ"ל ממנו דלר"א נמי אינה טמאה זבה להצריכה נקיים אלא בין בימי נדה בין בימי זיבה טמאה נדה והיינו דקאמר רחמנא תשב ישיבה א' לכולן ישיבה א' ממש ודין א' לשניהם ובדין הוא שיהיה כן דמה"ת לטמאה טומאת זיבה הא כי היכי דכתיב וטהרה ממקור דמיה ולא מחמת ולד שלא תהיה טהורה ה"נ כתיב גבי זבה כי יזוב זוב דמה ולא מחמת ולד איננה

זבה ואיך אפשר לטמאה זבה ונהי לטהרה א"א דכתיב וטהרה ממקור דמיה ולא מחמת ולד וכתיב נמי תשב שתהיה גם בימי זבה טמאה מ"מ טומאת זבה א"א רק טומאת נדה. וא"ש נמי מה שהקשה רמב"ן הא היכי דמפריך ק"ו לא אמרינן דיו והכא מפריך ק"ו דע"י הדיו וקרא דתשב מפריך הק"ו לגמרי. והא"ש דמהני הק"ו דלא ליבעי נקיים עכ"פ. ומיושב נמי לשון רש"י דפירש במתני' דכ' והזבה הוא דטהור אבל בימי נדה נדה עכ"ל. ואלו בסוף שמעתין פירוש ישיבה א' לכולן או כולן טמאין או כולן טהורין עכ"ל. ולפי הנ"ל ניחא דכולן טמאין נדה וטהורים מזיבה ומ"ש בימי נדה י"ל הלשון בקל וק"ל:

א"ל הרי אנו משיבין לך בלשון אחר פי' תחלה עבדו ק"ו מהנושאים מקושי ושופי וחזרו למילף ק"ו מהמקומות מקודם לידה לאחר לידה. ונ"ל דהכי אמרינן מה ימי זבה שקודם לידה שטמאים בשופי טהורים בקושי ימי זבה שאחר הלידה שטהורים בשופי אינו דין שיטהרו בקושי והוה ס"ד דרבנן דלא שייך לומר דיו דטהורים מזבה וטמא נדה דהא ימי זבה מימי זבה גמיר ולא שייך בהו נדה כלל. ומ"מ אמר ר"א שפיר דיו משום דלא שייך ימי זבה אחר הלידה אלא שתהיה תחלה נדה וע"כ נודה שתהיה נדה בקישוי שבימי טהרה. וכיון שכן ממילא תטמא בזבה מדכתיב תשב ישיבה א' לכולן וק"ל:

כל אחד עשר יום בחזקת טהרה וכו' שיעור משנתינו דלפעמים היא בחזקת טהרה והיינו באחד עשר. ולפעמים היא בחזקת טומאה והיינו בשעת וסתה או בימי ספירת זבה. ולפעמים אינו לא בחזקת טהרה ולא בחזקת טומאה והיינו שלא בשעת וסתה דלכתחלה בעי בדיקה ובישבה ולא בדקה טהורה: ובזה יובנו ד' תוס' לעיל ט' ע"א ד"ה הא ליכא חרדה כו' שכתבו דסמיך ארישא דתני הגיע שעת וסתה וכו'. והקשה מהרש"א דילמא התם נמי בשבדקה ומצאה טמאה ע"ש. וזה ליתא דהרי קאמר דהיא בחזקת טומאה אז כמו בסיפא אבל ימי הזב והזבה כו' והתם אפי' לא בדקה ומצאה טמאה טמאה. והא"ש נמי מה שהקשו עוד שם ומיהו קשה דבפ' כל היד מוכיח וכו' פי' מנ"ל דר"מ הכי ס"ל דילמא לטעמא דת"ק קאמר לדידי וסתות לאו דאורייתא לדידך אודי לי מיהת דחרדה מסלקת הדמים. ואם כן בשלמא ר' יוחנן דלעיל ט' ע"א פשיט שפיר כנ"ל דחרדה מיהת מסלקת הדמים אפי' למ"ד וסתות דאורייתא וה"ה למעוברת משא"כ בפרק כל היד דבעי לאשכוחי תנא דס"ל וסתות דאורייתא ומייתי מדר"מ קשה שפיר מנ"ל דר"מ אית ליה הכי. ואי מת"ק מייתי הו"ל לאתויי רישא דמתני' ומיושבים קו' מהרש"א לעיל שם:

אתה אל רועי. עזרתני בחידושי פרק רביעי. היה עזרתי וישעי. בחידושי פרק חמישי:

דף מ.

יוצא דופן כו' מ"ט דרבנן כו' כ' תוס' דאי לאו קרא הו"א תלד לרבות יוצא דופן פי' והו"א לחלק באמת בין עיבור א' לב' עיבורים דלא כמהר"ם לובלין ועי' מ"ש בסמוך אי"ה:
ור"ש מ"ט פי' דהשתא דכתיב תזריע יותר סברא למדרש מניה כרבנן עד שתלד במקום שמזרעת מלמדרש מניה כעין שהזריעה אפי' לר"ש דאית ליה נימוק הולד כו' ועי' מ"ש בסמוך אי"ה:
אבל בחד עיבורא כו' ור"ש נראה דלטעמיה אזל דס"ל דרשינן טעמא דקרא ודריש לעיל ס"פ המפלת טעמא דיולדת מביאה קרבן משום שהיא קופצת ונשבעת וא"כ אין סברא לחלק בין חד עיבור לשני עיבורים. והא"ש מה שיל"ד הא מבואר לעיל כ"ז ע"א דר' יוסי ור' יהודה נמי כר"ש ס"ל בההיא נימוק הולד ולא לשתמט בשום דוכתא למימר דס"ל כוותיה ביוצא דופן והא"ש דמ"מ ס"ל דעדיף למדרש קרא לדרבנן ובשלמא ר"ש אייתר ליה תלד אבל אינהו לא דרשי טעמא דקרא ואיצטריכא להו תרי קראי חד לחד עיבורא וחד לתרי עיבורא ולא אייתר ליה תלד וממילא דרשי תזריע לכדרבנן ודלא כר"ש וק"ל:
זאת תורת העולה היא העולה הרי כאן ג' מיעוטים. כ' תוס' דחד העולה דרשינן מיניה העולה ראשונה למעיין שם בפסחים דרש"י כ' מוערך עליה העולה ולא מזאת תורת העולה. ולזה העירני תלמידי הרבני מהו' זלמן נ"י מדא"ב. ואולי ס"ל לתוס' דשמעתין דתרווייהו בעיא חד לנו"נ וחד למוספים וקרא דפרק כל התדיר לשחיטה וכ"ז דלא כמ"ש תוס' בפסחים שם ולפי דבריהם שם יש כאן ד' מיעוטים. והא דקאמר ר' יהודה הרי כאן ג' מיעוטים פי' מלבד אותו המיעוט דאיצטריך למעט רובע ונרבע דמודה ביה ר"ש ומיושב קו' תוס' דשמעתין:

דף מ:

והלן לן בדם כשר שכן כשר באימורים ובאימורים כשר שכן כשר בבשר שלמים שנאכל לב' ימים ולילה א' יל"ד תינח דם שלמים ואימורים ילפינן מבשרו ואכתי בנאכלים ליום ולילה דבשר דידהו נשרף כשנתותר מנ"ל להכשיר אימורים ודם דידהו ואי"ל כיון דידעינן בשלמים נדע בכולן מהיקישא זאת התורה לעולה ולחטאת וגו' כמבואר במנחות פ"ג ע"א ז"א דא"כ תפשוט מהכא דדבר הלמד בבנין אב חוזר ומלמד בהיקש דדם שלמים למד בבנין אב וחוזר ומלמד בהיקש לשאר קרבנות ובפרק איזהו מקומן ד' נ"א ע"א לא איפשטא בעיין. ועוד דנ"ל ע"כ לא איבעיא ליה אלא הלמד בבנין אב א' אי חוזר ומלמד בהיקש אבל הלמד כבר בבנין אב ב' פעמים כי הכא דדם מאימורים ואימורים

מבשר קרוב לומר דפשיטא דאינו חוזר ומלמד בהיקש ואם כן קשה כנ"ל וי"ל שאני הכא דהא הני קרבנות כלם שפיר מצינן למילף מאימורים דידהו דהכשרן אחר שקיעת החמה כמ"ש תוס' דאף ע"ג דכ' דלא ילפינן מהכשרו בכך היינו אי לא גלי לן קרא בשום מקום דלא תרד אבל הכא בלן דדם כבר גלי לן גבי שלמים מבנין אב הנ"ל דלא תרד א"כ שארי קרבנות נמי נהי דלא ילפינן משלמים בהיקישא מ"מ ילפינן מבנין אב מהכשרא דאימורים של עצמם ולא פרכינן שאני התם דהכשרן בכך דגילוי מילתא בעלמא הוא כדמצינן כן בשלמים:

ובזה י"ל קו' תוספות שהקשו נילף יוצא דדם מאימורים ואימורים מבשר שלמים והא"ש דאכתי יוצא דם חטאת מנ"ל שגם בשרו נפסל חוץ לקלעים וליכא למילף מהיקשא דשלמים ז"א דהלמד ב' פעמים מבנין [אב] אינו חוזר ומלמד בהיקש וכיון דבחטאת יפסל דם ביוצא ואם עלתה תרד ממילא ילפינן לחומרא יוצא דדם שלמים דתרד בהיקישא מחטאת נגד הבנין אב:

דף מא.

וקסבר ולדות קדשים בהויתן הם קדושים רש"י מחקו ותוס' נדחקו בזה. ולפע"ד ליישב דודאי ליכא למימר דליכא למילף מבכור אלא בהמת חולין דאוליד דרך דופן ואקדשה אבל בהמת קדשים לא אתיא פסולא כלל מבכור. דא"כ איך אפשר למילף פסולא דידהו ממיעוטא דזאת חדא דאיצטריך לכמה מילי ולא מייתרא ועוד דזאת לא קאי אלא אפסולין שכבר נודע פסולן ממקום אחר וקמ"ל זאת שאם עלו ירדו אבל למילף עיקר פסולא מזאת זה א"א וע"כ צ"ל דכ"ז נילף מבכור כי היכי דאין קדושת בכור חל על יוצא דופן ה"ה בקדשים אין קדושה חל עליו בין על חולין בין ולד קדשים אלא דהש"ס אמר דבהך גוונא חולין ואקדשה כיון דאין קדושה חל עליו הדר הו"ל חולין בעזרה ולא הוי צריך למתנייה בהדי רובע ונרבע ממיעוטא דזאת וע"כ קאי אאידך גונא אקדשה ואוליד דרך דופן דההיא אשתייר בקדושתה מאמה והו"א אם עלתה לא תרד קמ"ל דשקולים הם עם רובע ונרבע ואימעט מזאת. כצ"ל בפי' השקלא וטריא וא"כ תינח אי בהויתן הן קדושים והוי דומיא דבכור א"כ שפיר אמעטו תרווייהו מגז"ש דבכור אבל אי במעי אמן הם קדושים קדושת הגוף איך נילף מבכור דילמא שאני בכור שעדיין לא קדוש דין הוא שלא תהיה קדושה חלה עליו עתה משא"כ ולד קדשים דכבר חלה עליו קדושת הגוף במעי אמו מנ"ל דפקע מיניה אע"כ ס"ל בהויתן הם קדושים וק"ל:

ה"נ מסתברא כו' פירש"י דאתנן נמי שייך בולדות קדשים קלים והקשה מהרש"א בקדשי קדשים נמי משכחת ליה ובספר סדרי טהרה תמה דלא משכחת ק"ק נקבה אלא בחטאת וולד חטאת למיתה אזלא ע"ש והוא באמת תימא רבה ואולי ס"ל למהרש"א דמ"מ משום חטאות המתות אם עלתה לא תרד כיון דכשרה בשארי קדשים ומשום אתנן תרד. וליישב קו' מהרש"א י"ל דאין אתנן חל על הולד אי אין שום אחיזה באם וגרע מדבר שלא בא לעולם כיון שאין שום אחיזה בהאם אבל כשהאם קדשים קלים ממון בעלים נהי דאין אתנן חל עליו משום דהו"ל דבר הנדור מ"מ מהני למהוי הולד אתנן ועי' פסחים צ' ע"א: בשלמא רישא ר"ש לטעמיה פירש"י דאמר במתניתין יושבים עליו ימי טומאה בלידה יבשתא וימי טהורה כו' הא דלא מייתי מימי טהרה לבד נ"ל משום דלא מכרעא דאיכא למימר לעולם לא הוה ולד מעליא ואפ"ה נותנים לה (לו) ימי טוהר דס"ל ב' מעיינות הם וכקו' תוס' לעיל ל"ו ריש ע"ב אבל מימי טומאה מייתי שפיר. אלא דמימי טומאה הוה מצי לאתויי בפשיטות מדיהיב לה שבועים לנקיבה ש"מ ולד מעליא היא. ואולי לרווחא דמילתא כ"כ דבלא"ה ע"כ צ"ל דר"ש לטעמיה דס"ל ר"פ המפלת אפשר לפה"ק בלא דם ומטמא בלידה יבשתה דאל"ה דלא מטמא אלא מחמת דם וגזה"כ דהאי דם מטמא שבועיים בנקבה א"כ א"נ יוצא דופן הוא כילוד מ"מ אין לה ימי טומאה דהא לא יצא דם דרך רחם אלא דר"ש לטעמיה דמטמא בעלמא נמי בלידה יבשתא:

אמר רבינא כגון שיצא ולד דרך דופן ודם דרך רחם. לשיטת הרמב"ם דס"ל דאפי' יולדת בשופי אם יום הלידה הוא יום השלישי טהורה דלידה היינו קישוי וכבר הזכרתי בפירקין דלעיל. י"ל דרבינא נתכוון לומר דרישא קמ"ל דאפי' קישוי נמי מטמאי רבנן אע"ג די"ל כקו' תוס' ד"ה ורבנן לטעמיה וסיפא קמ"ל אפי' שופי נמי מטהר ר"ש דלידה גמורה היא דיום הלידה מטהר. ואפ"ה הקשה רב יוסף היינו רישא דפשיטא דלידה היינו קישוי:

דף מא:

אמר ר"ל לדברי המטמא בדם מטמא באשה. יש לעיין הא א"א ליוצא שלא תהיה מכתה מוציאה דם וכל שמכתה מוציאה דם טהורה דתלינן בדם מכה כדלעיל ט"ז ע"א וע"ש בתוס' ד"ה ומ"ס וכו' וי"ל:

מטהר באשה יל"ד איך אפשר לטהרה הא יולדת היא לר"ש ודוחק דמשכחת ביולדת מין בהמה וחיה ועוף דאינה טמאה לידה. וי"ל לפמ"ש תוס' דקאי אריש אמקשה וקאמר דטהורה מזיבה מיהת ולא בעי' נקיים:

דם אמר רחמנא ולא חתיכה דא"ל דס"ל כמ"ד ר"פ המפלת דרכה של אשה לראות דם בחתיכה דא"כ לא היה צריך לאתויי מדברי קבלה יען השפך נחשתך. וכי גרע מקור משאר חתיכה דאית ביה דם והוא פשוט ולחנם נתחבטו בזה הב"ח והנמשכים אחריו ז"ל:

אמר ר"י מקום שהשמש דש עי' פירושו היטיב בפי' המשנה לרמב"ם ריש פירקין. ומ"מ תבין אע"פ שהשמש דש בבית החיצון הוא פרוזדור מ"מ יורה כחץ הזרע אל המקור ושם מתהוה הולד ואי אינו יורה כחץ אינו מוליד משום דנשאר בבית החיצון במקום שאינו ראוי להוליד ואפי' בעל גדול ואשה קטנה לעולם אין מגיע האבר יותר מבין השניים ומשם מורה בחצי אל המקור ומשו"ה כללא הוא כל שאינו יורה כחץ אינו מוליד ודלא כמשמע מהתוס' ד"ה וסבר ר"ש ומיהו צ"ע קצת בחגיגה ט"ו ע"א משמע בלאו טעמא הנ"ל נמי בעיא יורה כחץ:

יהיה זובה לקמן ר"פ דם הנדה דרשינן מניה שמטמא לח ויבש. וצ"ל דנדרש לפניו ולאחריו דם יהיה. ויהיה זובה. ור"ש לא דרש מניה אלא האי דלקמן:

והא אמר רבא משמשת כל ג' ימים אסורה בתרומה א"א לה שלא תפלוט נ"ל דודאי לאו כללא הוא דכל שעה ורגע תפלוט רק בכל יום מג' ימים תפלוט עכ"פ ולענין תרומה דבעינן הערב שמש א"א לה שתאכל ביום ג' אחר פליטה אבל פשיטא שאפשר שלא תפלוט בסוף יום ג':

ובזה מיושב מ"ש בסדרי טהרה אמאי דאמר במסכת שבת פ"ו ע"ב שהתורה ניתנה לטבולי יום ושאל רבינא ניתנה או ראוי והשיב ראיי' ליתנה ופירש"י שטבלו ביום ותו לא הוצרכו לטבילה שלא פלטו והקשה הא א"א שלא תפלוט ולהרמב"ם אפי' הלכה ואזלא אכרעא. ולפי הנ"ל א"ש דנהי דא"א שלא תפלוט מקצת יום השלישי ונאסרה בתרומה מ"מ אפשר שלא תפלוט כל היום רק מקצתו ואז טבלו והיו מעורבי שמש וע' מ"ש בסמוך אי"ה:

דאזלא איהו בכרעא הרמב"ן ז"ל כ' ופסק דלמסקנא באזלא בכרעא אין כאן שום חשש פליטה עוד כמו מכבדת ביתה. ולפ"ז צ"ל הא דהוסיף מרע"ה יום א' מדעתו משום פולטת היינו משום חולנית דטבלה במטה ולא אזלא אכרעא. ובזה ניחא מ"ט לא חשש הקב"ה משום פולטת עד שבא משה והוסיף. וי"ל דהקב"ה ידע שעתיד לרפאות כל חולים בשעת מ"ת ויהיו אזלא אכרעא ולא שייך חשש פולטת ומשה לא ידע הא לכן הוסיף יום א'. ובזה יובנו דברי הש"ס שבת פ"ו הנ"ל דקאמר ראויה קאמינא וקשה ומי הגיד לו שטבלו בע"ש ולא פלטו עוד ולפי הנ"ל א"ש דלפי רצון הקב"ה ליתן תורה

בע"ש היה הרצון לרפאות חוליהם בע"ש אלא מרע"ה הוסיף יום א' ומ"מ נראה דלא הפסידו חולי ישראל עי"ז ולא יצא תקלה מתקנת מרע"ה ונתרפאו כולם מע"ש בלי ספק וכיון שכן היו הולכים ברגליהם בע"ש ונגמרה פליטתן בע"ש מיד וכיון דטבילה בזמנה מצוה מסתמא היו טובלים מיד בע"ש ושוב לא פלטו שהרי היו הולכים ברגליהם ונתנה תורה למעורבי שמש אבל מ"מ מוכח שראוי היה להנתן לט"י שהרי לפי מחשבתו של מרע"ה שיצטרכו ג' ימים לפליטה ולא יטבלו עד ליל שבת ויהיו ט"י ש"מ ראויה לתנה לט"י וק"ל:

דף מב.

א"ד לא שמיע ליה כו' מדאחמור רחמנא אבעלי קריין בסיני. צ"ע הא מעיקרא אמר מסתברא דנוגעת וכ' תוס' דפשיטא ליה דמסיני לא ילפינן דחדוש הוא ואיך חזר הכא ואמר לילף מסיני. וי"ל דודאי היכי דגבי דבעל לא מחמרינן כגון בפנים כבחוץ ז"א א"א למילף מסיני דחדוש הוא אבל להשוות הוא לבעל לסתור ולטמויי במשהו זהו רק גילוי מילתא בעלמא זהו מיבעיא ליה אי נילף מסיני או לא. והשתא בתחלה אמר אי שמיעא ליה הא דר"ש פשיטא דנוגעת הוי משמע דפשיטא ליה בהס"ד דאי אינה מטמאה בפנים כבחוץ ממילא הוי נוגעת לסתירה ולטמויי במשהו ועל אותה ההנחה אמר ואי לא שמעיא ליה מסתברא דנוגעת הוה דהרי מסיני ליכא למילף שתטמא בפנים כבחוץ להיות חמירא מבועלה ומכיון שאינה מטמאה בפנים כבחוץ ממילא נמי שלא תסתור ולא תטמא במשהו. אמנם אח"כ כדמשני כי קמיבעיא ליה לר"ש ולטמא בפנים לא קמיבעיא ליה וכו' הרי דלא תליא זה בזה ואע"ג דלענין פנים כבחוץ לא קמיבעיא ליה מ"מ אפשר שתטמא במשהו ותסתור נמי. וע"פ זו ההנחה אומר איכא דאמרי לא שמיע ליה וסמיך אמאי דאמר לעיל דלטמא בפנים כבחוץ לא מיבעיא ליה דלמיהוי עדיפא מבועלה לא נילף מסיני ולא מיבעיא ליה רק לסתור ולטמא במשהו. ונראה דלרבא דלעיל ל"ג ע"ב דאמר א"א שתסתור יום א' משום דכתיב ואחר תטהר ולסתור ז' דיה כבועלה וכבר כתבנו דלענין דיה כבועלה לא ילפינן מסיני א"כ לדידיה לא איבעיא לן אלא לענין לטמא במשהו והיינו דא"ר רואה הויא ולא צריכין להגיה רבה במקום רבא וע' מ"ש בסמוך אי"ה:

ואליבא דרבנן לא מיבעיא ליה פירש"י דכיון דמטמא בפנים כחוץ מכ"ש דמטמא במשהו ולסתור נמי מיהיה זובה וכ' מהרש"א לרווחא דמילתא כ' כן ע"ש ונראה דהרוויח בזה דאי מקל וחומר מבועלה שאינו מטמא בפנים כבחוץ ואפ"ה סותר ה"א מנ"ל דמשום

קרי סותר דילמא משום דפתיכא ביה צחצוחי זבה וכרב הונא לעיל כ"ב ע"א לכן מפיק ליה מיהיה זובה וע' מ"ש רמב"ן בשמעתין דלא קיי"ל כר"ה הנ"ל וסוגיא דלא כוותיה מ"מ היה מקום לטעות לכן כ' כ"ש לרווחא דמלתא מיהיה זובה:

א"נ י"ל דאי מק"ו ה"א דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה הוא אינו סותר עד שיצא טומאתו לחוץ אף היא נמי נהי דמטמאת בפנים כבחוץ מ"מ לסתור יומה לא תסתור עד שתצא טומאתה לחוץ כיון דמק"ו דבועלה נפקא לכן כ' דמיהיה זובה נפקא:

ובזה נ"ל לומר הא דאמר רבא לעיל ל"ג ע"ב לפום חורפא שבשתא ע"ש לא דס"ל לרבא דאינה סותרת כלל ודלא כהלכתא אלא ס"ל לרבא בודאי כשיצאה טומאתה לחוץ סותר מק"ו דבועלה וסותר יום א' ולא קשה מדכתיב ואחר תטהר שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם דגם רבא ס"ל דוקא טומאת ז' של זיבה לא תפסיק כמו גבי בועלה דכתיב לטהרתו ולא איכפת לן בטומאת קרי ה"נ גבי פולטת ואמנם כ"ז כשתצא טומאתה לחוץ דההיא מק"ו דבועלה נפקא אבל לטמאות בפנים כחוץ א"א דמהי תיתי ע"כ מיהיה זובה וא"כ הרי מרבינן לפולטת כזיבה והרי כתיב ואחר תטהר שלא תהא טומאת זבה מפסיק ביניהם וא"א לתפוס החבל בשני ראשים לומר שזה אינו טומאת זבה אלא טומאת קרי שהרי מה שתטמא בפנים הוא ע"כ מטעם זיבה מריבויא דיהיה זובה ע"כ א"א שתסתור עד שתצא לחוץ זהו סברת רבא והוי ס"ל לרבא מדבעי רמי ב"ח מהו שתסתור בזבה ולא קמיבעיא ליה סתם רואה הוה או נוגעת הוה ונ"מ נמי לטמויי במשהו ובפנים כחוץ ומ"ש ששאל דוקא על סתירה אלא ע"כ פשיטא ליה ושמיעא ליה ברייתא דרבנן מרבים טומאת פנים כחוץ מיהיה זובה ומכ"ש דמטמא במשהו והא דבעי רמב"ח על סתירה אע"ג דהא נמי אתיא מק"ו מ"מ בעי אפולטת בפנים אי סתרה אי דרשינן נמי מיהיה זובה לענין סתירה שתהיה כזיבה וע"ז אמר רבא לפום חורפא שבשתא כנ"ל אבל לעולם מודה רבא דביצא לחוץ תסתור וע' מ"ש בסמוך אי"ה:

א"ל שפיר אמרי לך ע"כ לא קאמר ר"ש כו' כ' מהר"ם לובלין דרב שמואל בר ביסנא אמר כלכם ברוקא חדא תפיתו פי' אמרתם דבריכם בלי ראיה ואמר אביי שיש לו ראיה מדר"ש שאמר דיה כבועלה ולא אמר סתם נוגעת הוה אלא ע"כ דוקא היכי דשייך דיה כבועלה והיינו לענין פנים כבחוץ אבל באינך מילי רואה הוה וקשה אכתי רבא דאמר נמי רואה הוה מה ראיה יש לו מר"ש דהשתא נמי דאמר דיה כבועלה נכלל הכל דלא לטמא בפנים כבועלה ודלא לטמא במשהו כבועלה דבעי כחתימת פי האמה לר"ש ודלא לסתור דדיה כבועלה דאינו סותר ז' כדאמר רבא בעצמו לעיל ל"ג ע"ב וממילא לא תסתור נמי יום א' מדכתיב אחר תטהר נמצא במה דאמר ר"ש דיה כבועלה הורה לן כל מה

דהוה אפשר לרמז כשהיה אומר נוגעת הוה ומה ראיה יש מר"ש אליבא דרבא דאמר לעיל ל"ג ע"ב לענין סתירה דיה כבועלה. מיהו לפמ"ש לעיל בסמוך דביצא לחוץ לא שייך דברי רבא לעיל ל"ג ע"ב. א"כ א"ש דהוו"ל לר"ש למימר נוגעת הוה למימר דאפי' ביצא לחוץ לא תסתור אלא ע"כ רואה הוה ורק במה שנוכל לומר דיה כבועלה לא הוה כרואה וק"ל:

דף מב:

ה"נ כשיצא לחוץ לרבא היינו שיצא לבית החיצון כמ"ש תוס'. ונראה כששמשה אז כשהדם בבית החיצון בעלה טהור דהו"ל מגע בית הסתרים כחיה שהושיטה דאי לאו דגזרינן אטו הוציא ולד ראשו חוץ לפרוזדור היתה טהורה משום מגע בית הסתרים והכא לא גזרינן מידי ובועלה טהור. מ"מ נ"ל היינו דוקא בימי טוהר דעסקי' בה אבל באשה דעלמא שירדה לטבול לנדתה ונעקר דם ויצא לבית החיצון וטבלה ונשאר הדם שם דפשיטא דטהורה לבעלה ומ"מ טמאה לטהרות מפני משא דם טמא שבבית החיצון. כ"ז פשוט. ונראה דבכה"ג גזרו טומאה לטהרות על בועלה אף ע"ג דהו"ל מגע בית הסתרים מ"מ שייך למגזר אטו אי יצא עתה דם ממנה מן המקור היא מטמאת בועלה כדכתיב ותהי נדתה עליו ה"נ גזרו עתה שתהיה טומאתה עליו משא"כ בימי טהרה דא"נ נעקר עתה דם ממקורה לא שייך ותהי נדתה עליו דהרי דם טוהר הוא אין מקום לגזור עליו טומאת מגע בית הסתרים כן נ"ל. והרווחתי בזה במה שהקשה מהרש"א אהא דקאמר שמעתא אפריק אלא יולדת כו' והקשה דילמא נמי בשנעקר דם ויצא לבית החיצון ותי' דלא הוה דומיא דנדה וזבה דאינהו במגע נמי מטמא. ותמה עליו בסדרי טהרה מה מגע שייך הכא ע"ש שהאריך מאוד ודבריו נכונים. ולפי הנ"ל א"ש דלענין לטמא בועלה במגע בית הסתרים איכא טובא בין יולדת לנדה וכנ"ל:

חוץ לפרוזדור העיקר בזה כתי' ב' של תוס' דלידה לחוד ונדה לחוד דצוואר הרחם הוא הפרוזדור והוא בית החיצון מקום שהשמש דש וכמבואר בהרמב"ם. והיותר נ"ל לומר דנהי דצוואר הרחם הוא הנקרא פרוזדור לגבי דם שעיקרו במקור. ופרוזדור שלו הוא צואר הרחם. מ"מ לגבי ולד שדר במדור העליון קודם צאתו לאויר העולם כמבואר לעיל ס"פ המפלת ובשעת לידה מתהפך ויוצא. נמצא שהמקור שהוא הנקרא חדר לגבי דם. הוא בעצמו פרוזדור לגבי ולד שמדורו למעלה ממנו. והשתא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור היינו חוץ למקור אל תוך צוואר הרחם שהוא הוא בעצמו פרוזדור של דם:

א"ר ס"ד דההוא גברא לא ידע דשרי לממהל בשבתא יראה דמעיקרא סבר רבא דההוא גברא מספקא ליה אי מותר לו למול בנו בשבת כמ"ש הרב"י באו"ח סס"י של"א בשם פוסקים דס"ל דהאב אסור למול בנו [בשבת] כשיש מוהל אחר ודבריהם בנוי ע"פ הש"ס פר"א דמילה קל"ג ע"א ורבא פסק כהלכתא דשריא הדר א"ר ס"ד דההוא גברא דייקא דע"ה היה ולא נתכוון לזה בודאי דמנא ידע שיש חשש איסור גבי אב טפי מאחר:

כגון שתחבה לה חברתה הומ"ל שתחבה לעצמה וטבלה והנבלה עודנה שם. אי בלוע הוה טהורה ואי בית הסתרים הו"ל טובלת ושרץ בידה. אלא דבעי למימר נ"מ מעין מנא אמינא לה דמייתי רבא דהיינו ש"ז שבאותו מקום שהבועל תוחב לשם וא"צ לכל מ"ש בסדרי טהרה:

אביי אמר טומאה בלועה היא לאביי ודאי קשיא ל"ל קרא לר' ישמעאל לטהר עובר הא טומאה בלועה לא מטמא וע"כ צ"ל לדידיה כשיטת תוס' דבהמה המקשה דמייתי מהרש"א בשמעתין. לטהר אפי' הוציא ידו לחוץ ממש. אבל מ"ש מהרש"א בתוס' דלרבא נמי צריכין לכך ליתא וכמ"ש בס' טהרה דאפי' בפנים נמי מטמא אפי' במגע דיד דחי' עם העובר הו"ל כשני טבעות דנהי דטהורה בבלועה מ"מ טמאה בבית הסתרים כמבואר בבהמה המקשה שם:

שתחב לו חבירו כזית נבילה לתוך פיו פירש"י דאי תחב הוא לעצמו הא איטמי ליה עכ"ל לא בא למעוטי תחב בעצמו בידו בלא כוש וכרכר דא"כ לעיל גבי תחבה לה חברתה הו"ל לפרש כן וע"כ הא פשיטא דתחבה בידה נטמאת ולא משכחת אלא ע"י פשוטי כלי עץ ומ"ש היינו חברתה. ולא אתא הכא אלא לאפוקי הגביה בשיניו וקיבלו לתוך פיו דה"א גם פיו הו"ל מקום נבלת עוף טהור קמ"ל דאפי' במגע נמי איטמי ליה דהלשון מיטמא במגע כמבואר בקידושין דף כ"ה ע"א וק"ל:

מי שאין לו טומאה אלא בה לפמ"ש תוספות בחולין דמודה רבא דסוף בית הבליעה בלועה היא ולא פליג אלא אתחלת מקום בליעה וע"ז הקשו שם תוספות א"כ ל"ל קרא התם אטומאה בלועה שאינה מטמאה ת"ל מבה ולפע"ד בה לא ממעט אלא סוף בית הבליעה דהוה סד"א דתיתי בק"ו אימעט מבה אבל תחלת מקום שהוא בית הסתרים ובלא ק"ו נמי הוה מטמא זה לא אימעוט מבה ואם כן תינח אי כבר ידעינן דבלועה לא מטמא אבל אי לא הוה כתיב אלא בה לא הוה נחתינן לחלק בין בלועה לסתרים וה"א גזה"כ הוא ובין תחלת בליעה ובין סוף בליעה לא מטמא וא"ש וזה התי' של התוס' נראה עיקר דמ"ש בשמעתין שהיה בית הבליעה רחב נ"ל דוחק ועי' בסמוך אי"ה:

א"כ מה ת"ל והאוכל התם ילפינן מניה טומאה בלועה דלא מטמי' דמי לא עסקינן שאכלה סמוך לשקיעת החמה ותימא לי דהאי קרא ממש כתיב נמי בפרשת אמור גבי נבלת עוף טהור ומייתי ליה רש"י לעיל בשמעתין מ"ב ע"א ד"ה בגדים בבית הבליעה וכל נפש אשר תאכל נבלה וטריפה וכ"כ הרא"ם שם דדרשינן נמי מניה לטהר טומאה בלועה גם בעוף ושכן הוא בת"כ. ובאמת אלו לא נאמר ראוי היה לאומרה וא"כ ע"כ גם בעוף סוף מקום בליעה טהור הוא דהו"ל בלועה ולא מטמא אלא בתחלת בליעתו שהוא בית הסתרים ובבהמה גזה"כ הוא לטהר שם וכדברי הרא"ם והמהרש"א כ' שהוא תמוה במ"ש דלרבא גזה"כ הוא וגם בס' טהרה תמה עליו במ"ש בפ' שמיני דעוף אינו מטמא אלא בתחלת בליעתו ולפי הנ"ל דבריו מוכרחין. והתימא על ש"ס דשמעתין דלא ס"ל דודאי מ"ש תוס' שבית הבליעה רחב הוא דחוק והעיקר כמ"ש תוס' שם בחולין לחלק בין תחלת בליעה לסוף בליעה. ולפי הנ"ל הוא מוכרח מקרא דגם בעוף אין טומאה בלועה מטמא וכרא"ם וצ"ל דברייתא דשמעתין דסיים בה א"כ למה נאמר והאוכל כו' ולא מייתי מניה הך דטומאה בלועה לא ס"ל הך דרשא מדאין מקרא יוצא מידי פשוטו ולא דריש מניה אלא הך דשיעורא כדדרשינן נמי מוהמזה מי הנדה ולא יליף לטהר טומאה בלועה אלא מבה וכקו' תוס' בחולין באמת ולפום אותה ברייתא אתיא שמעתין על נכון וכ' תוס' מ"ש. אבל באמת לפ"מ דקיי"ל דאין מקרא יוצא מידי פשוטו כדבשבת ס"ג א"כ ע"כ ילפינן מפשטא דקרא לטהר טומאה בלועה דמי לא עסקינן [כו'] וה"ה מקרא דגבי עוף נמי ילפינן כן וכסתמא דחולין הנ"ל וכת"כ דמייתי הרא"ם וא"כ דברי הרא"ם מוכרחים:

ואולי י"ל דס"ל לברייתא דשמעתין דכיון דהך והאוכל לא מייתרי דאיצטריך ליתן שיעור לנוגע ונושא ורק משום דאין מקרא יוצא מידי פשוטו נילף לטהר טומאה בלועה בין בבהמה בין בעוף. ולפ"ז נצטרך לומר דבתחלת בליעה הוא דמטמא במקום בית סתרים ואפ"ה מטהר בהמה שם מגזה"כ בלי טעם. וזהו דוחק וטוב שנסבול להוציא מקרא מפשוטו מאשר נאמר גזה"כ בבהמה לטהר בית הסתרים מה שלא מצינו אדרבה החמיר הכתוב על בית הסתרים גבי משמשת משום טומאת קרי הקלה מכ"ש שלא נקל בנבלה החמורה. אך סתמא דחולין אזלא לר' ישמעאל דס"ל גזה"כ לטהר עובר שמת במעי אמו והיינו לכשהוציא ידו לבית החיצון שהוא בית הסתרים לרבא נמצינו למדין שכבר הקיל על בית הסתרים אפי' בטומאת מת החמורה אף אתה אל תתמה להקל בנבלה הקלה מטומאת מת ונימא אין מקרא יוצא מידי פשוטו ובין בבהמה בין בעוף לעולם

אין טומאה בלועה מטמא אלא במקום תחלת הבליעה שהוא בית הסתרים שמה מטמא ובהמה טהור מגזה"כ:
ליתן שיעור לנוגע כו' וע' מ"ש תוס' ולפע"ד א"א לומר דאתי לטומאה בלועה לחוד דמי לא עסקינן כו' דלזה הוה סגי אי כתיב וטהר בערב וכיבוס בגדים דכתב רחמנא ל"ל אלא ע"כ ליתן שיעור ומיושב נמי מ"ש תוס' ומיהו תימא כיבוס בגדים כו' וק"ל:

דף מג.

בראויה להזריע מ"ש מהרש"א גבי ש"ז שנעקרה וירד וטבל עי' [שם] תלי בשני תי' תוספות דלחד שינויא אינה ראוי' להזריע ביוצא בלא הרגשה אלא כיון שבתחלה נעקר והיה אז ראוי להזריע מטמא אף ע"פ שעתה אינה ראוי' א"כ אם אז היה גוי לא יטמא ובעיא דגוי מיירי דיצא בהרגשה דוקא אך לאידך שינויא דגם באינו יורה כחץ ראוי להזריע אלא שאינה ראוי' להתעבר א"כ י"ל אפי' בכה"ג בנכרי קמיבעיא ליה וצ"ע בחגיגה ט"ו ע"א:

דף מג:

נפקא ליה מדר' סימאי הכי אית ליה סתמא דתלמודא פ"ק דמגילה ולקמן נמי ר"פ דם הנדה מפיק דמטמא לח ולא יבש מרר ולא מהחתים ורמב"ם נמי פסק פ"ה מהל' אבות הטומאה דבעינן בחתימת פי האמה וכפי' תוס' לעיל כ"ב ע"א ד"ה אלא כו' ע"ש מכל הלין נ"ל דלמאי דקיי"ל דדרשינן אתים קיי"ל כר' סימאי דמנה שתים וקראו טמא ג' וקראו טמא ומנינא דג' היא זאת תהיה טומאתו בזובו חד ב' רר בשרו את ג' זובו. ורר לטמא לח ולא יבש והחתים לחתימת פי האמה והא דכתיב החתים בשרו מזובו לא אתי למנינא אלא לומר מקצת זובו נמי בעי החתים דבין ראייה א' בין שנים וג' לעולם בעי החתים אבל לס"ד דאתי קרא אלח לא בעי למימר דמזובו אתי לומר אפי' מקצת זב נמי אינו מטמא יבש דמה"ת יטמא יבש ע' מ"ש תוספות לעיל ר"פ המפלת ד"ה אם נמוחו כו':
לרואה במשהו כ"פ רמב"ם פ"ה מהל' אבות הטומאה דרואה במשהו ואינו מטמא עד שיצא לחוץ במקום שחותם פי האמה ולפיכך הרואה קרי בקיסם טמא פי' לפיכך הואיל ודרשינן ממנו עד שתצא לחוץ א"כ לא דרשינן מניה ממנו ולא בקיסם לכן הרואה בקיסם טמא. ולעיל כ"ב ע"א דאמר ר"ה ת"ל דהוא עצמו אינו מטמא אלא בחתימת פי אמה פי' רב הונא ס"ל נוגע הוי והקפיד הכתוב שתצא לחוץ ותגע בחתימת פי האמה ובקיסם

אינו נוגע כי לפי האי שיטה פי' קיסם הוא שפופרת דק מן הדקים. אמנם למאי דקיי"ל רואה הוי לא הקפיד קרא אלא שתצא לחוץ עד אותו מקום שחותם פי האמה אפי' שלא יגע אם כן טמא אפי' בקיסם ודברי רמב"ם שם נכונים ולחנם הניחו בכ"מ בקושי ע"ש: דון מינה עי' מ"ש בספר באר יעקב בכללי סוגיא כלל ל' וע' מ"ש בחי' לפ' שבועות העדות ל"א ע"ב:

דף מד.

מנה"מ דת"ר אשה פרש"י גבי נדה משתעי קרא ותמה בסדרי טהרה הא לעיל ל"ב ע"ב מסקינן דקרא גבי נדה אתא למעוטי איש מאודם ומזבה ידעינן נדה דאין זבה בלא נדה ע"ש ולפע"ד דודאי אין הקושיא כפשוטו דא"א לזבה בלא שתהיה טמאה נדה תחלה ואם יהיה גזה"כ שזה הדם לא יהיה טמא משום נדה משו"ה א"א שהדם שלאחריה יהיה זבה זה לא נ"ל ולא משמע כן מתוס' לעיל ל"ד ע"ב ור"א ע"ש מהקושי' נראה להדיא דאפשר לטעות ולומר שתהיה זבה אע"פ שהדם שלפני זה לא היה מטמא אף ע"פ שבתי' לא מסקי כן מ"מ מוכח שאפשר לטעות בזה וא"כ איצטריך קרא עכ"פ שלא נטעה כן ומכ"ש לפר"ח בתוס' שם האמת כן הוא דמנינן נדה וזבה אפי' בדם שאינו מטמא. וכמו שפירשתי דבריו לעיל. וא"כ אין קו' הש"ס ל"ל קרא פשיטא הא אין זבה בלא נדה אינה אלא כך הא א"א עכ"פ אלא שתראה דם בת יום א' ותמנה ממנו ימי נדה וזבה ול"ל קרא שתהיה טמאה דמה"ת לא תטמא. בשלמא בזבה א"נ לא הוה כתיב אשה ולא קטנה נמי הו"א דם של גדולה הראוי' להוליד וכה"ג הוא מטמא וכמו בזרע שראוי להזריע דוקא אבל דם קטנה הו"ל כמו דם מנחירי' קמ"ל ואשה אבל השתא דכבר גלי לן קרא גבי זבה בת יו"ד ימים לזבה וא"א בלא שתראה תחלה דם הראוי לנדה מה"ת נטעה שלא תטמא הלא כבר גלי לן בזבה שגם קטנה מטמא וה"ה לנדה. ואי"ל דהו"א אשה למעוטי קטנה לכן איצטריך וי"ו ואשה לא לכתוב לא ה"י ולא וי"ו וע"ז משני דאיצטריך אשה למעוטי איש מאודם והשתא ה"א אשה ולא קטנה איצטריך וי"ו לרבות קטנה ואייתר אשה ולא איש נמצא למסקנא אקרא דנדה קאי וכפרש"י ולא אזבה וק"ל:

ופוטר מן הייבום פירש"י במתני' אם נולד לאחר מיתת אביו. הנה גם במס' שבת קל"ו סוף ע"א פירש"י ג"כ שנולד אחר מיתת אביו ושם בחי' בארנו דרצה בזה דאלו היה נולד קודם מיתת אביו נמצא דבשעת מיתת האב היה לו בן ורובן בני קיימא יולדת והיה לאשה חזקת היתר לשוק תו לא הוה ס"ד דרב שרביא שם להחמיר עליה אפי' כשהיא אשת כהן אלא ע"כ שהאב מת והניחה רק מעוברת ונתחזקה בחזקת איסור לשוק ואח"כ

מת הבן בתוך שלשים בכי הא החמיר ר' שרביא. א"נ י"ל ס"ל לרש"י ז"ל דהמקדש תוך תשעים ימי הבחנה כופין לגרש אפי' בשוגג עי' ת"ה סימן ר"ן ועי' שו"ע אה"ע סימן י"ג ס"י ובחלקת מחוקק שם סק"ח וא"כ אי ס"ד שהילד נולד קודם מיתת אביו ומת תוך שלשים [יום] ונתקדשה אחר מיתת הבן פשיטא שלכ"ע תחלוץ אפי' ניסת לכהן כיון שכבר מת הבן היה לה לאסוקי דעתה שלא תתקדש ואי קודם שמת הבן וסמכה ארובא בן קיימא מ"מ ע"כ נתקדשה בתוך תשעים יום וצריכה גט אפי' מכהן ובמאי נתחבטו שם. אלא ע"כ נולד אחר אביו אחרי ככלות ימי הבחנה ונתקדשה קודם מיתתו של בן בהיתר ואח"כ מת. כך נדחקתי ליישב דברי רש"י שם אבל כאן לא ידעתי לפרש אם לא נאמר דמשום דיוקא דמעוברת כ"כ דבן יום א' הוא דפוטר הא עובר אינו פוטר ועובר ע"כ נולד אחר מיתתו של אב וקאמר דהניחה מעוברת אינו פוטר עד שתלד ויחי' והיינו אחר מיתת אביו ודוחק:

בכהן שיש לו ב' נשים הקשו תוס' לרש"י דפי' משום דאין זכי' לעובר באשה א' גרושה סגי ולפע"ד מכאן ראיה לפסק הרמב"ם פרק א' מהל' תרומות לפי הבנת הכ"מ שם דלרבנן דר' יוסי דעובר אין לו זכיה היינו כשיש לו אחין אבל כשאין לו אחין יש זכיה לעובר ע"ש דהיה ס"ל לרמב"ם מלשון ולאפוקי מר' יוסי דאמר עובר נמי פוסל משמע דלא כפי' תוס' דמרמז על ר' יוסי דחייש למיעוטא אלא קאי אר' יוסי דמתני' שם דעובר יש לו זכיה וקאמר לאפוקי מניה דעובר אין לו זכיה ודוקא ביש לו אחים ומשו"ה הצריך שיהיה לו בנים מאשה כשרה. ועובר מגרושה. אלא שקשה מהא דאמר שמואל ביבמות אם אין לו אחים יאכלו בשביל כל המשפחה כולה משמע להדיא אפי' אין לו אחים נמי אין זכיה לעובר. גם מנ"ל לחלק ביורשים דאורייתא בין אחים לשארי יורשים. י"ל דהא ר"ל ס"ל ר"פ החולץ חליצת מעוברת פסולה מדכתיב ובן אין לו עיין עליו ופסקינן שם כר"ל בתלת ע"ש ואם כן ה"נ גבי פ' נחלות כתיב ובן אין לו והעברתם נחלתו לבתו אמרינן עיין עליו למעוטי אם יש עובר במעי' לא יותן נחלתו לבתו כ"ז שהעובר במעי' עד שיתברר. וכיון דבעלמא קיי"ל אין זכיה לעובר א"כ אין לך בו אלא חידושו דוקא גבי העברת נחלה לאחריני הוא דאמרינן שהעובר קודם אבל גבי אחין לא נימא כן. זאת היא סברת הרמב"ם ע"פ דרכו של הכ"מ שם. ואם כן תינח לר"ל דהלכתא כוותיה דדרש אין לו למעוטי עובר משא"כ לר' יוחנן ר"פ החולץ דלא דרש כן אם כן ה"ה וכ"ש בפ' נחלות דלא דרשינן כן ולדידיה יאכלו בשביל כל המשפחה כולה ואתי שמואל כר' יוחנן ולק"מ אהרמב"ם:

אמנם מה שנלע"ד דברי הרמב"ם שם שפסק לא יאכלו עבדים בתרומה בשביל העובר ואם הוא חלל אינו פוסל ויאכלו בשביל האחים. דנ"ל מדכתב ברישא עבדי"ה ובסיפא כתב עבדי"ם סתם אלא ע"כ ה"ק עבדיה של מלוג אינם אוכלים בשביל העובר פי' דסד"א דהעובר יאכילום קמ"ל שאינם אוכלים ע"י העובר כי אין לו כח להאכילם כיון שאין לשאר האחים חלק בהם. אמנם שאר עבדים שאינם של מלוג אלא של אביו האוכלים בשביל שאר האחים אותם אינם נפסלים ע"י העובר כי אינו פוסל. והנלע"ד עוד בפי' הסוגיא לדעת הרמב"ם דקרא כתיב יליד ביתו ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל. י"ל שהוא מטעם שאין זכי' לעובר לכן דוקא בעבדי מלוג שלה אינו מאכילם אבל עבדי אביו יאכלו בשביל האחים. אמנם ר"י ס"ל טעמא דקרא משום עובר במעי זרה זר הוא ולעולם יש לו זכיה ונמצא פוסל נמי עבדי אביו אפי' כשיש לו אחים מאביו. וחכמים לא הבינו טעמו של ר' יוסי ואולי ס"ל מדגלי רחמנא כנעוריה למעט מעוברת שלא תחזור לתרומה דבי נשא ועובר במעי כהנת לאו כהן הוא א"כ ממילא אין לנו לומר דעובר במעי זרה זר הוא וטעמא דאינו ילוד אינו מאכיל משום שאין לו זכיה ור' יוסי דס"ל אפ"ה פוסל ע"כ ס"ל שאינו ילוד גזה"כ הוא בלי טעם דפוסל ומשו"ה הקשו לו אפי' אשת כהן ובת כהן נמי ומ"מ אסיקנא דטעמא דר' יוסי משום עובר במעי זרה זר הוא אבל לרבנן לעולם מילוד מאכיל נפקא ומשו"ה מייתי רמב"ם הך דרשא הקצרתי במובן וק"ל:

ולאפוקי מדר' יוסי הרי"ף והרמב"ם פסקו כרבנן דאין זכיה לעובר אפי' בירושה דממילא ועי' ברא"ש פ' אלמנה לכה"ג מ"ש והאריך בזה. והנה מ"ש הראב"ד דהרי"ף פסק כר' יוחנן בב"ב דדעתו של אדם קרובה אצל בנו וכ"ש ירושה ממילא. י"ל ולהוכיח דדעתו של אדם קרובה אצל בנו עדיף מירושה דממילא דהרי כ' הש"ך סי' ר"י דמתני' דב"ב ע"כ בלא"ה לכ"ע מיירי בשכ"מ מדתנן האומר אם תלד אשתו זכר יטול מנה ש"מ בשכ"מ קיימינן דדבריו ככתובין ומסורין דמי דאלו בבריא הו"ל למיתני הכותב ולא האומר ע"ש וכיון שכן א"כ ק' על ר' יוחנן מ"ט הוצרך לומר דוקא בבנו מיירי מתני' ומשום דעתו קרובה אפי' אדם דעלמא נמי דהרי אמרינן בב"ב קמ"ח ע"א שכ"מ שאמר הלוואתי לפלוני מהני אף ע"ג דליתא בבריא מ"מ כיון דאשכחן עכ"פ במעמד שלשתן דמהני בבריא מועיל בשכ"מ אפי' בלא מעמד שלשתן ע"ש בתוס' ד"ה שכ"מ כו' וא"כ ה"נ הא לכ"ע מהני עכ"פ בבריא כשאומר קנה מעכשיו ע"מ להקנות לעובר וכמ"ש הש"ך ריש דבריו וא"כ כיון דמצינו קנין לעובר ע"י בריא באומר קנה ע"מ להקנות א"כ דין הוא שיקנה ע"י שכ"מ אפי' בלא קנה ע"מ להקנות ואפי' אינו בנו. וצ"ל דלית ליה לר' יוחנן הך דכל דאיתי' בבריא כו' אלא ס"ל כר"פ שם דשכ"מ מטעם ירושה הוא ע"ש וס"ל

לר"י אין עובר זוכה אפי' ירושה דממילא מש"ה הוצרך לומר דעתו של אדם קרובה אצל בנו וכהרי"ף:

והנה מ"ש הרא"ש שם בשם רמב"ן דחילי' דהרי"ף מדרבא בב"ב קמ"ב דדחה הך ברייתא דגר שמת משום דרפויא מרפיא בידיה מעיקרא ולא ס"ל כאביי דירושה הבאה ממילא שאני. יש לדון ולומר הנה לר' יוחנן ר"פ החולץ הנ"ל דס"ל חליצת מעוברת שהפילה לבסוף כשרה דאלו אתא אלי' ואמר דמפלת כו' ע"ש אם כן אין שום סברא לומר דמהני זכי' או ירושה ממילא לעובר שסופו להיות נפל ודוקא עובר שסופו לצאת לאויר העולם אבל נפל אין שום סברא שיזכה ולדידיה ע"כ צ"ל ברייתא דגר שמת כו' אי ס"ל כאביי דלאו משום רפי' אתינן עלה ע"כ צ"ל דמיירי בעובר שכלו לו כל חדשיו רק הוציא ראשו מת וכרמב"ן בב"ב שם שפירש כן וס"ל זהו מיקרי כלו לו חדשיו אע"פ שמת במעי אמו. ולר"ל ר"פ החולץ הנ"ל דאמרינן השתא הוא דאפלת נראה דעובר שסופו להיות נפל יש לו זכי' למ"ד המזכה לעובר קנה משום דכ"ז שלא אפלת. הרי הוא בחזקת קיים. מ"מ למ"ד לא קנה לא נימא דירושה ממילא זכה דמשמיא זכיה ליה ז"א דקמי שמיא גליא שסופו להעשות נפל ומודה ר"ל דלא זכה. והשתא נימא דס"ל לראב"ד בין לאביי בין לרבא ירושה דממילא זוכה העובר שסופו לצאת לאויר העולם והתם גבי גר שמת שאני דהפילה ורבא ס"ל כר"ל דפסק כוותיה בתלת שם ר"פ החולץ ומשו"ה הוצרך לשנויי משום רפוי' מרפיא בידיה אבל משום ירושה דממילא לא דאי לאו משום זכי' יקנה. משום ירושה דממילא פשיטא דלא יקנה ושפיר הוי מייתי ראיה אי לאו דרפוי' בידיה ואביי ס"ל כר' יוחנן ר"פ החולץ וא"כ אין שום הו"א דמפלת ממש קאמרה ברייתא אלא בכלו חדשיו והוציא ראשו מת דהו"ל כמונח בקופסא ובזה שפיר יש לדחות שאני ירושה דממילא. נמצא לפ"ז י"ל דלכ"ע ירושה ממילא שאני וכהראב"ד הנ"ל:

אי בעי מאביו לירת עי' בסדרי טהרה דנ"מ בנו של מת יש עליו כתובת אשה שאינו נוטלת בראוי א"נ בכור שלו ע"ש וכה"ג איכא נ"מ בכתובת בנין דכרין עי' כתובות צ"א ע"א וכתובת בנן נוקבין עי' ר"פ מי שמת ועוד נ"מ טובי והש"ס חדא מניה נקט ע' מ"ש בסמוך אי"ה:

נוחל ומנחיל. נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב יל"ד כל האריכות הזה למה ובמתני' נמי הוה סגי אי הוה תני מנחיל הא עובר אינו מנחיל וגם בשינויי דרבא למעט בחלק בכורה ק' איפכא דלא הו"ל למיתני אלא נוחל הא עובר אינו נוחל ול"ל למיתני מנחיל. והנלע"ד בזה דהש"ס ידע שפיר דמנחיל קאי אנכסי האם ונוחל נמי הוה ידע דאתא למ"ש לעיל בסמוך או דאתא לגר שמת והניח אשתו מעוברת וכה"ג ומ"מ קשיא

ארב ששת והוא חדש לנו תי' חדש דהכל קאי אנכסי האם ואשמעינן אע"פ שהוא נפל ולא כלו לו חדשיו ותחלת נוחל שלו הוא רק ע"מ להנחיל דידעינן ביה שלא כלו לו חדשיו מ"מ זוכה בנכסים ע"מ להנחילם משא"כ עובר משום דאיהו מיית ברישא וזהו ראיה ברורה לפסק הרמב"ם שפסק דאפי' לא כלו לו חדשיו נמי נוחל ע"מ להנחיל והראב"ד השיג עליו ע"ש בה"ה [והא"ש] דמוכח דוקא גבי אבל אמרינן דבעינן כלו ליה חדשיו ולא בנחלה:

ובזה מיושב מה שמקשים מ"ט הקשה הש"ס דוקא ארב ששת ולא אכמה אמוראים דמודים בירושה דממילא והא"ש דאפשר גם הש"ס ידע דיש לתרץ נוחל ע"מ להנחיל קאי אנפל אבל עובר שסופו להיות נפל לא זכה אפי' בירושה דממילא ודוקא עובר שסופו להיות בן קיימא זוכה בירושה דממילא אבל ר"ש דאמר מנא אמינא לה ומייתי מגר שמת והתם נמי נפל הוה ש"מ דלא שאני ליה בין עובר שסופו להיות נפל לסופו להתקיים לכן מקשה שפיר ממתני' ותי' משום דאיהו מיית ברישא. ולפי הנ"ל י"ל רבא דמשני למעט בחלק בכורה לא אתא אלא לתרץ נוחל אבל מנחיל קאי שפיר אנכסי האם אלא שלא רצה לאוקמי בשאינו בן קיימא משו"ה משני נוחל למעט בחלק בכורה ומנחיל לענין נכסי האם ומשום דאיהו מיית ברישא. ובזה מיושב הא דפריך הש"ס בפשיטות לשמואל אהא דר"ש בעירוכין ולא משני דס"ל כרבא והא"ש דמ"מ בהא כ"ע מודים דמנחיל קאי אנכסי האם ואם כן לשמואל דס"ל ג"כ עובר יורש ע"כ צ"ל הטעם משום דאיהו מיית ברישא. מיהו י"ל לפמ"ש דילמא שמואל ס"ל דהיכי דנעשה נפל שאני. אך למ"ש לעיל בדברי הרי"ף י"ל וק"ל:

מ"ט דהוא מיית ברישא בעירוכין פירש"י דלפעמים היא מיית ברישא ע"ש וצ"ל דס"ל לרש"י דלשון מת לא שייך על נהרגה לכן לא הו"מ לפרש אשה שישבה על המשבר ומתה. שנהרגה דלא שייך מתה אלא במתה מחמת עצמה. ולא ס"ל מ"ש תוס' דבנעקר הולד יכול לחיות לכן הוכרח לפרש דלפעמים יכול הוא לחיות. ולדבריו צ"ל ג"כ גבי הך דמתה אמיה והדר ילדתיה משום דלפעמים יכול להיות כן ועי' בבכורות נ"ז ע"א במתני' ע"ש:

א"נ י"ל ס"ל לרש"י נמי כהתוס' דבנעקר הולד יכול הוא לחיות ואדרבה רובן לחיים דרוב נשים בני קיימא ילדן ואינם מתים במיתת אמם אם כבר נעקרו והא דלא מוקי דברי ר"נ אמר שמואל בכה"ג משום דאם כן מאי קמ"ל סד"א התם אית ליה חזקת חיותא וכו' אדרבא הכא עדיף דהא רובא עדיף מחזקה והתם רובא למיתה דרוב גוססים למיתה משא"כ הכא רובן לחיים ומקמ"ל שמחללין את השבת אלא ע"כ מיירי בלא נעקר הולד

ומתה מחמת עצמה נמי בכה"ג רוב הולדות למיתה וגם לית ליה חזקת חיות וקמ"ל טובא וק"ל:

והנה שם אמרינן דיושבת על המשבר ממתינין עד שתלד ואע"פ שיש בזה משום עינוי הדין וצ"ל דזה עדיף ומשמע קצת משום דכיון שנעקר הו"ל כילוד וקשה ממסכת אהלות ומייתי ליה בפ' בן סורר ומורה ע"ב ע"ב דבמעי אמו חותכים אותו אברים אברים ומשמע דאפי' נעקר דדוקא הוציא ראשו לא יגעו בו אבל במעי אמו לא חשיב כחי אפי' נעקר ואי"ל דבמעי אמו ה"ט משום דהו"ל כשבע בן בכרי כפרש"י שאם לא ימיתו העובר ימותו שניהם ולעולם הו"ל כילוד ז"א דהא אי רוצים להרוג האם בידים לא ימות העובר וא"כ מאי חזית להמית עובר בידים להציל האם איפוך אנא ומן הדין שלא לנגוע בשום א' מהם וימותו שניהם אע"כ משמע דבמעי אמו לא חשיב חי וא"כ מ"ט ממתינין לה עד שתלד ולא ניחוש לעינוי הדין שלה ואי"ל דבמעי אמו לא שייך מאי חזית כיון דלהולד אין לו חזקת חיות ולאם יש לה חזקת חיות א"כ דמא דידה סומק טפי. ז"א דהא ר"נ אמר שמואל דחי זה וצ"ל דבאמת אין לעובר (חיוב) [חיות] אפי' נעקר ומ"מ ממתינן לה כיון דעכ"פ מצוה להחיותו ומחללין שבת משום הך פיקוח נפש כמ"ש תוס' א"כ הה"נ צריכה היא שתמחול על עינוי הדין שלה:

ומזה נראה קצת ראיה לפירש"י ז"ל דמיירי קודם גמר דין דאלו אחר גמר דין מנ"ל הא דכיון דהוכחנו דאין חיוב מיתה בההורג העובר ורק מצוה בעלמא להחיותו א"כ מנ"ל לענות דינה בשביל זה. אלא ע"כ דמיירי קודם גמ"ד וס"ל לרש"י דודאי קודם גמ"ד נמי איכא קצת עינוי הדין ומשו"ה ברישא במעוברת שלא ישבה עדיין על המשבר דאפי' מצוה ליכא להחיות העובר אין ממתינים לענות דינה במקצת והא דאמרינן בסנהדרין דאין דנין בע"ש וגומרין בא' בשבת משום דמנשי לטעמייהו ול"ק בקיצור משום עינוי הדין כקו' תוס' בעירוכין. לזה י"ל דלא הומ"ל הכי משום דעכ"פ נשאר חבוש בבית האסורים וכ"כ עינוי יש לו בחבישותו בבית האסורים ג"כ. משו"ה אמרינן דמנשי לטעמייהו אבל מ"מ מיום שנחבש עד שנגמר דינו יש לו עינוי הדין אלא אחר שנגמר דינו ואינו מצפה עוד שיחיה יש לו עינויי יותר גדול אבל מקמי הכי יש לו ג"כ עינוי קצת ומשו"ה אין ממתינין לה עד שתלד אבל בישבה על המשבר ממתינין לה וצריכה שתמחול על אותו קצת עינוי כדי לקיים הולד דילפינן ק"ו שהרי קיום ולד כזה דוחה שבת להביא לו סכין לקרוע בטנה כו' ושבת דוחה עינוי הדין כזה שהרי נשאר חבוש עד אחר השבת א"כ מכ"ש שולד כזה ידחה עינוי הדין שלה וק"ל:

ויש להביא ראיה דלפני גמר דין נמי שייך עינוי דהרי תי' משנה למלך פ"א דסוטה על קו' תוס' לשיטת רש"י דמעוברת משקין אותה אמאי לא נמתין לה הא לא גלי קרא גם שניהם אלא גבי מיתת ב"ד ועוד הקשה משל"מ הא סוטה כקודם גמ"ד דמי ותי' דכל עצמן לא צריכין לומתו גם שניהם אלא משום דדמי ולדות שייכים לבעל והכא בסוטה הרי הבעל בעצמו משקה אותה ע"ש וקשה הא ע"כ איכא קצת איסור בהריגת עובר אפי' לא נעקר כלל דאלת"ה קשה קו' תוס' סנהדרין נ"ט ע"א ד"ה ליכא מידעם כו' ונעלם מהרא"ם פ' משפטים ועי' חו"י וא"כ כי מקשה הש"ס בעירוכין פשיטא שאין ממתינין לה היינו אע"ג דאיסורא מיהת הוה ע"כ היינו משום דעכ"פ עינוי הדין שלה דוחה לאיסור כל דהו דעוברים וע"ז משני דסד"א לא נפסיד דמי ולדות דידיה קמ"ל ומתו גם שניהם ואם כן סוטה דהוה כקודם גמ"ד איס"ד דליכא שום עינוי דין מ"מ הדרא קו' לדוכתא למה נשקה אותה ולא ניחוש לאיסורא דהריגת עוברין אע"ג שהבעל מוחל על דמיו עכ"פ איסורא מאן מחיל אלא ע"כ איכא נמי התם עינוי הדין עכ"פ אף ע"ג דסוטה מחשב כקודם גמ"ד כמ"ש משנה למלך הנ"ל:

דף מד:

וילדו לו בעינן משמע מהתוס' דלמ"ד המזכה לעובר לא קנה אייתר וילדו לו ואין מוכרח עי' וק"ל. ועי' במסכת קידושין ע"ח ע"ב וב"ב קכ"ז דפריך לרבנן דר' יהודא יכיר ל"ל הומ"ל להך דהכא אלא דבעי למימר נמי למ"ד המזכה לעובר לא קנה ולדידיה אייתר וילדו לו ודרשינן מניה בכור הנולד אחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים עי' ב"ב קמ"ב ע"ב בתוס' ואייתר יכיר ופריך שפיר וכבר כתבתי בחי' למסכת ב"ב ישוב אחר. הקשה ע"ז תלמידי הבח' כ"ה מאיר מא"ש למ"ד המזכה לעובר לא קנה בלא"ה לא פריך התם לר"מ יכיר ל"ל דילמא איצטריך לשהיו ב' נשיו מעוברת ואומר על עובר א' שהוא יהיה בכור דאי בעי להקנות לא קנה [וידע זה מזמן תשמישו עם נשיו וקמ"ל דנאמן אפי' לא נודע לנו אח"כ איזה יצא קודם לחברו. וע' מ"ש שם בסוגי' דיכיר ע"ז]. ומשום יכיר קנה וא"כ מאי פריך לר"מ דאמר אדם מקנה יכיר ל"ל הא איצטריך לכנ"ל וי"ל דמ"מ יכיר ל"ל דמגו דאי בעי מקנה לעובר בקני ע"מ להקנות דקנה לכ"ע כמ"ש לעיל בשם הש"ך רס"י ר"י ושפיר פריך יכיר ל"ל. א"נ י"ל כיון דמשמעותו של יכיר משמע שמכירו א"א לרבות בו עובר שאינו מכירו וע"כ לא מיירי בשהיו ב' נשיו מעוברת וק"ל:

הא לא שהה ספיקא הוה. י"ל דילמא רובא הוה ומיהו בבכור בעי' עד שלשים יום משום דאוקי מיעוט נפלים להדי חזקה שאינו בכור ועוד אין הולכים בממון אחר רוב. ובבהמת

קדשים נמי אי לא שהה שמונה ימים סמכי' מיעוטא לחזקה שאינה קדושה. וכ"כ תוס' בחולין גבי חליצה תי' אחר והומ"ל נמי דאוקי מיעוטא לחזקת איסור לשוק והכא באבל אדרבא מוקמינן ליה בחזקה שאינו אבל ופריך שפיר אבל במס' שבת פריך מימהל היכי מהלינן לק"מ לפי הנ"ל. וצ"ל דקו' הש"ס למ"ד דלא ס"ל סמוך מיעוטא לחזקה עי' קידושין דף פ' ע"א:

ובזה י"ל מה דקשה אמאי דמשני התם מוהלין אותו ממ"נ וקשה אכתי איך מוהלין אותו שמא יצטרך לחלל שבת אח"כ באספלנית וכמון וכדומה. ואפי' ג' ימים קודם שבת מחמיר התשב"ץ במילה שלא בזמנה וא"כ מאן דפליגי נמי אתשב"ץ מ"מ מודה הכא דלא נמהליה בשבת מספק. ואי"ל דהו"ל ס"ס שמא כלו לו חדשיו ואת"ל לא כלו שמא לא נצטרך לחלל [עליו] שבת אח"כ ומשו"ה מלין. ואם אח"כ יהיה שום סכנה מותר לחלל משום דספק פ"נ. ז"א דמשמע דדוקא בודאי נפש וספק פ"נ מחללין אבל הכא דהיא גופי' ספיקא מנ"ל [דמחללין] (לחלל) וכה"ג צריכין לחלק במה שפסקו הפוסקים בהא דמס' שבת קכ"ט במאימת פתיחת הקבר שפסקו להחמיר בספק [סכנת] נפשות משום דאיכא ספיקא אי איכא סכנה כלל או לא וה"נ קצת דכוותה. מ"מ קשיא כנ"ל. וצ"ל דהרי קו' הש"ס אינו אלא לחד מ"ד דס"ל לא אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה ואיהו אפשר ס"ל כמ"ד אין למצוה אלא מקומה ושעתה ומותר למול עתה ואין אנו צריכים לחוש למה שיהיה אחר המילה ועי' פלוגתא זו ברשב"א ר"פ ר"א דמילה:

ובזה י"ל הרי"ף ורמב"ם דפסקו הא דרשב"ג ופסקו נמי ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו שבת. וקשה לדידהו ממהל היכי מהלינן וע"כ מהלינן ממ"נ וא"כ ספק בן ז' נמי וכקו' הש"ס שם. ולפי הנ"ל א"ש דלמאי דקיי"ל אסור למול ספק בן ז' משום שמא יצטרך לחלל אח"כ וכנ"ל. ואי קשיא מימהל היכי מהלינן סתם תינוק. י"ל דקיי"ל רובא אינם נפלים ודוקא בבכור וקדשים וחליצה מחמיר רשב"ג משום סמוך מיעוטא לחזקה אבל לא במילה. ולכן מהלינן סתם תינוקות דרובן לחיים משא"כ ספק בן ז' לא מהלינן דהני לא שייך רובא כיון שהספק לפנינו ואינו מסתם תינוקות. הקצרתי וע' מ"ש בשו"ע וש"ך יו"ד סימן רס"ד בישוב דברי הרי"ף ורמב"ם הנ"ל וק"ל:

וחייבים עליה משום א"א ע' מ"ש תוס' יבמות דף נ"ז ע"ב ד"ה וחייבים עליה וכו' וריב"א פי' כו' ע"ש היטב ולולי דבריהם היה נ"ל דמא"א לא שמעינן שארי עריות דה"א דאבעילתו של בעל קאי אם בעלה בקטנותה נעשית אשתו להתחייב עליה משום א"א לכשיבוא עליה א' בגדלותה. דבעל עושה אותה בעולה בקל לכן שמעינן מסיפא דבא עליה א' מכל העריות בקטנותה דמומתים על ידה. ואי אשמעינן סיפא דכל העריות

מומתים על ידה הו"א עריות כגון אביה ואחיה אבל עריות שע"י חתנות לא אף ע"ג דא"א נמי ערוה היא ואנן כל העריות תנן ז"א בודאי א"א ערוה היא אם היתה א"א אבל הכא לא נעשית בקטנותה אשתו של איש להתחייב עליה ואינה בכלל עריות כלל. והא דקאמר הש"ס פ' ד' מיתות בפשיטות דבכלל כל העריות דמתני' א"א בכלל. היינו משום דתנן ברישא וחייבים משום א"א אלא דהוה בעי למימר התם חייבין קרבן ולא מיתה ע"ז מייתי שפיר הא קתני בסיפא דכל העריות מומתין על ידה וא"א בכלל דהרי כבר תני רישא דעכ"פ חייבין קרבן על א"א דקטנה א"כ הרי לפנינו דערוה היא ממילא שהוא בכלל כל העריות מומתים וא"ש. אבל אי לא הוה קתני רישא הו"א דא"א דקטנה לאו בכלל כל הערויות הוא וק"ל:

אמרי דבי ר' ינאי ער"ה איכא בינייהו י"ל דבהא פליגי לר"מ אמרינן תרי מקצת היום ככלו דיום הלידה איננו שלם וגם יום אחרון ער"ה ואמרינן בשניהם מקצתו ככלו ורבנן סברי חד מקצת היום ככלו אמרינן תרי לא אמרינן ועי' פלוגתא כזה בפסחים נ"ה ע"א גבי הרכבה שאינה קולטת לג' ימים לפי שינויא דרבינא ע"ש:

ור' יוחנן אמר ל' יום בשנה חשוב שנה א"ב. נ"ל דבכל כה"ג צ"ל כמ"ש בירושלמי לאל גומר עלי דהרי ע"פ טבע צריך ג' שנים שלימות להחזרת בתולים ומפני הל"מ דל' יום בשנה לר"מ אין בתוליה חוזרת ובודאי מודה ר"מ בב"נ דבעי ג' שנים שלימות מיום ליום ואפשר אפי' משעה לשעה. ולפ"ז מאי דמקשה תוס' מגיורת שנתגיירה מבת ג' שנים ויום א' צ"ל דעיקר קושייתם אשבוי' סמכו דישראלית היא אבל גיורת שהיתה גויה צריכה ג' שנים שלימות גם לר"מ וק"ל:

דף מה.

הא אחר בא עליה הקשו תוס' לימא נפקותא בנדה ותי' משום דלא מיתסרא לעולם והקשה בסדרי טהרה לימא נפקותא בראתה ג"פ מחמת תשמיש דאי אתצודי לא מתצדי לא הוה בתולים אלא דם נדה ואסורה לבעלה לעולם. נ"ל דזהו רק מדרבנן לרוב הפוסקים משום דקבעה וסת לתשמיש והש"ס ר"ל נפקותא בדאורייתא. עוד תי' בתוספות דליכא נפקותא בזה"ז וגם ע"ז הקשה בסדרי טהרה הא נ"מ אי יפרוש באבר חי או לא דאי דם בתולים הוא מותר לפרוש באבר חי וי"ל דלא שכיח כלל דקטנה פחותה מבת ג' תרגיש בשעת תשמיש ותאמר לו נטמאתי באופן שידע הוא קודם פרישה. ולא מיירי הכא אלא בשמצא דם אחר תשמיש על עד שלו אחר שפירש וכה"ג וק"ל:

אב"א אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם צ"ל מה שינויי' הוא זה. וי"ל דהנה ע"פ טבע דישראל טבעם מחומם טפי משום דדייגי במצות מבטן ומלידה והריון ואפ"ה לא יתחמם הגוף כל צרכו לקבל הריון עד י"ב שנה מכ"ש בדידהו דמצוננות טפי עי' לעיל ל"ד ע"ב אלא דמה שנוגע בענין זימה וכה"ג זורו רשעים מרחם ומתחממי טובא שלא בדרך הטבע ומקבל הריון מהר. וידוע כי מטבע הסוס להיות שטוף בזימה וטבע החמור להיות מצונן מאד ומרוחק מתשמיש ע"כ אחז"ל חמורה שתבעה כו' וזהו שאמר הפסוק אע"פ שבשר חמורים בשרן מצונן כחמור מפני דלא דייגי במצות מ"מ זרמת סוסים זרמתם משום שהם שטופי זמה והוה שפיר תי' למה שהקשה:

א"ל א"כ פסולה את לכהונה י"ל דלפמ"ש הרשב"א בתשובה על מי שהעיד על פרה יתרת רגל שחיתה יותר מיב"ח אנו מכחישים אותו לומר שקר אתה דובר כדי לקיים דברי חז"ל וכל כיוצא בזה וא"כ ה"נ אנו אומרים א' משניהם שקר או שלא טעמה טעם ביאה או שטעמה והיתה יתירא מבת ג' ונאסרה לכהונה ואנו דנין עליה להחמיר לאוסרה לכהונה. ומ"מ יפה השיבו תלמידיו כשם שכל התורה הל"מ וכו' פי' בלי טעם שנדרוש טעמא דקרא וה"נ כוותיה מאן לימא לן שטעמו משום שקודם ג' לא טעמה טעם ביאה משו"ה לא נפסלה לכהונה כדי שנאמר זאת שטעמה ביאה טעם היתה יתירה מבת ג' מאן לימא לן טעמא הנ"ל דילמא אפי' טעמה טעם ביאה נמי אין ביאתה ביאה וע"ד צחות י"ל דרמזו ליה תלמידיו מ"ש במדרש שמרע"ה ביקש שיותן התורה ע"י ר"ע וא"ל הקב"ה שתוק כך עלה במחשבה לפני. וה"נ א"ל כשם שמה שכל התורה הל"מ ולא על ידך כשם שזהו בלי טעם נודע לנו אלא שכך עלתה במחשבה לפניו יתב' ה"נ פחותה מבת ג' כשרה לכהונה וק"ל:

בן ט' שנים ויום א' הבע"י קנאה לרש"י מדאורייתא ולתוס' מדרבנן בעלמא פלוגתתם בקידושין י"ט ע"א ובתוספות שם ד"ה ומדאורייתא וכו' ע"ש. והא דאמרינן נמי אינו מאכיל בתרומה ופרש"י כגון יבם בן ט' כהן הבע"י כו' והיינו משום דשומרת יבם אינו אוכלת בתרומה בהא נמי פליגי לרש"י מן התורה לא אכלה שומרת יבם ולתוס' מדרבנן בעלמא עי' פלוגתתם בכתובות נ"ח ע"א תוד"ה ואפי' וכו' וי"ל דלרש"י דס"ל דמן התורה קנאה בביאתו לא הו"מ למימר כהתוס' דשומרת יבם אוכלת מה"ת ורבנן גזרו דא"כ אמאי אינו מאכילה בביאתו כיון שהיא ביאה מה"ת ומן התורה אפי' בלא ביאה נמי אכלה ע"י זיקה א"כ מה ראו חכמים להחמיר כ"כ בזה אלא ע"כ דשומרת יבם מן התורה לא אכלה וחכמים עשו ביאת בן ט' כאלו עדיין היא זקוקה ומשו"ה אינה מאכילה בתרומה ולהתוספות לשיטתם תליא נמי זה בזה ואין להאריך במובן:

ואינה מאכיל בתרומה בכאן פירש"י דקאי איבם ובסנהדרין נ"ה ע"ב בסוגיא דתקלה וקלון פירש"י דקאי אכהן בעלמא והתוס' הקשו על פי' זה דמתני' לא מיירי מדין קנין לקטן אלא מה שהוא מדין ביאה ומסקו כפירושו דהכא ועי' מ"ש בסמוך אי"ה בישוב סתירת רש"י:

ולכשיגדיל בגט סגי ליה כו' פי' דהוה ס"ד דקמ"ל שאין לו יד לגרש ומשו"ה פריך לאשמעינן נמי שאין לו כח לחלוץ שאין לו שום קנין ומשני דמתני' לא פסיק כלל בדיני קנין אלא מה שנוגע לדיני ביאה והכי קאמר ביאתו ביאה לקנות יבמתו אבל לא להפקיע זיקתו כדי לפטרה בגט לחוד אלא לכשיגדיל יבא עליה ויתן גט. ומשו"ה נמי לא תנן במתני' אינו מקדש בביאה ואין חייבים על אשתו משום דמה שנוגע לדין קנין לא מיירי מניה מתני' מיהו בלאה"נ י"ל דסמיך עצמו מדנקיט במתני' דלעיל מתקדשת בביאה וחייבים עליה משום א"א ממילא נדע מדלא נקט ליה נמי הכא ש"מ דאינו מקדש בביאה ואין חייבים על אשתו משום א"א. והראשון נ"ל עיקר שהרי כ' הריב"א נ"ז ע"ב ד"ה וחייבים עליה כו' דבהמה אינה בכלל העריות והא דלא נקט נמי בהמה ברישא גבי תינוקות משום דאתיא מטפויי' דחייבים עליה משום א"א ע"ש ואם איתא הא איצטריך למיתני משום דיוקא דסיפא אין חייבים על אשתו של בן תשע. אלא ע"כ לא איצטריך להאי דיוקא דמאי שאינו נוגע לענין ביאה רק לענין קנין שאין אשתו קנוי לו לחייב אחר עליה זה לא נחית לאשמעינן:

ובזה י"ל מ"ש רש"י בסנהדרין נ"ה ע"ב ואינה מאכיל בתרומה בכהן שבא עליה ולא פי' ליה ביבם כמ"ש בשמעתין נ"ל דהיה קשה לרש"י על הפשטן ממ"נ אי לא ידע הך שינויי' דכיון דמזיד הוא איכא תקלה הו"ל להקשות ממתני' קמייתא דתינוקות כדהקשה שם באמת רב יוסף. אלא ע"כ צ"ל דרבא היה מפרש למתני' בא עליה יבם בכהן דעלמא מיירי שפיר נמי מדיני קנין וכדהוה נמי ס"ד דשמעתין נמי דפריך ולכשיגדיל בגט סגי ליה וכמ"ש לעיל ה"נ הוה ס"ל לרבא. והיה קשה ליה מ"ט לא תני נמי אין חייבים על אשתו משום א"א כיון דעסיק ובא נמי בדיני קנין וע"כ צ"ל דסמך (אדינא) אדיוקא דרישא גבי תינוקות דתני חייבים עליה משום א"א וכנ"ל. ואם כן לא אייתר ברישא שום בבא לטפויי בהמה וצ"ל או דאה"נ גבי תינוקות אין הבהמה נהרגת עליה ולא הו"מ למפרך מרישא. אלא שזה דוחק לחלק בין תינוקות לתינוק. או שנאמר דבהמה בכלל כל העריות דרישא הוא וא"כ דפרט ליה בסיפא בהמה לרבות אתא אפי' בשוגג ושפיר פשט מסיפא טפי מרישא ואפ"ה דחי ליה דבמזיד מיירי דבאמת לא מיירי מתני' מדיני קנין כלל משו"ה לא תני אין חייבים משום א"א ורישא דקתני ליה לטפויי בהמה אתיא שאינה בכלל העריות

ולעולם במזיד. והא"ש דרש"י פי' התם ואינו מאכיל בתרומה אכהן דעלמא היינו לפי הס"ד דרבא התם והכא פי' לפי המסקנא דלא מיירי מתני' רק מדיני ביאה ומפרש ליה ביבם וכמ"ש תוס' בסנהדרין הנ"ל וק"ל:

דף מה:

והיכי דחזינן לה דחריפתא טפי כו' סד"א היכא דלא קאמרה אינהי וכו' ויש לעיין מי דחקי' להני שינויי דחיקי דקשה עליה קו' תוס' ד"ה וקודם כו' ואמאי לא משני דהוה סד"א קודם הזמן הזה נמי נדרי' נבדקין אלא אם בדקוה שלשים יום בשנה ולא ידעה שוב לא בדקינן לה משא"כ בשנת י"ב בודקים כל י"ב וממשנה יתירה דייקינן דלאו הכי הוא ומזה ראיה לגירסת הרמב"ם שגרס בהיפוך היכא דבדקנא וידעה כו' פי' בודאי אי לא ידעה תחלת השנה פשיטא שצריכים לבדוק על כל נדר ונדר אולי עתה נתוסף לה דעת ובינה יתירא וזה אין צ"ל. אך קמ"ל היכי דבדקנא וידעה אפ"ה אם חזרה לנדור נדר אחר צריכין לחזור ולבדוק אולי השתא לא ידעה וזהו חידוש גדול. וא"ש נמי קו' הנ"ל דשפיר הקשה בתוס' י"א ל"ל דהשתא בשנת י"ב בודקים כל השנה מכ"ש בשנת י"א לא סגי בבדיקת כל שהו וע"כ צ"ל דשנת י"א כלל לא א"כ בת י"א ל"ל:

ואולי י"ל דהש"ס אזיל למ"ד הקדיש ואכלו לוקה וזה א"א לתלות מפני שיש בו דיעה ובינה להפלות דמה בכך וכי יש לו חכמה יתירה מנותן התורה ית"ש שאסר לנו חלב ודם ואפ"ה אם אכלו הקטן הזה איננו לוקה ומה טעם ילקה אם יאכל מה שאסר על נפשו מפני הך דעתא קלישתא דאית ביה. אלא ע"כ לא משום דיודע להפלות אתינן עלה אלא גזה"כ וסימנא בעלמא וכשם שהבאת ב' שערות שמשנת י"ב ויום א' לנקבה וי"ג לזכר הם סימני להתחייב בכל המצות ועונשים ואין בזה טעם אלא כך גזרה חכמתו ית' ה"נ דעה להפלות הבא בשנת י"א לנקבה וי"ב לזכר היא הסימן להענישו על איסור נדר והשתא שפיר אמר דהוה סד"א אי עברו שלשים יום משנת י"ב לנקבה ולא ידעה הו"ל כאלו כבר עבר כל השנה בלא ידיעה להפלות ותו אין תועלת למבדקה דא"נ ידעה אין זה הסי' שקבלנו הל"מ דבעי' שנת י"ב כולו בידיעה קמ"ל דסגי אפי' ביום אחרון ממנו. והא"ש נמי דלא הומ"ל דהוה סד"א דבשנת י"א בודקים נמי אלא אם עברו שלשים יום תו לא מבדקינן. ז"א דמהי תיתי לומר כן וכי נטעה לומר דשערות מהני קודם שנותיהם הראוי' וה"נ לא מהני הידיעה להפלות כיון שאינו אלא משום סי' בעלמא. אמנם הרמב"ם ס"ל כר"י ור"ל לקמן דאחרים לוקים ולא הוא נמצא דלא אתינן עלה אלא משום ידיעה ובינה יתירה ע"כ הוצרך לומר בהפוך וק"ל:

ת"ר אלו דברי רבי רשב"א אומר דברים האומרים בתנוקות כו' לכאורה היה נראה דלא פליגי אלא לענין נדרים ומטעמא דמפרש ר"ח דלמר יש בינה יתירה לאשה ולמר בהיפוך אבל לענין הבאת שערות ושארי סימנים לא יחלקו במציאות דהדבר ידוע שהבת ממהרת להביא אלא ע"כ כנ"ל. אמנם מה אעשה דבהדיא אמרינן לקמן מ"ו ע"א בשמעתין לא דכ"ע תוך זמן כלפני זמן ואידי ואידי בתינוקות ורישא ר' וסיפא רשב"א וכו' מבואר להדיא דפליגי נמי בשתי שערות וסימנים ממש. ועדיין אני אומר דסוגיא דלקמן קאי למ"ד דהקדיש ואכלו לוקה א"כ הכל גזה"כ בלי טעם ונאמר נמי דפליגי במציאות. אך ר"ח ס"ל דאינו לוקה והכל מטעם שיודע ומבין להפלות לכן חל נדרו וא"כ י"ל טעמי' משום בינה יתירה באשה וי"ל בנדרים הוא דפליגי אבל בשאר דוכתי' מודי כ"ע דתנוקות ממהרת להביא. ובזה הבנתי מ"ש הרמב"ם בפי' המשנה טעם חדש מלבו משום ששנות הנשים קצרות מאנשים ע"ש והא"ש דזהו הטעם לכל מצות ועונשים שתלה רחמנא בשערות שממהרת אשה להביא ומ"ט תלי רחמנא בהכי וע"כ משום שמהראוי' שהיא תקדים בחיוב מצות משום שחייה קצרים. ואע"ג שכ' כן גם לענין נדרים היינו משום דממילא תליא בזה דין מופלא סמוך לאיש. אמנם מ"מ שפיר אר"ח דמשום בינה יתירא הוא דהרי כתב מהרש"א דבת י"ב שנה שלא הביאה שערות מ"מ אינה צריכה בדיקה דמסתמא יודעת להפלא ואלו זכר בן י"ב צריך בדיקה וע"כ משום בינה יתירא הוא ועדיין הדבר צ"ע:

בינה יתירא באשה יותר מבאיש אם הדבר כפשוטו הוא תמוה קצת ומוכחש בחוש והנ"ל בזה ע"ד שאמרו אם אין בינה אין דעת ואם אין דעת אין בינה והמובן מפשוטו הוא כי הבינה הוא העיון החריף ההולך לעיין למרחוק והוא טועה ברוב ע"ד אגב חורפא שבשתא. וע"כ צריך לזה מדה אחרת והוא הדעת ליישב הדברים בלבו ולעיין באחריתם הטובה היא אם רעה. והנה אין בינה לבעלי חיים מפני כן אינם יודעים לעשות רע ולהשכיל על דבר. אמנם בן אדם שיש לו בינה צריך להיות ממוזג בדעת ואם אין לו דעת אזי בינה שלו כסילות הומי' וסכלות (חשוב) [תשוב] וע"כ אחז"ל כל ת"ח שאין בו דע"ה דייקא אלא כולו בינה לא מיבעיא שבהמה בחייה טובה הימנו דנהי דבינה אין לבהמה מ"מ יש לה חכמה בשלה כידוע מכמה חכמות לבעלי חיים ואם כן [פשיטא] שהבהמה טובה הימנו אלא אפי' נבילה שגם חכמה משוללת גם היא טובה הימנו והנה נדרים המה סייג לפרישות וכל העלול ומכור לתאותו צריך נדרים לעשות סייג לפרישות. ולהיות כי הנשים אין דעתם שלימה ולהדיא מרגלא בפומי' דחז"ל נשים דעתם קלות ובינה שלהם יתירא מהדעת שלהם ואינו ממוזג ע"כ צריכין סייג לפרישות יותר משום כן הקדים להם

שנה לפלות נדר או נדבה כנ"ל לפרש. וכן בתינוק להיותו מתחבר בקטנותו עם רעים רבים בבית הספר ואיננו מתבודד רחוק הוא מהפרישות והוצרך לנדרים לעשות סייג לפרישות וק"ל:

איבעיא להו תוך זמן כלפני זמן או כלאח"ז יראה שמספקא להו אי הל"מ היא שהסי' הבאים בשנת י"ג מהני ואם כן יום א' בשנה נמי חשוב שנה ותוך זמן כלאח"ז והא דתנן בכ"מ י"ג ויום א' משום דיש מקדים בתחלת שנת י"ג ויש מאחר וא"כ אי לא בדקיני' מסתמא אחר שעבר שנת י"ג כולו כבר הביא אבל אה"נ אי בדקיני' ואשכחן ליה סימנים מתחלת השנה נמי מהני או דילמא דוקא קאמר שנת י"ג וי"א לא קודם:

אי דלא אייתי ב' שערות קטן הוא הא דקטעי רבא בדרב המנונא ולא אסיק אדעתיה הך דיוקא. י"ל משום דהוה ס"ל לעולם בדלא אייתי ב' שערות וחיישינן שמא נשרו ורב המנונא לא ס"ל חיישינן שמא נשרו. א"נ י"ל דרב המנונא גופיה לא מתמה כ"כ בפשיטות אי דלא אייתי קטן הוא אלא משום דס"ל הוא עצמו לוקה ונהי דביודע להפלות גזה"כ שיהיה זה במקום שערות אפי' להלקות דגלי רחמנא דלענין נדרים הוה יודע להפלות סי' מעליא כמו שערות בשארי מצות. מ"מ כשאינו יודע וגם לא הביא ב' שערות מה"ת ללקות. וא"כ כ"ז למ"ד הוא עצמו לוקה משא"כ למאי דקיי"ל כר"י ור"ל דשמעתין דאחרים לוקין על הקדשו ולא הוא. אין כאן תימא אם נאמר דמיתורא דאיש מרבי' אפי' איש כל דהו פי' שהגיע לכלל שנים אפי' אינו יודע להפלות וגם אין לו סימנים מ"מ דיבורו דיבור לגרום מלקות לאחרים מידי דהוה אבן ט' שביאתו גורמת מיתה לאחרים ומשו"ה קטעי רבא. והשתא א"ש מ"ש הרמב"ם דאפי' בלא אייתי ב' שערות וא"י להפלות נמי מכיון שהגיע לכלל שנים נדרו נדר והיינו כנ"ל דפסק או חוששין שמא נשרו או דאחרים לוקין עכ"פ וק"ל:

דף מו.

ועוד מתיב ר"ז כו' הא דאלימי ליה ברייתא ממתני' דקדייק מניה ר' המנונא. י"ל ס"ל לר"ז חוששין שמא נשרו וליכא שום דיוקא ממתני' דלעולם בלא אייתי ב' שערות ומשום שמא נשרו הוא אבל מקרא דייק שפיר דאיצטריך קרא למעוטי ספיקא דפשיטא דספיקא לחומרא. ואם כן זהו ר"ז לשיטתו דס"ל בכריתות דמביאים אשם תלוי בכזית ומחצה אפי' לא איקבע איסורא ולדידיה ספיקא דאורייתא מן התורה להחמיר שפיר דייק מקרא דאיצטריך קרא למעוטי ספיקא משא"כ למאי דפסק הרמב"ם דהיכי דלא איקבע איסורא

הוה ספיקא לקולא מן התורה שפיר איצטריך קרא הכא להחמיר בספיקא לק"מ קו' ר"ז וק"ל:

מה ת"ל איש לרבות בן י"ג ויום א' פי' דאין לומר דאתי להקל ולומר אף ע"פ שהוא איש ממש מ"מ בעינן יודע להפלות דא"כ לא לכתוב רק כי יפליא דמסתמא בגדול איירי כמו כל התורה כולה אלא ע"כ הכי קאמר או איש או כי יפליא וע' מ"ש ונדחק בסדרי טהרה בזה:

וטעמא דבן י"ג וי"א צ"ע אטו בן י"ג וי"א כתיב איש כתיב. ואי הל"מ דתוך זמנו נמי איש הוא קאי אתוך זמנו נמי ומאי קושיין ואי משום לשון הברייתא דנקט בן י"ג. הברייתא לא נחית לכך ועל הרוב ידבר שרגיל להביא בן י"ג וה"ה לתוך זמנו ומאי קושיא וצ"ע:

כל שישנו בהפלאה ישנו בבל יחל עי' תוס' נזיר ס"א ע"ב ד"ה הניחא כו' מבואר דלכ"ע אית ליה הך היקישא דלמ"ד מופלא סמוך לאיש לאו דאורייתא מקיש בהיפוך כל דליתניה בבל יחל ליתיה בהפלאה ולמעוטי קטן ישראל מהפלאה ומוקים ליה בנכרי דמופלא סמוך לאיש דידיה דאורייתא משום דלא אתי לידי בל יחל לא שייך כל שאינו בבל יחל אינו בהפלאה ע"ש. וקשה לר"י ור"ל דשמעתין וקיי"ל כוותייהו דס"ל מופלא סמוך לאיש דאורייתא אפי' בישראל ואינו לוקה. אם כן הך היקישא מאי עבדי ליה. ויש לומר ס"ל כשמואל בחגיגה י' ע"א דיליף היתר נדרים מלא יחל. ומקשי' כל שישנו בהפלאה ישנו בהיתר נדרים ולומר דיש היתר לנדרי קטן. דה"א אין לך בו אלא חידושו וכמ"ש משנה למלך בנדרי גוים אם יש להם היתר דיש פלוגתא בירושלמי ע"ש סוף ה' מלכים ה"נ גבי קטן. ואינך אמוראי לית להו דשמואל לכן מקשים הפלאה לבל יחל או למלקות או לומר דמופלא דישראל לאו דאורייתא ובדרוש הארכתי עוד בזה:

מתיב ר"ה בר יהודא לסיועי לרבא כו' כן גרס הר"ן בחי' וכ' משום דאמר רבא הלכתא תוך זמן כלפני זמן מזה משמע דגם לענין הפלאה ללקות עליו אמר כן משו"ה פריך ארבא. והוא תמוה קצת חדא מה"ת לומר כן והוא בעצמו כ' דר"ה נמי ס"ל כהלכתא תוך זמן כלפני זמן רק בנדרים אקשיה רחמנא וא"כ דילמא רבא נמי הכי ס"ל. ועוד מ"ש דפריך ארבא ולא ארב ור' חנינא דאינהו מרי' דשמעתתא דתוך זמן כלפני זמן. והנה שם בחי' הר"ן חסר בהעתקה ולא זכינו לכל דבריו. וע"ד פלפול אמרתי דודאי ארב ור"ח לא הו"מ להקשות דאפשר דלפני זמן הוא לענין שארי מצוה ולא לענין הפלאה וכנ"ל. אך לרבא ע"כ אין לוקין מיהת דהא הו"ל התראת ספק עכ"פ דאין לומר כבר אייתי ב' שערות דמה בכך הא תוך זמן כלפני זמן ושומא בעלמא נינהו ואי משום דאזלינן בתר רובא כתי' תוס' לקמן הא רבא לא סמך אהאי חזקה אלא להחמיר למיאון ולא לחליצה וא"כ איך ילקה

על האי חזקה וא"כ קשה דוקא לרבא. אלא דלפ"ז כדפריך מהך ברייתא הומ"ל דאתיא כמ"ד התראת ספק שמה התראה. ועוד כי משני בתר הכי איסור בל יחל הומ"ל איסור דאורייתא ובל יחל ממש אלא שאין לוקין משום התראת ספק. ובחדוד הארכתי בזה:

דף מו:

יכול יהא חייב על הקדשו קרבן ת"ל וזה הדבר הרמב"ם השמיט הך ומשמע דס"ל דחייבים על הקדשו קרבן נ"ל משום דלמאי דקיי"ל בעל מיפר וחכם מתיר ונפקא לן מזה הדבר עי' מסכת נדרים ע"ח ע"א וע' מ"ש תוס' בב"ב ק"כ ע"ב ד"ה מיבעיא להו וק"ל וא"כ לא אייתר לן קרא לדרשא דהכא ומביאים קרבן על הקדשו:

לאותן המוזהרים עליו הקשו תוס' האיך ס"ד שיתחייב ע"ז קרבן יל"ד ומ"ט לא הקשו כן לעיל כדמשני איסור דרבנן בעלמא אם כן איך ס"ד להתחייב ע"ז קרבן. ועוד למסקנא מסיק דלמ"ד סמוך לאיש לאו דאורייתא ברייתא אסמכתא בעלמא קאמר א"כ [איך] ס"ד לחייב קרבן וע"כ צ"ל דלמ"ד חולין בעזרה לאו דאורייתא שפיר משכחת ליה קרבן אדרבנן כמבואר להדיא בנזיר כ"ט לר"ל שם ע"ש וא"כ ה"נ נימא הכי וי"ל דעיקר קו' הוא דהו"ל מה שלא הפריש הקטן שב ואל תעשה ולא מייתי קרבן אלא בקום ועשה דמשו"ה לא מייתי קרבן אכרת דפסח ומילה כמבואר במכות י"ג ע"ב וזה מדוקדק מלשון תוס' בקושייתם שכ' איך ס"ד לחייבו קרבן משום שמניחים לו לעבור על נדרו עכ"ל פי' דהו"ל שב ואל תעשה. ולפ"ז לפמ"ש משנה למלך ס' ה' מאכלות אסורות דהכא מיירי בספי ליה בידים וה"ק ש"מ ב"ד מצווין להפרישו באיסור דאורייתא מיהת וא"כ בדרבנן ספי' ליה בידים מיתסר דלמ"ד אין מצווים להפרישו באיסור דאורייתא א"כ בדרבנן שרי למיספי ליה בידים ע"ש א"כ הו"ל ה"נ קום ועשה ולק"מ קו' תוס':

ש"מ קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו מכאן מקשים אשיטת הרמב"ם סוף ה' מאכלות אסורות דאפי' באיסור דרבנן לא ספינן לקטן איסורא בידים א"כ לא פריך הכא מידי דילמא לאותן המוזהרים עליו לספות ליה בידים. וי"ל דהשתא דלא ס"ד דקאי אאחרים שאכלו רק הברייתא מיירי אקטן עצמו ר"ל שהניחו לקטן לאכול איסורא. וא"כ סיפא דפטורי' מקרבן מעילה נמי קאי אקטן עצמו פטורים המוזהרים ואי מיירי דאחרים ספו ליה א"כ הם מעלו במה שספו ליה והקטן פטור לגמרי אפי' היה גדול כה"ג. ואין הקרבן משום הקטן ואין לומר אכתי משכחת ליה בשנתנו לו בשליחתו של הקטן שהוא צוה לגדול שיתנו לו ובמעילה יש שליח לדבר עבירה ולא מעל הגדול ולעולם דספי' ליה ז"א דהא אין שליחות לקטן ואלא ע"כ לא מיירי בספי' ליה בידים וא"ש פסק הרמב"ם

אלא לפ"ז תהדר הקו' אפירש"י דמ"ש לעיל בשם משנה למלך ליישב פירש"י דמיירי בספי ליה בידים ליתא כמ"ש וי"ל לפמ"ש בסמוך אי"ה [דלשיטת] רש"י אליבא דמ"ד מופלא סמוך לאיש לאו דאורייתא קטן עושה שליח א"ש כנ"ל:

כגון שהקדיש הוא ואכלו אחרים הקשו תוס' דזדון שבועה לא מתוקם אלא בעצמו ולפע"ד משכחת ליה בשהתפיסו אחרים בשבועתו של קטן עי' ר"פ שבועות שתים בתרא כ' ע"א וכאביי דשם וע"ש בר"ן יתיישב גם אליבא דהלכתא וק"ל:

רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו לוקין הקשו תוספות דהו"ל התראת ספק כו' ובהביא ב' שערות נמי לא מיירי דהא ר' יוחנן אית ליה תוך זמן כלאחר זמן דבריהם תמוהים אדרבא אי הוי ס"ל כלפני זמן מאי אהני ליה שערות שומא נינהו אבל השתא דס"ל כלאחר זמן א"ש ומיירי דיש לו שערות קטנות דלא כשיעור או באשה סי' שלא כשיעור המפורש במתני' דלקמן ומ"מ התראת ספק לא הוי דידעינן דעד שנת י"ג יגדלו הסי' הללו. אבל מ"ש תוספות דעל הרוב מביאין שערות בזמנן זהו ק"ק לרבא דלית ליה חזקה אלא למיאון ולא לחליצה ומכ"ש דלא יועיל ללקות וכבר הזכרתי זה לעיל:

בעלה מיפר לה ממ"נ לשון ממ"נ אינו מדוקדק ויש לומר דרשב"א ביבמות הקשה האיך יפר לה ומספי לה איסור בידים ועי' מ"ל סוף ה' מאכלות אסורות. ולפע"ד לפמ"ש תוס' בפסחים פ"ח ע"א ד"ה שה לבית אבות דלא אסור אלא דומיא דנבילה ושרצים אבל היכי דאיכא חינוך מצוה שרי וא"כ ה"נ אינו דומה לנבילה ושרצים דאיכא חינוך מצוה דהנודר כאלו בנה במה והמקיימו כאלו מקריב עליו קרבן ומצוה להפר ומשו"ה מותר להפר לה. אמנם זהו אם הוא נדר מן התורה אזי המקיימו כאלו בונה במה אבל אם הוא רק דרבנן אבל מן התורה אינו אלא דיבורא בעלמא בודאי אינו מצוה בהפרה. אלא דלפ"ז אין כאן איסור דאתי נישואין דרבנן ומבטלים נדרא דרבנן. והא"ש ממ"נ אי דרבנן ואז אין מצוה בהפרה נגד זה דרבנן ודרבנן היא. ואי דאורייתא א"כ הא אין ב"ד מצווין להפרישו. ואם כן היכי דאיכא חינוך מצוה נחתינן חד דרגא ומספינן ליה אפילו בידים:

כדרב פנחס כ' רשב"א ביבמות דיש אין גורסים אלא כדר"פ וס"ל דעדיין צריכין לשנויי קמייתא פי' דוקא הבעל יכול להפר ולא אחר אפי' נדרה על דעתו. ובעל נמי אין מיפר בקודמים משום דר"פ דכל עצמו לא התירה תורה אלא משום שנדרה על דעתו ושהוא בעלה ומה שנדרה קודם נישואין לא היה על דעתו. ולכן הכא בקטנותה הו"ל קטן אוכל נבילות ובגדלותה יכול להפר בקודמים שהרי הוא עתה בעלה וגם לשעבר נדרה על דעתו כצ"ל דברי הגורסים כן. אלא דלדידהו קשה קו' תוס' אר' יוחנן ור"ה ומ"ש תוס' דלמסקנא א"ש ליתא דהא אכתי צריכין לקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו.

וי"ל דהא בנזיר כ"ט ע"ב פליגי תנאי אי הלכה היא בנזיר או לחנכו במצות ומסיק הש"ס דפליגי במופלא סמוך לאיש נמצא דר' יוחנן אתיא כתנאי ממ"נ או במ"ש הלכה היא בנזיר או במ"ש מופלא סמוך לאיש דאורייתא אלא מ"מ לק"מ אר"י לימא כתנאי משום דזיל הכי קמדחי [ליה וזיל הכי קמדחי ליה] ולא אתברר לן טעמא ופלוגתתיה דהני תנאי דהתם. ואפשר דמשו"ה מסתפק ר' יוחנן אי מצווין להפרישו או לא דאי פליגי הני (בהני) תנאי במופלא סמוך לאיש א"כ נימא דהך ברייתא אתיא כמ"ד מופלא סמוך לאיש לאו דאורייתא וב"ד מצווין להפרישו. אך אי פליגי בהלכה היא בנזיר ודכ"ע מופלא סמוך לאיש דאורייתא מוכח מהך ברייתא דאין ב"ד מצווין להפרישו וק"ל וכן יש לומר לרב הונא דמצי סבר בפשיטות דפליגי הני תנאי במופלא סמוך לאיש. וא"ש דהרמב"ם לא מייתי הך ברייתא דתינוקות דס"ל דאתיא כמ"ד מופלא סמוך לאיש לאו דאורייתא ואנן קיי"ל דאורייתא:

והנה הרמב"ם פסק מופלא ס"ל דאורייתא ופסק נמי הלכה היא בנזיר ופסק נמי דיכול האב להדירו עד שיביא ב' שערות והוא נגד הש"ס דנזיר שם והרגיש בזה הלח"מ. ולפע"ד ס"ל לרמב"ם דסוגיא דנזיר אזלא למ"ד אין ב' ידים זוכות כאחת א"כ א"א שידירו האב כשיכול הוא בעצמו להדיר א"ע אך אנן קיי"ל נערה היא ואביה מקבלין גיטה דשתי ידים זוכות כאחת א"כ ה"נ עי' גיטין ס"ד ע"ב:

עד שלא באו לעונת נדרים כו' הר"ש ריש מסכת תרומות מייתי בשם ירושלמי מאת כל איש ולא קטן אשר ידבנו לבו ולא חרש ושוטה שאין להם דעת לנדב והקשה ר"ש אמאי לא ממעט נמי קטן מהא ותי' משום דכשהגיע לעונת נדרים יש לו דעת לנדב ע"ש ולכאורה [אין] הדבר מובן דזהו אי מופלא סמוך לאיש דאורייתא אבל אי גבי נדר לא מהני מופלא מן התורה שפיר קשה כל איש ל"ל. וא"כ צ"ע מאי פריך הכא אדרבה נימא ר' יוסי ס"ל מופלא ס"ל לאו דאורייתא ואייתר ליה כל איש ודריש מניה אפי' כל דהו איש כדאיתא כה"ג בבכורות ג' ע"א גבי כל בכור ולפי גי' הר"ש דגרס במתני' ר"י אומר תרומתו תרומה אע"פ שלא הביא ב' שערות י"ל בהא פליגי דבין למר ובין למר מופלא ס"ל לאו דאורייתא ומכל איש מרבי' כל דהו איש אפי' קטן ור"י סבר כיון דמופלא לאו דאורייתא ממילא אין לו שום מעלה ומרבינן כל דהוא איש אפי' קטן ממש ור' יוסי ס"ל דעכ"פ משכחת שום מעלה במופלא דכוותיה כמ"ש תוס' בנזיר ס"א ע"ב וכמ"ש לעיל מוקמינן ריבויא דכל איש אמסתבר אהפחות מופלא סמוך לאיש ומאי פריך וצל"ע גדול:

אמנם אי גרסינן ר' יהודה אומר אין תרומתו תרומה י"ל קצת דהרי חזינן דר' יהודה ס"ל מופלא ס"ל דאוריית' והוי טעינן דקטן מופלא לא אימעט מאשר ידבנו לבו ומשו"ה

אימעט מכל איש ולעולם קטן לא. ור' יוסי ס"ל נהי נמי דמופלא דאורייתא היינו לאיסור בל יחל אבל מקרבן אימעוט מזה הדבר כדלעיל בברייתא והה"נ מלעשות תרומתו קדש שיתחייב עליה מיתה וחומש ואינו בכלל אשר ידבנו לבו והוה שפיר בכלל המיעוט וכל איש ל"ל ע"כ לרבות מופלא כל דהוא איש וסברא זו היתה פשוטה כ"כ להמקשן ומשו"ה פריך מינה וכ"ז דוחק והקו' צל"ע:

ובסברא זו נ"ל ליישב קו' תוספות והראשונים אשיטת רש"י ביבמות ל"ד ע"א ד"ה מתוך י"ג כו' ע"ש היטב הנה מה שהקשה דהו"ל כמו אחר שתתגיירי אחר שתשתחררי לא חשו לה הראשונים ז"ל משום דהכא ממילא אתי ועי' מ"ל פ"ד מהלכות אשות ה' ד' אך הא קשיא איך הקטן יכול לעשות שליח וגם במשנה למלך לא מצא ישוב לזאת הקושיא. ולפע"ד להך תנא דנזיר כ"ט ע"ב דמס"ל לאו דאורייתא לדידיה אייתר כל איש דגבי תרומה לרבות קטן מופלא שיכול להפריש תרומה דאורייתא נמי וא"כ ממילא נעשה נמי שליח לתרומה דכתיב גם אתם ומקשינן גם לאתם דהיינו השליח דאתא מריבויא דגם מקשינן ע' רפ"ב דקידושין וה"ה לכל השליחות שבעולם כל מה שהקטן בעצמו יכול לעשות יכול נמי לעשות שליח אחר לאותו הדבר. והשתא כיון דהקטן עצמו יכול לקדש לאחר שאגדל ושתגדלי א"כ יכול נמי לעשות שליח על זה האופן וק"ל. ובגיטין פ"ה ע"א קרי לקטן בר הויה א"כ יכול לעשות שליח:

ירושה ראשונה ושני' יש להן התוס' יבמות פ"ב מייתי שיטת ר"ח ירושה ראשונה ושניה של אברהם ויהושע יש להן ושלישית של עזרא אין להם והקשו תוספות משמעתין דמסיק וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סליק ולפע"ד ס"ל לר"ח דיהושע קידש את הארץ באופן שכל פעם שיצאו ממנה ישראל ויחזרו ויהיה ביאת כולכם יתחייבו בחלה וכמו ביובל דבעי' כל יושבי' עליה ואי נסתלקו יושבי' בטל היובל ואי חוזרים אח"כ ממילא חזר היובל לאיתנו. וצ"ל דכך היה הקידוש מעיקרא שיהיה הארץ קדוש לכשיהיו כל יושביה עליה ינהג בו יובל ומ"מ אי נמי אין כל יושביה עליה לא בטלה מפני זה קדושת הארץ אלא כשחזרה הרי היא בקדושתה קמייתא ואינה צריכא קידוש מחדש ה"נ ס"ל לר"ח גבי חלה כשנסתלקו ממנה כל ישראל בחורבן בית א' והיה נ"ב שנים לא ישב שם אדם אז לא נהגה חלה אפי' כשחזרו עד שיהיה ביאת כולכם ועם עזרא לאו כולהו סליק. ויש להביא ראיה לזה מדאמר יכול בביאת ב' וג' מרגלים וקשה וכי אפשר לומר כן הא בעינן מלך ונביא וכה"ג ואורים ותומים לקדש כמבואר פ"ב דשבועות ע"ש י"ו ע"א. אלא ע"כ צ"ל דקדושת יהושע היה סגי לכשיבואו לשם יתחייבו והוה ס"ד דאפי' בביאת ב' וג' מרגלים סגי קמ"ל ביאת כולכם בעינן:

דף מז.

וכדאהדר ר"ה ברי' דר"י לרבנן כו' הרמב"ם ס"ל דגם תרומה מימות עזרא ואילך דרבנן יראה דס"ל דר"ה ברי' דר"י ע"ד רבותא קאמר אפי' למ"ד תרומה דאורייתא חלה דרבנן אבל אין האמת כן דתרומה אתיא בק"ו מחלה שנהגה קודם ירושה וישיבה תליא בביאת כלכם מכ"ש תרומה ע' רמב"ם ספ"א מהל' תרומות:

לעבודה נתתיו ולא לבושה יש לעיין כיון דאיצטריך קרא להכי מנ"ל לשמואל דהמשחרר עבדו עובר בעשה כדאמר הוא גופיה פ' השולח ומייתי ליה הש"ס בדוכתי טובא. הלא מבואר בסוטה ג' ע"ב דלר"ע דס"ל לעולם בהם תעבודו חובה היינו משום דמייתרי ליה לגמרי וע"ש היטב ור"י ס"ל באמת רשות היא ואם כן לשמואל דאיצטריך ליה לעבודה נתתיו ולא לבושה מנ"ל שהוא חובה. והנה המובן הפשוט הוא דמ"מ נפקא ליה מלעולם דמהאי לישנא משמע שלא ישחררנו אלא מש"ס דסוטה הנ"ל לא משמע כן ע"ש. ואולי יש לומר לפמ"ש הר"ן פ' השולח דהמשחרר עבדו עובר בעשה היינו משום לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם ומייתי ליה מג"א סימן צ' סק"ל והפי' דהו"א עבד שהוא בכלל מצות לא שייך ביה לא תחנם קמ"ל דמותר להשתעבד בו וממילא קם ליה בלא תחנם ולפ"ז אפשר ר' ישמעאל נמי דאמר רשות מודה בזה דאסור לשחררו בחנם מיהת משום לא תחנם ולר"ע אפי' לדבר מצוה אסור וא"ש הא דשמואל:

ובזה מיושב מה שהקשה לי הרב הגדול מ"ה דוד דייטש אבד"ק סארדהעל דהקשו התוספות בסוטה הנ"ל לר' ישמעאל בצרי ליה ג' מ"ע בתורה היינו לעולם בהם תעבודו ולה יטמא וקנא את אשתו ותי' הגאונים דלר' ישמעאל ס"ל ס"פ הקומץ ד' ציצית ד' מצות הן וטפי ליה הני ג' והקשה הרב הנ"ל אכתי קשה לשמואל דס"ל התם ס"פ הקומץ הלכתא כר' ישמעאל וס"ל נמי לעולם ב"ת עשה א"כ טפי ליה מ"ע א' ולפי הנ"ל א"ש. מיהו בלא"ה לק"מ דרב יהודא מרא דהך שמעתא שאמר כן בשם שמואל רבו ס"ל בברכות ספק קרא ק"ש אינו חוזר וקורא דק"ש דרבנן א"כ בצר ליה מ"ע של ק"ש ואע"פ שאמר התם אמת ויציב דאורייתא ז"א מצות עשה חדש דלכ"ע הזכרת יצ"מ דאורייתא וק"ש נמי דאורייתא ולדידיה ק"ש מיהת דרבנן הוא וא"ש וק"ל:

דף מז:

יביאו ראיה רש"י גרס כן גבי בן ונ"ל פשוט וברור דרש"י היה לו גי' מהופכת במתני' בן תחלה ואח"כ בת ומשו"ה כ' ה"ג גבי בן משום דקדים וה"ה גבי בת והכי מייתי הש"ס ביבמות ס"פ הערל מתני' דהכא בן תחלה וכן משמע בשמעתין דקאמר רבא דיקא נמי

דקתני והוא סריס ולא מייתי מוהיא איילונית דקדים אלא ע"כ גרסינן בן קודם לבת וכן משמע לישנא שבבן ושבבת דלקמן ול"א שבבת ושבבן. ודלא כמעדני י"ט שכ' רש"י גריס בסיפא יביאו ולא ברישא מדלא כ' אריש ה"ג יביאו ראיה דליתא כנ"ל. ומיהו טעמא בעי מה דקדקו בזה לגרוס יביאו אקרובים ולא תביא ראיה היא בעצמה בשלמא אי גרסינן יביא ראיה אפשר לומר אורחא דמילתא שהיא לא תביא ראיה על עצמה או קרובים לא יביאו ראיה וטוב לה להתייבם מלומר שהיא איילונית וטב למיתב טן דו כו' אבל אי גרסי' יביאו קשה ואפשר דקמ"ל דאפי' הקרובים הטוענים ברי שהיא בת כך וכך מ"מ צריכין להביא ראיה עדים כשרים והם אינם נאמנים ע"ז דבעינן לזה עדים כשרים וכ"כ הרמב"ם וכ' ה"ה דנפקא ליה מש"ס דקידושין ס"ג ע"ב דאפי' האב אינו נאמן אלא לקרבן לא למכות ולעונשים וה"ה ליבום וחליצה ע"ש. ולפי הנ"ל יש מזה רמז במשנתינו:

ורמינהי א' לי בן ט' שנים ויום א' וא' לי בן עשרים כו' יש להקשות דילמא בברייתא אתיא כמ"ד דשלימות בעינן מעל"ע ועשרים שנה דברייתא באינם שלימות תדע שהרי בבן ט' הזכיר יום א' ובבן כ' לא הזכיר י"א וא"כ למה היה לו לרב לתרץ ולאוקמי מתני' בסי' סריס ת"ל דלדידיה בלא"ה איכא תנא דבעי מעל"ע ומשנתינו אתיא כמאן דלא בעי מעל"ע כמסקנא דשמעתין ואם כן מדוע לא תי' כנ"ל. נ"ל דע"כ ליכא למ"ד דלא בעינן מעל"ע אלא למסקנא דמיירי שצמחו בו סי' סריס וס"ל דתוך הזמן כלאחר זמן לגבי סי' סריס אע"ג דגבי שערות לא קיי"ל הכי מ"מ לגבי סי' סריס אפשר דאמרינן כן להך מ"ד אבל לס"ד דלית ליה סי' סריס אין שום סברא שלא נצטרך מעל"ע ולפי אותה הה"א הא דקתני מתני' בת עשרים שנה ולא קתני יום א' כבאידך ע"כ משום דזמנו הוא בן י"ט ויום א' והיינו בן עשרים שנכנס לה יום א' ושפיר פריך מברייתא וע"כ הוצרך לתרץ שנולדו בו סי' סריס וממילא שפיר איכא למימר בן עשרים כפשוטו ולענין סי' סריס נמי תוך זמן כלפני זמן. ומב"ב קנ"ה אין ראיה דגם לענין סי' סריס אמרינן כלפ"ז דאפשר דהתם לענין למכור בנכסי אביו ומדרבנן הוא:

עד רוב שנותיו כ' תוס' ומכאן ואילך גדול הוא יראה דרצו בזה דאע"ג דפליגי רב ושמואל אי נעשה גדול למפרע היינו בשנולדו בו סי' סריס הוא דאית ליה לרב דאמרינן אי לא דהוה סריס והיה מביא שערות מסתמא היה מביאם כרוב העולם משמלאו לו י"ג שנים וי"א ונעשה גדול למפרע ושמואל ס"ל דלאו רובא מעליא הוא דאית לן חזקה דרבא למיאון ולא לחליצה וכדלקמן מ"ח ע"ב משא"כ זה שגם סי' סריס לא באו בזמנן שהרי המתין עד ל"ה שנה והרי נפיק נמי מן רוב סריסים גם רב מודה שאין נעשה גדול למפרע

אלא מכאן ואילך. ובזה זכינו להבין טעמו של הרמב"ם שפסק התם כשמואל דהשתא הוא דנעשה סריס ולא למפרע ובנב"י בחלק א"ע דחק בזה הרבה ולפי הנ"ל א"ש משום דקיי"ל חזקה דרבא למיאון ולא לחליצה וק"ל:

שיצאו ממנו שלשים יום הרמב"ם מפרש ליה שחסר ממנו שלשים יום פי' שהוא בן י"ט וי"א חדשים שלימים וחודש אחרון חסר ס"ל דשלשים ימים האחרונים של כל שנה ושנה נגררים בתר שנה הבאה וה"נ ס"ל לענין שני ערלה עי' במסכת ר"ה דף ט' ע"ב בסופו שם פירש"י אם נטע פחות משלשים יום לפני ר"ה לא עלתה לו עד ר"ה הבאה ומשמע דאותן פחות משלשים נטפלים לשנה הבאה וכן פסק הרמב"ם והאריך שם בזה בטורי אבן בדברים נכוחים ע"ש וה"נ דכוותיה:

שנה האמורה בקדשים וכו' שנתו שלו כו' הקשה בטורי אבן במסכת ר"ה ט' ע"ב הא ל"ל קרא ת"ל מדכתיב יהיה לומר דמחשבין שעות ש"מ דבעינן שנה שלימה ונכנס בדוחקים. ולפע"ד למ"ד שלשים יום בשנה חשוב שנה ה"א דלעולם אם נולד שלשים יום לפני ר"ה עלתה לו שנה אותן שלשים יום קמ"ל קרא דמחשבין שעות לכן בעינן שנתו וא"כ ממילא לק"מ נמי לאידך מ"ד דס"ל יום א' בשנה חשוב שנה ולדידיה אפי' נולד רגע א' לפני ר"ה עלתה לו שנה מ"מ לא הוי ידעינן הכא מדכתיב יהיה לשעות דמחשבין שנתו ולא שנות העולם דמנ"ל להמציא חידוש כולי האי דילמא שלשים יום קמ"ל דהכא לא סגי ביום א' אלא בל' יום עם השעות. ועוד בלאה"נ א"ש וקמ"ל לענין ז' דהרצאה בעינן שעות דוקא לכן איצטריך שנתו ולק"מ:

אבל אי קשיא הא קשיא מ"ש תוס' בעירוכין י"ט ל"ל שנתו דלא משכחת שום תמיד בר"ה שהכל יהיה עברה שנתו ותי' דסד"א דלא בעינן מעל"ע פי' דלא הוה ידעינן שעות וקשה הא שעות מיהיה נפקא לן וע"כ צ"ל כמ"ש טורי אבן הנ"ל דה"א יהיה אתמים קאי ולא אשעות שלפניו אלא אתמים שלפני פניו ודוחק. אמנם לשיטת הרמב"ם דלעיל א"ש דה"א נהי דלא מחשבין לשנות העולם דא"כ לא משכחת שום קרבן בר"ה מ"מ שנתו של עצמו עלתה לו אחר י"א חדשים שלו כמו שנת עשרים הנ"ל לכן איצטריך שנתו שיהיה תמים ואיצטריך נמי יהיה דמחשבין גם השעות:

והשתא לפ"ז צ"ל הא דבעירוכין וכל הנך ליכא אלא חד קרא דאזלינן בתר שנתו ואמאי לא נימא דבי"א חדשים סגי בשלמא בקדשים מוכח דבעינן יב"ח שלמים מדאיצטריך קרא כלל דבלאה"נ נדע י"א חדשים דאל"כ לא משכחת קרבן בר"ה אבל בשארי שנים מנ"ל. וצ"ל דילפינן שנה שנה מקדשים בשלמא אי לא הוה כתיב שום קרא באינך לא הו"מ למילף שנה שנה מקדשים דה"א אדרבה נילף שנה שנה מתשרי כדאיתא במס'

ר"ה ט' ע"ב דמהכא ילפינן ר"ה לערלה וכה"ג דסתם שנה נילף מגז"ש דראשית השנה שהוא תשרי. אבל לבתר דגלי לן קרא בכל חד מהני דשנתו הוא ולא תשרי נהי דאכתי מצינו למימר דבי"א חדשים סגי מ"מ נילף שנה מקדשים. וכללא הוא כל סתם שנה נילף מתשרי וכל שנה שלו נילף מקדשים והך גז"ש איתא בש"ס דעירוכין ל"א ע"ב דילפינן בתי ערי [חומה] וקדשים מהדדי בגז"ש שנה שנה ע"ש:

ולפ"ז צ"ל הא דלא ילפינן נמי בהך גז"ש דמחשבין שעות בכל הני צ"ל משום דהו"ל בתי ערי חומה וקדשים ב' כתובים הבאים כא' ואין מלמדין דבבתי ע"ח נמי כתיב קרא בעירוכין ל"א ע"א ימים ע"ש. ונמצא דלענין ילפותא דשעות אין מלמדין מהם. ולפ"ז מדוקדק לשון תוס' שם שכ' בד"ה מיום כו' והתוס' כתבו כאן ה"ה בכולהו בעי' מעל"ע לשעות עכ"ל דקדקו לומר שכתבו בכאן פי' בעלמא לא ס"ל הכי אלא שם כתבו כן היינו לרבי דפליג התם אדרשא דימים וס"ל מממכרו לחוד נמי נפקא לן שעות והיינו משום דס"ל דכ"ז ילפינן בגז"ש מקדשים ואין כאן ב' כתובים הבא"כ וה"ה לכולהו דבעינן מעל"ע. אבל למאי דקיי"ל דלא כרבי אין שום סברא דמחשבין שעות. ולפ"ז מ"ש תוס' לעיל מ"ד ע"ב ד"ה ל' יום כו' וז"ל וי"ל דקים להו לרבנן דלא בעינן מעל"ע לא קאי ארבנן דר"מ דהך ברייתא דאדרבה סתם רבנן דר"מ הוא ר' יהודא וס"ל בעלמא ב' כתובים מלמדין וי"ל דבכולהו בעי מעל"ע אלא כוונתם דאי נניח כללא דסתם שלשה שנים היינו ויום א' ומאן דאמר יום א' רצונו שעות א"כ גם כל הנך מתנייתא דפרק יוצא דופן נמי שעות קאמר ואנן לא קיי"ל הכי. ע"כ לא רצה להניח הך כללא ועי' היטב במל"מ פ"ב מאשות ה' כ"א מ"ש והאריך בזה ולפי הנ"ל א"ש הכל:

ובזה י"ל נמי דבתומים רס"י ל"ה הוכיח מרש"י יבמות ל"ד דלא מחשבין שעות לשיטת רש"י שם גבי בשופעת מתוך י"ב לאחר י"ב דאי ס"ד מחשבין היה צריכין לומר נמי שנולדו ארבעתן ברגע א' והא א"א לצמצם ע"ש בביאור אלא ע"כ ס"ל לרש"י אין מחשבין שעות ולכאורה ראייתו נכונה וברורה וקשה הא בעירוכין י"ט ע"ב פירש"י ד"ה מעל"ע אותו יום ואותו שנה לשנה הבאה עכ"ל ולפי הנ"ל א"ש דהתם אברייתא קאי וסתם ספרא ר' יהודא דס"ל ב' כתובים מלמדין ולדידיה מחשבין שעות כנ"ל אמנם ביבמות התם מוקי מתני' כר"ש לא מחשבין שעות וא"ש ודוק בכ"ז:

דף מח.

ובשביעית נמי יעבוד בס' טורי אבן בר"ה ט' ע"ב הקשה לשיטת הסוברים דכל שהתחיל פחות מל' יום לפני ר"ה לא נגמר שנתו עד ר"ה הבאה א"כ משכחת דבשביעית נמי יעבוד

במכר עצמו פחות מל' יום לפני ר"ה ע"ש. ולפע"ד אף שהאמת כן הוא דהשנה נמשכת עד תשרי הבא מ"מ בקרא לא מצינו שום שנה מפורש אלא או המתחלת ומסיימת בתשרי והיינו מראשית השנה עד אחרית השנה דמניה ילפינן גז"ש לכל שנה דקרא או שנה מעל"ע ממש ככתוב בקדשים ובערי חומה וא"כ הך שנה דעבד עברי כיון דע"כ א"א למילפי' משנה דתשרי ע"כ ילפינן ליה מקדשים וערי חומה שיהיה מעל"ע וכן כל כה"ג וק"ל:

בעזרת רוכב כרוב ואופן. סיימנו חי' פ' יוצא דופן. הוא אלהינו האל הנאמן. יעזרני בחי' פ' בא סימן:

בא סימן כו' ולא מתייבמת יש לעיין אמאי לא תתייבם הא מיעוטא דמיעוטא הוא דהא א"נ פלגא בא סי' עליון בלא תחתון והו"ל לענין קטנות ספק שקול מ"מ הא רוב נשים לאו איילונית נינהו ומן הדין להתייבם אפילו בקטנותה אלא ר"מ חייש למיעוט איילונית. וכן נמי אי פלגא ופלגא איילונית הוה מ"מ הא רובא לא אתי עליון בלא תחתון רק משום חשש מיעוטא דאתי עליון בלא תחתון לר"מ. וא"כ לענין יבום הו"ל מיעוטא דמיעוטא דרובא אתי סימן תחתון קודם ומיעוטא נמי דסימן עליון אתי ברישא והו"ל קטנה מ"מ רובא לאו איילונית נינהו וצ"ע לכאורה. אמנם למסקנא י"ל דאה"נ בלא בדקינא נהי דלא חולצת משום מיעוטא מ"מ מתייבמת כנ"ל ומתני' דבדקנא ולא אשכח דהשתא ליכא רובא דסי' תחתון קדמי אדרבא רובא לא נשרו והאי מדלית לה ש"מ ממיעוטא היא. וא"ש דלא מתייבמת דחיישינן לה במיעוט איילונית. אלא דלפ"ז הדרא קו' הש"ס לדוכתא ל"ל דתני אף ע"פ שא"א דבלאה"נ ידעינן דמתני' מיירי בבדקנא ולא אשכחא מדאסרא ר"מ להתייבם. וממילא נשמע דלרבנן א"א ובודאי מנתר קנתר. ויש לדחוק דסד"א לר"מ בדלא בדקה ואפ"ה לא מתייבמת משום גזירה דחולצת ודוחק ועי' מ"ש עוד בזה בסמוך אי"ה:

מפני שאמרו אפשר לתחתון לבוא וכו' בכולי' סוגיא משמע דפליגי במציאות והנה לפמ"ש תוס' לעיל מ"ז ע"א ד"ה איזהו סי' דפליגי לעיל בסימני בוחל א"כ איכא למימר למר אית ליה סי' העליון בשיעור הבציר טובא ואיהו קדים לתחתון ולרבנן ס"ל שיעור היותר גדול ואיהו לא אפשר בלא תחתון וא"נ פליגי בשיעור שערות לקמן נ"ב ע"ב במתני' וי"ל וק"ל:

ודאי אתי ומנתר הוא דקמנתר להך מסקנא א"ש דאשמועינן רבנן מתייבמת דהוה סד"א נהי דקטנה מתייבמת ולא חיישינן שתמצא איילונית מ"מ אפשר בהגיעה לכלל שנים ולא ראינו בה סי' ש"מ שיצא מכלל הרוב שמביאים סי' בשנים ולא מנתרי ואפשר בכי

הא מודי רבנן דחיישינן לאיילונית ולא תתייבם קמ"ל דהכא דיש לה סימן העליון בודאי היה לה תחתון ומנתר קנתרי. אך להס"ד דלא ידעינן דמיירי מבדק ולא אשכח צ"ל באופן אחר והוא דה"א רבנן נמי חיישי למיעוט איילונית ומשו"ה קטנה בעלמא לא תתייבם משום שמא תמצא איילונית והכא מיהת תתייבם משום דהו"ל מיעוטא דמיעוטא כמ"ש לעיל אלא דלר"מ חיישינן וגזרינן דילמא אתי למחלץ ולרבנן אה"נ דכל קטנה חולצת וכר' יוסי וכקו' מהרש"א והכא לא שייך תי' מהרש"א דא"כ בלא סימן עליון נמי ז"א דמשום מתייבמת הוצרך למנקט עליון כי היכי דלהוי מיעוטא דמיעוטא וק"ל:

שדים נכונו ושערך צמח ואת ערום ועריה פי' ענין הנמשל הוא כמ"ש אצלינו בחי' תורה כי השערות הם מרמזין על רדיפת המותרות ודור דור ודורשיו צריכים אז להתנהג לאט לאט עם אנשי דורם ואז נקראו חכמי הדור בבחי' שדים כי הוא ר"ת "שמואל "דוחה "וימין "מקרבת. וזהו הואיל וכבר צמחו שערך רדיפת אחרי מותרי העוה"ז הוצרכו חכמי דורך להתנהג עמך בשמאל דוחה וימין מקרבת:

דף מח:

מה איש תחתון ולא עליון וכו' ע' רמב"ם פ"ב מאישות כ' האיש שהביא העליון אי לא נבדק אחר סימן התחתון מחזקינן ליה בודאי גדול ואי נבדק ולא מצאו לו סימן התחתון הרי הוא ספק גדול עכ"פ וכבר תמהו עליו כל נושאי כליו ונלאו ליישבו. ואולי אסי' סריס שלפני זה קאי ואמר אם נולדו בו כל סי' סריס נהי דלא מהני עד שנת כ' מ"מ כ"ז שלא נבדק בסי' התחתון אמרינן ממ"נ גדול הוא או ניזיל בתר חזקה דרבא שבודאי הביא ב' שערות או נימא חזקה מי שמביא סי' סריס יהי כן גם כשיעברו עליו כ' שנים ויהיה גדול למפרע כפסק שו"ע אה"ע סימן קנ"ה ע"ש ונהי דאכל חזקה משני חזקות הנ"ל לא הוי סמכי' עליה בפ"ע מ"מ בהצרפם יחד שפיר סמכי' עליה. אמנם אם נבדק ולא נמצאו לו שערות הרי אזדי ליה חזקה דרבא דהרי קמן שאין לו שערות וספק שמא היה לו ונשרו וזה לא שכיח או שמא עדיין יביאם ונמצא קטן למפרע או לא יביא לעולם ויהיה סריס למפרע משו"ה דייניגן ליה כספק כנ"ל לפרש דעת הרמב"ם ועדיין צ"ע:

כל הנבדקות ע"פ נשים. יל"ד דהו"ל למימר נשים כשרות לבדוק. ויראה מזה הוציא נמק"י פ' ב"ש דלת"ק אין לבדוק אלא ע"פ נשים משום דרכיה דרכי נועם כתיב. אלא דצ"ע לפ"ז מ"ט א"ל רבי לאבדן זיל בדקה והלא אמתי' דבי רבי נשים כשרות שאננות היו והיו יכולות לבדקה. ובודאי דוחק לומר דס"ל לרבי תוך זמן כלאחר זמן ותוך זמן אין נשים נאמנות זהו דוחק דהא קיי"ל כלפני זמן ויהיה מעשה רב דרבי לבר מהלכתא. ואי

נימא דהיה לאחר זמן ול"ל חזקה דרבא יהיה ראיה ברורה לפסק ר"ח ז"ל ויש לדחוק ולומר דאותה שבאת לפני רבי רצתה בחדא מתרתי או לחלוץ או למאן ביבם לכן הוצרך בדיקת איש למיאון שאם לא יהיה לה שערות תמאן וא"ר ישמעאל בר' יוסי קטנה נמי כשרה לחלוץ ולדידה היה ניחא בחליצה כדי שתגבה כתובתה משא"כ במיאון כצ"ל. וצ"ל דמיירי בלא בעיל דאל"ה גם במיאון חיישינן שמא נשרו אלא ע"כ בלא בעיל ואפ"ה אין נשים כשרות אפי' בדרבנן משום דחזקה דרבא מנגדתה וכמ"ש לקמן אי"ה בלשון רש"י בשמעתין דתרי קולי בחדא דוכתא לא מקילינן וק"ל:

א"נ י"ל לשיטת הסוברים דבדלא ידעינן מספר השנים אי ראינו בה שערות סמכי' שבודאי הגיעה לכלל שנים א"כ א"ש טפי דמיירי התם שלא נודע מספר שנים ובהא בודאי אין נשים נאמנות דלא שייך חזקה דרבא. והיינו דלא כשיטת רש"י קידושין ס"ג ע"ב דס"ל דגם ביש לו ב' שערות צריכין עדות אמספר שנים. ואתיא נמי דלא כרמב"ן בשמעתין דמפרש טעמא דת"ק דנשים מהימנות אשערות משום דגילוי מילתא בעלמא הוא כמו אשתמודענהי דאם כן אפי' בכה"ג מהימנה אלא ע"כ לרמב"ן צ"ל כתירץ הראשון הנ"ל וק"ל:

והנה בלאה"נ נ"ל קצת הכרח למ"ש דמיירי דלא היה נודע מספר שנותיה דאלת"ה הא אמר רבא התם דלר' יוסי נמי לא חולצת עד שתגיע לעונת נדרים מיהת ומשמע התם מלשון המפרשים דדין עונת נדרים ממש בעינן שיהיה שנה לפני גדלות שתביא ב' שערות בשנה שאח"כ וע"ש בלשון נמק"י. וצ"ל דס"ל נהי דלא כתיב אשה למעוטי קטנה ולא מקשינן אשה לאיש מ"מ בעינן עכ"פ שתתחייב בשום מצוה בעולם והיינו עונת נדרים עכ"פ. וא"כ לרבא קשה מה אמר ר"י בר"י לרבי דלא צריך לבודקה דהא עכ"פ גם לאביו ר' יוסי נהי דבשנת י"א לא בעי' בדיקה מ"מ אחר שכבר חלצה בשנת י"א לכשתגיע אח"כ לשנת י"ב צריכה בדיקה אם הביאה שערות שאם לא תביא בשנת י"ב איגלאי מילתא שבשעת חליצה עדיין לא הגיעה לעונת נדרים ורק בשנת י"א בשעה שהיא באה לחלוץ חולצת וסמכינן ארובא שעתידה שתביא בשנת י"ב בזמנה. ואם כן פשוט מי שכבר הגיעה לשנת י"ב ובאתה לחלוץ צריכה בדיקה מיד גם לר' יוסי ואם לא הביאה לא תחלוץ דל"ל שהיא סמוכה לשנת הבאת שערות שהרי כבר הגיעה לפרקה ולא הביאה וזהו פשוט וברור לפע"ד. והשתא קשה הא הך אתתא דאתיא קמיה דרבי ע"כ כבר הגיעה לשנים מדאמר רבי בדקה ורצה לחלוץ לה וכיון שהגיעה איך א"ר ישמעאל אשה אפי' קטנה הא כיון שהגיעה לכלל שנים צריכה בדיקה גם לר' יוסי וקו' זו צ"ע לכאורה. ואולי מפני כן א"ר אמי בפשיטות מדברי ברבי נלמד קטנה חולצת בפעוטות

משום דאת"ל דצריך שתגיע לעונת נדרים קשה כנ"ל. אמנם מ"מ לרבא קשיא אלא ע"כ לרבא צ"ל כנ"ל דבלא נודע מספר השנים סמכי' אשערות והשתא מיירי בשהיה נודע דעכ"פ הגיע האשה לי"א שנים בודאי רק היה מספקי' אם היא כבר בת י"ב שנים וצוה רבי לבדקה ואם יהיה לה שערות נדע שהיא בת י"ב וא"ר ישמעאל בר"י דלא צריך לבדקה השתא דממ"נ חולצת לא תבדוק עד שנה האחרת:

ובזה נראה ליישב מ"ש מהר"י מטראני הובא בשו"ת שער אפרים סימן קי"ב אדר"ח דמייתי מבודקים למיאונים ש"מ ליתא לחזקה דרבא וקשה דילמא מיירי התם בלא ידעינן מספר שנותי' והשתא בודקים למיאונים ואי לא משכחי' שערות תמאן מס"ס שמא לא הגיעה לכלל שנים ושמא לא הביאה שערות וכ' מדלא דחי הרי"ף כן ש"מ ס"ל לרי"ף כרשב"א דאפי' בס"ס כה"ג מחמרינן ע"ש. ולפי הנ"ל יש לדחות דא"כ ע"כ בודקים לקידושין ולגירושין ולחליצה נמי בכה"ג הוא דאם נמצא לה שערות נדע מספר שנותי' ואי הוה ס"ל לתלמודא בב"ב שם דע"י השערות סמכינן אמספר השנים א"כ אין לנו שום הוכחה דלר' יוסי חולצת בפעוטות ואדרבא מסברא איכא למימר דבעינן הגיעה לעונת נדרים וכדרבא אם כן קשה מנ"ל להש"ס התם דבודקים לחליצה ולאפוקי מדרבי יוסי דילמא לעולם כר"י ולאפוקי הגיע לעונת הפעוטות אלא בעינן עונת נדרים ומשו"ה בודקין בשנת י"ב לברר אי בשעת חליצה כבר הגיעה לעונת נדרים אלא ע"כ מדאמר לאפוקי מדרבי יוסי ש"מ ס"ל לסתמא דתלמודא התם דאין הבאת שערות סי' לשנים כלל והיה קשה כנ"ל אמאי א"ר ישמעאל בר"י לרבי שא"צ בדיקה ואלא ע"כ כר' אמי מדברי ברבי נלמד דסגי בפעוטות וכנ"ל. ואם כן מ"מ מוכח דל"ל לסתמא דתלמודא בב"ב דסמכינן אשנים ע"י שערות ולא הו"מ למידחי שיטת ר"ח בהנ"ל הקצרתי וק"ל:

וכן היה ר"א מוסר לאשתו כו' כתב רמב"ן טעמא דלא הוי רק גילוי מילתא בעלמא כמ"ש רי"ף ביבמות גבי אשתמודענהי ע"ש בפ' החולץ וע' מ"ש בפי' דבריו בספר מכתב מאליהו שער ל"ד סי' א' ובספר נוב"י לחלק אבן העזר סימן צ"ג דרך בדרך אחר ע"ש. והנה פני יהושע בקידושין ס"ג ע"ב הקשה אשיטת הרמב"ם דע"א הנאמן באיסורין לוקין עליו כגון אם העיד כלאים פירות אלו אם אכלו אח"כ ע"פ ב' עדים לוקים עליו והקשה הפני יהושע האמרינן התם שהאב נאמן לומר בני זה בן י"ג שנה ויום א' לעירוכין ולחרמים ולא למכות ועונשין. ולפע"ד לפמ"ש פנ"י בעצמו שם בק"א דלהכי המשילו חז"ל בכל מקום דבר ולא חצי דבר כגון א' בגבה וא' בכריסה ולא נקטו משל אחר משום דקרא בהכי מיירי לא יקום ע"א באיש פי' שלא יקום להעיד על איש שהוא איש שלא יאומן לומר שהוא גדול באופן שיועיל לכל עון ולכל חטאת זה לא יועיל רק ע"פ שנים עדים

יקום דבר ומשו"ה למדו מענייו דבר ולא חצי דבר א' בגבה וא' בכריסה ע"כ דבריו ודפח"ח ואם כן ממילא נשמע דהאב לא יאומן לעון וחטאת ומדאיצטריך קרא להכי ש"מ בעלמא מהימן בכה"ג וכהרמב"ם ודוקא להעיד על גדלות גזה"כ הוא שלא יועיל עדותו לעון וחטאת. וטעמא נ"ל לשיטת הסוברים דאע"פ דיש לו שערות עדיין צריך עדות על השנים וכן בהיפוך אם כן ע"כ צ"ל בזה שום תי' דלא מתחזי כחצי דבר והמעיין שם בפ' חזקת בסוגיא דחצי דבר ימצא תי' בקל ע"ז בין לשיטת הרי"ף בין לשיטת רשב"ם עי' פי' פ' חזקת נ"ו ע"ב. ונראה דכ"ז במי שמהימן על ב' העדיות אלא שלא ראה רק א' מהם א"כ כיון שראה כל מה שהיה לראות באותה שעה או כיון דעדותו מועיל עכ"פ לשום דבר בעולם הו"ל דבר שלם כיון שעכ"פ ראוי נמי לעדות שנית משא"כ הכא האב לא האמינו תורה אלא לומר בני זה בן כך וכך ונפקא לן מיכיר או מאת בתי נתתי אבל להעיד על השערות לא היה נאמן אי צריכי' עדות לזה היכא דלא שייך גילוי מילתא וכה"ג א"כ עדותו על השנים נמי חצי דבר הוא ולא מהימן אלא לעירוכין וכדומה דברים שא"צ דין עדות אבל מה שצריך דין עדות כגון למכות ועונשין וכדומה לא:

לפני הפרק ולאחר הפרק נשים בודקות אותן פירש"י ואי אמרו ליתנהו לא ממאנת דחיישינן שמא נשרו ע' מהרש"א דדברי רש"י צ"ע דמתחיל בנאמנות ומסיים בשמא נשרו. ויש לומר דרש"י מיירי בלא בעיל דהו"ל ספיקא דרבנן בעלמא ולא הו"ל למיחש לשמא נשרו וגם היה ראוי להאמין נשים דהמנוהו רבנן בדרבנן כמ"ש בחי' ר"ן בשמעתין. אך תרי קולי בחדא דוכתא לא מקילינן להאמין לנשים דליתנהי לשערות ודלא למיחש שמא נשרו כולי האי לא מקילינן לכן הוצרך רש"י לתרווייהו. א"נ ס"ל לרש"י דהכא אפי' בדרבנן אין ראוי להקל בעדות משום דמתנגד לחזקה דרבא וליכא שום קולא אלא דהו"ל כמו שלח ואחוו בקידושין ס"ו ע"ב ובתוס' שם. ומשו"ה כ' רש"י דהכא לא מועיל זה דא"נ נבדוק אחריה ונמצא כדבריה שאין כאן שערות אכתי איכא למיחש שמא היה מתחלה בשעת העדות ועתה נשרו. ומיירי שהגידה האשה שראתה מיד מתחלת כניסת שנת י"ב באופן דלא היה שייך נשרו מ"מ לא מהימן דבין כך שנבוא אנחנו לבדוק אחרי' אפשר שינשרו וק"ל:

מיהו צ"ע קצת הא לר' יהודה קיימינן ור' יהודא ס"ל לקמן נ"ב ע"א במתני' דהבת ממאנת עד שירבה השחור ומה"ת ניחוש בהא לשמא נשרו. וכי אית כאן חזקה דרבא שכבר הרבה השחור וע' מ"ש תוספות יבמות י"ב ע"ב ד"ה דאפי' כו' אי הזמן גורם או לא ע"ש: שאין משיאין ספיקות ע"פ נשים כבר הזכרתי דלרשב"א מחמרי' אפי' בס"ס ולא תמאן אף ע"פ שלא נודע שהגיעה לכלל שנים משום ספק שמא הגיעה לשנים וכבר היה לה

שערות וכ' מהר"י מטראני שזהו דעת הרי"ף מדלא דחי ראייתו של ר"ח דהתם בב"ב בודקים למיאונין מיירי בדלא ידעינן שהגיעה לכלל שנים אלא ע"כ בכה"ג נמי מחמרינן. וכ"כ מזה לעיל. ולכאורה יש להשיב על זה דאם כן מנ"ל דבודקים למיאונים לאפוקי מדר' יהודא דאמר עד שירבה השחור ופי' התוס' דמסתמא בודקים דמיאונים דומיא דבודקים לקידושין והיינו אחר ב' שערות. והשתא דילמא לעולם כר' יהודא ומ"מ בודקים אחר ב' שערות שעי"ז נדע שהגיעה לכלל שנים ואז ממילא אזדא ליה ספק גדלות וליכא אלא ספק ריבוי שחור ומחמרי' אלא ע"כ לא מיירי בכנ"ל. וי"ל דאי הוה מוקמינן בלא נודע מספר השנים וכנ"ל שפיר הו"מ לאוכוחי לאפוקי מדר' יהודא מדאמר בודקין דומיא דלקידושין וגיטין וחליצה דהוה ע"כ ע"י אנשים דוקא משום שלא נודע מספר השנים צריכין עדות גמור דוקא וכה"ג למיאונין נמי ואמאי הא מיאונין דרבנן בעלמא הוא אפי' בבעל דהא לשמואל קיימינן התם בב"ב דס"ל ע"ד קידושין הראשונים בעל וע' מ"ש תוספות לקמן נ"ב ע"א בזה ואין להאריך וק"ל:

כי אמר רבא חזקה למיאון פי' דחיישינן שמא נשרו ע"כ צ"ל דבכל הסוגיא מיירי בבדקו ולא אשכחן אלא גומא א' ואיכא למיחש שהיו בה ב' שערות ונשרו דאי משתכחי ב' גומות הרי הן כשערות ובדלא משתכחי כלל מה בכך שהיה לה ונשרו הא שערות בלא גומא לא מועילים כלום. אלא ע"כ כנ"ל כמבואר לקמן נ"ב ע"א ודבר זה צע"ג ליישב כל הסוגיא והמפרשים בזה:

אב"א ר' יהודא ותוך הפרק משמע להך לישני אית ליה לר"ש תוך זמן כלפני זמן ואית ליה נמי חזקה דרבא וא"כ צ"ע מה בינו לת"ק וע"כ נראה בעליל דטעמא דת"ק משום דגילוי מילתא בעלמא הוא ולא משום דתוך זמן כלפני זמן וחזקה דרבא. ודלא כהר"ן בחידושין שהשיג על הרמב"ן בהא:

דף מט.

ואב"א ר"ש ולאחר הפרק ולית ליה חזקה דרבא ע' מ"ש תוס' בשם ר"ח ונ"ל סברתו דר"ח דאין יתכן שיהיה תוך זמן כלפני זמן וא"כ רגע א' קודם בין השמשות של כניסת שנת י"ב יהיה שומא ורגע א' אח"כ נאמר חזקה הביאה סי' ואלא ע"כ רבא דאמר חזקה ס"ל כהך לישני אליבא דרבא דלעיל מ"ו ע"א דלא אמר רבא תוך זמן כלפני זמן וכמ"ש תוס' שם ד"ה קטנה וכו'. וכיון דכל השנה כולה ראוי להבאת שערות שפיר איכא למימר אחרי ככלות השנה חזקה הביאה בודאי אבל למ"ד כלפני זמן בודאי הדבר תמוה. ואולי י"ל לשיטת ר"ת דתוך הפרק היינו יום האחרון פלוגתיה הוא דר' יהודא ס"ל כלפני זמן וא"כ

איך יצדק חזקה דרבא ע"כ יהיב יום א' האחרון לזמן גידול שער ור"ש ס"ל דלית לן חזקה דרבא ותו לא צריך ליום הנ"ל. וע' מ"ש בתומים רס"י ל"ה:
פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים צל"ע לפמ"ש רשב"א בתשובה דבשעת הדחק עבדינן כיחיד נגד רבים בדרבנן הביאו רמ"א בחו"מ סי' כ"ה ויליף ליה מדלעיל ט' ע"ב מעשה ועשה רבי כר"א ע"ש מ"ש שם והנה שם מבואר דהני מילי היכי דלא איפסקא הלכתא כחד מינייהו אבל היכי דאיפסקא הלכתא בהדיא אפי' בשעת הדחק לא סמכי' אאידך א"כ מאי פריך הש"ס הכא דילמא לעולם בעי למסתם כוותיה דרבנן ונ"מ דאפי' בשעת הדחק לא נעביד כר"מ והיינו בבדקו ולא אשכחו דודאי בלא בדקו בלאה"נ לא נעביד כר"מ דטעמיה משום דחייש למיעוטא הוא וכבר איפסקא הלכתא בעלמא דלא חיישינן למיעוטא ועוד דווקא לחומרא חיישינן למיעוטא ולא להקל ואם כן לא שייך בשעת הדחק נסמוך אר"מ דמאי זו סמיכה דסמכינן אר"מ להחמיר. אלא אי קשיא דנפקא מניה בבדקה ולא אשכחו דמשמע לעיל בשמעתין דאי לאו דס"ל לרבנן א"א לעליון בלא תחתון ודאי מנתר נתר היו מודים לר"מ דלא חולצת משום דכיון דלא אשכחן הו"ל ספק מעליא ולא מיעוטא בעלמא דנהי דרובא תחתון אתי ברישא מ"מ כיון דקמן דלית לה ורובא לא מנתר הו"ל ספק שקול ולא חולצת כך צריכי' לפרש. וא"כ לאותה סברא אי אירע כן במיאון אמרינן ממאנת דספיקא דרבנן לקולא. ואפי' אי נימא דלקולא לא אמרינן ואפי' בספק דרבנן מ"מ משכחת ליה בס"ס כגון שלא נודע לנו שהגיעה לכלל שנותי' [לפמ"ש] הר"ן בחי' דפליג אהרא"ה וס"ל אפשר שיבוא עליון קודם שנותיה וא"כ הו"ל ס"ס ספק לא הגיעה ואת"ל הגיעה דילמא לא אתיא ב' שערות כיון דלא אשכחן והיה ראויה שתמאן אלא דרבנן ס"ל א"א כלל שיקדים עליון לתחתון ולא הו"ל ס"ס אמנם בשעת הדחק הוי סמכינן כר"מ יחיד נגד רבים בדרבנן מיהת היינו בלא בעיל וקמ"ל דהלכה כרבנן לגמרי ואפי' בשעת הדחק לא עבדי' כר"מ וא"כ מאי קושיא פשיטא וצל"ע. גם יש לעיין בכל זה בהני כללי דכייל בעירובין מ"ו ועי' מ"ש תוס' בע"ז ז' ע"א ד"ה פשיטא גם שם יש מקום עיון בזה וק"ל:

דף מט:

אמר רב יהודה לאתויי ממזר פירש"י שפסול לדיני נפשות משום דכתיב כולך יפה רעייתי ומום אין בך וצ"ע דהתם בסנהדרין דחי ליה הש"ס דילמא מום ממש קאמר ומפיק ליה מאתך ע"ש וי"ל דתוס' הקשו שם דילמא אתך בדומין לך נמי להכי אתי שיהיו נקיים ממום ולא לענין ייחוס ע"ש וס"ל לרש"י דהש"ס אה"נ קאמר דאתך אתי לכל הפחות

לנקי ממום ואייתר קרא דשלמה כלך יפה רעייתי למימר שיהיה נקי גם מפסול משפחה. והך דמייתי מכולך יפה רעייתי למימר שיהיה נקי גם מפסול משפחה והך דמייתי מכלך יפה רעייתי איהו נמי מעיקרא אקרא דתורה דאתך סמיך וא"ש פירש"י דשמעתין. ודוחק דקרא דשיר השירים לאו יתירא הוא אלא שבחי' דכנסת ישראל קמסדר:

א"נ י"ל כך דצ"ל הא דפריך התם דילמא מום ממש. הא ע"כ מעיקרא לא נעלם זה מעיני הש"ס דפשטי' דקרא מום ממש קאמר ואלא מדכפלי' קרא למילתי' ואמר כולך יפה רעייתי. ומוסיף עוד ומום אין בך והיינו הך. אלא ע"כ לאטפוי' אתא שיהיו נקיים מפסול משפחה וא"כ מאי פריך. וי"ל דבסוטה ל"ו ע"ב פליגי בקרא דכתיב גבי מרע"ה בפ' שמות והנה נער בוכה מר ס"ל קולו כנער וא"ל ר' יהודה אם כן עשיתו למרע"ה בעל מום. ובחי' תורה כתבתי דלת"ק ס"ל כמ"ש בירושלמי דפסחים גבי בג' כתות הפסח נשחט דנתן הקב"ה כח בקולו של משה רבינו ע"ה שהיה הולך מתחלת מחנה ישראל עד סופה ע"ש וזה רמז לו הקב"ה בתחלת לידתו שיהיה עתיד קולו להשמיע לרבים שלא כדרך הטבע ואם כן אין זה גנאי ומום למשה רבינו ע"ה ואם כן יש לומר קרא דכפל למילתיה ואמר כלך יפה רעייתי ומום אין בך לומר דאף ע"פ שאין זה כלל מונח שאין בך מום שהרי מרע"ה בעצמו היה בו מום שקולו עבה. מ"מ היינו יפיפותו ולכן מדייק כולך יפה ומום אין בך המבטל יופי שלך אלא אם ימצא בך מום ע"ד נס אינו אלא ליפותך. וא"כ המקשה הקשה שפיר דילמא מום ממש וכר' נחמיה. ואם כן יפה השיב לו המתרץ מאתך בדומה לך והשתא אין לומר בדומה לך בלי מום דהא השתא קיימינן לר"נ דמרע"ה גופיה היה בע"מ אלא לגבי דידיה לא היה מום אדרבה למעליותא הוא. אבל מ"מ אם יהיו הזקנים בדומה לו להם מום יחשב ומה"ת יאמר כוותיך תעייל שלימים לא תעייל עי' פ"ק דע"ז בסוגיא דאתך. נמצא ממ"נ לר' יהודא דקיי"ל כוותיה דלא היה קולו כנער עי' רמב"ן על התורה פ' שמות לא מוכח מידי מאתך דאיכא למימר בדומה לך בלי מום כקו' תוס' מ"מ לדידיה מוכח שפיר מכולך יפה מדכפלי' קרא למילתי' ש"מ לפסול משפחה אתא. והיינו דפירש"י בשמעתין דנפקא לן מכולך יפה והש"ס דסנהדרין רוצה ליישב גם לר' נחמיה דסוטה הנ"ל וק"ל. ואף ע"ג דרש"י בחומש פ' שמות מפרש כר' נחמיה אין זה קו' כידוע:

אלא דעדיין צל"ע מ"ש תוס' דילמא אתך בדומה לך לענין מומין משמע דפשיטא להו דלא דומה לכל מילי קאמר אלא דוקא בדבר אחד ומשו"ה הקשו דילמא לענין מום קאמר וכן בדין דודאי א"א שיהיו דומין ממש למרע"ה דאם כן תאמר שגם לענין רוה"ק ונבואה יהיה דומין וזה א"א ואפי' בענווה ויראת חטא א"א שהרי אפי' נבונים לא אשכח אלא

ע"כ במילי חדא כצ"ל בכוונת תוס'. וא"כ לפ"ז אכתי קשה דילמא בדומה לך שיהיה עכ"פ אמו מישראל מנ"ל דבעינן יחוס הראוי לכהונה כלל. בשלמא הא לא קשיא דילמא לא אתא אלא למעוטי או גר או ממזר ומנ"ל למעוטי ישראל חלל דיש לומר דחד טעמא אית להו כיון דממעטינן גר שאמו מישראל או ממזר דתרווייהו אחיך ממש קרינן בהו ורק שאינם מיוחסים א"כ ה"ה חלל. אבל הא קשיא [דלמא] באמת [יהיו] שלשתן כשרים ולא ממעט אלא גר שאין אמו מישראל ולא מיבעיא למ"ד פ"ק דחגיגה כללות נאמרו בסיני ולא פרטות נמצא שלא נאמרה פ' מקרב אחיך תשים עליך מלך עד משנה תורה אם כן פשיטא שהוצרך לומר אתך שלא יתמנה גר שאין אמו מישראל אלא אפי' למ"ד כללות ופרטות נאמרו בסיני מ"מ פרשת מינוי מלך לא נאמרה שהרי קודם יתרו לא צוה הקב"ה על מינוי השופטים כלל כדי שיזכה יתרו ויוכתבה פ' זו על ידו כידוע. והנה קודם שחטא מרע"ה לא היה שום הו"א שלא יכנס מרע"ה לא"י [רק רמזה הקב"ה בתורה כידוע אבל לא שיעלה כן ע"ד מרע"ה והעם] וקודם מינוי שופטים היה ס"ד של מרע"ה שהוא לבדו ישא ויסבול את העם בלי סיוע שום שופט ואלו נכנס מרע"ה לא"י ולא חטא לא היה מת לעולם א"כ לאיזה צורך יאמר לא תוכל לתת עליך איש נכרי דמניה ילפינן פסול גרים ע' מ"ש הר"ן בחי' לסנהדרין. ואם כן אפי' למ"ד כללות ופרטות נאמרו בסיני מ"מ פרשה זו לא נאמרה ואם כן שפיר הוצרך לומר בדומה לך שלא יהיה גר שאמו גויה ואין לומר אם כן למה חזר ונשנית לא תוכל לתת עליך איש נכרי י"ל דהוי סד"א ה"מ בסנהדרין אבל בשארי התמניות לא קמ"ל לא תוכל לתת עליך כלל מ"מ קשיא. אמנם לס"ד דילפינן מקרא דוהתיצבו שם עמך דבהעלותך שפיר י"ל דלמ"ד כללות ופרטות נאמרו בסיני אם כן נהי דפ' מלך לא נאמרה שם מ"מ מיד אחר שיעצו יתרו למנות שופטים מסתמא נאמר לו כל פרטותיה של אותה מצוה כמו בכל המצות ונאמרה פ' מלך ושם נאמר לא תוכל לתת עליך איש נכרי וא"כ עמך דזקנים ע"כ לטפוייה אתא שיהיה מיוחסים וא"ש אבל למסקנא מקרא דיתרו קשה. וי"ל דזה תלויה בפלוגתא רפ"ק דע"ז דאית מאן דס"ל אפי' אי לא חטאו נמי הוה מייתי וכן בס"פ במה אשה נמי פליגי אי יש מיתה בלא חטא ולדידיה מרע"ה מת בלא חטא כלל ע"ש נמצא א"נ היה נכנס לא"י נמי עתיד היה למות והוצרך לאמר לו בהר סיני פ' המלך עם כל פרטותיה ואייתר ליה אתך למיוחסים ולאידך מ"ד דס"ל אין מיתה בלא חטא. או למ"ד דס"ל כללות נאמרו בסיני ולא פרטות לדידיה אה"נ דלא מוכח מידי מקראי דתורה רק מכולך יפה רעייתי ומום אין בך וס"ל כר' יהודא דסוטה הנ"ל דמרע"ה לא היה קולו כנער. ומוכח מכולך יפה רעייתי לחוד מדכפל קרא כנ"ל:

והנה לכאורה צל"ע טובא במאי דפריך אקרא דבהעלותך דילמא משום שכינה. הא ע"כ באותה הזמן לא היה שום פסול משפחה דא"כ מרע"ה גופיה היה בן יוכבד דודתו דלאחר מת"ת היה ממזר ח"ו ובני אלעזר היו מבני פוטיאל וכה"ג טובא בלי ספק אלא שמתן תורה היה להם מקוה טהרה וכ"כ רמב"ן בפ' מגדף שלא היו ממזרים באותה שעה חוץ ממגדף א' היה ופרסמו הכתוב שנולד ממצרי שבא על בת ישראל ותו לא. ואם כן לאיזה צורך הוצרך לומר עמך בדומה לך מיוחסים כמותך הלא לא היה מי שאינו מיוחס וע"כ לדורות קאמר. וא"כ איך אמר משום שכינה ואדרבה אקרא דיתרו קשה טפי דילמא מילתא יתירא בעלמא קעביד כמו שבקש חכמים ונבונים וכן הקשה פנ"י בקידושין ע"ו ע"ב ע"ש ולא מצינו לשנויי דא"כ למה הוצרך כלל לומר בדומה לך הא לא היו ממזרים באותה שעה די"ל אולי יתרו לא ידע שלא שלטו מצרים בנשותיהם ועוד דעדיין בן שלומית חי אבל בפ' בהעלותך שכבר הומת משעת העמדת הדגלים אם כן עמך דקאמר אלדורות קאי ומאי פריך. ואפי' למ"ש רש"י בפ"ק דסנהדרין ט"ו ע"א פי' אחר דמשום שכינה וכן פי' בהוריות ד' ע"ב מ"מ היינו שייך אוהתיצבו שם עמך אבל מ"מ אכתי נילף מאתך דכתיב בפ' בהעלותך וע"כ צ"ל דאיכא למידחי משום כבוד השכינה החמיר טפי ולפי הנ"ל ליתא להא וצלע"ג. ואולי יש לדחוק ולומר דאה"נ דמשו"ה לא מייתי מיד מקרא דיתרו מטעם הנ"ל דאיכא למימר יתרו לרווחא דמילתא עביד הכי והיה טועה שיש ממזרים ומשו"ה מוכיח מפ' בהעלותך אך לפום טעותיה דהמקשן שהקשה דילמא משום שכינה א"כ לפי טעותו השיב לו מיתרו דאי"ל לרווחא דמילתא עביד הכי דא"כ עכ"פ כבר ידע מרע"ה מצוואת יתרו דאיכא קפידא בהכי אפי' בלא שכינה א"כ מכ"ש משום כבוד דשכינה וא"כ מ"ט חזר ואמר לו בפ' בהעלותך עמך אלא ע"כ אלדורות קאי ומוכח ממ"נ כצ"ל. ובזה מיושב הא דמייתי הרמב"ם מקרא דבהעלותך והא"ש וקרוב לזה דברי פני יהושע בקידושין הנ"ל:

ומן המורם יש ליישב מ"ש חז"ל בפ' הקורא עומד דא"ל ר"ח לרשב"ר אלמלי לוי אתה פסול אתה מן הדוכן דעובי קלך אתא א"ל לאבוה א"ל אימא ליה לר"ח כשאתה מגיע לוחכיתי לה' לא נמצאת מחרף ומגדף דצ"ע טובא מה רצה ר"ח לפוסלו מן הדוכן הא לא היה לוי ומאי איכפת ליה לרשב"ר בזה ומה השיב לו ר' שגם הוא לא יכין לדבר כן וכי דרך נשים להשלמים הללו דאתו לאנצויי. דלפי הנ"ל דסנהדרין נפסלים אפי' במומים שאינן פוסלים בכהנים רק בלוים נמי נפסלים דהרי כתבנו ממומו של מרע"ה שקולו כנער וזהו רק מום ללוים כמו שפירש"י שם בסוטה ל"ו ע"ש. ולכאורה יש להוכיח נגד זה דהרי ר"ח היה ראוי להשראת שכינה מההיא דפ' השוכר את הפועלים דמייתי תוס'

במגילה הנ"ל שהעבירו רבי לפני התיבה למייתי משיח. ומשמעתין מוכח דכבוד שכינה עדיף ממינוי סנהדרין אם כן מכ"ש שהיה ר"ח ראוי למנותו בסנהדרין. וברור נמי דדבורו של ר"ח הוי מום לגבי לויה טפי מעבי קליה דרשב"ר מדאמר ליה רבי אם אתה מגיע לוחכיתו וגו' ש"מ שזהו גרוע מעבי קליה וכיון דר"ח היה ראוי למנותו בסנהדרין כ"ש רשב"ר. והשתא א"ש דר"ח אמר לרשב"ר שאין ראוי לנשיאות למלאות מקום אביו מפני שהוא פסול לדוכן ורבי השיב לו כשאתה מגיע לוחכיתו גו' ואפ"ה ראוי אתה לשכינה ומכ"ש לסנהדרין א"כ ה"ה בני רשב"ר. וי"ל דר"ח ס"ל דאה"נ דהוא אינו ראוי למנותו בקביעות רק באקראי בעלמא כמ"ש לחד שינויא וזהו סברת יש פוסקים דמייתי רמב"ן בשמעתין דס"ל חלל כשר לדון ד"נ ורק למנותו בקביעות פסול אבל באקראי כשר:

חדא לאתויי גר. בכה"ג לח"מ סי' ז' הקשה משמעי' ואבטליון שהיו גרים ממש כמבואר בהקדמת הרמב"ם והם היו נשיאי ישראל ע"ש מ"ש דקבליה עלוי' ופי' התומים דקבלת המלך מהני אפי' לנפשות ע"ש והדבר תמוה אם כן איך אמרינן בקידושין ע"ו שהוחזקו אבותיו להיות משוטרי הרבים כו' וקשה דילמא קבלו המלך עלי' אבל לפע"ד דקודם הלל לא היו הנשיאים ואבות ב"ד אותם שהיו ראשי סנהדראות כי אותם היו ממשפחת בית דוד אף ע"ג דלא היו גדולים בתורה וכמו שהיה ריש גלותא דבבל שרובם לא היו גדולים בתורה אדרבה מצערי חכמים היו ובני ביתם לא מעלי. ותחתיהם היו מתמנים ראשי הישיבות שהיו גדולים בתורה והיה כפופים לר"ג. וע"ד הפלא אמרינן בגיטין שאני הונא בר נתן דמיכף הוי כייף לרב אשי שהונא היה ר"ג והיה צדיק גמור והיה כייף לר"א אבל אידך לא היו לומדים כ"כ ולא כייפי לת"ח. וה"נ היה בא"י בנשיאים עד הלל ואז נהגו בני בתירה ענוה יתירא והורישוהו להלל תורה וגדולה במקום אחד. וכן היה מן אז לכל זרע הלל אבל לא לפני זה. תדע לך דהא כי קחשיב בפ' אין דורשין הזוגות דפליגי בסמיכה אמאי לא קחשיב נמי בני בתירה שהיו לפני הלל שמהם קבל הלל נשיאותו ואין לומר דילמא אינהו לא הוה פליגו בסמיכה הא קחשיב התם אפי' מאן דלא פליג ע"ש ועוד הא באבות לא קחשיב להו לבני בתירה כלל במקבלים ממי קבלו ומי קבל מהם אלא ע"כ לא היו מגדולים אלא ראשים ע"פ מלך או שהיו מזרע דוד ואינך הוה נשיאים בהרבצת תורה לא לחק ומשפט. היינו דאמרינן ר"פ אלו דברים מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם משמע הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא תרי מילי הוה ולשניהם זכה הלל משא"כ אותם שלפניו וקרוב לזה נוטה דעת התומים אלא דלא נחית למ"ש והמעיין יבחר:

דקאתי מטפה פסולה מלשון זה משמע להתוס' דמיירי באמו גויה דאלו אמו מישראל טפה כשרה מקרי' דמקוה טהרה היא לו. והנה מבואר בתוס' יבמות דלאו דוקא אמו מישראל אלא מכ"ש אביו מישראל ואז לא בעי אמו מישראל. אבל דעת הרבה פוסקים אינו כן אלא דלא מהני אביו בלא אמו ג"כ ועי' בנמוק"י ועי' היטב מ"ש והאריך בכה"ג לחו"מ סי' ז' הנ"ל. ובזה הבנתי תרעומות השבטים הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז יהרג נשיא שבט מישראל ובא הקב"ה ויחסו בן אלעזר בן אהרן הכהן. פי' הם טענו כיון שהיה נשיא שבט ש"מ שהיה מיוחס ממש מאביו ומאמו ואם כן פנחס שאין אמו מישראל שהרי אבי אמו פטם עגלים לע"ז לא יתכן אלא לדון כיוצא בו וכמ"ש תוס' גר דן גר חבירו אבל להרוג נשיא שבט המיוחס מי יהיב ליה רשותא. ואע"ג דלד"נ אפי' גר כמותו אינו דן מ"מ אמרו כן על צד ההפלגה דאפי' לדיני ממונות אינו ראוי לדון אותו מכ"ש להרגו. א"נ אפשר דקנאין פוגעין לא בעי למידייני ומ"מ פשיטא להו דלא גרע מדיני ממונות ומשו"ה ביזוהו ובא הקב"ה להוציא מלבם ויחסו אחר אביו לומר כיון שאביו מישראל תו לא איכפת לן. ועוד כבר כתבתי לעיל דבלאה"נ לא איכפת לן במה שהיה קודם מ"ת דבשעת מ"ת הוכשרו כולם כנ"ל באריכות:

אימא לא צריכא ע' מ"ש תוס' שיטת רש"י דוקא לד"נ בעינן אמו מישראל אבל לא לד"מ וקשה א"כ אמאי אמר דרב מרי בר רחל אמו מישראל הוה ומה נ"מ הא בימי רבא לא הוה ד"נ. וי"ל דס"ל לרש"י כהסוברים דעדות איסורים דנפקא מיניה נפשות כגון גיטין וקידושין וכדומה הו"ל כד"נ כמ"ש ב"י פלוגתתם בחו"מ סי' למ"ד מחודש ב' ע"ש וה"נ לענין דיינים ומינוייהם כצ"ל:

צריכא לכאורה נ"ל פשוט דאפי' למ"ש תוס' לקמן לחד שינויא דאשה כשרה לדון מאשר תשים לפניהם מ"מ לד"נ פסולה דלא נוכל להכחיש ילפותא דירושלמי דשבעים איש כתיב גבי סנהדרין וכתיב וישארו שני אנשים. עי' בירושלמי ר"פ שבועות העדות ועי' בחי' שם וס"ל להירושלמי דליכא למדחי שאני התם משום שכינה דודאי אשה ראוי' להשראת שכינה וז' נביאות יוכיחו וע"כ משום דפסולה לסנהדרין וא"כ הומ"ל לאתויי אשה דכשירה לד"מ ופסולה לד"נ אלא דפשיטא ליה דמיירי מפסול משפחה דשייכי הך מתני' למתני' דסנהדרין וק"ל. ובזה נדחה מ"ש לעיל דכל הכשר לשכינה כ"ש דכשר לסנהדרין דאשה יוכיח דכשירה לשכינה ופסולה לסנהדרין. ואי נימא דאינה ראויה כלל לד"מ נמי לק"מ אבל אי כשרה לדון רק משום מעלת סנהדרין לא חזיא שפיר נדחה מ"ש לעיל. וע' מ"ש עוד בסמוך אי"ה:

כל הכשר לדון כשר להעיד כו' עי' ב"ק פ"ח ע"א יליף פסול עבד לעדות מפני שאינו אח במצות ככה העלה הרמב"ם בהלכות עדות ע"פ הכ"מ שם ודלא כפשטא דסוגיא שם וכבר ישבתיו על נכון בעזה"י בחידושי ר"פ שבועות העדות ע"ש והנה שם כ' תוס' טעם נכון דלא מצינן למילף בכי האי לה לה מאשה ע"ש וקשה א"כ יהא עבד כשר לדון דלא שייך האי טעמא דגבי עדות להרמב"ם הנ"ל ולה לה מאשה נמי לא ילפינן לענין זה אם כן יהא כשר לדון. מיהו לתוס' שכתבו דגר נמי אינו ראוי לדון אלא גר חבירו אבל ישראל לא דלא מיקרי מקרב אחיך א"כ א"נ עבד כשר לדון מ"מ אינו ראוי לדון לא ישראל ולא אפי' גר דלגבי גר לא מיקרי עבד מקרב אחיך ולא מתכשר אלא עבד חבירו והיינו שבא לדון על ממון שאין לרבו רשות עליו וכה"ג. וזה א"א דעכ"פ א"א לקבל עדות דעבד פסול להעיד אפי' לחבירו עבד ואעדי ישראל לא מצי העבד להיות דיין לקבלם וכיון דלא חזי לרוב דיני ממונות אינו בכלל אשר תשים לפניהם וממילא דלא מתכשר אפי' להודאת מקצת דלא בעי עדות כן י"ל. אך להסוברים דגר דן אפי' ישראל וזהו שיטת רש"י דמייתי תוס' לעיל א"כ הה"נ לעבד שיהיה ראוי לדון עבד חבירו. וא"כ קשה אי כייל הכשר לדון כשר להעיד האיכא עבד דכשר לדון ופסול להעיד. וי"ל דיראה לי דמצות דיינים הו"ל מ"ע שהזמ"ג אפי' להסוברים דבדעבד כשר בלילה וחולקים אתוספות פ' מצות חליצה ק"ד ע"א ד"ה מ"ס ועי' בתומים סימן ה'. מ"מ לר"מ דמתני' אתיא כוותיה ויליף מנגעים בודאי מודה אפי' בדעבד פסול עי' וכן להסמ"ע דס"ל בלילה כעין יממא כשר אפי' לכתחלה מ"מ היינו נמי לרבנן בתחלת דין משום דנפקא להו מביום ולילה כעין יממא מיקרי שפיר יום כמו שמוכיח הסמ"ע דהדלקת נרות מהני כמו ביממא. אבל לר"מ דמפקי ליה מהיקישא דנגעים והתם כתיב להדיא לי ולא לאורי וכמ"ש תוס' בסנהדרין דעיקר סמיכת ההקישא הוא מלי ולא לאורי הוא ע"ש ואם כן גם הסמ"ע מודה דלילה פסול לגמרי אפי' אם מדליק נרות כעין יממא והו"ל מ"ע שהזמ"ג וא"כ אפי' למ"ד נשים סומכות רשות מ"מ הכא מודה דא"נ רצתה להחמיר ע"מ לדון מ"מ אינה יכולה לדון בכפי' כיון שלא נצטווית ע"כ וה"ה לעבד דיליף ליה מאשה לענין מ"ע שהז"ג והוא מבואר משו"ה פסול נמי לדון וא"ש:

אלא דאכתי ק"ל דהא פשיטא לי דליכא למימר דכד סתים רבי להך משנה דהכא הוה ס"ל באמת הלכה כר"מ ומ"מ פסקינן כסתמא דסנהדרין משום דקסתם לה גבי הלכתא דדיני ז"א אדרבא סתמא דהכא עדיף דקתני ליה גבי הלכתא פסיקתא כמבואר בע"ז ז' ע"א אלא ע"כ צ"ל אה"נ אי היה כוונת רבי למיפסק הלכתא בהאי סתמא הוה קיי"ל כהך סתמא אלא דאמרינן שלא היה רוצה כלל למסתם כלל כר"מ אלא משום שרצה לעשות

כלל שלו כל הכשר לזה כשר לזה ויש שכשר כו' ולא מצי למיתני כן אלא לר"מ לכן תנא כחד תנא ולעולם לא עלה על דעתו למסתם כר"מ ומשו"ה סתמא דסנהדרין עדיף כצ"ל. וא"כ קשה אמאי לא סתם כהלכתא כרבנן ואיפכא כל הכשר להעיד כשר לדון ויש פסול להעיד וכשר לדון ומנו עבד לרבנן דלילה כשרה לדון ולא הוי מ"ע שהזמ"ג ועבד כשר לדון וה"נ קשיא לחד שינויא דתוספות דאשה כשרה לדון אלא ע"כ מזה מוכחא דלרבנן נמי דלא ילפי ריבים מנגעים ופסלי תחלת דין בלילה מביום מ"מ פסול אפי' בדעבד כתוס' יבמות ק"ד ע"א הנ"ל. ואפי' כעין יממא נמי פסול וכהש"ך ודלא כסמ"ע הנ"ל. ואם כן אשה ועבד פסולים לתחלת דין דהו"ל מ"ע שהז"ג וממילא פסולים נמי לגמ"ד דבעינן שיהיה תחלתו וסופו בכשרות וא"ש. ומזה מוכח נמי דסומא בשתי עיניו פסול לדיני ממונות כהרמב"ם דלא כתוס' בשמעתין ד"ה ור"מ היא. דאלת"ה אכתי ליתני איפכא דיש פסול להעיד וכשר לדון ומנו סומא בשתי עיניו דפסול להעיד מאו ראה וכשר לדון אלא ע"כ אה"נ דפסול גם לרבנן ומטעם שיתבאר אי"ה:

דף נ.

סתמא אחרינא אשכח פירש"י דלענין לילה לא מקיש ובסנהדרין הקשו תוספות דילמא דוקא לענין לילה לא מקיש דגלי קרא בכל עת ע"ש. ולפע"ד אה"נ דהכי ס"ל לרש"י ומשו"ה דקדק בלשונו וכ' לענין סומא נמי לא מקיש ולא קאמר סתמא ש"מ לא ס"ל לרבנן היקישא כלל אלא ע"כ פשיטא דרבנן נמי מקשי רק לענין לילה דגלי קרא וממילא דלענין סומא נמי א"א להקיש דאי נימא דסומא פסול אפי' רק לתחלת דין ממילא יופסל נמי לגמ"ד משום דאין תחלתו וסופו בכשרות ויהיה אם כן לילה כשר וסומא בא' מעיניו פסול ובעדים הסברא איפכא דקבלת עדות פסול בלילה לכ"ע וסומא בא' מעיניו כשר מדאיצטריך או ראה לסומא בשתי עיניו ואם כן הו"ל נגד הסברא משו"ה לא ילפי היקישא לענין זה אבל לשאר מילי ילפי והיינו נמי דעת הרמב"ם דסומא בב' עיניו פסול לד"מ והיינו מהיקישא דס"ל רבנן נמי ילפי היקישא:

והנה שם בסנהדרין פי' הרי"ף דלרבנן היינו טעמא דמכשרי סומא משום דהרי סומא בא' מעיניו ביום חזי טפי ממאי דחזי פקח בלילה וכיון דמכשרים לילה מבכל עת ע"כ להכשיר נמי סומא. וכ' הר"ן בחידושיו שם בשם רמב"ן דלתחלת דין נמי סומא כשר משום כיון דע"כ בלכל מראה עיני הכהן לא מיפסל סומא לדון דלענין מראה עיני לא מקשי' ריבים [לנגעים] כמוכח מבכל עת וא"כ נהי דלילה מיפסל מתחלת דין מביום הנחילו מ"מ סומא לא מיפסל מהך קרא דיום ממעט לילה ולא ממעט סומא ע"ש. ובזה

נ"ל ליישב רמב"ם דילפינן היקישא למפסל תחלת דין בלילה ומ"מ סוף דין מכשרינן מבכל עת עי' בהלכות עדות וכ' בכ"מ דלא רצה רמב"ם למילף מביום הנחילו את בניו משום דקיימא לן דצריכין קרא לדר"י אמר רב שלשה שנכנסו לבקר את החולה ע"ש ומקשים העולם עכ"פ קשה אש"ס דסנהדרין מ"ט לא אמר נמי לרבנן כן וי"ל דס"ל להש"ס התם כהס"ד דב"ב קכ"ח ע"א דלא בעינן תחלתו וסופו בכשרות או ס"ל נמי כמסקנא דהתם אלא ס"ל דדיינים לא ילפינן מעדים ולא בעי תחלתו וסופו בכשרות וכמ"ש תוס' בשמעתין וא"כ ע"כ ס"ל לר' יוחנן דרבנן לית להו היקישא כלל וילפי תחלת דין מביום הנחילו דאי ס"ד מהיקישא ילפי וכרמב"ם א"כ קשה סומא בא' מעיניו נמי לפסול מהיקישא דאי"ל כמ"ש לעיל דהוא נגד הסברא דאם יפסל לתחלת דין יהיה נמי פסול לגמ"ד משום תחלתו וסופו בכשרות ובעדות כשר סומא בא' מעיניו ופסול בלילה. ז"א דסוגיא דהתם ס"ל דלא בעינן תחלתו וסופו בכשרות וא"כ נימא דסומא בא' בעיניו פסול לתחלת דין כמו לילה ובגמ"ד שניהם כשרים ואלא ע"כ צ"ל כתי' רמב"ן דנפקא לן לילה מביום הנחילו ומזה לא אמעט סומא וא"ש. אמנם אנן סמכינן אסתמא דתלמודא דב"ב קי"ג ע"ב וקי"ד ע"א דמבואר דקיי"ל להלכתא הך דשנים נכנסו לבקר מביום וקיי"ל נמי כר' יוחנן דמתני' ר"מ ואנן קיי"ל כרבנן וע"כ צ"ל דנפקא להו פסול תחלת דין בלילה מהיקישא וגמ"ד כשר מבכל עת וסומא כשר משום שהוא נגד הסברא וכשר נמי לתחלת [דין] כי היכי דליהוי תחלתו וסופו בכשרות דגם גבי דיינים בעינן תחלתו וסופו בכשרות דלא כתוס' בשמעתין אלא כתוס' ב"ב מ"ג ע"א. ובזה יתיישב גם סתירת רש"י בשמעתין עם רש"י סנהדרין וק"ל. והנה יש נפקותא רבא דלמאי דנפקא לן מביום י"ל כסמ"ע דלילה כעין יממא כשר ולמאי דנפקא מהיקישא לנגעים והתם נפקא מלי ולא לאורי פסול גם לאור הנר וע' מ"ש ר"פ ראוהו ב"ד מה שהקשה משם אהסמ"ע ולפי הנ"ל יש לישב ואין להאריך וק"ל:

דף נא.

המפקיר כרמו כו' כ' תוס' תרתי שמעת מניה נ"ל דהנה במתני' דפאה רפ"ד ילפינן מתעזוב שהם יבוזו ולא יחלק להם והיינו מדשני קרא בלישניה דנהי דלא הו"מ למיכתב לשון נתינה משום הא דחולין קל"ד ע"ב מ"מ הו"ל למכתב יהיה ומ"ש דכתב לשון עזיבה ע"כ למדרש מניה הנח לפניהם והם יבוזו. והשתא כיון דכתיב ב' פעמים תעזוב א' באמור וא' בקדושים כפירש"י שם בחולין ובדוכתא טובא א"כ חד לגופיה וחד למפקיר כרמו. וחד דשני ולא כתיב יהיה להנח לפניהם והם יבוזו ואידך שינוי דקרא למדרש מניה או

כרבא או כאביי. ולפ"ז צ"ל דרבנן דר' ישמעאל אליבא דרבא דלית להו תרתי ש"מ צ"ל א' מתרתי או דלא דרשי כלל הא דשני בלישניה למכתב תעזוב ואה"נ דלית להו סתם מתני' דהנח לפניהם והם יבוזו. או אית להו ודרשי אידך תעזוב לדב"ש דמתני' דפיאה רפ"ו הפקר לעניים הפקר ומפקי ליה מתעזוב ע"ש בפי' הר"ש ויהיה איך שיהיה לית הלכתא כהני רבנן והא"ש דפסק רמב"ם כר' ישמעאל ועי' בכ"מ שנדחק והשתא וק"ל:

דף נא:

כל שיש לו קרנים יש לו טלפים כו' עי' ר"ן בחולין פרק אלו טרפות פסק כר' דוסא מסתם מתני' דהכא וצ"ל דאף ע"ג דסתמא דהכא לאו גבי הלכתא דדיני מתני' כדלעיל נ' ע"א ס"ל להר"ן דהיינו לגבי סתם מתני' אחריני דתני גבי הלכתא דדיני משא"כ נגד רבנן דברייתא עדיף סתמא דהכא וס"ל להר"ן כפירש"י ולא כפי' המשנה להרמב"ם ופי' ר"ת דהתם דאם כן אתיא משנתינו אפי' כרבנן אלא ס"ל כפי' ריב"ן דמייתי התם תוס' והוא פשוט. ומזה הקשה ר"מ רבק"ש בשם מהר"ם קראשניק אמ"ש הר"ן בר"ה דאין תוקעים בשופר של בהמה טמאה הא לדידיה לא משכחת ליה דכל שיש לו קרנים כו' כן פי' בפליתי סימן ע"ט ועי' מג"א הל' שופר. ותי' בבאר הגולה שם דמשכחת ליה בטהורה הנולד מן הטמאה דיש לו קרנים וטלפים וטמא. ובפלתי תי' דמתני' קרנים כקרני חי' קאמר אבל קרני בהמה משכחת ליה אפי' בלא טלפים וזהו דוחק ועי' היטב מ"ש בזה בתשובה חו"י סימן כ' שדבריו תמוהים ולא ראה דברי ר"ן בר"ה הנ"ל:

קרנים יש לו טלפים אמרו הטבעים כי בעלי חיים שאין להם שיניים העליונים שהם המה בעלי מעלת הגרה להם הוציא הטבע קרניים במקום שיניים העליונים. ועי' בספר שערי שמים לאביו של רלב"ג. ובזה יובן קצת הא דפ' במה מדליקין דפשיט הש"ס דתחש שהיה בימי משה טהור היה מדאמר קרן א' היה לו במצחו ושור שהקריב אדה"ר נמי קרן א' היה לו במצחו פי' דסמיך אמתני' שלא תאמר מתני' קרנים שנים קאמר אבל הא מדלא היה לו אלא קרן א' א"כ ע"כ היה לו שיניים עליונים דלחסרונם בעינן ב' קרניים ומדהיה לו שניים עליונים לא העלה גרה לזה אמר הרי שור שהקריב אדה"ר ככה היה לו ש"מ דבקרן א' סגי להשלים החסרון:

ויותר נראה דצ"ל בלאה"נ דקאמר התם ולשעה היה ונגנז מה"ת נאמר כן הלא אין כל חדש תחת השמש ולא נמנה תחש בדברים שנבראו בע"ש בין השמשות. ועוד מה צורך לקבלה זו. ולכאורה י"ל לא' מב' פנים דודאי יש מיני תחשים עדיין בעולם והם ידועים. ואו נאמר שהמה טמאים ורק אותו שבימי מרע"ה נשתנה לשעה והיה טהור בסימנים.

וככה קבלנו כדי לקיים הכלל שבידינו לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד. והיינו דקאמר קרן א' היה לו במצחו דהאי תנא ס"ל כר' דוסא דכל שיש לו קרניים כו' וסגי לו בקבלתו שהיה לו קרן [א'] לחסרון שיניים עליונים שלו ומזה נדע נמי שהיה לו טלפים או נאמר בהיפך שמין תחש הידוע מין טהור הוא בקרניים וטלפים. ואותו שבימי משרע"ה נשתנה לשעה והיה טמא מטעם ידוע אצל בורא כל ית"ש וליתא להא דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה לבד. ונפקא מיניה נמי לענין חליצה דילפינן נעל של עור מואנעלך תחש ולר"ת בעינן עור [בהמה] טהורה דוקא דומיא דתחש והשתא אדרבא הא דבימי משה טמא היה ומייתי לזה ראיה מדלא היה לו רק קרן א'. ולהשמר מזה מסיק הש"ס מדאמר קרן א' היה לו [במצחו] ע"כ לסי' טהרה אמר דא"א לומר סי' טומאה שהרי אותו שור שהקריב אדה"ר דכתיב גבי' מקרין וטהור היה ואף ע"פ שאין מזה ראיה שגם זה התחש יהיה טהור מ"מ כבר מוכח שא"א שיהיה קרן א' סימן טומאה ומדלא הוה סימן טומאה א"כ ממילא הו"ל סי' טהרה דאלת"ה למאי נ"מ קיבל התנא כן ולאיזה צורך היתה הל"מ בענין זה:

ויש שיש לו טלפים ואין לו קרנים יש לעיין דהו"ל לעשות כלל כל הכשר לשופר כשר לחצוצרות ויש כשר לחצוצרות ופסול לשופר ומאי ניהו של פרה דפסול לשופר כבמתניתן דר"ה כ"ו ע"א וכשר לחצוצרות כתוס' ע"ז מ"ז ע"א ד"ה קרניה. ואולי משום דלא מיתני ליה שפיר כיון דאשתני שמיה משופר לחצוצרות כבסוף במה מדליקין ודוחק דהרי הומ"ל ולפרש שופר של ר"ה וחצוצרות של תענית או של מקדש דתו ליכא למיטעי. מיהו הו"מ למיתני עוד טובא כל החייב במ"ע שהזמ"ג חייב בל"ת ויש שחייב בל"ת ואינו חייב בעשה ומאן נינהו נשים ועבדים. כל מנחה הטעונה שמן נקמצת ויש נקמצת ואינה טעונה שמן ומאי ניהו מנחת חוטא וקנאות. דלחה"פ שאין טעון שמן אין נקמץ. ולהפוסקים דעבד כנעני ליתא בשבועה דאין גופו שלו למיתסר גופיה אבל ישנו בנדרים דמתסר חפצא הוא אלא שרבו כופו בדבר שיש בו עינוי נפשו אם כן הו"ל למיתני כל שישנו בשבועות ישנו בנדרים ויש [שישנו] בנדרים ואינו בשבועות ומ"נ עבדים. ועוד כל שישנו בנדרים ישנו בנזירות ויש שישנו בנזירות ואינו בנדרים ומ"נ קטן שהאב מדירו בנזיר דוקא ולא בשאר נדרים. מיהו למ"ד מופלא סמוך לאיש דאורייתא לא מיתני שפיר דלדידיה אין האב יכול להדירו אלא עד שיגיע לעונת נדרים ואותה השנה ישנו בנדרים לענין הקדיש הוא ואכלו אחרים לוקין וליתא בנזיר כלל אפי' נזירות דנפשיה דאיהו לאו בר עונשין הוא דללקי אשתיית יין ולאתויי קרבן נזירות. אמנם לאידך מ"ד קשה עי' בנזיר כ"ט ע"ב. ועוד כד מעיינת ביה משכחת טובא. וצ"ל תנא ושייר טובא אלא דקשה

מה ראה רבי למישבק הני שהם כהלכה ותנא כללא שאינם כהלכה כהא דכל שכשר לדון כשר להעיד:

ה"א מאי קשקשת דכתיב סנפיר בחולין כ"ג ע"א כ' תוס' בסוף הדיבור משום דקשקשת הוא דבר שהיד מסכסך בו ה"א היינו סנפיר משמע להדיא דקשקשת הקבוע מאד בעור ואינו נרגש ביד כשהיד עוברת עליו אף ע"פ שנראה למראית העין לא הוה קשקשת ומזה ראיה לרמב"ן על התורה והובא בה"ה ובש"ע דהניטל בכלי ולא ביד אין לו דין קשקשת. וצ"ע קצת בע"ז פ' אין מעמידין ושם בארתי בעזה"י ע"ש והנה בחולין פא"ט משמע להדיא בחי' הר"ן דה"ה אי כתיב סנפיר הו"א שהוא קשקשת וכצ"ל במהרש"א בשמעתין לחד תי' גם כי דבריו קצת מגומגמים. והנה בסנפיר א"ש דהוה מקום לטעות משום דלפע"ד אין דרכו של סנפיר להשיר במים כלל וגם לא לגדל אחר זמן אלא נולד עמו מיד ודלא כמשמע מפליתי. וא"כ הא דכתיב אשר אין לו סנפיר לרבות אף ע"פ שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן או שהשירו במים כדאיתא פ' אלו טריפות. זה לא שייך בסנפיר וא"כ היה קשה אין לו ל"ל [פי' דדרשי' מיתורא דיו"ד עת"ח] וע"כ היה לנו לומר מאי סנפיר קשקשת. אבל אי הוי כתיב קשקשת והוי טעי' סנפיר זה קשה קצת לאמרו. וי"ל ע"פ מ"ש פר"ח ששאל רופא א' על דג שטינק"ס מרינו"ס שיש לו קשקשת ולא סנפיר ולפי הכלל הוא טהור והרי הוא סם המות ואיך התירו התורה ודרכי' דרכי נועם כתיב ע"ש ולפע"ד אין הקושיא מפני שאין לו סנפיר וסותר הכלל ז"א דאטו סנפיר הוא דוקא מה שאנו קורין פלוסי"ן בל"א אלא כל דבר הבולט מגופו שהיד מסכסך והוא שט בהן במקום סנפיר עומד וזה הדג יש לו רגלים והיינו סנפיריו שהוא שט בהן וזה ברור והוא טהור לפע"ד ומותר באכילה. ובספר הלכות קטנות להרב מהר"י חאגיז בח"א סי' רנ"ה מסתפק בהיתירו. ולפע"ד אין כאן מקום ספק כלל. אך עיקר שאלת הרופא היה להיותו סם המות ודרכי' דרכי נועם כתיב. והנה נ"ל שאלתו הוא ע"פ מ"ש הרמב"ן דיש מפרשים טעם לסימן סנפיר וקשקשת משום דאינך דגים אינם שטים ע"פ המים אלא דרים בקרקעית הים ומזיקים לאוכליהם וא"כ מכ"ש שהיה לנו לאסור דג הנ"ל שהוא סם המות גמור. ולפע"ד אה"נ אי ננית למונח טעם הנ"ל ונדרוש טעם דקרא א"כ אה"נ דהאי דג אסור מק"ו השתא דגים שאין בהם סם המות רק מפני שדרים בתחתית המים ויש בהם קצת היזק לגוף אסרתן התורה ופשוט הוא שנאסרו אפי' אם נמצא המצאה ע"י הרוקחים להוציא מהם עפרורית הים דבזה נוכל לעשות בכל מין ומין ע"י חכמת הקימיא' א"כ ק"ו שנאסר אותו הדג שהוא סם המות גמור ואפי' אחר שרקחוהו הרוקחים והסירו המות ממנו ואה"נ דאסור ואפ"ה שפיר כתב רחמנא כל שיש סנפיר

וקשקשת וגו' וסמך עצמו אק"ו. דלא נטעה להתיר הדג ההוא דק"ו דאורייתא הוא. אבל האמת יורה דרכו כי חלילה לנו לומר שטעמי תורה היא משום רפואת הגוף ומקריו ואין לתורתינו עסק בזה אבל הכל הוא לרפואת הנפש ולפניו ית"ש נגלה הטעם לחלק בין יש לו קשקשת לאין לו. והאי דג מורינו"ס הנ"ל בכלל ההיתר מפני שיש לו קשקשת והם מגלים לנו על סנפיריו פי' שרגליו נידונים כסנפירים לפי הכלל המסור בידינו כל שיש קשקשת ע"כ יש לו סנפיר ומותר הוא באכילה ואין בזה היזק הנפש ואם כי יש בו היזק לגוף מה לתורה בזה דבר זה מסור לטבעים. ונ"מ שאם ע"י שום המצאה יוסר המות ממנו הרי הוא היתר גמור כאשר עושים הרוקחים באמת. והנה הי' מקום לטעות דאי הוה כתיב קשקשת ה"א היינו סנפיר כדי שלא נאמר שהתורה התירה סם המות ע"כ הוו דחקינן למימר היינו סנפיר. ואפי' למסקנא נמי דקבלה בידינו דקשקשת לבושא הוא מ"מ אכתי הא טעמא משום רפואת הגוף ונבוא לאסור דג הנ"ל וכיוצא בו מק"ו כנ"ל לכן הדר וכ' רחמנא סנפיר שהוא מיותר לגמרי והוא רומז כאלו חששה תורה שלא יבא א' בסוף העולם ויפרש קשקשת דבר שהיד מסכסך ויאמר היינו סנפיר ויאסור הדג הנ"ל לכן כ' רחמנא סנפיר ואם כן מזה מוכח להדיא התירו של דג הנ"ל. וזה מרומז ביגדיל תורה ויאדיר דמהאי קרא יליף ריב"ז שרצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות ולא הרבה תורה ומצות לרפואת הגוף אלא לזכותן לבד:

ויש מקום אתי לומר נמי בהיפוך דהך דכל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר היינו או סנפיר או רגלים וקמ"ל קרא דכ' סנפיר דוקא סנפיר ממש ולא רגלים ולא אתא אלא למעוטי הך דג הנ"ל דרגלים לא מיקרי סנפיר. והא דכייל תנא דידן כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ולא חייש לדג הנ"ל שיבוא לאכלו משום שהוא בלא"ה סם המות וליכא למיחש ביה למידי. והא דהצריכה התורה לאוסרה בייתורא דסנפיר אף ע"ג דבלא"ה לא נאכלנה מפני שהוא סם המות י"ל משום יגדיל תורה ויאדיר והוא ע"פ פירש"י והרע"ב במשנה דסוף מכות אהך דריב"ז רצה הקב"ה לזכות את ישראל ע"ש וזה עולה עם דינו של בעל הלכות קטנות הנ"ל לאסור דג הנ"ל. ומ"מ לא נהירא לי לאוסרו דאכתי אייך כיילי כל שיש לו קשקשת כו' ולא חשו לדג הנ"ל ואי משום שהוא סם המות ובלאה"נ לא נאכלנו והלא עינינו רואות עתה שהרוקחים מוציאים המות ממנו והוא מצוי גם אצלינו אצל הרוקחים בשם הנ"ל והוא בדוק למי שישען על ביתו ולא יעמוד לאפיסת כח לחלישת כלי המשגל יקח ממנו ויתרפא ואיך לא חשו חז"ל שנבוא להתירו אלא ע"כ האמת כן הוא שמותר הוא. ואולי מטעם זה בעצמו שייך רצה הקב"ה לזכות את ישראל לאסרו

שלא יבואו לידי ניאוף ע"י שמטבעו להרבות תאוה וברוב מקומות מוזהרים הרוקחים מלמוכרו כ"א ע"פ צוואת הרופא מומחה:

א"נ י"ל דקמ"ל קרא בסנפיר לומר קשקשת דומיא דידיה שהיד מסכסך בהם ולאפוקי אותם שאינם ניטלים ביד אע"פ שקשקשת פירושו לבושא והרמב"ן בחומש כ' אותן שאינם ניטלים ביד לא שייך לומר לבושא אלא מגופיה הם ולא הוה צריך קרא ע"ז שייך שפיר יגדיל תורה ויאדיר הרבה אמר לנו טעמים כדי שנדע ולא נטעה וגם זה נכון:

כל הטעון ברכה לאחריו יש להקשות מברכת אשר יצר וי"ל משום דאינו ראוי לברך עובר לעשיית צרכיו משום דאז תפלתו תועבה אבל אה"נ דעיקרא אלפניו וכמ"ש תוס' אברכת הטבילה. ואולי י"ל כי ברכת אשר יצר גם כן היא כמו ברכה אחרונה על האכילה אף ע"פ שכבר בירך אחר שנהנה גרונו מ"מ עוד ראוי לברך ברכה אחרונה שפעל המאכל את פעולתו וחלק לכל אבר חלקו המגיע ומפנה הפסולת לחוץ והכל שייך לברכה אחרונה על האכילה ובספר הלכות קטנות למהרי"ח ראיתי שצדד דשייך אשר יצר לברכה ראשונה על תשמיש המטה. ודעת מהריעב"ץ בסידור שלו שברכת המפיל נתקנה גם על ככה ושיש לברכה קודם תשמיש ע"ש:

ואיידי דאירי נ"ל לפרש ברכת בורא נפשות שהיא ברכה אחרונה שאחר אכילה והשתיה ויראה קצת שהיא ג"כ כעין ברכה ראשונה כי ידוע שלכל דבר מהדומם צומח חי מדבר יש לו נפש או דוממים או צומחים או חי' או מדברת והנפשות מתעלת ע"י האוכל נמצא ע"י המאכל מתזן הגוף מגשמיותו והנפש מרוחניות נפשו. והנה לא יאמר על שום דבר שבראו הקב"ה חסר ח"ו כי אע"פ שלא נתן הדיבור לבעל החי לא יאמר שהחסירו הדיבור ושללו ממנו כי אותו מעבה האדמה שנברא ממנו החומר לא היה ראוי לשום מעלה יתירה לאשר הוא עתה וע"ז אחז"ל לדעתן נבראו בקומתן ובצביונן נבראו. אמנם הנפשות שהם רוחניות ע"ז יאמר בודאי שהקב"ה החסיר מנפש הדומם שלא יהיה בו כח יותר רק להיות נפש לדומם כדי שעי"ז יתאוה וישתוקק להתעלות אל הצומח וכן הצומח אל החי והחי אל המדבר שבו השלמת הכל אם הוא עובד ה' ית' ושומר מצותיו כמבואר אצלינו באריכות ובביאור במקומו בעזה"י גלל כן אומר אני כי אחר שכבר אכל אדם ושבר רעבון גופו אשר אז יתחיל העיכול ויפרד נפש המאכל וידבק אל נפש האוכלו לזון את נפשו יש לו לברך עתה ברכה ראשונה על אכילת הנפש שלו וזהו נוסחה בורא נפשות רבות וחסרונן שהוא ברא נפש לכל מין שבעולם וגם הוא ברא חסרון להנפש על כל מה שברא פי' יותר מכל מה שברא בעולם כי בכל מה שברא

בעולם לא ברא לו חסרון חוץ מהנפש ועשה כן כדי להחיות בהם נפש כל חי שיהיה עי"ז חיות לנפש כל חי ויתעלו זה עי"ז כנ"ל:

לאפוקי ריחני יל"ד טובא דשביק מצות דעסיק ביה ונקיט ריחני וכמ"ש תוספות. ע"כ נ"ל דהנה בברכת הנהנין כתיב ברכה אחרונה בקרא ואכלת ושבעת ומניה ילפינן בק"ו ברכה ראשונה כששבע מברך כשרעב לכ"ש ואע"ג דההיא במזון דפת כתיב ואינך ברכות דרבנן נינהו מ"מ אההוא קרא סמכוהו. ואמנם בברכת התורה לפניו כתיב כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו וה"ה לברך על כל המצות אמנם לאחריו לא כתיב וליכא למילף מלפניו דשבע מרעב ליכא למילף אף ע"ג דאמרינן בברכות דילפינן ברכת התורה לאחריה מבהמ"ז לאחריו ההיא אסמכתא בעלמא הוא דלא אמרו לברך ברכת התורה [לאחריו] אלא בציבור ומשום כבוד צבור אבל לא זולת זה. נמצא דאין לברך על שום מצוה לאחריה. אך כ"ז כשכבר ידעינן דבריחני לא מברכים לאחריו אך להס"ד דגם אריחני מברכי' לאחריו וברכת הריח נפקא לן מכל הנשמה תהלל יה איזה דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף הוי אומר זה הריח. ואי נימא דכלל בזה גם ברכה אחרונה נמצא דאדבר שהנשמה נהנית מברכין גם ברכה אחרונה. וה"ה למצות לברך ברכה אחרונה. וא"כ לפי אותה הס"ד כד הוי משני למעוטי מצות ע"כ הוה ס"ל למעוטי כגון תפילין דבסילוקן עדיין לא נגמר מצותן דהא כל עצמן לא הונחו אלא להיות לנו לאות ולזכרון שלא נשכח ה' ואטו בלילה ושבת הותר לנו לשכוח ח"ו אלא בשבת לא צריכין אות שהשבת בעצמו מזכיר לנו את ה' ובלילה שאינו זמן מלאכה ומו"מ לא נבוא לשכוח וכטעמים אלו אבל לא שנגמר מצות הזכרון נמצא דמשו"ה יש טעם שלא לברך בסילוקי תפילין כך הוה ס"ל לפרש כשתירץ לו למעוטי מצות דאתפילין ודומיהן קאי. לכן פריך דלבני מערבא דמברכין גם אסילוק תפילין א"כ מה ממעט דמכ"ש דמברכי גם אחר שארי מצות דגם אנן יש לנו לברך עליהם. ומסיק למעוטי ריחני כי כל הנשמה לא קאי אלא אברכה ראשונה ולא אחרונה וממילא לברכת כל המצות כולן וק"ל:

דף נב.

איש כתיב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה יל"ד דלא הו"ל לאתוי הך דאיש כתיב בפרשה אלא הכי הו"ל לומר כיון דלא כתיב אשה למעוטי מה"ת לחלק. ואיפכא הו"ל למימרא מ"ט דרבנן ולשנויי איש ולא קטן ומקשינן אשה לאיש ור' יוסי אמר לך לא מקשינן. ע"כ נ"ל דר' יוסי נמי מהכא יליף דודאי לא צריך טעם לרבנן למעוטי קטנה דמה"ת תחלוץ ולאו בת מצוה היא. אך ר' יוסי ס"ל מדאיצטריך איש ולא קטן ולגופיה לא

איצטריך דמה"ת יתיר קטן זיקתו של אחיו הגדול. ואפי' ביאת בן ט' דהוי ביאה גמורה ולא אתא לאנתוקי אדרבה לקנות זיקת אחיו ואפ"ה לשיטת תוס' לא מהני מן התורה ולרש"י נמי לא מהני אלא לקנותה ולא להתחייב עליה משום א"א עי' קידושין י"ט ע"א מכ"ש חליצה דאתא לנתקה פשיטא שלא יכול לנתק מה שקנה אחיו הגדול אלא ע"כ מדאיצטריך איש ולא קטן ע"כ לדיוקא אתא אבל אשה אפי' קטנה:

והשתא לפי דמשמע דרבנן דר' יוסי פסלי חליצת קטנה מן התורה דהרי משו"ה חיישינן שמא נשרו צ"ל דס"ל כשיטת הר"י הברזילי שבתשובת מהרי"ק הביאו הרב"י בא"ע סימן מ"ג דהאב יכול לקדש אשה לבנו קטן מטעם זכין לאדם שלא בפניו. ומה שהקשה מהר"י מטראני בתשובה מש"ס דקידושין י"ט הנ"ל דאם כן מצינו אשות לקטן. י"ל דכיון שזינתה תחתיו שוב אין כאן זכיה ולא חלו קידושין למפרע וקרא דהתם באיש כי ינאף את אשת איש מיירי ע"ש ולק"מ. נמצא לפ"ז ס"ל לרבנן דר' יוסי כהנ"ל ושפיר משכחת קידושין לקטן ע"י אביו וה"א כשמת זה הקטן יבוא אחיו הקטן ויחלוץ קמ"ל דאפ"ה גדול בעי וה"ה נמי לאשה ולא מייתרי קראי כלל. ור' יוסי צ"ל דס"ל דלא כהר"י הברזילי הנ"ל וזה תליא אי יש זכיה לקטן ושליחות דאורייתא עי' זה במסכת כתובות י"א ע"א ובחי' מורי הגאון בספר הפלאה שם ועי' היטיב במ"ש תוס' באריכות נפלא ר"פ בן סורר ומורה:

ובזה י"ל עוד מ"ש עוד במהר"י מטראני לשיטת ר"י הברזילי הנ"ל מש"ס דב"ב קנ"ו ע"א דפריך כיון דבדקנא לקידושין לגירושין ל"ל ומאי קושיא הא משכחת ליה בשקידש לו אביו אשה דלא בעי בדיקה לקידושין ולגירושין בעינן וכ' בנב"י חלק א"ע בסימן ס"ב דהיינו לשיטת הר"ן בכתובות י"א הנ"ל דמחאה כשהגדיל דוקא בעינן וא"כ צריך בדיקה לגירושין וק"ל. ולפי הנ"ל יתיישב דאי הוי משני הכי א"כ ע"כ ר"נ אמר שמואל לית ליה דר' יוסי דקטנה חולצת א"כ מאי קאמר בתר הכי לחליצה לאפוקי מדר' יוסי הא זה כבר נשמע מלגירושין וק"ל:

ובזה י"ל הא דקאמר רב ביבמות דף ק"ה ע"ב אר"י אמר רב זו דברי ר"מ דאמר איש כתיב בפרשה ע"ש ויל"ד מנ"ל דר"מ היא ולא אמר זו דברי חכמים אבל ר' יוסי אמר אשה אפי' קטנה. ונ"ל דתוספות כתבו שם בירושלמי גרסינן בסדר המשנה דהתם תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה כשרה ומשמע דמדרבנן בעלמא פסולה חליצת קטנה ואם כן לא אתיא מתני' דהתם כר' יוסי דהרי מוכח התם דלר"י אפי' לכתחלה תחלוץ בקטנותה כמ"ש תוס' מעובדא דאבדן וכרבנן נמי לא אתיא דהא ס"ל דאפי' מדאורייתא פסולה כדמוכח מדחיישינן שמא נשרו כמ"ש לעיל. והיינו משום דע"כ איכא רבנן דס"ל יש זכיה לקטן מדמטבילין גר קטן וכדאמר ר"י גופיה בכתובות ואם כן יכול האב לקדש

אשה לבנו קטן וממילא קטנה לא תחלוץ מן התורה. ואם כן מתני' דהתם דפוסל מדרבנן ומכשיר מן התורה אמאן תרמי' וע"כ ר"מ היא דס"ל הכי בהכרח. והוא דבנוב"י שם כתב דוקא לקידושין שייך לומר זכות הוא לו דמשכחת ליה בשאין קרובים להאשה כלל שיאסרו עליו והו"ל זכות במה שמקדשין לו אשה. אמנם לנישואין חוב הוא בלי ספק שמתחייב בשאר כסות ועונה. ולדידי משום הא לא איריא דמ"מ משכחת בנושא ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה וכתובה נמי לאו דאורייתא והתם אקרא קאי ע"ש. מ"מ אנן הא לר"מ קיימינן דס"ל כתובה דאורייתא וס"ל נמי מתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו בטל. מיהא בשלמא משום כתובה דאורייתא אכתי משכחת באלמנה דגם לר"מ דרבנן אבל משום שאר כסות ועונה בודאי לא משכחת נישואין של זכיה בקטנותו. וא"נ איתא לדר"י הברזילי לר"מ לא משכחת אלא באירוסין. והנה אירוסין נמי לא הוה זכות אלא אם סופו לישא אותה לדידן אפי' בקטנותה ולר"מ עכ"פ לכשיגדיל משא"כ אם ימות קודם שיגדיל. ולר"מ ליכא נישואין בקטנות נמצא דלא הוה זכות באירוסין ולא מהני מידי ולא צריכי יבום בכה"ג. ונמצא לר"מ איש דפ' יבמין ל"ל ע"כ צ"ל דס"ל נמי כר' יוסי דאיש למעוטי אשה בקטנות דשפיר חלצה. וא"כ קשה הא במתני' ר"פ בא סימן משמע לר"מ קטנה לא חולצת וע"כ צ"ל דר"מ מחמיר מדרבנן מיהת וא"כ יפה אמר רב יהודא מתני' דהתם ר"מ היא בדוקא. ועי' היטיב מ"ש תוספות יבמות ל"ב ע"א ד"ה ונעשת כו' מה שהקשו ארש"י ולשיטת הר"י הברזילי לק"מ ועי' משנה למלך פ"ד מאשות ה' ז' ופ"ו מגירושין ה' ג':

ואמרתי ליישב ע"ד דרוש קצת הא דמסיים התם ביבמות בעובדא דאבדון מיד נצטרע אבדון וטבעו ב' בניו ומיאנו ב' כלותיו ופי' מהרש"א בח"א דהיינו נשי בניו הנטבעים ולא זכו להבנות ע"י יבום להקים לשם אחיהם המת. וי"ל שהיה הכל במדה א' כי לכאורה בניו הנטבעים בעונו לא היו גדולים כי איך ימותו בחטא אביהם אלא ע"כ קטנים היו והיה ס"ל לאבדן כדעת הר"י הברזילי דהאב יכול לקדש אשה לבנו בקטנותו. אך עתה שנתחדש הלכה ע"י ר"י בר"י אומר משום אביו אשה אפי' קטנה א"כ ליתא לקידושי קטן אלא דלא היה ברור כולי האי שהיו קטנים בשעת טביעה כי מי בדקום אולי הביאו ב' שערות [ומיירי שכבר הגיעו לשנים] ואם כן היה לנו להחמיר לייבם אלא שהכלות היו ג"כ בזה השיעור שהגיעו לשנים ולא היה להם ב' שערות הראוים ואלמלא לא היה ספק בבניו הוה אזלינן להחמיר שמא נשרו כיון שנבעלו משהגיעו לשנים אבל השתא שגם בבניו היה ספק הו"ל ס"ס ספק היה לכלותיו ספק לא היה להם ב' שערות ואת"ל היה להם דלמא הנטבעים היו קטנים ואין קידושי האב כלום כיון דאיפסק הלכתא כאביו

של ר' ישמעאל בר"י. נמצא עי"ז מיאנו כלותיו. אלא שעדיין היה מקום להחמיר עליהן דאפשר מיירי שהיה להם שערות קטנות בשיעור לקרוץ בצפורן ואולי הלכה כמ"ד דסגי בהכי וה"ל ודאי גדולה. אלא שבאותה שעה נצטרע אבדן ולא שנצטרע ונטמא אלא נולד בו נגע וב' שערות לבנות בשיעור קטן לקרוץ בצפורן. והשתא אי מקלינן לטהרו לאמר דשערות אלו לית בהו שיעורא ע"כ א"א להחמיר על הכלות ואי נחמיר על הכלות א"א להקל עליו נמצא דכל הני עונשים מישך שייכי אהדדי והכל מסתעף מהך דהורה זקן אשה ואפי' קטנה וק"ל:

והיא לא נתפשה אסורה כו' פי' דקרא מיירי בקידושי רצון וזינתה ברצון וממעט מלא נתפשה קידושי רצון וזנות אונס ומוהיא אימעט קידושי אונס היינו טעות או קטנה דכל מעשיה אונס וזנות ברצון. ומיתורא דהך קרא גופיה מוכח דאדם עושה בעילתו בעילת זנות דאלת"ה קרא ל"ל. דדוחק לאוקמי קרא במקדש על תנאי ובועל כל בעילתיו על תנאי ובעדים. אמנם רבנן י"ל דס"ל דאפילו אי נימא אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות מ"מ י"ל קרא קמ"ל דמסר הכתוב לחכמים בתקנותיהם שעתידין לתקן להפקיע קידושין כגון במגרש ע"י שליח ומבטל גיטא או אונס בגיטין וכה"ג טובא דאפקעינהו רבנן לקידושין מניה מטעמא דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש וא"כ אפי' בועל סתם מ"מ כל בעילותיו ע"ד משה וישראל הם ומקיים ביה קרא והיא לא נתפשה הא יש לך אחרת שאפי' נתפשה שריא ואין להאריך בכאן יותר:

איוב בסערה חירף כו' המאמר תמוה ולפע"ד ליישב בקיצור כי הנה השערות הם בחי' הצינורות שמהם יושפע השפע כמ"ש והאריכו המקובלים. והנה הראש הוא בחי' צדיקים גמורים אשר לכל א' צינורי שפ"ע מושגח בהשגחה פרטית אשר עליה נאמר ברעב פדך ממות ובמלחמה מידי חרב וכתיב על כפים ישאונך וגו' על שחל ופתן תדרוך וגו' וכתיב מדבר באופל יהלוך. ואפי' יהיה ח"ו דבר וחרב ורעב במדינה ינצלו הם בפלא. ולכן שערות הראש כל נימא יונק מגומא שלו. משא"כ שארי בני אדם הם בחי' גופא הנגררים בתר רישא וטפלה לו. והם מושגחים רק בהשגחה כללית וכמה יונקים מצינור א' ולגבי דידהו שייך יש נספה בלא משפט בפ"ק דחגיגה שנתחלף בין מרים מגדלת נשיא למרים אחריתי. ובכה"ג כתיב במצרים ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר פירש"י שהקב"ה עובר כמלך שעובר במדינה ואספקלטירו לפניו שאינו מבחין. והענין כי אין לאנשים אלו זכות להנצל במקום סכנה ואם נגזר דבר במדינה ח"ו אפשר שגם עליהם יעבור כוס אפי' בלא עתם. והנה ידוע כי רוח סערה הוא קליפה מד' קליפות העוברים לפניו ית"ש המוזכרים במרכבה. וכתיב לפניו ילך דבר ויצא רשף לרגליו והמ"י.

והנה איוב אמר אולי רוח סערה עברה לפניך פי' שהיה שעת הדין והיה המלך עובר ואספקלטירו לפניך והיינו רו"ח סער"ה עברה לפני"ך דייקא ונתחלף בין איוב לאויב ומילתא בעלמא קאמר והכוונה שיתחלף בין גברא לגברא שהאמת כן הוא אפשר להיות ע"ד יש נספה בלא משפט. והקב"ה השיב לו ממ"נ איוב סותר א"ע אם מחזיק עצמו מבעלי שער הגוף ששנים יונקים מגומא א' ואפשר שיתחלף בין איוב לאויב א"כ איננו צדיק גמור ואיך אמר והרבה פצעי חנם הלא לא חנם הוא רק שעדיין לא נתמלא סאתו אבל מ"מ איננו חנם ואם מחזיק עצמו בצדיק גמור ושפיר קאמר חנם א"כ הרי הוא בבחי' ראש ואיך נתחלף בין איוב לאויב הלא גבי שערת הראש לא יתחלף לו בין גומא לגומא דאל"כ יכהו מאור עיניו הוא השגחה הפרטיות. נמצא איוב סתר א"ע בזה והעושה תרתי דסתרי הו"ל כסיל בחשך הולך כמבואר ר"פ א"ט לכך א"ל שוטה שבעולם וק"ל:

דף נב:

הלכה כדברי כולן להחמיר במ"ל הקשה מה נ"מ בסי' אמצעי כיון דמסי' הראשון כבר איפסלי למיאון ולא תחלוץ עד האחרון א"כ מה נ"מ באמצעי. ובסדרי טהרה תי' נ"מ בקידשה ראובן בשיעור הראשון וחזר שמעון וקידשה בסי' האמצעי אלא שחזר והקשה הא בדאורייתא בלא"ה חיישינן שמא נשרו ותצטרך גט מספק. ולפע"ד משום הא לק"מ דמצי מיירי בלא ידענו שהגיעה לכלל שנותיה דהו"ל ס"ס ודלא כרשב"א בתשובה דמחמיר בס"ס וכבר הארכתי בזה לעיל מ"ח ע"ב ע"ש. והנה משמע מתוס' דהך הלכה כדברי כולן קאי נמי לפלוגתא דקביעות הנ"ל למר סגי א' בגבה וא' בכריסה ולמר בקשרי אצבעותיה כו'. והנה משמע ברש"י ד"ה א' בגבה דלכ"ע בעינן דוקא באותו מקום עכ"פ וכן פסק הרמב"ם אלא שקשה לזה הא איכא מ"ד בקשרי אצבעותיה וא"כ דילמא אינך נמי לא בעו באותו מקום דוקא וי"ל לזה פירש"י בין קשרי ואין מביאה שער עד שתגדיל עכ"ל פי' וכיון שגדלה כולו האי מסתמא אורחא כבר הביאה ב' שערות באותו מקום ונשרו כנ"ל:

מהו דתימא כל כה"ג מביאה קרבן ונאכל קמ"ל מלשון רש"י משמע דבכתמים מביאה קרבן מיהת והרמב"ן פליג ובסדרי טהרה כ' דגם רש"י מודה בסתם כתמים רק הכא שכבר ראתה ב' ימים משו"ה מביאה קרבן. ולא נהירא לי דא"כ הו"ל לאשמעינן נמי מה דינו של יום א' ושני חלוקים אם להביא קרבן או לאו אלא ע"כ או דאין שום קרבן בכתמים או דלעולם מביאה קרבן ואינו נאכל והשתא לא צריכי' למיתני יום א' ושני

חלוקים דלענין טומאה הוא ק"ו מג' חלוקות ולענין אינו נאכל הוא ק"ו משני ימים וחלוק א' ודלא כס' טהרה וק"ל:

אמר רבא בהא זכנהו ר' חב"א לרבנן כו' הקשו תוספות מנ"ל לרבא דילמא דוקא בג' מקומות וכו' פי' והא דתני בברייתא אם יש בו כדי לחלק ג' גריסין שהם כגריס ועוד ר"ל שיש בו ד' גריסים שאם נניח שגריס א' הוא ממאכולת עדיין ישאר כג' גריסין לג' ימים וק"ל:

ואידך אגב זוהמא דם מאכולת נהי דבעלמא לא נימא דילמא אפי' בככמה גריסין הכל הוא מכמה מאכולת משום דאטו כל הני מאכולת בחדא דוכתי סרכי מ"מ הכא אורחא הוא שבאה אצל הזוהמא של דם נדה:

ר"י בן אגרא אומר משום ר"י א' זו וא' זו חוששת הך ברייתא סתמא כפירושה דמיירי מבדיקת בין השמשות דוקא דהא לר' יוסי קיימינן ולדידיה לא נעשית זבה כלל כ"א בין השמשות משום דס"ל מקצת יום נעשה שמור לחבירו מיהא לאו בין השמשות ממש אלא קודם ליה מעט באופן שלא תשאר רגע מהיום להחשב שמור ובסדרי טהרה כ' על רש"י מ"ש ועי' כ"ז במ"ש תוס' לקמן ע"ב ע"א באריכות וק"ל:

בעזרת אלהי קדושי. סיימנו פרק ששי. אתה אל רועי. היה בעזרתינו בפרק שביעי:

דף נד:

דם הנדה. ואם יכולין להשרות ולחזור לכמות שהן מטמאין לחין ומטמאין יבשין הך לחין הוא משנה שא"צ. וצ"ל דלדיוקא אתא אי אינו יכול להשרות במעל"ע ולחזור לכמות שהיה אלא צריך זמן רב יותר ממעל"ע אז אפי' לח נמי אינו מטמא ומכ"ש יבש היינו קודם שרי' וק"ל:

מה"מ פירש"י דדם נדה מטמא במגע ומשא פי' דמגע לחוד פשיטא דמטמא דלא גרע מש"ז ומראיה ראשונה של זב אבל במשא מנ"ל [דמטמא] דמראיה שניה של זב ליכא למילף דמה לראיה שניה שצריכה שבעה נקיים משא"כ דם הנדה. ובסדרי טהרה כ' דבמגע ידעינן דטמא משום דמקור מקומו טמא. ותמה על הרמב"ם שטיהר דם ירוק והלא מקור מקומו טמא וכי עדיף מב' טיפי מרגליות. ומ"ש כ"מ מס"פ כל היד כ' ס' טהרה דאין ראיה דשם אזלינן למ"ד מקור מקומו טהור ע"ש ותמהתי עליו נהי דמקור מקומו טמא מ"מ איננו יותר מאב הטומאה והדם נעשה ולד הטומאה נהי דמ"מ האשה מתטמא מן הדם ביציאתו מגופה משום דנוגעת בו בחיבורין כשהקילוח נוגע בראשו א' במקור וראשו א' בחוץ בפרוזדור מ"מ כשיצא הדם לחוץ איך יטמא אדם במגע הלא אין

ולד הטומאה מטמא אדם וצ"ע קצת לעיל ט"ז ע"א רש"י ד"ה מקומו טמא [משמע שהוא] אב הטומאה ויש לישב. ועי' מ"ש תוס' לקמן ע"א ע"א. וגם מ"ש מדם ירוק נ"ל דכיון שמבואר בס"פ כל היד דדם ירוק איננו משקה אינו מקבל טומאה מהמקור משא"כ ב' טיפי מרגליות שהם דם צלול כפירש"י לעיל מ"א ע"ב והו"ל כדם מגפתה שהוא משקה ומקבל טומאה מהמקור אבל דם ירוק לא וק"ל:

א"ר יצחק אמר קרא יהיה בהווייתו יהא הקשו בתוס' לרבא דלית ליה שעיר המשתלח יוכיח יהיה ל"ל וכתבו דאיצטריך למצורעת שראתה נדה וקשה אכתי נימא ק"ו מדם טהרה של מצורעת ונימא השתא טהור בטהור היינו דם טוהר טמא בטמא לב"ה לעיל ל"ד ע"ב טמא בטהור אינו דין שיהא טמא בטמא ולזה העירני תלמידי הבח' ה' מאיר א"ש. וי"ל דלרבא דאית ליה לקמן נ"ו ע"א מזובו ליכא למילף שכן גורם טומאה לאחרים א"כ לעולם ליתא להך ק"ו כלל דאיכא למיפרך אסוף דינא מה לטמא בטהור שכן גורם טומאה לאחרים משא"כ טמא בטמא והא דאמרינן הך ק"ו בפ' כיצד הרגל וגם תוס' לקמן בשמעתין כ' מזה ולא חשו להך פירכא היינו טעמא משום דס"ל דגורם טומאה לאחרים אינו שום מעלה ושעיר המשתלח יוכיח. ואי משום קו' הש"ס לקמן נ"ו ע"א ונילף מזובו כו' ס"ל זובו מעיין הוא ולק"מ קו' הש"ס וכמ"ש תוס' שם ד"ה ונילף כו' כן י"ל קו' הנ"ל. אמנם בלאה"נ ק' אתירוץ תוס' דהכא אכתי נילף מק"ו אפי' במצורעת שראתה נדה ונימא לאחרים גורם טומאה דהיינו לבועלה דכל זמן שהיא רק מצורעת אינה מטמא בועלה. ועכשיו ע"י שראתה נדה מטמאה בועלה לעשות מגע ומשא ומשכב ומושב כנדה עצמה ושפיר גורם טומאה לאחרים לעצמו לא כ"ש. ויותר היה נראה לומר דרבא גופיה דלא חייש לשעיר המשתלח יוכיח היינו לבתר דכתיב קרא גבי נדה. ונהי דזיבה ליכא למילף מנדה לחוד משום דמה לנדה שכן מטמאה באונס מ"מ כאן בגילוי מילתא בעלמא סגי בזב ולא פרכינן משעיר המשתלח משא"כ אי גם בנדה לא הוי כ' קרא אז בודאי גם רבא הוה פריך שעיר המשתלח יוכיח:

אמר קרא יהיה בהווייתו יהא. הא דלא אמר הכא נמי ודין הוא לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כ"ש כדלקמן משמע קצת דבדם נדה לא ניחא [ליה] הש"ס למימר שהדם הוא הגורם טומאה שהרי בימי טוהר אותו מעיין עצמו רחמנא טהרי' למאי דקיי"ל מעיין א' הוא. וגם יש חילוק בי"א יום אינו גורם אלא יום א' ולפעמים בעינן נקיים ש"מ שהזמן הוא עיקר הגורם ולא הדם וכן בלידה יבשתא טמאה בלא דם למ"ד אפשר לפה"ק בלא דם. וגם בזה מיושב קו' תוס' הנ"ל:

יהיה בהווייתו יהא ע' מ"ש לעיל מ"א ע"ב פולטת ש"ז מנין ת"ל יהיה ור"ש פליג התם ושם ביארתי ע"ש:

דף נה.

שמא יעשה עור אביו ואמו שטיחין לחמור. צ"ע הא עבר על לא תלין נבלתו וא"נ נימא דאין העור בכלל זה מ"מ עדיין מי התיר לנוול אביו לפשוט עורו מעל בשרו ועי' בב"ב קנ"ה גבי מעשה בבני ברק. ואר"ע אי אתם רשאים לנוולו. מיהא לתי' א' של תוס' דטומאה חמירא להו א"ש אבל לתי' ב' קשה. וצ"ל דמיירי באופן שהפשטת עור הוא לכבוד אביו [כגון] לחנוט אותו ולשמור העור לזכרון להרבות האבל וכ"כ הרמב"ן ור"ן בחידושיו כאן ע"ש. ובזה ניחא נמי מה שצ"ע ממ"ש תוס' בסנהדרין מ"ח ע"א ד"ה משמשים כו' שהקשו השתא תכריכי המת אסורין בהנאה דאתי ממשמשי ע"ז כ"ש עורו ואיך יעשה שטיחין. ולא תי' שם אלא תי' א' של תוספות כאן דטומאה חמירא להו וא"כ לתי' ב' של תוס' קשה ולפי הנ"ל א"ש דלא ילפינן ממשמשי ע"ז אלא דומיא דמשמשים שהם לנוי ע"ז אבל אם העור אינו לנוי אדרבא ההפשט הוא לנוי אזי לא ילפינן ממשמשין לאסור ושפיר דמי. ומיושב נמי מה שהקשתי מאז לתי' שני של התוס' משמע דעור המת שריא בהנאה א"כ מ"ט נאסרו עורות לבובים בהנאה הא תקרובת ע"ז אתיא ממת ומת גופיה עורו מותר עי' היטב במתני' וגמרא מסכת עבודה זרה ע"ב ובתוי"ט שם משמע דעורות לבובים העור בעצמה נעבדה ולק"מ אבל לא נ"ל כן אלא שהבהמה היא תקרובת והעור נאסרה וכבר הארכתי בזה בתכלית בחי' למסכת ע"ז וגם בתשובה א'. וכעת נ"ל דלק"מ דגם עור המת אסורה בהנאה כשהיא לנוי על המת ק"ו מתכריכין כנ"ל ומכ"ש עורות לבובים והכא לא מיירי אלא כשההפשט הוא לכבוד המת וק"ל. ודע מה שנדפס בתוס' ועו"ד קדשים מותרין בהנאה הוא ט"ס וצ"ל ועור קדשים וק"ל:
וכולן שעבדן עי' דבר פלא בנודע ביהודא חלק יור"ד סימן כ"ג:

דף נה:

והשתא דנפקא לן מהזב את זובו זובו טמא ל"ל יראה דלא נעלם מהמקשן דהזב את זובו קאי אמנינא אלא דהוה ס"ל דלא צריכי' רק גילוי מילתא בעלמא לקיים הק"ו לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כ"ש כי הפירכא דשעיר המשתלח הוה ס"ל דהוא רק פירכא כל דהו כמ"ש תוס' דבזוב איכא טומאת מגע משו"ה סגי בגילוי מילתא בעלמא לקיים הק"ו ותי' ר"י ז"א דפירכא גמורה היא ושפיר איצטריך זובו טמא וק"ל:

נילף רוק רוק מיבמה לאו דוקא גז"ש דהא לא קיבלה מרבו וכן הקשה בספר צדה לדרך בשם בעל קרבן אהרן אלא עיקרו סמך אק"ו השתא ברוק יבמה דלא עשה כיחו וניעו כרוקו עשה לעיני הזקנים כאלו נגע רוקו של זב שעשה כיחו וניעו כרוקו לא כ"ש שיעשה שלא נגע כאלו נגע ודקאמר נילף רוק רוק ה"פ נילף הפירוש של רוק דזב מהפי' של רוק דיבמה וע"ש בצידה לדרך שהביא באריכות דברי הקרבן אהרן ליישב דברי הרא"ם דמייתי מהרש"א ולא העלה ארוכה:

דף נו:

איבעיא להו עד שעת כיבוס חזקתו בדוק כו' התוספות לא גרסי איבעיא להו דהכל חד ולכאורה לתי' א' של תוס' ד"ה בודקת כו' משמע דגם למסקנא דאין חזקתו מתכבס מ"מ לא מטמא אלא אשכח בסטרא משא"כ במבוי דלמסקנא אפי' בלא גומא טמא למפרע א"כ י"ל משו"ה חלקו לב' בבות. אמנם נ"ל דגם לתי' א' של תוס' ה"פ הואיל וראוי שבנות ישראל יבדקו חלוקיהן בשעת כיבוסיהן משום הנך כתמים דמשתכחא בסטרא וזו לא עשתה כן תפסיד אפי' כשנמצא שלא בסטרא דומיא לדלעיל ד' ע"ב דמפסידה עונה ע"ש וה"נ דכוותיה וא"ש לשון ר"מ מפני מה אמרו וכו' וק"ל:

מפני שחזקת ב"י בודקי' מבואותיהן בשעת כיבודיהן מזה הוכיח המרדכי ריש מסכת פסחים דלא מיבדק שפיר בלא כיבוד לכן יש ליטול נוצות לבדיקת חמץ. ולכאורה צ"ע א"כ תפשוט מגופיה דמתני' דחזקתו בדוק דאי חזקתו מתכבד א"כ מאי קמ"ל עד שיאמר בדקתי הלא כיון שבדק הלא כיבד גם כן דלא מיבדק בלא כיבוד וכיון שחזקתו מתכבד א"כ הבדיקה היא שלא לצורך אלא ע"כ אין חזקתו מתכבד ומאי קמיבעיא ליה. אלא ע"כ מדלא פשיט הש"ס הכי ש"מ דלא כהמרדכי. וי"ל דבלאה"נ צ"ל תפשוט דחזקתו בדוק דאל"כ מאי קמ"ל כלל כשאמר בדקתי שמועיל פשיטא ואמאי לא יועיל עדותו שבדק בשלמא אי אין חזקתו מתכבד אלא בדוק א"ש ושיעור המשנה כך היא לעולם המבוי טמא למפרע עד שיעיד א' שבדקה או לכל הפחות שתהיה בחזקת בדיקה היינו שעת הכיבוד אבל אי נימא דחזקתו מתכבד אם כן עד שיאמר בדקתי ל"ל אלא ע"כ כמרדכי הנ"ל דמסברא חצונה לא מבדק שפיר בלא כיבוד ומשו"ה קמיבעיא ליה מי נימא חזקתו בדוק ומשו"ה שפיר קתני עד שיאמר בדקתי וכנ"ל. או דילמא חזקתו מתכבד ודקתני עד שיאמר בדקתי הא קמ"ל דכיבוד בלא בדיקה ובדיקה בלא כיבוד מהני ולאפוקי מסברא חצונה דלא מבדק בלא כיבוד. ופשיט דחזקתו בדוק ולא מתכבד אם כן נשאר הסברא חיצונה דאין בדיקה בלא כיבוד:

שהם קוברים שם את הנפל ממ"ש תוספות שהם קוברים שם נפליהם לפי שעה מוכיח מג"א סימן תקכ"ו דגם בנפלים שייך בל תלין מדלא הלינו הנפלים עד שימצאו מקום לקוברם כ"כ מהרי"א בבינה לעתים על הלכות יו"ט ספ"א בכוונת מג"א ונכון הוא:

לא היו קוברים הקשה מג"א שם דמכאן דאין חייבים בקבורת נפלים דלא כהגהת מיימוני ובבינה לעתים שם דחה דבריו דהגהת מיימוני מפרש דברי הש"ס כל שיש לו נחלה כפי' הר"ש במשנה ס"פ י"ו דאהלות דמשום דאין לו נחלה אין לו גבול תפיסת קבר לאסור בהנאה ומשו"ה קברוהו בבתיהם ולא חשו לאיסור הנאה והארכתי בזה בדרוש במקום אחר אין כאן מקומו להאריך:

ברוך נותן תורה ותעודה. אשר היה עמנו בפ' דם הנדה. הוא יעמוד על ימיני. בחידושי פרק שמיני:

הרואה כתם. הקשה בכ"מ לטהר מס"ס ספק מגופה ספק מעלמא דילמא מן העליה פי' כיון דאיכא נמי מיעוטא דשלא בהרגשה ומיעוטא דמן העליה לצרף לפלגא ובצירוף חזקת טהרה של אשה וכמ"ש בפלתי רס"י ק"ץ ועט"ז שם. ותי' כיון דלית לה למיתלי בשום דבר פי' כי בשוק של טבחים לא עברה וע"כ תאמר עברה ולאו אדעתה א"כ ה"נ תאמר ארגשה ולאו אדעתה וק"ל:

האי בבשרה מיבעיא ליה שמטמאה בפנים כבחוץ כ' בנוב"י האי בפנים היינו בפרוזדור בין השניים כדלעיל ריש פ' יוצא דופן ומסתמא התם נמי מקום שתרגיש בבשרה דהא מחד קרא נפקא ש"מ דההרגשה איננה כמו שחשב בתשובת שב יעקב פתיחת פה המקור אלא זיבת דבר לח. ואני תמה על הגאון ז"ל אדרבה שם הוא פי המקור דבין השניים הוא מקום שהשמש דש והוא מגיע עד פה המקור כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה ר"פ יוצא דופן ובמשנת פרוזדור וכמ"ש גם כן בחיבורו. אדרבה הא מהאי קרא נפקא לן נמי בבשרה ולא בשפיר ואטו אי תגיע בשפיר עד לפרוזדור ותקבל הדם תהיה טהור הא כבר נטמאת ביציאתו חוץ מהמקור אלא ע"כ האי בבשרה פה המקור קאמר ובתשובה הארכתי בעזה"י:

תרתי ש"מ עי' חידושי ר"ן וע' מ"ש סדרי טהרה ולפע"ד דתנאי דלעיל ר"פ המפלת דפליגי בדרשה בבשרה ולא בשפיר. בהא פליגי מ"ד בבשרה ולא בשפיר ולא בחתיכה ומטמא בפלי פלויי ואם כן זיל בתר טעמא משום שהחתיכה חוצץ בין דמה לבשרה משא"כ בפלי פלויי א"כ ממילא הה"נ כשתראה אפי' דם בלא חתיכה רק שלא הרגישה ביציאתו נמי טהורה כמ"ש הר"ן בחידושיו פה דהיינו טעמא דשפיר משום שלא הרגישה ביציאת הדם. אלא לפ"ז סגי בהרגשת זיבת דבר לח וכדעת נוב"י הנ"ל. אמנם דס"ל כוותיה לא

דרשי קראי אשפיר וחתיכה אלא אהרגשה ובעינן הרגשה ממש פתיחת פי המקור וזיל בתר טעמא מ"ט תטהר כשאינה מרגשת פפה"מ משום שאין דרך נשים לראות כך אם כן ממילא אפי' אי ארגשה רק שראתה בחתיכה ואפי' בפלי פלויי מ"מ כיון דאין דרך של אשה לראות דם בחתיכה טהורה היא:

ה"ד אי דארגשה לאחר זמן אמאי פטורה מן הקרבן מכאן הוכיח בתה"ד דאשה המרגשת שנפתח מקורה ובדקה ולא מצאה כלום טמאה דהרגשה סברא דאורייתא היא מדבעי לחייב עלה קרבן ע"ש וצ"ע דילמא שאני הכא דראתה דם אחר כך בלא הרגשה ורוב דמים אין באים אלא בהרגשה וצריכין לדחוק ארגשה ולאו אדעתה. משו"ה תלינן בהרגשה דבשעת תשמיש משא"כ הרגשה דעלמא לא. ולזה נתכוון בד"מ סי' ק"ץ ולכאורה אפשר לומר דהא שמואל דקיימינן אליבי' בשמעתין ס"ל לעיל ט"ז וסתות דאורייתא והך מתני' דאותיום מוקמינן לה בפ"ב דשבועות בסמוך לוסתה. נמצא שראיית הדם עכשיו היא נגד חזקה דאורייתא. דמוחזקת לן אורח בזמנו בא ולא קודם וא"כ יותר טוב היה לנו לומר דההרגשה שבשעת תשמיש היה בלא דם והדם היה בלא הרגשה ואינו דם נדות והאורח יבוא בזמנו כדרכו בהרגשה. ומאי פריך הש"ס אי דארגשה שלא בשעת וסתה אמאי פטורה מן הקרבן אע"כ דכל דארגשה חזקה שראתה דם עם ההרגשה ועדיף מאורח בזמנו בא ויפה הוכיח בתה"ד:

אלא אכתי יש לפקפק למ"ד פרישה סמוך לוסתה דאורייתא הוא ואע"ג דוסתות דאורייתא והיה לנו לומר אורח יבא בזמנו ולא סמוך לוסתה ואפ"ה נאסר התשמיש מן התורה וע"כ היינו טעמא משום דהתשמיש דרכו להגיר הדם שע"י התשמיש מוגרים דמים אם הוא בסמוך לוסתה. וא"כ תו לא מוכיח מידי בתה"ד אדרבה היא הנותנת הואיל והיה סמוך לוסתה יש לנו לתלות בהרגשה שבשעת תשמיש והדרא קו' לדוכתא ואולי נאמר דהואיל והוא אחר זמן אם כן יש לנו נגד סברא דרוב דם באים בהרגשה נגד זה יש לנו לומר בהיפוך דם זה מאן עכביה כדלקמן ס' ע"ב ונהי דבשיעור וסת לא אמרינן כן משום דהשמש עכביה מ"מ אח"ז אפי' בר פדא דשם מודה דחזקה אין הדם מתעכב ומאי פריך ליחייב קרבן אי לאו משום הרגשה:

ועוד נראה דהא צריכין להבין בלא"ה לזה המקשן דהוה ס"ל בלא הרגשה נמי אשה טמאה א"כ מ"ט להקל בכתמים כלל כיון דאין כאן אלא ספק א' מן התורה דילמא מגופה דילמא מעלמא דהך ספיקא דמן הצדדין הוא רק מיעוטא ובשלמא לשמואל איכא נמי מיעוטא מן המקור בלא הרגשה וכמ"ש בר"פ אבל למאן דפליג אשמואל קשה. וע"כ צ"ל דזה המקשן הוה ס"ל ספק מן העליה ספק מעליא הוא שאין רוב דמים מן המקור וה"נ

דהו"מ למימר ולטעמיך ולדחות סברתו ממתני' דפרוזדור לעיל י"ז ע"ב דקתני שחזקתו מן המקור. אבל מ"מ כך צריכין לומר כנ"ל וא"כ לסברת אותו המקשה שפיר הקשה בתה"ד מה"ת לחייב קרבן ואי משום שרוב דמים יוצאים בהרגשה ויש לתלות הך דם נמי בהרגשה ז"א להך מקשן הא לדידיה אין רוב דמים מן המקור אם כן ממילא נמי שאין רובם בהרגשת פתיחת פה המקור ומאי פריך. אע"כ אע"ג דהוה ס"ל שאין זה רוב שיוצאים דוקא בהרגשה מ"מ בזה לא טעה דרוב פעמים שמרגשת היא עם דם ולכן רצה לחייב קרבן על ההרגשה שבשעת תשמיש ומוכח שפיר כתה"ד:

אב"א מחגור ולמטה כגון שעברה בשוק של טבחים. לשיטת הרמב"ם דעל בשרה אפי' בפחות מכגריס טמאה הו"מ לשנוייה אפי' בלא עברה ופחות מכגריס. וי"ל לפמ"ש לעיל בסמוך דודאי למאי דקיי"ל רוב דמים מן המקור והס"ס הוא גרוע מאוד בודאי יש לנו להחמיר בבשרה. משא"כ להס"ד דלא הוה ס"ל רוב דמים מן המקור כמ"ש לעיל בסמוך. ואם כן הו"ל ס"ס מעליא מודה הרמב"ם דגם בבשרה תלינן בכגריס ועוד ולקמן בסמוך אי"ה יתיישב באופן אחר אי"ה:

אמר ר' ירמיה מדפתי מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן פירש"י דילמא ארגשה ולאו אדעתה יראה דס"ל לרש"י ז"ל דבהא פליגי ר' ירמיה ורב אשי דהרי ודאי גם לרב אשי בעינן הרגשה דאל"ה מ"ט להתיר כתם שעל קרקע היכי שבדקה וידעינן בודאי דאתא מגופה אע"כ משום דלא ארגשה אלא מ"מ מדרבנן טמאה מיהת טומאת כתם ובקרקע עולם לא גזרו כצ"ל לרב אשי אם כן היינו ר' ירמיה ובמאי פליגי. לכן ס"ל לפי הס"ד דשמואל אתא לחדש לן הך דינא דהרגשה ומפיק ליה ממשמעות דקרא א"כ הא קיי"ל כל מה דכתיב בפי' בתורה להתיר לא אסרוהו חכמים ואיך יטמאו כתם מדרבנן וע"כ צ"ל דאמרינן לה לא נאמין לך במה שאמרת לא הרגשתי כי אולי לאו אדעתך ואת אמרת ברי לי זאת היא סברת ר' ירמיה. אמנם רב אשי פליג וס"ל שמואל לא איירי בהרגשה כלל ולא אמרה מעולם אלא הוא סברה חיצונה מהלכה למשה מסיני או מסברא ורבנן אסרוהו אפי' בלא הרגשה כיון שאין ההיתר מפורש בתורה. ומאי דחדית לן שמואל הוא דאסמיך לן דברי ר"נ אקרא דוקא מה שהוא דומה לבשרה בענין קבלת טומאה הוא דמקבל כתם אבל מה שאינו דומה לבשרה לא וכ"כ בנוב"י דאהא מייתי שמואל בבשרה לאסמכתא הנ"ל. ובזה תבין המשך דברי התוס' ד"ה מודה שמואל וכו' ובנוב"י האריך בזה ומעייל פילא בקופא דמחטא ע"ש:

דף נח.

כל דבר שאין מקבל טומאה אין מקבל כתם עי' לשון תוס' בטעמא דמילתא וכמעט אין לו מובן. ובפלתי כתב דאם תמצא אדום על בגדיה ויש בו חשש נגע אדמדם ואנו רוצים לטהרו ע"כ נתלה שבא מגופה ע"כ תטמא לעולם. והוא דבר שאין לו שחר ובנוב"י כתב דלמ"ד מקור מקומו טמא ונהי אפשר שיצא הדם מגופה ולא נגע בה ולא נטמאת טומאת ערב כלל מ"מ אנו דנים על הבגד אם טמא או טהור וליכא אלא חד ספיקא או מגופה או מעלמא דמגופה אפי' בלא הרגשה טמא משום דמקור מקומו טמא אם כן ניזיל להחמיר בדאורייתא ונאמר שהבגד טמא כאלו ברור לנו שיצא מגופה א"כ תו א"א לנו לטהרה לבעלה מס"ס שמא מעלמא ושמא בלא הרגשה זה א"א שכבר הנחנו לענין טהרות שבא מגופה אלו דבריו. וכמה מהדוחק יש בהם. א' למ"ד מקור מקומו טהור מאי איכא למימר. ב' אכתי מה ענין משתיתא שאינו מקבל אלא טומאת נגעים הא לא שייך סברתו הנ"ל. ואי תימא לא פלוג רבנן להחמיר בכל דבר המקבל טומאה אם כן טפי הו"ל להחמיר אפי' בקרקע עולם שלפעמים יגע בו ככר בהדם וכשיבוא לשאל על הככר נחמיר בדאורייתא וממילא נטמא גם האשה. ועוד קשה א"כ בבשרה אמאי טמא הכתם הא עיקר בנינו הוא כשיצא הדם ולא נגע בה כלל רק בהמקום שנטף עליו וכבר בארתי לעיל ר"פ דם הנדה דדם הנטמא במגע מקור אינו חוזר ומטמא דטומאת מגע אין מטמא אדם ורק בשנגע הדם בה בשעת יציאה הו"ל בחיבורין אז מטמא אבל אי לא נגע בה בשעת יציאה מהגוף אז בנגיעה אחרת אינו מטמא. ואם כן מצאה כתם בבשרה מ"ט לטמאה. וע"כ משום לא פלוג בין חלוקה לבשרה א"כ אכתי היך החמיר הרמב"ם בבשרה טפי מבחלוקה בפחות מכגריס ועוד הא בשרה גופה מטעם חלוקה היא:

והנראה לי בזה נכון בעזה"י דהנה כבר הזכרתי קו' הכ"מ לטהר כל הכתמים מס"ס ותי' הא בשוק של טבחים לא עברה בציפור לא נתעסקה. והתי' תמוה הא מ"מ מידי ספיקא לא נפקא דילמא עברה ולאו אדעתא וי"ל דהט"ז רס"י ק"ץ הקשה מאי ס"ס הוא זה הא רוב דמים מהמקור ותי' במנחת יעקב הא רוב דמים שמן המקור בהרגשה והאי מדלא ארגשה אין כאן רוב מהמקור. והשתא א"ש ויפה תירץ דהא לא עברה בשוק של טבחים וא"ת עברה ולאו אדעתה אם כן ה"נ נאמר ארגשה ולאו אדעתה והדרינן לרוב דמים מן המקור ואין כאן ס"ס. אלא אכתי י"ל בשלמא עברה בשוק ולאו אדעתה דהוה מילתא דלא רמיא עלה דאינש עביד לה ולאו אדעתה ומה לה להשגיח אם עברה בשוק של טבחים או לא. משא"כ הרגשת גופה לטמאה ולטהרה בודאי צריכה לתת לב על זה כל היום ואיך נאמר ארגשה ולא אדעתה והדרא קושיא לדוכתא והו"ל ס"ס. והא"ש הכל

בעזה"י דודאי אשה העסוקה בטהרות ודברים המקבלים טומאה צריכה שפיר לתת לב היכן עומדת ויושבת ובמה עוסקת וממה נכתם בגד זה כי חוששין אפי' לספק הרוקין הנמצאים ולדם ונבילה ושרץ וכל מילי. וא"כ איך תאמר עברה ולאו אדעתא משום דלא רמיא עלה הא רמיא עלה ואי תימא בהא עברה ולאו אדעתא תימא נימא ארגשא ולאו אדעתא דתרווייהו מילתא דרמיא עלה הוא וא"כ אזדא ליה ס"ס ומשו"ה טמאו רבנן ואפי' בגד שאינו מקבל אלא טומאת נגעים מ"מ צריכה לתת לב שלא יבוא נגע אדמדם כמ"ש בפלתי הנ"ל. אמנם דבר שאינו מקבל טומאה כלל אינה צריכה לתת לב עליו שפיר נימא העבירה בשוק של טבחים ולאו אדעתה והו"ל ס"ס וטהורה היא:

והנה הרב אב"ד ס"ל דלא אמרו כתמים אלא לטהרות ותמה עליו הראב"ד מלקמן ע"ב אין לך אשה שטהורה לבעלה. ולפי הנ"ל יראה כי צדקו דברי הרב אב"ד דבזמן דאיכא טהרות אפשר החמירו גם לבעלה אבל משבטלו טהרות מה לה להשגיח על כתמים והדר הו"ל ס"ס דלמא עברה ולאו אדעתה ומ"ט לטמאה. וי"ל כי מכיון שכבר קיבלו עליהם גזירת כתמים בימים ההם כבר היתה רגילה להשגיח על דרכי' גם מטעם כתמי נדה והשתא נמי שבטלו טהרות מ"מ עדיין רגילות לתת לב משום גזירה קדמונית וכי אנן ניקום ונימא לה לא תשגיח שוב על דרכיך ונטהר לך הכתם. ועוד דהוה נמי דבר שבמנין. מכל הלין עלו כהוגן דברי מעיל צדקה שטרח ויגע ומצא שיעור גריס גדול מאד כאשר יתבאר לקמן בדברינו אי"ה וכתב אל תתמה שאין מאכולת כזה מצוי בינינו אלו הדורות נשתנו ומ"מ דין כתם לא נשתנה ע"ש ולכאורה נפלאו דבריו ממנו האיך אפשר לתלות במאכולת שאינה מצויה בינינו והא"ש דהאשה על הורגלה להשגיח על עצמה לצורך נדה אלא בשיעור גדול ממאכולת שבימים ההם ומפני כן עדיין נטמא אותה בכך. אבל על שיעור פחות מזה לא הורגלה מעולם להזהר משום חשש נדות. וטהרות ליכא בזה"ז אם כן לא נחמיר בפחות מהשיעור ההוא וק"ל:

אינו מקבל כתמים כבר הזכרתי כי נב"י כתב דשמואל מפיק ליה מאסמכתא דבשרה דכל שאין מקבל טומאה כמו בשרה אין מקבל כתם ופליג אדרב מתנא לקמן ס' ע"ב דמפיק ליה מונקתה לארץ תשב. ונראה דנפקא ליה לדינא דבר שאין מקבל אלא נגעים לבד שזה אינו דומה לבשר ומ"מ אינו דומה לארץ ג"כ למר טהור ולמר טמא:

ובזה י"ל דפליגי שמואל ורב מתנא בטעם הכתמים לשמואל הטעם משום שאנו צריכים לטמא הבגד שעליו הכתם משו"ה מטמאים נמי האשה וכמ"ש והרחיב בנוב"י הנ"ל. אם כן תינח בגד המקבל טומאה ממש משא"כ המקבל רק טומאת נגעים לא. אמנם רב מתנא ס"ל הטעם כמ"ש אני משום דהו"ל לאסוקי אדעתה ולהשגיח והו"ל מילתא

דרמיא עלה וא"כ זה שייך נמי בבגד המקבל טומאת נגעים דהרי איכא נמי נגע אדמדם כמ"ש בפלתי סי' ק"ץ ועוד הארכתי בזה ואין כאן מקום להאריך יותר:
ארוכה שלבשה חלוקה של קצרה וכו' אם מגיע נגד בית התורפה כו' כ' בחידושי ר"ן דקמ"ל בברייתא זו דאפי' מגיע גם לארוכה ע"י דחק מ"מ תולין בקצרה כיון שמגיע לה בריוח ע"ש והיכא רמיזא דין זה בברייתא ויש לומר דחזינן במתני' נקט גבי חלוקה מחגורה ולמעלה ולא לשון בית התורפה והטעם לזה נ"ל משום דמן החגורה ולמטה עדיין אינו בית התורפה אלא כשהיא שוחה אז (מגיע) מקום החלוק שמחגורה ולמטה מגיע לבית התורפה כנ"ל. ואמנם בברייתא מדקדק ואמר בית התורפה לומר לך דוקא כשמגיע לביה"ת של גדולה ממש אבל אם אינו מגיע אלא לנגד חגורה טהורה הכא משום דלגבי קטנה מגיע נגד תורפה ממש אזלינן בתרה:
אבל לענין טומאה היא טהורה וחברתה טמאה. יל"ד לימא חברתה איני מאמינך שבדקת כראוי קודם שלבשת וגם איני מאמינך שבדקת החלוק כלל ולא מצאת בו כתם והו"ל חלוק שאינו בדוק שאינו מטמא משום כתם. ומזה ראיה למ"ש ט"ז סי' ק"ץ דכזה מיקרי בדוק כיון שאין מוצאתו בשוק. שוב מצאתי מ"ש בזה בפלתי ומ"מ המעיין יבחר. ומ"ש תוס' כאן דלהוציא ממון יביא ראיה כוונתם לבטל המקח קרי ליה להוציא וכמ"ש תוס' תי' זה בביאור בחולין נ"א ע"א ד"ה המוציא וכו' ע"ש:

דף נח:

רחב"א אומר עד כגריס של פול במעיל צדקה טרח ויגע ומצא גריס גדול מאוד והציור נדפס לפנינו בספרו ואציירו לפניך פה ע"פ המחוגה שלא ישתנה והאריך בראיות ברורות ועצומות אין להשיב עליהם אלא שבפלתי כתב דא"כ לעיל ב' נשים שנתעסקו בצפור ונמצא עליהם כסלע נימא פלגא דסלע ממאכולת הוא וע"כ צ"ל דמאכולת פחות מחצי סלע והסלע ידוע שיעורו שליש טפח וא"כ הגריס הוא עכ"פ פחות מחצי שליש טפח שהוא חצי אצבע אגודל וא"כ הוא שיעור מועט ממ"ש מעיל צדקה:
והנה תמוה לי דילמא ברייתא אתיא כרבנן דרחב"א דלא תליא במאכולת אלא א"כ הרגה. והפוסקים שהביאו הברייתא לא דקדקו בשיעור סלע. וכן מצאתי בסדרי טהרה סי' ק"ץ שכתב דברייתא מיירי בנמצא בבשרה שלא תלינן כלל במאכולת ע"ש. אמנם בלאה"נ שהפלתי טעה במ"כ וארך כי חצי הסלע היא ממש מכוון לשיעורו של מעיל צדקה הנ"ל ובתחלה אצייר פה לפניך שיעורו של מעיל צדקה במרובע ובעגול והנה מדדנו שיעור הנ"ל ע"י ט' עדשים בינונים שבזמנינו ומדינתנו והוא עדיין מכוון בתמונה הנ"ל

לא נשתנה ממה שהיה בזמן מעיל צדקה. והנה הסלע הוא שליש טפח שהוא אצבע ושליש רוחבו. ולהרמב"ם בהלכות ס"ת שכל אצבע עולה לרוחב ז' שעורים בינונים וגם זה מדדנו עתה בכיון ודקדוק ומצאנו ג"כ שהוא מכוון שאצבע אדם בינוני בזמנינו הוא כרוחב ז' שעורים ברחבם. נמצא כי רוחב הסלע הוא ט' שעורות ושליש ברחבן. ונמצא עיגולו הוא שלש פעמים ככה דהיינו כ"ח שעורים ברחבן. ומזה יעשה ריבוע אורך י"ד שעורות ברחבן ורוחב ד' וב' שלישי שעורי'. ע"פ מ"ש תוס' בדוכתי טובי עיין פ' ע"פ דף ק"ט ע"א ד"ה רביעית. וזה ריבועו של סלע וחצי סלע הוא אורך ז' שעורים על רוחב ד' וב' שלישים וזה יעלה בתשברתו ל"ב שעורים ואיזה חלקים ולא נדקדק כי בלא"ה נצטרך לפחות מהן כדי שיהיה המאכולת פחות מחצי סלע מ"מ החצי סלע הוא יותר מל"ב שעורים והשיעור כתם הנ"ל אינו מחזיק יותר מל' שעורים קטנים בשום פנים דוק ותשכח. וי"ל שבדקדוק נקט בברייתא שיעור סלע מפני שהחצי ממנו הוא רק מעט יותר משיעור כתם וכמעיל צדקה הנ"ל. ע"כ נ"ל דבכתמים דרבנן שומעין להקל וכמעיל צדקה הנ"ל אע"פ שהשיעור קצת תמוה שלא ימצא כעת דם מאכולת גדול כ"כ מ"מ כבר כתבתי לעיל בסמוך בזה אמנם בבדיקת עד שאינו בדוק דמקילינן נמי בפחות מכגריס ועוד לא מלאני לבי להקל כ"כ וכל מורה יראה לפי ראות עינו בשיעור דם מאכולת שבזמנו ובמדינתו כנ"ל:

דם ולא כתם צ"ע מ"ט לא מייתי מקרא דשמואל בבשרה עד שתרגיש בבשרה ע"כ נ"ל דלא היה הדבר קשה לתלמידים אלא משום שטיהר גם מטומאת ערב אע"ג דמקור מקומו טמא. והנה בשנמצא כתם לח אין תימא כ"כ משום שאינו מזמן רב ואלו ארגשה בשעת יציאה מגופה היה יודעת ומדלא ארגשה ש"מ דמעלמא אתא דרוב דמים היוצאים מהגוף אינם יוצאים אלא בהרגשה. אלא שהיה כתם יבש ואפשר דארגשה ולאו אדעתה וס"ס לא הוה דהא טומאת ערב הוה אפי' בלא הרגשה. וכיון דהוה כתם יבש שפיר שייך עלה הך דדם יהיה ולא כתם דמניה דרשינן ר"פ דם הנדה דמטמא לח ויבש ואמר השתא דהיינו דם ולא כתם וכיון דאתא לפנינו יבש כל הטומאות כשעת מציאתן ומטהרים ליה: ולדבריו אנו מודים מזה הלשון משמע שעדיין רשב"ג קם ליה בשיטתא קמייתא אלא שמודה גם לדרחב"א והיינו כי לרשב"ג אי הרגה מאכולת תולה ביה כמה שהרגישה כמ"ש תוס' וא"כ הכי דינא אי לא הרגה תולה במאכולת א' ואי הרגה כמה מאכולת אזי תולה בה כמה מאכולת. והשתא א"ש דאתיא משנתינו כרשב"ג אחר שהודה והכי קאמר הרגה מאכולת תולה בה ומסתמא כמה שהרגה כ"כ תולה בה ואמר עד כמה תולה בה רחב"א אומר עד כגריס אף ע"פ שלא הרגה אמנם כשהרגה תולה אפילו כמה וכמה:

עיר שיש בה חזירים כו' כ' תוס' אור"י דאין לסמוך על זה עכשיו הטעם משום דבזמן הזה שאנו מפוזרים בין האומות אין לך עיר שאין בה חזירים וא"כ בטלת תורת כתם והוה כמו לדברי חברי אין סוף:

שבח לצורי וקוני. אשר עזרני בפרק שמיני. אתה אל רועי. אמץ זרועי. בפרק תשיעי:

דף נט:

האשה שהיא עושה צרכיה כו' ור"ש מטמא יראה דר"מ ור"י דמטהרי מס"ס ור"ש דלא מטהר בהא פליגי דהך ס"ס לאו ס"ס מעליא הוא דאינו יכול להתהפך ושם אונס חד הוא אלא כיון דאשה זו בחזקת טהרה עומדת סגי בס"ס כל דהו כמ"ש לעיל בשם הפלתי. וא"כ תינח לר"מ דס"ל וסתות דאורייתא וא"כ בין הוסתות הרי היא בחזקת מסולקת מדמים ולר' יוסי נמי אפי' אי ס"ל וסתות לאו דאורייתא מ"מ הא קיי"ל ריש מכילתין ביש לה וסת דיה שעתה דעכ"פ קרוב לודאי מיהת הוא דאורח בא בזמנו וא"כ לדידהו אפי' באשה שאין לה וסת נמי עכ"פ נאמר שמוחזקת שלא תראה כל שעה והרי היא בחזקת טהרה ומהני ס"ס גרוע משא"כ ר"ש מצי סבר כרבנן דפליגי ארבי דוסא לעיל ד' ע"ב וס"ל אפי' יש לה וסת לא דיה שעתה מכ"ש באין לה וסת דלא מחשב בחזקת טהרה לכן לא מהני הך ס"ס גרוע כי האי:

במזנקת ע' מ"ש תוס' לעיל י"ד ע"ב ד"ה ור' יוסי מטהר כו' ולפי שיטת תוס' בשמעתין יש ליישב בנקל דמתני' מיירי בחדא לטיבותא ובתרתי לריעותא נחתינן בחד דרגא לר"מ טמא נדה ולר' יוסי משום כתם ועד שאינו בדוק לה להא דמיא. ולפ"ז הא דאמרינן לעיל כי אתמר ההיא משום נדה אתמר ה"פ דאה"נ דמתני' משום כתם קאמר וההיא דמיון של עד שאינו בדוק משום נדה הוא:

דלמא בתר דתמו מיא ע' מ"ש חידושי ר"ן דלר"מ דחייש למיעוטא הוא דפריך כן ולא לר' יוסי וצ"ע לעיל מ"ד ע"א וביבמות ס"ו משמע ר' יוסי נמי חייש למיעוטא וע' מ"ש תוס' שם ביבמות:

השאילה חלוקה לנכרית רבותא קמ"ל רש"י במ"ש שבתחלה השאילה ואח"כ לבשתה היא ומצאה דאע"ג דנמצא הכתם ברשותה והגויה נמי היתה רק שואלת עליו עי' מ"ש תוס' נ"ח ע"א ד"ה לענין דינא וכו' ורשב"א בת"ה שכתב בהיפוך שהגויה היתה אחרונה נמי רבותא קמ"ל דהרי מסתמא אין הכתם לח דעיקר כתמים משום יבש נגזר דאומר ארגשה ולאו אדעתה כמ"ש תוס' לעיל נ"ז ע"ב ד"ה הרואה ולעיל ג' ע"א ד"ה ושרצים כו' ואם כן מסתמא ביבש מיירי ומסתמא יש לתלות בראשונה יותר מבאחרונה אפ"ה

תולה באחרונה היא הגויה ודתנן לנכרית ואח"כ לנדה לא זו אף זו קאמר לא מיבעיא לנכרית דאין לה שום טומאה כלל מן התורה אלא אפי' לנדה דעכ"פ הדם טמא ואי תלינן בהנדה שלבשתה מאתמול א"כ כל מה שנגע בהחלוק מאתמול טמא משום דם נדה שבו וגם אתתא דא טמאה עכ"פ טומאת ערב מפני שנשאה דם נדה וה"ל חזקת טומאה וה"א נטמאה לגמרי נמי קמ"ל:

שלש נשים הא דלא דייניגן הכא דין ב' שבילים לחלק בין באו בב"א ובין [באו] זא"ז ע' מ"ש נקה"כ סי' ק"ץ ומ"ש פלתי שם. ולפע"ד יש לחלק עוד דבשני שבילין אלו לא היה אלא א' היה טהור דתלינן בשביל הטהור הלך וע"כ לא באנו לטמאו אלא משום אידך דכיון דהיו שנים בודאי הלך א' בטמא א"כ נימא מנ"ל שזה הלך דילמא אידך משא"כ הכא בכתם נהפך הוא אילו היתה אשה א' לבד היה הכתם טמא ולא באנו לטהרו לכתם אלא משום אידך א"כ נאמר מנ"ל שתתלה בחברתך דילמא את נטמאת:

ר"נ מטהר שהיה ר"נ אומר כל דבר שאינו מקבל טומאה אין מקבל כתמים צ"ל דס"ל לר"נ כר"א בר"ש לעיל י"ט ע"א דבעי קיר וקירות דאל"ה גם אבנים מקבלים טומאת נגעים כמשתיתא לעיל נ"ח ע"א וכמ"ש תוס' שם ד"ה כר' נחמיה ע"ש:

דף ס:

אמר ר"י אמר רב והוא שבדקה עצמה בשיעור וסת הטעם נ"ל משום דכשם דאי היתה א' מהן נדה קודם מציאת הכתם היה תלינן הקלקלה במקולקלת ה"נ בשמצאה בכשיעור וסת דעדיין לא נחית שם טומאה לשום א' מהן אזי תלינן הקלקול בה משא"כ אחר הזמן הזה. ובזה יובנו דברי הרמב"ם דס"ל ג"כ גבי ג' נשים שלבשו חלוק א' בזה אח"ז אי מצאה א' מהן בשיעור וסת תלינן בה ולפי הנ"ל סברתו נכונה וע' מ"ש על זה נושאי כליו:

והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת לכאורה הך בדיקה היינו קינוח כמבואר לעיל י"ב ע"א. אלא דלפ"ז לא הוה בדקה ומצאה טמאה דמתני' כבדקה ומצאה טהורה דמתני' לקמן בסמוך דהתם בודאי בעינן בדיקה מעליא לטהרה. ומזה ראיה לדברי בעל נוב"י דדוקא בבודקת במטה ומונחת פרקדן הוא דבעינן הכנסה לחורין וסדקין והקינוח דשיעור וסת ל"ה בדיקה מעלייתא משום דאפשר לדם להתעכב בבית הרחם אבל בעומדת ויורדת מהמטה כבר אזי הקינוח הוא בדיקה מעליותא דכותלי בה"ר לא מוקמא דם והוה שפיר בדיקה דשתי המשניות שוה:

ובזה י"ל דברי רש"י דשמעתין דפירש דאחר זמן הוא כדי שתרד מהמטה והוא כרב אשי לעיל י"ד ע"ב והש"ס שם הקשה עליו ונשאר בקושיא ואמאי לא פירש כהלכתא

כר"ח. וי"ל דס"ל לרש"י דרב אשי ור"ח לא פליגי במציאות דודאי לכ"ע כדי שתרד מן המטה הוא זמן רב משתושיט אלא בהא פליגי רב אשי ס"ל כשהיא במטה ותושיט ידה תחת הכר צריכה בדיקה גמורה בחורין וסדקין מפני שאז עדיין היא שוכבת פרקדן ולכשתרד סגי בקינוח כנ"ל וא"כ שפיר אידי ואידי חד שיעורא הוא דמה שמפסדת בהורדה מהמטה חוזרת ומרווחת בקינוח ור"ח ס"ל לעולם בעי בדיקה מעליותא דלא כנב"י הנ"ל. וא"כ לא הוי חד שיעורא. וכבר הוכחנו דבשמעתין ס"ל ע"כ כנב"י דסגי בקינוח וא"כ ע"כ ס"ל כרב אשי ושפיר פירש"י וק"ל. וצ"ע קצת בלשון רש"י לעיל י"ב ע"א ד"ה לקינוח וק"ל:

אימא שמש עכביה לדם תי' תוס' אינו מספיק וכן כ' בסדרי טהרה וצריך [עיון] על דבריהם דרוב דמים באים בהרגשה והאי כיון דלא ארגשה אמרינן בשעת תשמיש בא ואומר הרגשת שמש הוה. ולולי דבריהם י"ל משום דתשמיש גורם זילת הדם לכן תלינן בתשמיש וזה רמז לן אביי שהוסיף במשלו על משל דר' ירמיה לומר לך כמו שהאצבע גורם לדמע שבעין והוא גם הוא מעכבו מלצאת ה"נ התשמיש גורם זילת הדם והשמש הוא בעצמו חוזר ומעכבו:

דף סא.

זילו אתון טמרו נפשייכו לפרש"י צ"ל דהכי קאמר היה מן הראוי שאפי' אי טמרו נפשייכו להגיד עליכם ולגלות מצפוניכם אל המלך אלא כיון דהאי לישנא בישא לא בעינן לקבולי א"א למסור אתכם. ומ"מ משום חששא בעלמא דלמיחש מיבעיא לא בעינא למיעבד עובדא להצילכם בידים. ובלאה"נ לר' טרפון קשה למסרם למלכות אפי' אי הרגו בודאי דהא ר"ט חייש שמא במקום סייף נקב [הוה] כדאמר ספ"ק דמכות כתבתי זאת כי לא הבנתי דברי בעל חו"י סימן קמ"ו היטב:

אמר שמא תעמוד לו זכות אברהם כו' י"ל זה היה ברור למרע"ה שארץ קני קניזי וקדמוני שאמר הקב"ה לתתו לאברהם אע"ה נהי דעתה נתנה לאדום עמון ומואב משום שגם הם לאברהם יחשבו על שהלך לוט עם אברהם כפירש"י בחומש ג"כ מ"מ זהו ברור ואמת שאם יזדמן שיוקח ארצם מידם ע"י שום אומה כמו ע"י סיחון ע"כ עיקר הכוונה לטהר עמון ומואב באותה אומה ולבסוף תשוב הנחלה לישראל. ומשו"ה לא מסתפי מסיחון כיון שהיה ארצו של מואב בידו ידע מרע"ה שמתחלה לא בא לידו אלא שיקחו ישראל מידו וכאשר הארכתי בביאורי על התורה בעזה"י על דברי המושלים בואו חשבון וגו' ע"ש. אמנם גבי עוג נתיירא מרע"ה כיון שעוג היה סיבה להצלת לוט א"כ הוה הוא גרמא

לעמון ומואב שאלמלא הוא היה לוט נהרג ולא באו עמון ומואב לעולם ואם כן אפשר שלא יהיה רשות לישראל ליקח ארצו כשם שאין להם רשות ליקח מיד עמון ומואב. וא"ש דמייתי ליה הכא בשמעתין דכשם שנקראו החללים על שם גדליה הצדיק משום שהיה לו לחוש לעצת יוחנן ולא חש. ה"נ בהיפוך יקרא עמון ומואב על שם עוג משום שהיה סבה להצלתם. ואפשר שאה"נ היה ראוי להיות ניצול בשביל זה אי היתה כוונתו רצויה אלא לבו היה על שרה כמ"ש תוס'. ואולי מאי דקאמר בש"ס מאי היה בלבו קאי על עוג מה היה בלבו של עוג:

שפלט מדור המבול מ"ש רש"י דבחלק איתא שברח לא"י ליתא שם וצ"ע בזבחים קי"ג ע"ב:

דף סא:

בגד שאבד בו כלאים כ' תוס' כיון שע"י תערובת נאסר אינו מועיל ביטול פי' שהתערובות גורם איסור אין בדין שיגרום היתר. ומשו"ה צמר רחלים וצמר גמלים מבטלי אהדדי משום דאין התערובת גורם איסור. והנה בתוי"ט ריש מסכת שקלים הקשה נילף מבב"ח דמהני בטול כה"ג. גם לדידי צל"ע מהמעביר עציץ נקוב אם הוסיף מאתים אסור משמע פחות ממאתים בטל אע"ג דתערובת של היתירא הוא וכ"כ להדיא רמב"ן ריש מס' ב"ב גבי מחיצת הכרם שנפרצה ע"ש. והנה בעט"ז יהיב טעמא אחרינא משום דהאיסור עומד במקומו ואינו מתערב והש"ך ריש ה' כלאים הקשה כל יבש ביבש אינו מתערב ואפ"ה בטל. ועוד צל"ע לעט"ז הנ"ל מסוגיא דתמורה דמייתי תוס' מאי פריך משער נזיר ליבטל ודחיק לאוקמא בצפורתא ות"ל דלא מתערב. ע"כ נ"ל גם הלבוש עט"ז מודה דביבש ביבש מיבטל בטל איסור בהיתר. וא"ש גמרא דתמורה הנ"ל. אמנם היתר בהיתר היכא שהתערובות גורם איסור אז הדין נותן דלא לבטל ברוב כמ"ש תוס'. אלא דגלי רחמנא בבשר וחלב דאפי' בכה"ג מתבטל וילפינן מניה כקו' תוי"ט הנ"ל ומשו"ה מתבטל עציץ נקוב בכרם בפחות ממאתים. אך היינו דוקא עציץ נקוב שההוספה הוא לח בלח ומתערב בכולו דומיא דבב"ח משא"כ בגד שאבד בו כלאים דאינו מתערב ליכא למילף מבב"ח אין לך בו אלא חידושו ולא מתבטל ואתי הכל על נכון בעזה"י:

ברוך אל רועי. אשר עזרני בפרק תשיעי. הוא יאיר נרי. בחידושי פרק עשירי: פרק עשירי

דף סד:

תנוקת ב"ש אומר נותנים לה בעילת מצוה הרז"ה דייק מלשון נותנין לה דבעילת מצוה היא כולה דם טוהר ומותר לו לבעול אחר כך אלא אנן לא מסקינן מניה כדמסיק תעלא. דאפי' כב"ש נמי לא עבדינן אלא בועל בעילת מצוה ופורש ואסור לו לבעול אחריה. ונ"ל דבזה מיושב סברת הראב"ד בבעלי הנפש ומייתי ליה הרא"ש בשמעתין דהבועל בתולה לא יפרוש באבר חי. דס"ל לב"ש דמתני' נמי לא יבעול בעילה אחרת והא דקאמר נותנין לה בעילת מצוה פי' דמותר לפרוש באבר חי. ואנן דלא מסקינן כדמסיק תעלא משום דמחמרינן טפי דאפי' באבר חי לא יפרוש כנ"ל וק"ל:

כל זמן שנוחרת פי' צועקת מכאב שמרגשת בשעת תשמיש מלשון נחר ביה ר"א בר יאשיה. והא דקאמר היכי דמי נחירה דקאמר רב פי' אדיום קאי דודאי בלילה בשעת תשמיש יבחן זה מנחירתה אבל אם רואה ביום איזה סי' יש לזה וקאמר ע"ג כלים ורואה כו'. ונפקא מניה לדידן ברואה מחמת תשמיש דתלינן בדם בתולים כל זמן שנוחרת מ"מ לא בעינן הני סימנין עומדת ורואה כו' אלא כל שצועקת בשעת תשמיש מחמת כאב סגי בהכי. ודעת הב"ח דרב מקיל טפי משמואל דלרב נמי כל שהרוק בתוך הפה לא בעי נחירה וכל שנוחרת לא בעי רוק בתוך הפה. ומה דמסתייעא מלשון הר"ן אין בו ממש אבל לשון הרמב"ם מורה כן להדיא למעיין. והקשה בסדרי טהרה איך יפרש רב הברייתא דלעיל י"א ע"ב בד"א שלא פסקה מחמת תשמיש והך ברייתא קאי לפרש חיתה מכה דמשנתינו וקאמרה אי פסקה מחמת תשמיש אע"ג שלא חיתה מכה והיינו שעודנה נוחרת מ"מ טמאה כיון שפסקה מ"ת. ולהרמב"ם הנ"ל לרב מהני בחדא מנייהו או נוחרת או רוק מצוי בתוך הפה. ולפע"ד מזה הוציא רמב"ם מ"ש גם בנערה שנותנין ד' לילות דאם חיתה מכה תוך ד' לילות לא יהיבנא לה תו. דס"ל לרמב"ם לרב ע"כ לא קאי ברייתא אריש דמתני' עד שחיתה מכה דאז אפי' פסקה מחמת תשמיש נמי כיון שלא חיתה המכה. אלא קאי אבבא דנותנין לה ד' לילות ואמר אם פסקה פעם א' מ"ת תו לא יהיבנא לה ד' לילות ומיירי בשלא נחרה נמי דבחדא מינייהו סגי לרמב"ם כנ"ל וע' מ"ש עוד בסמוך אי"ה:

מאי ד' לילות דקתני ד' עונות. דומיא דסיפא כל הלילה שלה דמפורש בשמעתין דהיינו עונה שלימה ה"נ ד' עונות קאמר:

ארבע עונות מתוך י"ב חודש פירש"י שבעל לילה ראשון והלך לו כו' ועי' מה שגמגם בזה בסדרי טהרה ולפע"ד יל"ד עוד אההוא גברא דלא הוה ידע דנותנין לה ד' לילות מפוזרים א"כ מ"ט לא שאל מיד אחר ביאה שניה. ע"כ נ"ל אה"נ ההוא גברא לפי טעותו פי' א"ע

אחר ביאה שניה והצריך לאשתו ז' נקיים וכן בשלישית ורביעית. ומכיון שראתה אשתו ג"פ מ"ת אתא ושאל לרבי אם צריך לגרשה ואז הודיעו רבי שהכל היה דם טוהר דנותנים לה ד' לילות מפוזרים. וזה מדוקדק ברש"י שמונה שניה ושלישית ולא קאמר שלישית ורביעית משום דלענין רואה מ"ת לא מתחשב בעילת מצוה כלל. והא"ש נמי דקאמר יב"ח אע"ג דהוי רק ט' חדשים משום דכיון שראתה מחמת תשמיש בכל פעם בהפסק ג' חדשים ביניהם אם כן אפשר שקבעה וסת מג' חדשים לג' חדשים וצריכה שתחוש עכ"פ לזמן ההוא לשיגיע ג' חדשים אחרים וע' מ"ש רש"י לקמן ד' ס"ו ע"א גבי אם יש לה וסת תולה בוסתה יש לפקפק קצת. ומ"מ התיר לה רבי שאפי' אם יזדמן שישהה עוד ג' חדשים מ"מ מותר לשמש כי הדמים הראשונים היו טהורים. וכיון שכל התירו של רבי לא הועיל אלא על מה שיהיה אחר ג' חדשים שאחר ט' חדשים שעברו דהו"ל יב"ח אומר שנתן לה ד' לילות מתוך יב"ח. ואי תיקשי הא רש"י פי' לקמן ס"ו ע"א דלרבי דס"ל ב' זימני הוה חזקה מתסרי אבעלה אם רואה ב"פ מ"ת והיה לו לבעלה לשאול מיד אחר ביאה ג' שהיא שניה לרואה מ"ת. וי"ל לפמ"ש לקמן אי"ה דרש"י ס"ל כראב"ד דביאה ראשונה שלא בדקה עצמה קודם תשמיש אינה ממנין ונותנין לה לר"ג ד' בעילות שהם ג' בלא ראשונה ולרבי ג' שהם ב' בלא ראשונה. וא"כ ה"נ בעילה ראשונה שאחר בעילת מצוה היא היתה בלא בדיקה שלפניה ולא מתחשבה לכן בא אחר בעילה רביעית כי הראשונה היתה בעילת מצוה והשניה היתה בלא בדיקה שלפני תשמיש ומכאן והלאה חושבנא וא"ש הכל בעזה"י:

דף סה.

עד שתחי' המכה תנן קשה דילמא מיירי שפסקה כבר מלנחור ומ"מ ד' לילות יהבינא לה דלא גרעה מגדולה אלא מכאן ראיה ברורה לרמב"ם דגדולה נמי אם חיתה המכה בתוך ד' לילות תו לא יהבינן לה מידי. א"נ כאידך פסק הרמב"ם דרב נמי מודה לדשמואל. אם הרוק מצוי בתוך הפה אפי' אינה נוחרת נמי והכא הא הרוק היה מצוי בתוך הפה שהרי ראתה בכל הד' לילות:

מנימין סקסנאה הוה שקל ואזל לאתריה דשמואל וכו' יל"ד מ"ש לאתרי' דשמואל דנקט ומאי קמ"ל בזה. ועוד מה עלה על דעתו למימר רב לא מפליג בין ראתה ללא ראתה הא מפליג בהדיא וגם קו' תוס' הא חזרו ונמנו בועל בעילת מצוה ופורש. וי"ל דהרא"ש כתב דטעם החומרא משום לא פלוג נתנו אפי' לקטנה דין בוגרת שראתה. ולכאורה קשה לשיטת הרז"ה דכל היכי דקתני נותנין לה פירושו שאחר אותה הבעילה יכול לבעול עוד

וא"כ אפי' אי ראתה מ"מ נותנין לה בעילת מצוה ויכול הוא לבעול אחר אותה הבעילה ומ"ט אנו מחמירים דבועל ופורש. וי"ל לרב א"ש לפמ"ש לעיל בשם רמב"ם דגם בשארי נשים שזמנם ד' לילות או לילה א' מ"מ אי חיתה המכה בתוך זמנה תו לא יהיבנא לה. וא"כ לרב א"ש דמשכחת ליה בוגרת שראתה ופסקה מלנחור באמצע בעילה ראשונה שע"כ יפרוש ע"כ תקנו כן דלעולם בועל בעילת מצוה ופורש וא"ש. אמנם לשמואל דס"ל כל זמן שהרוק מצוי תוך הפה לא משכחת ליה שיצטרך לפרוש אחר בעילה ראשונה מידי דהא בבעילה ראשונה בודאי מצוי הרוק תוך הפה ולשמואל הוה חומרא בלא טעמא. והא"ש דהוה ס"ל למנימין סקסנאה אי הוה ס"ל לרב כשמואל כל זמן שהרוק מצוי תוך הפה לא היה מסכים למגזר חומרא בלי טעם דבועל בעילת מצוה ופורש. אלא הוה סגי ליה למגזר בכל הנשים כבוגרת שראתה והוה ס"ל עוד דהא דאמר רב דבראתה אין לה אלא בעילת מצוה היא גופה לאו מדינא הוא אלא מחומרא משום שמא בבעילה שניה לא תנחור עוד אבל אי הוה ס"ל כשמואל לא הוי מפליג בין ראתה ללא ראתה והשתא כיון דאזיל לאתריה דשמואל ושם נהגו להקל כשמואל כל זמן שהרוק מצוי בתוך הפה הוה סבר למיעבד עובדא כרב אפי' ראתה דאמר בהא לא מפליג רב בין ראתה ללא ראתה וא"ש הכל בעזה"י וק"ל:

דף סה:

ת"ר הרואה דם מחמת תשמיש פירש"י לאו בבתולה מיירי וכ' ב"י דאלו בבתולה כל שמרגשת כאב נהי דנקיים בעינן מ"מ לא תתגרש ותולה. ובתשובת מ"ב הקשה ממ"נ אי מחמרינן ובעינן נקיים איך נקל שלא תתגרש. ולא ידעתי מה עלה על דעתו להקשות כזה חדא דזה הוא דאורייתא והגירושין הם רק דרבנן דמן התורה מותר לשמש לעולם ולאחר כל תשמיש תספור נקיים ותטבול רק מדרבנן משום שקבעה לה וסת לתשמיש. ועוד בשלמא לשמש עמה לכתחלה הו"ל ס"ס שמא לא תראה ואת"ל תראה שמא יהיה דם בתולים משא"כ כשראתה ליכא אלא חד ספיקא דאורייתא ואסירי ולק"מ:

הרואה דם מ"ת מלשון זה דייק הראב"ד ז"ל דראיה ראשונה אינה מן המנין כיון דלא בדקה בתחלה לכן מכאן ואילך תבדוק תחלה וכשתראה ג"פ מ"ת אחר שבדקה תחלה אז תתגרש וכ"כ ש"ך סי' קפ"ו. ומשמע דגבי כל בעל ובעל משלשתן לא מחמרינן לבדוק קודם בעילה ראשונה אלא משמשת בלא בדיקה וכשתראה דם בפ"א אינה מן המנין ונותנין לה עוד ג' בעילות אח"כ שהרי בכל בעל ובעל קאמר נשאת לשני וראתה מ"ת משמשת פ"א וב' וג' משמע ג"פ בלא ראיה ראשונה. ונ"ל שזה ג"כ דעת רש"י שפי'

בד"ה ותנשא לאחר דתלתא זימנין בעינן לחזקה כרשב"ג בכולה גרסי' ושלישית עכ"ל ומה רצה במ"ש בכולה גרסי' שלישית אלא ע"כ ס"ל כראב"ד והוי סד"א דבאינך די בב' בעילות אחר בעילה ראשונה קמ"ל בכולה גרסי' ושלישית. ובזה נ"ל נמי הא דפירש"י דאתיא כרשב"ג גבי ותנשא לשלישי ולא פי' כן גבי משמשת פ"א ב' ג' דאתי כרשב"ג דלרבי לא תשמש כ"א ב"פ ועי' מ"ש ב"י בשם סמ"ג. וי"ל דרש"י ס"ל נמי כתוס' דאפשר דהכא מודה רבי דהו"ל כאכלה שום וראתה מיהו כולי האי לא הוי מקיל רבי ליתן לה ד' בעילות אצל ג' בעלים והיה די בביאה שניה אחר בעילה ראשונה גבי בעל ג' ומדוע גרסי' בכולהו ושלישית אלא ש"מ דאתיא כרשב"ג ועי' מ"ש בחי' רשב"א לעיל י' ע"א ועי' בסמוך אי"ה:

דף סו.

ותנשא לאחר פירש"י דלא אתיא כרבי ובתוספות הקשו דהא מודה רבי באכלה שום וראתה וה"נ להך דמיא. ואולי י"ל לפמ"ש רש"י דלא תבדוק בבעל ראשון משום ספק כרת והקשה הרא"ש אם כן מתירין אותה לבעל שלישי או רביעי בבדיקה. וצ"ל דס"ל לרש"י דבדיקת שפופרת איננו ברור גמור אלא מספיקא מקלינן משום שהוא ספיקא דרבנן או אפשר דהו"ל ס"ס כאשר מבואר בראשונים ומשו"ה שריא לשלישי. אמנם כ"ז היכי דליכא לברורי אבל היכי דאיכא לברורי מברירנן ולא סמכינן אספיקא וס"ל אחר שתתגרש מבעל ראשון הרי היא כאלו לא ראתה דם מעולם ומוקמינן אחזקתה כרובא דעלמא וכאלו ברור לן שלא תראה אצל השני וכן אצל השלישי עד שתתחזק בכך וכיון דאיכא לברורי לא סמכינן אספיקא דשפופרת כצ"ל לרש"י. והשתא י"ל ס"ל לרש"י נהי דלרבי נמי הכא בעינן ג' זימני לאחזוקי אלא דלרבי עכ"פ אחר שנישאת לשני בעלים נהי דהכא מודה רבי דלא הוחזקה לראות מחמת תשמיש מ"מ כיון דבעלמא הוה חזקה בכה"ג א"כ מסתיי דהכא לא הוחזקה אבל עכ"פ לא נאמר דודאי לא תראה אצל השלישי כרוב נשים ומידי ספיקא לא נפקא. ונהי דמתירין בספיקא מ"מ היה לנו להתיר בבדיקת שפופרת דמאי אולמא דהאי ספיקא מהאי ספיקא אלא ע"כ אתיא כרשב"ג:

ואם יש לה וסת תולה בוסתה כל השייך לזה כתבתי בתשובה באריכות:

א"ל ר"ל לר' יוחנן ותבדוק עצמה מפירש"י ותוס' משמע קצת דהבדיקה אינו מועיל אלא שלא תתגרש אבל נקיים צריכה דאלת"ה הו"מ לפרש גם קו' שניה ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל ג' כמו הך ותבדוק. שתהיה מותרת לבדוק בביאה ראשונה של בעל ג' ויהא התועלת שלא תצטרך נקיים בפעם ב' וג' ומדוע לא פירש רש"י כן וגם התוס' כ'

בסוף הדיבור דלר"ת ניחא הך ולא לרש"י ולהנ"ל גם לרש"י א"ש אלא ע"כ ס"ל דגם אחר שפופרת בעי נקיים:

ותבדוק עצמה כו' כ' בספר התרומה דרש"י נמי לא החמיר אלא באשה שלא היתה לה שעת הכושר מעולם עם בעל זה וכסברת ר"ח אבל אם היתה לה שעת הכושר עם בעל זה לא יחמיר רש"י כ"כ ע"ש ולפ"ז לא מקשי תוס' מידי מהתוספתא דבספר התרומה מוכיח מלשון התוספתא דמיירי התם בשהיתה לה שעת הכושר ובזה מודה רש"י:

בביאה ראשונה של בעל ג' הקשו תוס' דהו"ל להקשות כן אבעל שני. וכ' הש"ך דלשיטת רש"י לק"מ וע' פלתי מה שפי' בזה. והנלע"ד ביישוב קו' תוס' דודאי גם המקשן ידע סברת אין כל הכחות שוות שהרי מפני זה בעינן ג' כוחות אצל בעל ראשון. אלא דהוה ס"ל כיון שכבר הוחזקה אצל אצבע של ראשון בכל מיני כוחותיו ועתה התחילה לראות גם באצבע של זה א"כ לא שייך תו לומר דהאי אתתא היא מרובא דלא חזיין מחמת תשמיש באופן שנאמר שביאה שניה ושלישית היא בודאי היתר ז"א דעכ"פ מידי ספיקא לא נפקא דעכ"פ אתרע חזקתה. אלא דמספיקא אזלינן לקולא בדרבנן או הוה ס"ס וכה"ג משו"ה מתירין לבעול. ומשו"ה הקשה כיון שאין ההיתר ברור אלא מספיקא מקילינן. א"כ יותר היה ראוי לבדוק ע"י שפופרת שזהו ברור יותר עכ"פ שאנו רואים בעיננו שיש כאן לפנינו כח של אצבע אחד דהיינו השפופרת דלא חזיא ביה ומכ"ש כשימצא על צדדי השפופרת ולא עליו שהוא ברור יותר זה היה קו' המקשן. וע"ז תי' לו אין כל הכחות שוות כמו אין כל האצבעות שוות דלעיל דפירושו שאין כאן ספק כלל ואנו מחזקינן אותה שבודאי לא תראה כרוב נשים עד שתתחזק בג' כוחות אצל כל בעל ובעל וא"כ עדיף זה משפופרת כנ"ל פשט הגמ'. ומעתה מיושב קו' תוס' דגבי בעל שני לא היה רוצה להקשות כן די"ל כיון שכל קושייתו הוא שיותר היה טוב לברר ע"י שפופרת מלהתירה בספק. לזה י"ל דהיינו אם לא תפסיד ע"י שפופרת אבל היא הא מפסדת עי"ז שאם תמצא על ראשו תאסר לינשא לשלישי א"כ יותר טוב לבעול לשני בספק. אבל בשלישי דבלאה"נ תאסר לרביעי ואינה מפסדת ע"י שפופרת יותר ממה שמפסדת ע"י בעילתו של בעל מקשה שפיר ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל ג' ואה"נ הו"מ לשנויי עכ"פ מפסדת ביאה השניה של זה הבעל אלא דעכ"פ היה קשה תבדוק עצמה אחר ביאה שניה ולמה תבעל פעם ג' לכן תי' לו האמת אין כל הכחות שוות כנ"ל וק"ל:

ההיא דאתאי לקמי' דרבי כו' הרי"ף השמיט הך עובדא. ויש לומר דצריך להבין הא בברייתא דרואה מ"ת נקט כל התיקונים שאפשר לתלות בוסת ומכה ונאמנת אשה לומר ובדיקת שפופרת וכה"ג. ומ"ט שתיק מהך תקנתא דבעתה. וצ"ל דהך דבעתה איננה

תרופה גמורה לסמוך עליה אלא או למ"ד וסתות דאורייתא אז בין וסת לוסת יש לסמוך אהך דבעתה דהא במרדכי מיקל בלא"ה ביש לו וסת אם כן נוכל לסמוך עכ"פ אהך תרופה למ"ד וסתות דאורייתא ומשום כן אמר שמואל זיל בעתה דשמואל ס"ל לעיל ט"ו ע"א וסתות דאורייתא. וא"נ למ"ד וסתות לאו דאורייתא אלא דלא אתחזקה רק בתרי זימני ורבי לטעמיה דס"ל תרי זימני הוה חזקה והיא נאסרת על בעלה. ומכיון שבעתה ונפל ממנה חררה אז מודה דלא גרע מאכלה שום דלא מהני חזקה של ב' פעמים. אבל למאי דקיי"ל וסתות לאו דאורייתא וכבר אתחזקה בג' כחות תו לא מהני בעיתה ומשו"ה לא מייתי בברייתא הך תקנתא משו"ה השמיטה הרי"ף:

הוה עובדא בפומבדיתא ואיתסי יל"ד מאי קמ"ל רב יוסף וכי אי לא הוה עובדא לא היינו מאמינים לדברי ר' יוחנן וכה"ג הקשו תוס' בחולין נ"ו ע"ב ד"ה איזיל ואחזי. ואין לומר דהלכה למעשה קמ"ל דאם כן הו"ל למימר עבד ר"י עובדא בפומבדיתא כר' יוחנן ותו לא ומאי קמ"ל ואיתסי. ויש לומר דהנה בש"ס אמר תרי לישני לחד לישני אמר תגלי לחברותיך כי היכי דתיהוי עלך לאידך גיסא ולחד לישני כי היכי דיבקשו רחמים. והנפקותא בעיר שאנשיה בעלי עין רע ואין מבקשים רחמים על אחיהם א"כ להך לישנא דמבקשים רחמים. באותה העיר לא תסמוך אשה על זה לשמש עם בעלה אחר שנתחזקה ג"פ כי אע"פ שמגלה לחברותיה מה יועיל לה זה. אמנם לאידך לישני דתהוי עלך לאידך גיסא מהני נמי בהך מתא ומכ"ש לפי' הערוך. ולברר אם נסמוך נמי אהך לישני דתהוי עלך להך גיסא אמר ר"י דהוה כי הך עובדא בפומבדיתא וידוע שאנשי' רעים ואמרינן בעלמא פומבדיתא רמאה לויך שנא אושפיזך ואפ"ה איתסי:

שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות ז' נקיים עי' מ"ש ר"ן וכ' רבינו יונה בברכות שיש אומרים דהרבותא אף ע"פ שהוא קטן כחרדל וי"א שמראהו כמראה החרדל ור' יונה הקשה עליהם הא מראה החרדל טמאה וגם קטן כחרדל אין כאן שום רבותא ועי' מ"ש מע"מ בשמעתין. ולפע"ד לדעת הסוברים דעכשיו דאית לן חומרא דר"ז תו לא תלינן במכה והקשו עליהם מה ענין חומרא דר"ז לכאן וי"ל הכל בעזה"י דבר"פ המפלת מבואר דהרואה כעין קרטין עפר וחול וכדומה טהורה אם לא נימוחו משום שהוא מהמכה שבאותו מקום. ודעת הראב"ד שם דחתיכות דם ממש אע"פ שהוא יבש וכעין קרטין מ"מ דם יבש הוא וטמא ע"ש. והא"ש דאמר ר"ז שהחמירו אפי' אם מפלת קורט קטן וקשה ויבש כחרדל וגם מראהו כחרדל ולא כמראה דם ממש והיה לנו לתלות זה במכה אפ"ה יושבת עליו ז' נקיים. ומוכח שפיר דלא תלינן במכה בזה"ז מ"מ לדינא לא קיי"ל כי הנך פוסקים:

מאי איריא קשתה וכו' יש לעיין לפמ"ש תוס' בשבת י"ג ע"ב ד"ה בימי ליבוניך כו' וז"ל ור"ת פי' שהיו רגילין לטבול ב' טבילות א' לסוף ז' לראייתה שהיא טהורה מדאורייתא בהך טבילה וא' בסוף ימי ליבון עכ"ל א"כ נפקא מניה טובא ממ"ש רבא קשתה שנים כו' שצריכה נקיים מדינא ולא תטבול עד אחר ימי ליבון. וצ"ל דאה"נ כל זה נכלל בדברי רבא היכי דאחמור שלא לטבול כלל אחמור והיכי דלא אחמור אלא טובלין עכ"פ אחר ז' ראשונים לא אחמור. ובזה מיושב מה דקשה דהכא משמע בימי רבא לא נתפשטה חומרא דר"ז ולקמן ס"ז ע"ב אמר ר"פ לרבא הני נשי דידן כולהו ספק זבות שוינהו רבנן וקו' זו הקשה במעדני מלך ועי' פלתי סי' קפ"ד שנדחק מאד. ולפי הנ"ל א"ש דכבר נתפשטה חומרא דר"ז שכל אשה תשב ז' נקיים אבל היו טובלין ב' פעמים כנ"ל:

תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים עי' שיטת הרא"ש. ודבריו צריכין עיון גדול. ממ"נ מאי ס"ל אי מהני בדיקה לדם חמוד א"כ אמאי צריכה ז' נקיים תבדוק עצמה בשעת תביעה ואם לא תמצא דם תהיה טהורה וכן ס"ל לראבי' באמת כמובא בתשובת מיימוני. ואי ס"ל ככל הפוסקים דלא מהני לזה בדיקה א"כ מאי מועיל בדיקתה כל ז' כיון שכל יום מחמדת להרא"ש ובסדרי טהרה משמע דליום תביעה לא מהני בדיקה ולחמוד של אח"כ מהני בדיקה וצ"ע דאחר כך מחמדת יותר להרא"ש תו קשי' נהי דבימי רבא לא נתפשטה חומרת ר"ז ולא הצריכה הפסק טהרה מ"מ למאי דקבלי עכשיו עלייהו חומרת ר"ז תצטרך הפסק והרא"ש לא ס"ל כן ע"ש. תו קשיא מה מועיל לה בדיקת כל ז' כיון שאין רגע בלא חמוד וכי ידיה בין עיניה כל ז' הימים כדמקשי רבנן לר' יהודא לקמן ס"ח ע"ב גם איך אמר רבא ז' נקיים ולא הוה רק ששה דיום התביעה הוא ממנין ז' להרא"ש שהיה זה קודם תקנת ר"ז וצ"ע בכל זה. ועי' במרדכי מ"ש בשם רשב"ם ודבריו קשים להולמן ולא יכולתי להבינם כלל:

רבינא איעסק ליה לבריה ביה ר"ח הנוסחאות והגירסא בכאן רבו כמו רבו למעיין בראשונים ז"ל. ולגי' שלפנינו לא מצאתי פותר בשום אחד מהם והנה רובא ככולם גרסו ביה רב חביבא. וברפ"ק דכתובות ח' ע"א איתא רבינא איעסק ליה לבריה ביה ר' חביבא ובריך משעת אירוסין אמר קים לי בגוויה דלא הדרי בהו. לא אסתייע מילתא והדרי בהו. והשתא י"ל דעובדא דהכא ודהתם חד הוא. ועוד מצאתי להדיא להרז"ה בשער החפיפה והבדיקה אות ג' שכתב וז"ל והם מסייעים דבר זה ממעשה דרבינא דאיעסק ליה לבריה ביה ר"ח בפ"ק דכתובות עכ"ל משמע דלא גרס האי עובדא בשמעתין כלל אלא בפ"ק דכתובות א"כ מבואר דחדא עובדא הוה. ולפ"ז יש לי לפרש הגי' בטוב לפמ"ש מרדכי בשם מהר"ם דאם חזר בו החתן ונתפרדה החבילה וחזר ונתפייס צריכה ז' נקיים

מחדש דאיכא חמוד מחדש. והשתא י"ל דרבינא איעסק לבריה ביה ר"ח ולא שאל כלל על ספירת נקיים כי מה לו ולזה הלא ר"ח ישגיח על בתו ומלתא דרבא היה מפורסם. וקבעו זמן לנישואין לארבעה יום ובהגיע יום ההוא לא אסתייע מילתא והדרי בהו דהיינו עובדא דכתובות ונטר ד' יום בלי פיוס ואח"כ נתפייסו ונתקשרו מחדש ואז נטר רבינא ז' ימים אחרים מיום שנתפייסו א"ל ר"ח לרבינא מ"ט נטר וא"ל לא ס"ל להא דרבא דזה פשיטא דאף ע"פ שכבר ספרה מ"מ עתה דהדרי בהו וחזר ונתפייסו פנים חדשות בא לכאן ואז השיב לו דס"ל לחלק בין גדולה לקטנה וגם בפעם הראשון לא ספרה וק"ל:

דף סז:

רובו ומקפיד עליו חוצץ מפירש"י נראה דבשער אמרינן הכי אבל בבשר אפי' מיעוטו ואינו מקפיד חוצץ. ובתוס' יבמות ע"ח ע"א ד"ה רובו הקשו על זו א"כ ל"ל קרא לשערו דדרשינן את בשרו את הטפל לבשרו ע"ש. ובפ"ק דסוכה דף ו' ע"ב ד"ה דבר תורה הקשו לשיטת ר"ת ל"ל את בשרו ותי' לרבות בית הסתרים ופי' דבריהם בזה דבשלמא לר"ת א"ש מדאיצטריך למכתב בשרו לרבות בית הסתרים וה"א דאתא למעט שערו לכן כתיב את לרבות שערו וממילא מוקמי' בשרו לבית הסתרים משא"כ לרש"י דהל"מ נאמרה לשערו א"כ ליכא למיטעי קשה את ל"ל אמנם עי' פני יהושע שם בסוכה דמיישב פירש"י ע"ש: אמר רב נדה בזמנה כו' הנה שיטת רשב"ם דגם בזמן הזה לא תטבול סמוך ללילה ותבוא לביתה בלילה דלא כר"ת. ולכאורה משמע כן דהרי בימי רב ור' יוחנן לא פשטה תקנת ר"ז ולא תקנת רבי שנים תשב ששה והם שלשה תספור ז' נקיים. וא"כ אשה שראתה שלשה ע"כ לא נתיר לה לטבול סמוך ללילה לשמיני שלה משום סרך בתה שתעשה כן שתשב רק ששה והם ואז לא עלתה לה טבילה כלל. נמצא שבימים הראשונים ע"כ היה התקנה כרשב"ם. א"כ אף ע"ג דאח"כ נתפשטה חומרא דר"ז מ"מ תקנה וחומרא ראשונה לא בטלה דקיי"ל אע"פ שבטל הטעם לא בטל התקנה וזה קשה על שיטת ר"ת. וי"ל מדדקדק הש"ס נדה בזמנה ולא אמר סתם אשה בזמנה אלא ש"מ כר"ת דוקא נדה אבל זבה לא דהיא תטבול עכ"פ סמוך לחשיכה כר"ת ואי משום סרך בתה שתטבול כן כשתהיה נדה בזבה לא מיחלף כצ"ל:

סרך בתה יל"ד דהו"ל למימר משום מראית העין. ועוד יל"ד ועד דאתא רב ור' יוחנן מ"ט לא חשו להך גזירה. וי"ל דודאי עד דאתא רב ור' יוחנן דהוה עסקי בטהרות ואפי' פנויות נמי טבלי ולא היו בושות למטבל וכ"ע ידעי מטבילותן א"כ פשיטא דהוה הך גזירה משום מראית העין ואפי' לנשי דהיו בעליהן בעיר וטבלו לבעלן בצינעא מ"מ הא כל

מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפי' בחדרי חדרים אסור. א"נ לאידך גיסא אז היו רובם עוסקים בטהרות והיו נזהרים לטבול בזמנם ממש ולא שכיחא כלל שתטבול שלא בזמנם ומשום דהוה מידי דלא שכיחא לא אימנו רבנן עליה למיגזר ביה מידי. אבל אחר שבטלו הטהרות ורוב נשים לא טבלו אלא לבעליהן ושכיחא טובא שטובלת שלא בזמנם כשאין בעלה בעיר איכא למיגזר משום מראית העין. וס"ל לרב כיון דמסתירות עתה זמן טבילתן שלא ירגישו בה בני אדם ואפי' מבני ביתה ושכינותיה היא מסתירה וכמ"ש בתשובת צמח צדק. לא שייך מראית העין דהכא לא שייך לומר אפי' בחדרי חדרים אסור כיון דליכא פרהסיא בשום מקום ורק אך ממראית עין דבתה איכא למיחש דידעה בה וס"ל לרב דאיהי נמי ידעה דיום ח' הוא ור"י לא ס"ל הך סברא:

אתקין רב אידי בנרש מ"ש תוס' פלוגתא שבין ר' משולם ור"ת ומ"ש על זה בתה"ד כתבתי לעיל למ"ד ע"א ע"ש:

משום אבולאי עי' תשובת רמ"א מ"ש בזה אפירש"י משום בנינים של מערות והקשה הא אפשר לתקן ע"י אבוקות של אור. אלא ע"כ משום שלא ירגישו בה בני אדם וכתב משום כן תיקן הגאון מהר"י במהר"ם פאדווא משום פריצי הדור שתחוף ותטבול בלילה ואי משום שמהומה לביתה תיקן להם שתחוף שעה שלימה ויש לי לסמוך דבריו דשיעור חפיפה הוא שעה ואכתבהו לקמן בשמעתין אי"ה:

היכא דאפשר אפשר חזרתי על כל צדדי חפיפה ולא מצאתי לה מלאכה דאורייתא למאי דקיי"ל דבר שאין מתכוון מותר כמבואר ס"פ המוציא יין פ"א ע"ב ממתני' דנזיר חופף ומפספס. וא"כ אי ס"ד דהיכי דאפשר לא שרי להקדים נמצא כי תיקן עזרא חפיפה דהי' הכל אפשר דעדיין לא נגזרה גזירת חכמים אדבר שאין מתכוון וכדומה ע"כ היתה טובלת וחופפת במוצאי שבת שהיא יו"ט ולא מערב שבת. וא"כ כי אתו חכמים ואסרו דבר שאין מתכוין איך עקרו תקנתא דעזרא אלא ע"כ מוכח דמעיקרא נמי לא תיקן עזרא להסמיך החפיפה כל כך לטבילה אלא מצוה מן המובחר הוא להסמיך אבל אם תרצה שלא להסמיך אין בכך כלום וכרב הונא דלא כר"ח. ואולי ס"ל לר"ח אין חפיפה בלא מסרק והו"ל פסיק רישא כמבואר שם בשבת הנ"ל. ואפשר דבהא פליגי [וק"ל]. וז"ל השאלתות פ' אחרי וצריכא למיסרק רישא סמוך לטבילתה דשלח רבין באיגרתי' אשה לא תחוף אלא בחמין בע"ש ותטבול במ"ש ותמה על עצמך איך אשה חופפת ביום וטובלת בלילה הא בעינן סמוך לחפיפה טבילה דאי איתרמי לה טבילה בשמשי דשבתא דלא אפשר למסרק משום דאתא לאתורי שערי חופפת ביממא וטובלת בלילה עכ"ל לענינינו והנה

הנוסחא הזאת א"א לקיימה בלי הגהה והגאון בעל שאילת שלום לא הרגיש בזה. ומ"מ למדין מינה מ"ש לעיל דעיקר משום מסרק הוא:

דף סח.

קשיא הלכתא אהלכתא כו' עי' תוס' בשם רב אחא גאון ולכאורה קשה אי חל ליל טבילה בליל שבת מ"מ מתירין להקדים לחוף ביום פי' שתצא מבית הטבילה בין חפיפה לטבילה ומדוע לא נצריכה לילך לשם סמוך לבין השמשות ולהאריך בחפיפה עד הלילה ואף ע"ג דבין [השמשות] אסור בעשייה מ"מ כיון שעוסקת בעיונא ה"ל חפיפה ארוכה ומכ"ש דאפשר דרחיצת גופה בחמין שרי' בין השמשות וסריקת הראש תעשה קודם בין השמשות וא"כ למה נתיר לה לחוף ביום ממש בהפסק יציאת חוץ בין חפיפה לטבילה בע"ש. ואין לומר משום דעליה מוטל מצות הדלקה וע"כ תצא לחוץ להדליק הא תוכל להדליק קודם כניסתה לבית הטבילה. אלא ע"כ מכאן סמך גדול לשיעורו של מהר"י פאדווה הנ"ל דשיעור חפיפה הוא לכל הפחות שעה ומבואר בר"ן ס"פ במה מדליקין ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר הדלקת נר שבת קודם הרבה לזמן תוספת שבת והוא כשיעור ג' רביעי שעה קודם בין השמשות וביהש"מ הוא רביע שעה קודם צאת הכוכבים וכן מבואר בשו"ע או"ח סי' רס"א ע"ש וכיון דשיעור חפיפה הוא שעה נמצא אם תלך לבית הטבילה שעה קודם צאת הכוכבים ותשאר שם ולא תצא חוץ עד הלילה ע"כ תדליק קודם הזמן והרי היא מקדמת קודם לשיעור תוס' שבת ואנן ובלבד שלא יקדים תנן ומוכח כדברי מהר"י פאדווא הנ"ל:

נדה שבדקה עצמה יום ז' שחרית כו' ממשנתינו זאת מבואר דנדה מכיון שפסקה בטהרה ולרבנן בתראי אפי' ביום שני לנדתה ולרבי דשמעתין אפי' ביום א' ולהפוסקים נמי דס"ל לית הלכתא כרבי היינו פסקה בצהרים דיום א' אבל ביה"ש לא וכיון שפסקה אז בטהרה ה"ל חזקת טהרה ממש ודחי חזקת טומאה דאח"כ שמצאה טמאה והרי היא טמאה לפנינו אפ"ה אלים חזקת טהרה דלמפרע ודחי חזקת טומאה דהשתא דאמרינן השתא הוא דנטמאת. אע"ג דלמפרע נמי לא היה לה חזקת טהרה ממש דהרי עדיין לא טבלה בשעה שפסקה בטהרה שפסקה בשני או בראשון ועוד אפשר דמיירי שגם עדיין לא טבלה לנדתה כמ"ש ה"ה רק שאנו דנין אם נחזיקנה בזבה להצריכה נקיים מ"מ אנו מחזיקין אותה בחזקת שאינה רואה וכמבואר בלשון תוס' גיטין ב' ע"ב ויבמות פ"ח ע"א. ואף ע"ג דהתם בתוס' אינו מבואר אלא שאין לה חזקת טומאה ואפשר חזקת טהרה נמי אין לה היינו התם דאי לא מאמינים לאשה אם כן אפי' פסיקת טהרה אין כאן שהרי אין

אנו מאמינים לה. ומ"מ חזקת טומאה נמי ליכא דאין לה חזקה שתראה כל שעה וכיון שאין לה חזקה שתראה כל שעה גלה לן רחמנא דמהימנא מוספרה לה. וכיון דמהימנא ופסקה בטהרה הו"ל חזקת טהרה ואלימא טובא למידחי חזקת טומאה שמצאה טמאה אח"כ. ומ"ש תוס' בזבחים נ"ט ע"א דזה לא מיקרי חזקת טהרה אלא א"כ טבל ביום ז' שלו ונטהר לגמרי. אינו ענין לכאן דהתם רצה ר"ע לדמות סתירת זב אחר שהוחזק בטהרה לפגול שאחר שהיה לרצון אם יאכל ממנו ביום השלישי סותר הקרבן למפרע א"כ ע"כ הדמיון הוא מזב שטבל ונטהר ועוסק בטהרות ונכנס למקדש ביום השביעי וחוזר ורואה שסותר יומו משא"כ בזב שפסק בטהרה ביום ג' או ד' וכדומה וחוזר ורואה וסותר אינו דומה לדר"ע לכן פליגי התם אפירש"י דע"כ חזקת טהרה דהתם חזקת טהרה ממש קאמר ולא חזקת שאינו רואה אבל מסתמא לא יחלוק תוס' אמתני'. ומבואר נמי מדוקיא דמשנתינו דאי לא היה מפסקת בטהרה כלל וכלל אזי אי בדקה אחר ימים ומצאה טמאה הרי היא טמאה למפרע מספק דהרי טמאה לפנינו וחזקה דמעיקרא לית לה שהרי לא פסקה בטהרה. ומ"מ אי בדקה אחר הימים ומצאה טהורה הרי היא טהורה עתה לפנינו וליכא למימר אוקמה אחזקה דמעיקרא דרואה היתה ז"א דעכ"פ נהי דחזקת טהרה לית לה מ"מ חזקת טומאה נמי לית לה כמ"ש מתוס' דגיטין ויבמות הנ"ל והטעם משום דרוב או כל נשים לא שופעות דם כ"כ זמן רב ומסתמא פסקה וכיון שטהורה היא לפנינו מוקמי' לה באותה חזקה מעיקרא משעה שהיתה ראויה לטבול לנדתה. ואי לא תימא הכי דבשלא פסקה בטהרה ובדקה אחר הימים ומצאה טהורה הרי טהורה טמאה הרי היא טמאה א"כ תיקשה דיוקא דמתני' דרישא וסיפא אהדדי וקל להבין:

מיהו נ"ל היינו דוקא בימי נדה אבל בימי זבה מבואר לקמן ס"ט ע"א בדברי ר' ירמיה בר אבא אמר רב ובלשון רש"י בד"ה והכא שמעינן כו' דבעי דוקא הפרישה בטהרה והחילוק מבואר בשלמא בשמעתין דראתה נדה א"כ לא הוחזקה שתמשיך ראייתה לתוך י"א יום שרוב נשים מסולקים מדמי' בהם. ועוד כיון שהוחזק' בטומאת נדה לא נחזיקנה בטומאת זבה כי מה ענין זה לזה ומצורף לזה דרוב נשים אינן שופעות דם כ"כ זמן רב. ונהי דחזקת טהרה לא הוה מ"מ חזקת טומאה נמי לא הוה וטהורה היא. משא"כ בזבה שהרי ראתה בתיך י"א יום ובשגם שצריכה נקיים ובטפת דם כחרדל סתרה מנינה כל שאין לה חזקת הפסק טהרה ממש מחזקינן לה בספק טמאה ולכן בעינן הפרישה בטהרה. ומאי דמייתי רש"י לקמן ראיה ממתני' לדברי רב ומבואר במהרש"א דהיינו משנתינו נדה שבדקה עצמה בז' כו' אע"ג דאינו ענין לזבה מ"מ מייתי שפיר ממשנתינו דכל שלא פסקה בטהרה אין לה חזקת טהרה עכ"פ וממילא גבי זבה טמאה היא דבעינן

שתוחזק בטהרה דוקא. ומ"מ מבואר נמי דאי פסקה בטהרה עכ"פ יש לה חזקת טהרה אפי' בזבה דבעינן נקיים וכל זה דלא כנוב"י בתשובותיו שכתב נגד זה ולא ידענו מה היה לו וכבר הכרחתי עוד יותר מזה בתשובה בראיה ברורות כראי מוצקות דלא כוותיה. ועי' מ"ש בזה לפנינו אי"ה:

ומפקידה לפקידה עי' סדרי טהרה דהקשה על פירש"י מה שייך מפקידה לפקידה דע"כ לא בדקה עצמה בין יום שביעי לבדיקה דלאחר הימים דא"כ בטלה לה חזקה קמייתא דהרי בנתיים בדקה ומצאה טהורה. וכיון דלא בדקה בנתיים מה שייך פקידה ע"ש. ואולי ס"ל לרש"י דבדיקת הפקידות לא בעי הכנסת חורין וסדקין. וא"כ א"ש דנהי דבדקה עצמה שחרית וערבית בלא הכנסת חורין וסדקין והועיל זה למעט על יד מפקידה לפקידה מ"מ לא הועיל לבטל חזקת טומאה דאית לה דהרי לא הכניסה לחורין וסדקין. ולפ"ז צ"ל הא דאמר שמואל לעיל פ"ק ה' ע"א עד שלפני תשמיש אינו ממעט כפקידה מ"ט הואיל ומהומה לביתה אינה מכנסת לחורין וסדקין משמע דבדיקת הפקידה בעי חורין וסדקין. שמואל ס"ל הכי ואיהו יפרש משנתינו כדרבא לקמן בשמעתין דאריש פירקין קאי ראתה ועודה בבית אביה. מיהו הך דרבא שינויא דחיקא הוא ולא סמכי' עלה כמ"ש מהרש"א בשמעתין. וא"כ לית הלכתא בהא כשמואל. אלא עד שלפני תשמיש נמי ממעט כפקידה. ובזה מיושב מה שפירש"י במתני' ריש מכילתין דלא כשמואל וכבר צווחו ביה קמאי וגם כבר ישבנו באנפין שונין ע"ש. והא"ש דלית הילכתא כשמואל. ובזה מיושב מה שפירש"י לקמן ד"ה אם יש לה וסת קא ס"ד אסיפא דמתני' קאי וקשה הא האמת כן הוא ומאי קס"ד דקאמר ועי' מהרש"א שירד להציל ולא הציל. ולפי הנ"ל א"ש דהא קו' המקשן הוא לרב הונא בר חייא אמר [שמואל] ולשמואל בלא"ה צ"ל כתי' של רבא דארישא דמתני' קאי וא"כ מאי מקשה. לכן פרש"י דקס"ד דהאי מקשה דגם לשמואל אסיפא קאי ולא אסיק אדעתיה הך שמואל דלעיל. ואה"נ התרצן הו"מ למימר ולטעמיך אלא משום דא"כ צ"ל דרב הונא בר חייא נמי ס"ל הך דשמואל דפ"ק וכהך שינויי דחיקא דרבא לכן מדייק הש"ס אמר לך ר"ה ב"ח ולא אמר נמי אמר לך שמואל. והא"ש דשמואל בעצמו לא יתרץ כן דאיהו בלא"ה צריך לתרץ כרבא אלא ר"ה ב"ח מיהא מצי לשנויי ולחלק בין תלתא זימני למיעקרא ובין דיה שעתה. ובזה מיושב מה שפירשנו לעיל ל"ט ע"א דהא דר"ה ב"ח אמר שמואל לענין דיה שעתה נמי קאי נגד סוגיין והשתא דלשמואל לא צריכי להך שינויי דאיהו משני כדרבא ולכן א"צ לחלק בין עקירת וסת לדיה שעתה:

שמעתא באפי נפשה אתמר צל"ע אכתי מי ניחא אמאי תהיה זבה ודאי הא מבואר בקידושין ע"ט ע"ב לרב יעקב דקיי"ל כוותיה הוא אומר שכ"מ והם אומרים בריא היה אוקמי' ממונא בחזקת מרי' אע"ג דמעיקרא נולד בריא והשהא נמי בריא הוא וכ"ע נמי בחזקת בריאים הם מ"מ לא אזלינן בתר כל הני וביאר הטעם בתשובת הר"ן הביאו ב"י בהל' מקואות סימן ר"א משום דחזקת בריאות עשוי להשתנות דאדם עשוי להתחלות מכ"ש הכא דחזקת ראיה של אשה עשוי להשתנות דרוב נשים לא חזיין כל שעה ואף ע"ג דיש לחלק דהתם איכא חזקת ממונא דמרא קמא משא"כ הכא ז"א חדא הכא איכא נמי רובא דרוב נשים לא חזיין כל כך בשפע ועוד מידי ספיקא מיהת לא מפקא ואיך תהיה זבה ודאי ומביאה קרבן ונאכל. וי"ל אה"נ אי בדקה עצמה ביום שני ומצאה טמאה ואחר הימים בדקה ומצאה טמאה אין כאן ודאי מטעם שכתבתי לעיל. אך האי דמצאה טמאה ביום השביעי הרי כבר מפקא מרוב נשים דלא חזיין ביום השביעי לנדתה דכבר פסק מעיינה והאי דחזיי' ביום השביעי ואית נמי חזקה דטמאה לפנינו הרי היא טמאה ודאי. ובזה י"ל נמי לשון רמב"ם שכתב אפי' ביום השביעי ודקדק בסדרי טהרה מאי אפי'. והא"ש דלא מיבעיא בד' או בה' דאיכא למימר מדשופעת כולי האי מפקת מרובא כנ"ל. משא"כ בשביעי ה"א האי פסקה ביום ג' כמו כל הנשים והשתא הוא דהדר חזיי' בתחלת ראיה שהרי אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה כדלעיל בס"פ בנות כותים ותראה יום או יומים ותפסוק ומה"ת לאחזוקי בזיבה ודאי קמ"ל דרוב נשים לא חזי' ב' פעמים בתוך ז' ימים ומשו"ה זיבה ודאי וא"ש:

דף סח:

הואיל והוחזק מעיין פתוח י"ל הענין דודאי אין כאן ענין לחשש ראיה כלל כיון דלא ארגשה בשלמא אם בודקת ומוצאת דם י"ל הרגשת עד היה כדלעיל ר"פ הרואה כתם אבל אי לא בדקה ולא ארגשה מה"ת למיחש לראיה כלל אלא מכיון דהרגישה בתחלת וסתה ונפתח מעיינה בהרגשה כל הדמים הבאים מזה המעיין אינם באים שוב בהרגשה ומ"מ טמאים שהרי הרגישה בפתיחת זה המעיין לכן אפי' אם בדקה עצמה ביום הראשון בצהרים ולא מצאה כלום מ"מ שמא עם סילוק ידיה ראתה מיהו היינו ביום הראשון שמעיינה פתוח אך אחר זמן קים להו לחז"ל דביום שני כבר נסתם המעיין הראשון ואם תחזור ותראה תרגיש בפתיחת המקור לכן מיום שני ואילך מהני הפסקת טהרה. ועי' מ"ש בסמוך אי"ה ועי' לשון רש"י ורשב"ם פסחים קי"ב ע"ב ד"ה בנדה דאורייתא וק"ל:

הזב והזבה שבדקו עצמן ע' מ"ש תוס' כתובות ע"ב ע"א ד"ה וספרה כו' מהר"ם מטיקטין בגיליון מרדכי הקשה אמאי לא מחייבי זיבה לספור ימים דהרי כתיב וספרה לה. ותי' דע"כ אין כוונת הכתוב שתספור דהרי הדר וכתב ואחר תטהר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן ואין כאן ברור שהיום הזה הוא ראוי לספירה ונהי אי היה מצוה עלינו לספור ימים א"כ מ"מ מספיקא דאורייתא צריכה לספור ואם תסתור תחזור לקדמותה מ"מ השתא שלא נצטוינו על זה בשום מקום אלא שנפרש כן קרא וספרה לה שיהיה מ"ע שתספור כמו וספרתם דימי עומר. ואין זה סברא שיצוה הקב"ה לספור מה דאפשר להיות שיהיה שקר שנאמר היום יום ראשון לנקיים ואפשר שאינו נקי כן נ"ל פי' הגליון הנ"ל שהם המה דברי ראבי'. ובכנה"ג לי"ד סי' קצ"ז לא עמד בזה:

ונ"ל דמזה נפקא לן בדיקת זב וזבה דלכאורה בדיקה זו מה טיבה מכיון שעברו ז' ימים בלא הרגשה אחר שנסתם מעיין הראשון לפמ"ש לעיל בסמוך א"כ ממילא הימים ההמה נקיים המה ומנ"ל דצריכה בדיקה כלל. אבל מדכתיב וספרה לה הוא מיותר לגמרי דכיון דכתיב וכי יטהר הזב דמיניה דרשינן הפסק טהרה וכי יטהר לכשיפסק לראות וכתיב נמי אחר תטהר אחר לכולן שלא תהיה טומאה מפסקת ביניהם לומר שתסתור. א"כ היה די שיכתב וכי יטהר הזב ז' ימים ישב בטומאתו ואחר יטהר ומ"ט כתיב וספרה לה. ואי לאשמעינן מ"ע של ספירה זה א"א כמ"ש לעיל. אלא ע"כ וספרה לה לומר שצריך לברר הספירה והבדיקה ולא תסמוך על החזקה והיינו אפי' לעכבה דאי לכתחלה ולמצוה בעלמא פשיטא דהא אין סומכין על החזקות היכי דאיכא לברורי אע"כ לעכבה. והשתא בהא פליגי ר"א ור"י ור"ע. דר"ע ס"ל נהי בעלמא סמכינן אחזקה דפסקה כבר מלראות ונסתם מעיינה מ"מ הכא הא גלי לנו רחמנא דבעינן ברור לפנינו וא"כ כיון דלא ניזיל בתר חזקה הו"ל בכל יום בספק ראיה וכל שלא בדקה הרי היא בספק סתירה וצריכה לחזור ולספור. ור' יהושע ס"ל דחזקה דגופה אלים טובא היכי דליכא חזקת ממון נגדה עי' כתובות ע"ה ע"ב ובתוס' שם ד"ה אבל כו' לכן לא ס"ל כלל שתהיה גז"ה דלא ניזיל בתר חזקה אלא גזה"כ לבדוק ז' ימים אבל לא שתסתור מספק ור"א ס"ל נהי דגלי לן קרא דלא ניזיל בתר חזקה דהפסק טהרה מה"ת לנו להמציא כ"כ נגד הסברא שיהיו כל הימים בדוקים לפנינו די לנו אם תברר יום אחרון נקי ונאמר הרי היא נקיה לפנינו ומסתמא גם ימים ראשונים כן היו ומכ"ש כשיום ראשון מבורר לפנינו אבל להצריכה בדיקה כל ז' לית לן כנ"ל פי' פלוגתתם. ובזה י"ל קו' מהר"ם לובלין אהא דאמרינן בשמעתין אתי לאחלופי בודאי ע"ש וק"ל:

וראיתי שכתב רז"ה בשמעתין דכ' מקצת הגאונים דכל לבעלה לא בעינן בדיקה אלא סגי דלא ארגשה ז' ימים ולא נאמרה בדיקה אלא לטהרות. ואם כוונתם דמן התורה לא בעינן בדיקה כלל רק מדרבנן משום חומרא דטהרות זה מבואר הביטול ממ"ש דמיתורא דוספרה לה משמע דבעינן בדיקה וכן מוכח משמעתין דלמ"ד בעי ספירה לפנינו כל שלא בדקה לא טבלה מספיקא דטבילה בזמנה מצוה דאורייתא אף ע"ג דלא ארגשה א"כ מוכח דמן התורה בעי בדיקה. וע"כ יאמרו הגאונים הללו דאה"נ כתיב וספרה לה שצריכה בדיקה מ"מ היינו בפ' טומאה וטהרה. אבל בפ' אחרי דשם קאמר איסור שכיבת אשה דוה שם לא הוזכר ספירה ובדיקה. ודבר זה א"א לשמוע. והנה תוס' פ' החולץ מ"ז ע"ב ד"ה במקום כו' כתבו דרב יהודאי גאון יליף טבילת נדה מק"ו ממגעה ור"ת מפיק מדכתיב במי נדה יתחטא ור"י מייתי ליה מש"ס ערוך שבת ס"ד ע"ב והדוה בנדתה בנדתה תהיה עד שתבוא במים. והדבר תמוה וכי מר' יהודאי גאון ומר"ת נעלם ש"ס ערוך דמסכת שבת דר"ע וזקנים ועוד מ"ט לא יליף ר"ע מק"ו דר"י גאון ותו קשיא א"כ מלקות מנ"ל הא אין עונשין מן הדין ומכ"ש לר"ת דלא הוה דרשא [אלא] רמז בעלמא ואינו אלא עשה הבא מכלל עשה דבמי נדה יתחטא. ואפשר דר"ת לטעמיה דס"ל כל כה"ג אהדרינן לאיסורא קמא בחולין צ"ט ע"א. ויש לדחות ממ"ש תוס' בביצה י"ב ע"א ע"ש וק"ל. גם קשה מים היכי כתיב בקרא דבנדתה תהא ומצאתי דבמעדני מלך עמד במקצת מ"ש שנתעוררתי בזה. אבל אמת הוא מה שאומר בזה. דודאי טבילת נדה לטהרות אתיא מק"ו דמגעה וכיון שיש לן בזה ג"כ קצת רמז בקרא דאך במי נדה יתחטא א"כ מצירוף הרמז והק"ו עונשין מן הדין שזה היא שיטת הרמב"ם בפ"ב מהל' מאכלות אסורות כידוע. ודברי ר' יהודאי גאון ור"ת צריכי להדדי אבל מהדוה בנדתה ליכא למילף מידי אטו ביאת מים כתיב שם. אמנם כל זה לטהרות אך לבעלה דכתיב בקרא שלא ישכב עם אשה דוה י"ל היינו בשעה שהיא דוה והדם זב ממנה אבל להצריכה דיני טהרות לא שמענו דבעלה חולין הוא ואינו אלא איסור והיתר ומה ענין לטבילה וזה הוא שהוקשה לר"ע וזקנים. ויליף ליה מדכתיב והדוה בנדתה דמרמז שהדוה דהיינו אשה לבעלה דכתיב אשר ישכב את אשה דוה אותה תהא בנדתה אף אחר זיבת דמה עד שתעשה ככל הלכותיה המפורשים במקום אחר לומר לך כ"ז שהיא נדה לטהרות הרי היא דוה לבעלה וממילא שצריכה ביאת מים כמו לטהרות דילפינן מק"ו דר' יהודאי גאון ומקרא דר"ת כנ"ל וא"ש הכל. וא"כ ממילא דבעינן נמי ספירת נקיים ובדיקה ממש לכל הלכותיה וזה ברור לפע"ד:

דף סט.

נדה ספירה למה ראיתי ברז"ה שכתב הלכה כר"ח אך נשי דידן שהן רק ספק זבות סמכינן אדרב ע"ש וקשה קצת אם כן מנ"ל להש"ס דילמא רב נמי הכי קאמר דמעיקר דינא בעינן דוקא תחלתן אבל סופן לא ומיהו רב מיירי מנדה שבזמנו דפשטא חומרא דרב כמבואר לעיל ס"ו ע"א ובהא מקלינן דסגי נמי בסופן בלא תחלתן ויש ליישב:

אבל סופן אף ע"פ שאין תחלתן אימא לא קמ"ל כל מה שיש לדקדק בדברי רש"י בכאן כבר ביארתי לעיל ס"ח ע"א אמתני' דנדה שבדקה עצמה ע"ש היטב. ומ"ש תוס' כאן א"כ לרב כל זבה כו' ומחק מהרש"א תיבת א"כ. ולא נ"ל אלא הכי מוכיח תוס' מדבעי רב בסופו בלא תחילתן הפסק טהרה א"כ ע"כ בתחלתן בלא סופן נמי בעינן הפסק טהרה דאל"כ הו"ל לש"ס למימר בקיצור הא קמ"ל רב דהכא בעינן הפסק טהרה משא"כ בתחלתן בלא סופן אלא ע"כ בתחלתן בלא סופן נמי בעי הפסק טהרה. וכיון דאמר הש"ס אמתני' היא היא משמע דבמתני' נמי מיירי בהפסק טהרה וא"כ קשה דהו"ל לאשמעינן רבותא טפי זהו מה שנלע"ד בכוונת תוס' דלא כמהרש"א וק"ל:

דף סט:

אמר רב גזירה שמא יתעלפה אין נראה כלל דנימוק הבשר היא נימוק ונרקב ממש שזמנו אחר בקיעת הכרס הרבה וכן משמע מלשון הת"ק שבתוספתא עד שנימוק רובו ויש שם ט"ס ע"ש דא"כ מאי גזירות עילוף שייך וכי יש לך אדם חי המתעלף וכריסו נבקעת ועודנו בחיים חיותו. אלא ע"כ תחלת התמקמותו קאמר יום או יומים אחר מותו. ויש בני אדם המתעלפים ותוארם כתואר אדם מת ואיכא למיגזר אטו הא אבל משהתחיל בשרו להמק תו לא מיחלף בעילוף. ומ"מ אני תמה מסברת ר"א וסברת ת"ק שבתוספתא מכיון שהתחיל בשרו להתמוקק איך נגזור עוד משום עילוף עד שיבקע כריסו או ימק רובו ומי איכא כי ה"ג. ואין לומר דס"ל דלא מיקרי מת כלל עד אותו השיעור ועודנו חיותו בקרבו עד שיבקע כריסו או אפי' א' מכמה ספיקות ומשום חומרא דטהרות חיישינן להא שמא הוא מתמותת והולך ועדיין לא מת ואפשר נמי דאזיל ר"א בזה לטעמיה בסוטה מ"ה ע"ב דס"ל עיקר חיותו בטיבורו ע"ש אבל זה א"א אתמהה איך קוברין אותו הלא ספק פ"נ דוחה שבת ואין הולכין אחר הרוב. וגם אם אחר מיתת הבעל קודם בקיעת הכרס נתקדשה האשה ואחר כך בא אחר וקדשה אחר בקיעת הכרס מי חיישינן לקידושי שני והלא אפי' גט לא צריכה. וע"כ צ"ל ברירא לן כיון שאין אנו מרגישים שום חיות בחוטמו שוב לא חיישינן ליה. כדילפינן מקרא ביומא פ"ה ע"א ואע"ג שהיו נוהגים לפקוד על

המתים ג' ימים כמבואר בשו"ע סימן שצ"ד ס"ג מ"מ לא נ"ל שיהיה בזה שום חשש דאורייתא כמו שהוכחתי ואי איכא למיחש להכי מ"ט לא חשו לזה בשאר איסורים. וי"ל בדוחק דחיישינן אהאי גברא גופיה שמא אינו אלא מתעלף ומכיון שנמוק בשרו או נבקע כרסו ידעינן שכבר מת מימים רבים לכן לא צריכה גט משני. ומ"מ קשה איך קוברין אותו ביומו ועוד אם חזינן שנבקע כריסו של זב ומצורע זה היה לנו לטהר למפרע כל הטהרות שנשאו באבן מסמא שלו ובשמעתין משמע שהם טמאים לעולם. סוף דבר הדבר הזה צלע"ג ולא ראיתי מי שנתעורר בזה. תו קשיא לו טובא מנ"ל הא דכשמת פקע ליה טומאת זיבו וצרעתו וטומאה שבהם להיכן אזל. ומסברא היה נראה שטומאתו עליו עד שנרקב ונעשה עפר. וי"ל דכללא הוא בכל הטומאות נשברו טהרו וה"ה אדם דנטהר בשבירתו וס"ל לר' יהושע דמיתתו היינו שבירתו. אלא משום גזירת עילוף טימאוהו עד שיתחיל להמק. ור"א לא מחשב שבירה עד שנבקע הכרס ולדידיה מן התורה טומאתו עליו עד שיבקע ולת"ק דתוספתא לא מחשב שבור עד שנימוק רובו ועד אז מטמא מן התורה אמנם ר"ש פליג התם וס"ל שהוא מד"ס ע"ש וס"ל כר' יהושע דשמעתין. ואין להקשות מנ"ל לרב דטומאתן מדרבנן דילמא מן התורה ולא מחשב שבירתו עד שימוק הבשר י"ל דתחלת התמקמותו אין שום טעם לחשבו שבור יותר מקודם לזה אע"כ ס"ל מיתתו זו היא שבירתו ומשום גזירת עילוף גזרו עד שימוק כנ"ל בעניותו כי לא מצאתי מי שמסתפק בכל זה. ולקמן אי"ה בשאלות אנשי אלכסנדריא עוד נדבר קצת בזה:

תניא אמר רבי מפני מה אמרו נכרי שמת טהור יל"ד מה זו שאלה הלא כל עצמו לא גזרו עליו אלא שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור וכיון שמת בטל ליה אותו הטעם. וי"ל דהיינו תינוק קטן אבל גדול הרואה זיבה גזרו עליו בלא"ה גזירה אטו ישראל וזה גלה לנו מהרש"א במסכת שבת כ"א ע"ב בלשון תוס' ד"ה שהיה מונח בחותמו של כה"ג ע"ש וע' במסכת ע"ז ל"ו ע"ב דרבי בעצמו אמר שם הנח דברי ואחוז דברי ר"ח כו' ע"ש וק"ל:

ת"ר י"ב דברים שאלו אנשי אלכסנדריא כו' ע' מ"ש בדבורים הסמוכים לפנינו בשמעתין אי"ה ומשם תלקטו א' א' איך י"ב שאלות הללו מישך שייכי אהדדי ומה רצו אנשי אלכסנדריא בזה:

שהיא עצמה מתחללת פירש"י דכתיב בעמיו. וביבמות מ"ד ע"ב פירש"י מדכתיב לא יחלל ב' חלולים א' לולד וא' להאם. וכן הוא ש"ס ערוך בתמורה ה' ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה שאני התם. והיה נ"ל דס"ל לרש"י דהיינו הך דמדכתיב ב' למדי"ן לא יחלל דרשינן ביה לא יחל זרעו ולא יחל עמיו והא בלא הא לא סגי ורש"י דהכא ודהתם חד הוא. וראיתי

בספר רמון גדיש שכתב בשם אביו דס"ל לרש"י דלרבא דתמורה התם דפליג אאביי איהו דריש מעמיו. והתם ביבמות דמסיק הש"ס היא ולא צרתה ע"כ סוגיא דשמעתין כאביי דתמורה דלרבא אין קידושין תופסין במחזיר גרושתו דכל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וכיון שאין כאן קידושין אין כאן צרה וע"כ סוגיא דיבמות לאביי אזלא לכן פי' שם כאביי מלא יחלל. ושמעתין דקאמר היא ולא בני' אזלא לרבא לכן פירש"י מבעמיו. והוא דבר שכלי ולא אמתי דא"כ כל חייבי לאוין נמי לא תפסי קידושין לרבא ועוד הא לרבא לא לקי במחזיר גרושתו עד דבעל אחר קידושין דרך אישות כמבואר בקידושין ע"ח ע"א וע"כ קידושי תפסי בה. ומה שצ"ע בזה דבקידושין ע"ז ע"א מבואר בברייתא שם דחלול דידה דהאם נפקא לן מלא יחלל קרי ביה לא יחולל מי שהיה כשר ונתחלל זו האם לאפוקי הוולד שמחולל מעיקרא ומהתימא דרש"י ביבמות הנ"ל מייתי מש"ס דקידושין הלזה. וקו' זו מצאתי בגליון גמרא הרב המאה"ג מהו' בער בלאך ז"ל. וי"ל דמלא יחלל בעמיו לא הוה ילפינן אלא גרושה וזונה דפסולים לכל הכהנים דכי בא עליהם כהן נתחללו וכי יבא עליהם כהן אחר חייב ב' משום גרושה ומשום חללה וכמבואר שם דין זה אבל אלמנה לכה"ג דקיל איסורה שאינו שוה בכל הכהנים הו"א דלא מתחללה. א"נ הוי מוקמינן קרא דוקא באלמנה דנתחללה בביאתו של כה"ג ולכי יבא עליה אחר כך כהן הדיוט לוקה משום חללה. אבל גרושה וזונה דאסורה בלא"ה ה"א דלא ליחול עליה איסור חללה כלל. אבל השתא דכתיב לא יחולל והאי ע"כ אאלמנה קאי דהיא היא המתחללת עתה בביאתו דזונה וגרושה בלאה"נ פסולים וכיון דהך קרא באלמנה מוקמינן אידך לגרושה וזונה נ"ל:

אמר להן היא תועבה ואין בניה תועבין לפי מאי דקיי"ל כרבא דקידושין ע"ח ע"א דאלמנה לכה"ג לוקה אבעילה לחודה משא"כ מחזיר גרושתו עד דמקדש ובעיל אבל אבעילה לא מיחייב א"כ איכא למיפרך אהך ק"ו מה לאלמנה שכן לקי אבעילה משא"כ מחזיר גרושה. ויש לומר שאין זה פירכא אהבת דמ"מ הבת נוצרה בבעילת איסור באלמנה הבעילה אסורה בלא קידושין ובגרושה אחר הקידושין מ"מ נוצרה בבעילת איסור וליכא למיפרך כי האי. אלא דמ"מ קו' תוס' מיושב שהקשו היא גופה נילף דעל האם שפיר איכא למיפרך דאלמנה דין הוא שמתחללת בביאה זו שהרי הבעילה גורמת עיקר האיסור משא"כ משולחת דאי היה בועל אותה בלא קידושין לא היה לוקה ולא מיפסלא ונמצא עיקר האיסור גורמין הקידושין ואין אותה הבעילה מגונה כ"כ כבעילת אלמנה וא"א למילף מינה למשולחת. ואפשר עיקר קו' תוס' מש"ס דיבמות דהתם אחייבי כריתות קאי דהבעילה גופה אסורה והו"ל שפיר למילף איהי גופה. ובזה מיושב

מה שמקשים תוס' אדר"י דמייתי מהיא תועבה ולא מדמיפרך ק"ו ומקשים העולם דילמא משום קו' תוס' היא גופיה נילף דהשתא דכתיב היא ולא בניה תו ליכא למילף היא גופה דאיכא למיפרך מה לאלמנה שכן בניה תועבין. והא"ש דהכא בלא"ה ליכא ק"ו אהיא גופה דאיכא למיפרך כנ"ל וק"ל:

ואין בניה תועבה הקשו תוס' והא פרכינן ק"ו ועי' כי תירוצם דחוק מאד. ולפע"ד דודאי היא תועבה ממעט ולא אחר תועבה וממועט בניה וצרתה אך כל זה אי לא בעינן למידק מהאי קרא נגד סברא או ק"ו אבל אי אתי למילף נגד שום דבר אזי נאמר מנ"ל למעט בניה דילמא צרתה או בהיפוך. והנה ביבמות מ"ד ע"ב אמרינן שפיר אי לאו דמיפרך ק"ו מנ"ל מהיא נגד הק"ו דילמא אתא למעוטי רק צרתה. אמנם ביבמות י"ד ע"ב ר"י בן נורי קאי לב"ש דלית ליה איסור צרות כלל א"כ ע"כ היא ולא בניה קאמר ומדאיצטריך ולא בניה במשולחת ש"מ דשאר חייבי לאוין בנה פגום ע"כ אמר שפיר בנה פגום לב"ש ולא ס"ל דאיצטריך היא ולא בניה לגופיה משום דכתיב ביה טומאה. אמנם בהא פליג ר"י ביבמות ט"ו ע"ב ואמר בני צרות אני מעיד לכם דלב"ש לטעמיה דס"ל לא יגרש אא"כ מצא בה דבר ערוה ונהי דאיכא נמי גרושה בלא דבר ערוה כגון עבר וגירש א"נ שניהם רוצים. מ"מ קרא דלא יוכל בעלה הראשון אערות דבר דרישא קאי ומיירי קרא בסוטה ממש והרי כתיב בה טומאה כעריות ואיצטריך היא לגופה ולא למידק מיניה לאסור בת צרה לכן אמר בת צרה אני מעיד לכם. ובשמעתין אה"נ דהומ"ל משום פירכא דידהו שריא בת משולחת. אלא אי היה מחליט דהפירכא אמתיות אם כן היא ל"ל ע"כ ולא צרתה ומוכח דלא כב"ש בצרת הבת ור' יהושע לא רצה להחליט שהרי לא רצה להעיד על הצרה שלא להכניס ראשו בין ב"ש לב"ה כמבואר שם ביבמות ט"ו ע"ב הנ"ל. לכן אמר היא ולא בניה דאתיא כב"ע ומיושבי' כל קו' תוס' ועי' בסמוך אי"ה. ואפשר דס"ל לב"ש דהך פירכא לאו פירכא היא משום דהיא גופיה נילף ולית ליה הא דרבא דקידושין ע"ח דבעינן עד דקדיש ובעיל במשולחת:

ויותר נראה בזה דודאי גם לב"ש הפירכא טובה ומשום כן העיד ר' יהושע על בנות צרה והיא תועבה איצטריך משום דכתיב ביה טומאה דלא יגרש אא"כ מצא בה ערות [דבר] אך בהא דלא יגרש לא ס"ל לר"י כב"ש. ובהך דצרת הבת לא רצה להכניס ראשו. ואי היה מחליט שהפירכא טובה אייתר היא תועבה דלגופיה לא צריכא דלא כתיב ביה טומאה [בקרא] דמגרש בלא ערוה לכן אמר היא ולא בניה:

וקרב קרבנו של אחד מהן ומת אחד מהן השני מה תהא עליו. הא דפשיטא להו חטאתו של מצורע שמת לא קרב דהא איכא למימר דוקא חטאת שבא על חטא הוא דלא קרב

אחר מיתת החוטא משום דמיתתו כיפרה עליו אף ע"ג דכפרה גמורה לית ליה עד דחזי צערא דקברא פורתא כמבואר במסכת סנהדרין מ"ח ע"ב מ"מ פשוט הוא דיום המיתה מכפר נמי ומשו"ה לא קרב חטאתו. משא"כ חטאת מצורע דלאו כ"ע מודים דבא על חטא ואפשר דקצת משמע דר' יהושע לא ס"ל כן. דלכאורה מאן דס"ל לכפר היינו טעמא משום דס"ל אין שום קרבן חטאת בא בלא חטא לכן דחיק למצוא עון אשר חטא בכל החטאות דיולדת ודנזיר ודמצורע. וכמבואר היטב ממשמעות הש"ס שבועות ח' ע"א וע"ש היטב בתוס' ד"ה על ז' דברים. וד"ה ולר"א הקפר כו' ומבואר בנזיר י"ט ע"א דנזיר טהור נמי חוטא הוא לר"א הקפר וא"כ איך א"ר יהושע במתני' דנזיר י"ט ע"ב יבקש א' מן השוק שידור כנגדו בנזיר. בודאי הנודר בנזיר לשם שמים כנזירו של שמעון הצדיק בנזיר ד' ע"ב בודאי דשכר נזירו יותר גדול מחטאו על היין אבל לבקש אחד מן השוק שיזיר כנגדו לאהבתו ויחטא מן היין לא יתכן. ואולי משו"ה פליגי עליו שם ואמרו מי ישמע לו להזיר כנגדו. ועוד שהרי זה השני נזיר מן היין שלשים יום על מגן ואינו נזיר כלל כמבואר שם במתני' דזה האחר מן השוק סופר ב' נזירות ואינו נזיר אלא פ"א ואי ס"ד שיש שום נדנוד עבירה בהזירו מן היין איך נועצנו להזיר א' מן השוק אלא ע"כ דלא ס"ל לר' יהושע הא דר"א הקפר וע"כ נזיר מביא חטאת בלי שום חטא. א"כ מה"ת לנו לחדש דחטאת מצורע בא על ז' דברים דנהי דהאמת כן הוא דנגעים באים על ז' דברים מ"מ אין החטאת בא לכפר בשביל זה דמנגעים איכפר ליה וראיה שהרי על אותן ז' דברים אין מביאים קרבן בעלמא מי שאינו מצורע וכמבואר זה היטב בש"ס ותוס' דשבועות שהבאתי לעיל. וכיון שאין קרבן מצורע בא על חטא א"כ מאי פסקא שלא יביאנו אחר מיתה כמו שמביא היורש עולה וגם כל הקרבנות באים אחר מיתה חוץ מחטאת ואשם ומנ"ל דגם חטאת ואשם מצורע הדין כן. וי"ל משום שכבר שאלו ממנו הזב והזבה והמצורע שמתו עד אימתי מטמאין והשיב להם עד שימוק הבשר. וכבר מבואר לעיל בדברינו דהיינו טעמא משום דפשיטא ליה דמשמת פקע ליה שם זב ומצורע מיניה ולאפוקי מר"א דס"ל דלא פקע טומאתו ממנו עד שיבקע. אלא ר"י ס"ל מיד משעת מיתה פקע ליה טומאתו ככלי שנשבר שנטהר מטומאתו. וא"כ כיון דפקע מניה טומאתו סברא הוא דלא קרב קרבנו. וכמבואר כעין זה במסכת נזיר כ"א ע"ב דאשה שנדרה בנזיר והפרישה קרבנה והיפר לה בעלה אע"ג דמיגז גייז ועד השתא הויא נזירה מ"מ לא תקרב חטאתה. וה"נ מכיון שפקע שם מצורע מניה תו לא קרב חטאתו. נמצא דשאלה זו תליא במה ששאלוהו תחלה הזב והמצורע שמתו עד מתי מטמאים:

והאיכא אשם בשמעתין מבואר דלמאי דקיי"ל כר' יהודא דאשם קבע וקיי"ל נמי אין מביאים קדשים לבית הפסול בטלה הך תקנתא דשני מצורעים. והרמב"ם פסק הך תקנתא והקשה עליו בתוי"ט סוף מסכת נגעים. ולכאורה יש למצא תקנה קלה שיביא אשם ויתנה בשלמי תודה שגם הם אינם נאכלים אלא ליום ולילה ואי משום לחמי תודה גם הם מייתי ומתנה בחולין אלא דבמנחות פ' ע"א מבואר דאסור לעשות כן משום דמכניס חולין בעזרה וע' מ"ש תוס' בחולין ק"ל ע"ב ד"ה אי מגוואי וכו' ועי' מה שהאריך משנה למלך פ"ב מהלכות שחיטה. אם כן תינח אי חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא אפשר דשמעתין הכי ס"ל אבל להרמב"ם דמשמע פ"ב מהל' שחיטה דס"ל שהוא לאו דאורייתא וכמ"ש להדיא פי"ו ממאכלות אסורות ועי' לחם משנה פ"ב משחיטה הנ"ל א"כ הכא משום תקוני גברא פשיטא דמותר להכניס לחמי תודה על תנאי ומביא אשם ומתנה בתודה וא"ש. ועי' בזבחים ס"ח ע"א תוס' ד"ה אימר לחד תי' ס"ל לר' יהושע חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא. ולהך שינויי שם דס"ל לר' יהושע חולין בעזרה לאו דאורייתא אה"נ לר' יהושע אפשר לתקן כנ"ל והש"ס לאו לר' יהושע קאמר אלא למאן דס"ל חולין בעזרה דאורייתא וכן משמע בודאי דהא ר' יהושע לא הזכיר כלל מאשם אי מיירי בקרב או לא ומאי תקנתא יעשה לו. ויותר נ"ל דס"ל לר' יהושע מביאים קדשים לבית הפסול ומייתי ומתנה בשלמים מדסתם ולא הזכיר כלל תקנתא דאשם. והש"ס שקיל וטרי בתקנתא דמצורעים לדינא ולא לר' יהושע וע' מ"ש עוד בזה בסמוך אי"ה ועי' היטב במ"ל פ"ב משחיטה ד"ה אשר ע"כ וק"ל:

אלא דלפ"ז לא היה צריך להפקיר נכסיו אלא ידור בנזיר על תנאי ויביא חטאת נזיר על תנאי וכן שלמי נזיר ולחמו עמו הכל על תנאי אי ס"ל חולין בעזרה לאו דאורייתא להך תי' של תוס'. וי"ל דס"ל לר' יהושע הקפת כל הראש שמיה הקפה ואסור להקיף ראשו מספק. אע"ג דלר' יהושע אפשר שיבקש אשה שתדיר בנזיר והיא אינה מצווה אהקפה. י"ל אין זה תקנה שלא תשמע לו להתנוול וגם משום סמיכה דקרבן נשים לא בעי סמיכה משא"כ קרבן אנשים:

ובזה יש להמשיך זה לשאלה הקודמת דביבמות בסוגיא דעליה רצה הש"ס בתחלה למימר דאיצטריך אשה אל אחותה לא תקח לצרור עליה לומר דלא תיתי עשה דיבום ודחי ל"ת דערוה ודחיק הש"ס טובא מה"ת דתדחי ולבסוף מסיק רבא לערוה לא צריכי קרא כי איצטריך קרא לצרה. והנה מבואר לב"ש דמתיר הצרות לאחין לא איצטריך עליה להכי וע"כ צ"ל לב"ש כדקא ס"ד משום דהו"א אתי עשה ודוחה ל"ת. והעיקר בזה כסוגיא דנזיר נ"ח ע"א דאתיא מראשו דכתיב גבי מצורע למימר דאתי עשה דמצורע ודחי ל"ת

דהקפת הראש וס"ל הקפת כל הראש שמיה הקפה ומסקי' שם למ"ד לא שמיה הקפה אתי ראשו לנזיר מצורע. וליכא למילף מניה עשה דוחה ל"ת בעלמא משום דשאני נזיר דישנו בשאלה. וע"כ ב"ש ס"ל כמ"ד הקפת כל הראש שמיה הקפה וילפינן עשה דוחה ל"ת מראשו ואיצטריך עליה לערוה גופיה ולא לצרת ערוה. וכל זאת הסוגיא איתא נמי ביבמות אלא דהש"ס דחי ליה התם. ובנזיר קיימא הך סוגיא ופרש"י ותוס' שהסוגית מחולקות. ולב"ש צ"ל כסוגיא דנזיר. והא"ש מדהשיב להם ר' יהושע בן חנניה היא תועבה ולא בניה וכבר כתבנו משום שלא רצה להכניס ראשו בין פלוגתת ב"ש וב"ה בצרת הבת לכן לא רצה להחליט הפירכא שלהם כי היכי דלא נילף היא ולא צרה. וא"כ קשה עליה ל"ל דלצרה לא איצטריך וע"כ לערוה גופיה דסד"א עשה דוחה ל"ת מראשו ומוכח דס"ל הקפת כל הראש שמיה הקפה וא"כ יש לשאל ב' מצורעים שנתערבו כו' דאי"ל ידיר עצמו בנזיר זה א"א משום הקפת כל הראש:

אמר שמואל בשקרב אשמו הקשה בסדרי טהרה על תוס' דפסחים פ"ט ע"א ד"ה הני מילי שהקשו משום ספק שמא יהיה נותר לא יעשו פסחו ויכנס לידי ספק כרת ותי' תוס' משום דרובם עושים שלא כהוגן וקשה מה יענו בשמעתין דאי לא קרב אשמו אין לו תקנה ואתה מדחהו לעולם מפסחו וחגיגתו. ולפע"ד מכאן ראיה להתוספות דודאי מה דמוקי שמואל בשקרב אשמו הוא שנויא דחיקא כמ"ש לעיל דמלישנא דר' יהושע משמע שלא קרב אשמו ועוד הרי הם שאלוהו סתם ואיך השיב להם סתם ולא הודיעם החילוק שבין קרב אשמו ללא קרב אלא ע"כ שינויא דשמואל דחיקא הוא. ואיהו ס"ל בחדא כר' יהודה ובחדא כר"ש ע"כ דחיק ומוקי אנפשיה אבל ר' יהושע בודאי ס"ל דמייתי אשם ומתנה. והנה דברי ר' יהושע הוא סתם מתני' סוף מס' נגעים וקיי"ל הלכה כסתם משנה וקשיא הלכתא אהלכתא דקיי"ל בעלמא אין מביאים קדשים לבית הפסול אלא ע"כ צ"ל משום תקוני גברא דלא לתחייב כרת אזלינן לקולא. ומביאים קדשים לבית הפסול דלא כשמואל ושפיר מקשי תוס' התם:

א"נ ויותר נראה לפמ"ש מ"ל פ"ב משחיטה ד"ה וא"ת כפי סברת רש"י כו' ועוד י"ל שאני תבלין שנתערבו בקדשים ונתבטלו ונפקי מתורת חולין ומשו"ה שרי. אך מהסוגיא דס"פ כל הזבחים ע"ז על ההיא דלמחר מביא אשמו ולוגו מוכח בהדיא דאף כשאין בלוג כ"א תערובת קצת שמן חולין איכא משום הכנסת חולין בעזרה עכ"ל. ומשום הא לא איריא דרבנן דר"ש הוא ר' יהודה דס"ל מין במינו לא בטיל ור"ש גופיה נמי הכי ס"ל כמ"ש הר"ש פ' טבול יום ומשו"ה לא בטיל טפת שמן חולין באידך שמן דקדש לבדק הבית. והנה אע"ג דהוכחתי לעיל דע"כ שמואל ס"ל חולין בעזרה דאורייתא דאל"ה יש תקנה

קלה להתנות בתודה ולחמה מ"מ היינו דוקא בלחמי תודה דבעי תנופה כעין הקרבה. אבל טפת שמן שאין עושה בה שום מעשה בודאי אין כאן אלא איסור דרבנן. ודבר זה כתבו תוס' בחולין ק"ל ע"ב הנ"ל ובב"ב פ"א ע"ב ומנחות פ' ע"ב וכן העלה מ"ל הנ"ל. אמנם איסורא דרבנן מיהת הוה. והשתא י"ל אה"נ דמשום קדשים לבית הפסול לא נעמיד דברינו במקום כמה כריתות וכסברת תוס' פסחים פ"ט הנ"ל. ומשום חולין בעזרה דרבנן בעלמא נמי לא נעמיד דברינו במקום כרת אמנם תרי קולי בחד דוכתא לא מקלינן להביא אשמו ולוגו ומתנה בשלמים נמצא מביא חולין בעזרה וגם מביא קדשים לבית הפסול דהו"ל תרי קולי כולי האי לא מקלינן וכה"ג כ' תוס' לעיל ס"ז ע"ב ד"ה משום סרך בתה בסוף הדיבור ע"ש ומשום הכי פליגי רבנן אדר"ש. הנה כל זה אי מין במינו לא בטיל דהכי ס"ל נמי לשמואל דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כל איסורים שבתורה מין במינו במשהו. אך למאי דקיי"ל מב"מ בטל הרי בטיל מעט שמן שבלוג וליכא אלא משום קדשים לבית הפסול לחוד וזה נדחה משום איסורי כרת כסתם משנה סוף נגעים ושפיר כתבו תוס' בפסחים פ"ט ע"א הנ"ל:

ובזה יש ליישב נמי פסק הרמב"ם דלעיל דס"ל אפי' אי לא קיי"ל כר"ש בהא דאשמו ולוגו משום דעכ"פ אפשר למיעבד כרבנן משא"כ הכא דלית ליה תקנתא לעולם מייתי ומתנה ואי משום לוגו דאית ביה חולין בעזרה נמי ההיא מתבטל וליכא אלא משום בית הפסול ולא העמידו דבריהם היכי דאיכא כרת וק"ל וע' מ"ש בסמוך אי"ה:

דף ע:

כתוב א' אומר כי לא אחפוץ וגו' וכ' א' אומר כי חפץ וגו' ויש להקשות הא אמרינן בפ"ק דיומא ט' ע"א משכן שילה מפני מה חרב מפני שהיו בה שני דברים גילוי עריות ובזיון קדשים כו'. ושם ע"ב מקדש ראשון מפני מה חרב מפני שהיה בה ג' דברים ע"ז ג"ע ש"ד וכו' ואלו בזיון קדשים לא קחשיב ש"מ דשם לא היה בזיון קדשים. וא"כ מאי פריך הא הך קרא דכי לא אחפוץ במות המת כ"א בשובו מדרכיו זה הוא מדברי יחזקאל לאנשי בית ראשון ושם לא היה בזיון קדשים אע"ג דהיה שם ג' חמורות מ"מ חפץ ה' בתשובתן משא"כ קרא דכי חפץ מיירי בבני עלי שהיה בהם בזיון קדשים דחמירי טובא שהרי לפי הסוגיא שלפנינו משום ספק ביאת קדשים לבית הפסול אתה מדחהו כל ימיו מפסחו וחגיגתו ש"מ דחמיר טובא מכמה כריתות וא"כ ה"נ מי שחטא בזה בשאט בנפש דין הוא שיחפוץ ה' להמיתו ומאי קושיא. אמנם לפמ"ש לעיל בסמוך דסתם לישנא דריב"ח הוא דלא כשמואל אלא אדרבא מביא אשמו מספק ומביאו לבית הפסול דלא חמירא

מילתא כולי האי למידחי איסור כרת א"כ קשה שפיר השתא בבית ראשון דהיה ביה ג' חמורות אמר כי לא אחפוץ ק"ו לאנשי שילה מעתה וא"ש:

כאן בשעושים תשובה כאן בשאין עושים תשובה יל"ד מה לשון עושין ואין עושין דקאמר עשו ולא עשו הו"ל למימר. וגם ובסדרי טהרה הקשה כתיב ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ ה' להמיתם ופי' המפרשים כי נתחרטו ורצו לשמוע לקול אביהם וה' סגר בעדם כי חפץ להמיתם וא"כ הרי שבו ולא נתקבלו. י"ל אה"נ זה היה סברת אנשי אלכסנדריא דתרווייהו בעשו תשובה מיירי כדכתיב ולא ישמעו לקול אביהם כנ"ל אלא שסגר בעדם משום חומר דבזיון קדשים. אך ר' יהושע דלא חמירא ליה בזיון קדשים כולי האי. השיב להם כאן בשעושי' תשובה. פי' דצריך אתערותא דלתתא להכין עצמו לשוב אל ה' ואז חפץ ה' בהצדקו ומושיעו ופותח לו שערים גדולים וע"ז נאמר כי לא אחפוץ וגו' כ"א בשובו מדרכו והיינו בעושי תשובה לא שעשה תשובה שעושה עתה תשובה ופותח בחרטה. וכאן באין עושין תשובה כלל. וכן היה בבני עלי שלא היה להם התעוררת כלל מעצמם רק אחר ששמעו שנחרץ עליהם הגזירה אפשר שהיו שומעים לאביהם מפחד ואימת מות ולא היה להם בעצמם שום התעוררת ע"כ לא הספיק בידם וחפץ להמיתם וא"ש:

ובזה מיושב מ"ש מישא ה' פניו אליך וכ' תוס' שאין זה במשמעות נשיאות פנים כלל דהרי לא כתיב ישא ה' פניך. וגם בספרי דרש שיסיר פניו של זעם ממך ויפנה אליך לטוב. וי"ל דודאי אינהו הכי הוה ס"ל מעיקרא דישא פניו של זעם מעליך דהיינו כשחטאת ויכעוס עליך ישא פניו של זעם מעליך וכדכתיב כי לא אחפוץ וגו' ובני עלי שאני שבזו קדשים. אך לריב"ח שאין דבר עומד בפני התשובה ורק בעי התעוררות דלתתא וישא פניו אליך מבלי התעוררת שלך ישא כעסו מעליך משמע. וקשה הא כללא הוא שאינו עושה כן ואין לחלק בין בני עלי לכללות ישראל הא כתיב כי לא ישא פנים כי הקב"ה אינו נושא פנים לציבור ולגדול כי כל אפי' שוים אפי' לבני ביתי' לא נסיב אפי'. ואיך אמר לישראל ישא פניו אלא ע"כ דלכ"ע מסייע לתשובה והדרא קו' מבני עלי לדוכתא. וע"ז השיב להם הא דאמינא לעיל שאינו מעורר לאיש בלי התעוררת שלו היינו לאחר שנגזר דינו כבר כבני עלי ובעלי הגולה שדבר עמהם יחזקאל אבל קודם גז"ד הקב"ה שולח לאדם התעוררות תשובה מאליו נמי:

כתוב א' אומר כי בחר ה' בציון כו' יראה דזה הוא פשוט להם דבתחלה בחר ה' בציון ולבסוף כי בנו נשי שלמה במה למלכם ושיקוץ בני עמון היתה העיר על אפו וחמתו וכל זה מיקרי שפיר מיום אשר בנו אותה דעדיין עסקו בבנינה כמה שנים לבנות כל חשק

שלמה דכן צ"ל נמי בהא דמשני כאן אחר שנשא בת פרעה. אלא דלפי הנ"ל דקודם גז"ד אין כאן חרון אף וכעס דעל זה נאמר ישא ה' פניו של זעם וישלח התעוררותו עליהם א"כ איך יאמר שהיה על אפו וחמתו מיום בנו אותה ואיה ברכת ישא ה' פניו. ולכן התחכם לתרץ להם אחר שנשא בת פרעה פי' מפני שחטא בנשים נכריות נידונו כנכרים שאינו נושא פנים של זעם כלל אפי' קודם גז"ד כמ"ש תוס' בשאלת מלאכי השרת. וביותר להיותה בת פרעה מלך מצרים וחטא בלא תשוב מצרים ושם הראה הקב"ה זאת גלוי לכל העמים החילוק שבין ישראל למצרים דשם נאמר ויחזק לב פרעה וההפך בישראל גם כי לא אבו שמוע למשה מעבודה קשה שהיה להם קשה לפרוש מע"ז והקב"ה שלח להם עזרתו מקודש לשוב אליו כמבואר אצלינו כמה פעמים בביאורי על התורה בעזה"י. ע"כ כשעברו ישראל ושבו מצרימה ותעלה מרכבה לשלמה ממצרים וגו' ונשא בת מלכם נדונו כאו"ה שיהיה זעמו וכעסו עליהם קודם גז"ד מבלי נשוא פניהם וזאת היא שהחריבו ארצינו. ואימתי נשוב לימי עלומינו לעתיד לבוא דכתיב וזרקתי עליכם מים טהורים שהכוונה שהוא ישלח התעוררותו מקודש להשיבנו אליו וזהו השיבנו ה' אליך ונשובה ע"י התעוררת דילך חדש ימינו כקדם כמו שהיה קודם שנשא שלמה בת פרעה:

ונ"ל דזה היה כל פרי פלפולם של אנשי אלכסנדריא בהקדם מ"ש אצלינו בדרושינו על פסוק מן הגוים אשר אמר ה' אתם לא תבואו בהם והם לא יבואו בכם בהם דבק שלמה דיל"ד מ"ט כפל ענין לא יבואו בהם והם בכם. ע"פ ש"ס דיבמות ע"ו ע"ב דקאמר אשלמה הנך אזלי לעלמא והני אחריני נינהו. והעליתי שם דהיה לשלמה קצת תירוץ דלא הוה בת מצרי דהיא אזלא לגבי דידיה וכל דפריש מרובא דעלמא פריש. וכי אזהר רחמנא למיזל במקום קביעותא דידהו. אלא ז"א דהא ל"ל קרא דהא אסור לשוב למצרים בלאה"נ. אלא ע"כ רחמנא אזהר אפי' בפריש והיינו דקאמר קרא מן הגוים אשר אמר ה' אתם לא תבואו בהם פי' לא תבואו לגור בארצם וא"כ ע"כ איסור חיתון הוא שהם לא יבואו בכם ולא נסמוך על רובא פריש בהם דבק שלמה לאהבה:

ונבוא אל המכוון בעזה"י דמזה מוכח בבירור איסור דירה במצרים דלא כמפקפקים שאומרים כל לאוי תורה האמורים בענין זה לא נאמרו אלא על דרך הבטחה שלא נצטרך לראותם עוד עד עולם. והשתא מוכח בהיפוך דהרי כל אפו וחמתו שעל ירושלים מן היום אשר בנו אותה א"א לתלות אלא במה שנשא בת פרעה ומזה מוכח דאסור לשוב מצרימה דאל"כ גם מה שנשא בת פרעה י"ל מרובא פריש אלא ע"כ אסור לשוב מצרימה. ומבואר בסוכה ר"פ החליל דאנשי אלכסנדריא חטאו ועברו על מ"ש לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד ע"ש נ"א ע"ב. וצ"ל דהם סברי שהוא רק בטחון בעלמא ושלמה לא נענש

בשביל זה והא דכתיב כי על אפי וחמתי אע"פ שהיה קודם גז"ד הם לא חלקו בכך אלא בין עשו תשובה ללא עשו תשובה וכי לא אחפוץ מיירי בעשו תשובה וכי חפץ נמי בשעשו תשובה אלא משום בזיון קדשים דחמיר ור' יהושע השיב להם היפוך כוונתם וע' מ"ש עוד בסמוך אי"ה:

מתים לע"ל כו' ג"כ יתפרש ע"פ המשך הנ"ל דכבר כתבנו דקרא מסייע לר"י ב"ח דמבשרינו לע"ל וזרקתי עליכם מים טהורים ע"י התעוררתא דיליה מבלי סיוע שלנו כלל משא"כ היה קודם הגאולה מפני חטא בת פרעה כנ"ל. דלפרש הקרא אמים טהורים מי חטאת ממש כמ"ש תוס' הוא פי' תמוה דמאי קמ"ל בזה פשיטא אם נהיה טמאי מתים נצטרך הזאה ג' וז'. אלא לכאורה לפמ"ש פני יהושע פ' במה מדליקין כ"א ע"ב שהוקשה לו מה צורך לנס של חנוכה הא בלאה"נ טומאה הותרה בציבור והיו יכולים להדליק בטומאה. ותירץ שהקב"ה הראה להם חיבתם לפניו שאע"פ שטומאה הותרה מ"מ הוא מתנוסס נס לקבל קרבנם בטהרה. והנה כבר היה גלוי לפני ריב"ח ואנשי אלכסנדריא שעתיד אפר פרה לכלות ונהיה כלנו טמאי מתים בביאת הגואל אי"ה. ואם נאמר שגם המתים שעתידים להחיות צריכים הזאה נמצא אין כאן שום אדם טהור ואפי' אליהו שיגלה בב"א מתטמא ג"כ בהגלותו אצל חסידי הדור ובשגם שכבר עמד בבה"ק של עכו"ם סוף ב"מ. וא"כ מי יזה אפר הא בעינן והזה הטהור על הטמא וליכא וע"כ נקריב בטומאה. והבטחנו הקב"ה אף ע"פ שטומאה הותרה מ"מ רוצה הוא לקבל קרבן שלנו בטהרה ע"כ הוא בעצמו וכבודו יזה עלינו מים טהורים לטהרנו. והיינו וזרקתי עליכם כן אפשר לומר באופן שאין ראיה לריב"ח מכאן כלל. אלא שזה הוא אם נניח שהם בעצמם אינם מטמאים כמתים רק משום שכבר מתו פ"א צריכים הזאה ג' וז' א"ש אבל אי נימא שעדיין הם מטמאים כמתים א"כ לא יועיל להו הזאת ג' וז' והם יהיו רוב הצבור בלי ספק וממילא יעשו כל הקרבנות בטומאה וממילא א"א לפרש קרא וזרקתי עליכם כ"א כריב"ח על התעוררת דלעילא לתשובה. ולהזהר מזה ע"כ שאלוהו תחלה על אשתו של לוט והשיב להם אין נציב מלח מטמא והטעם דפנים חדשות בא לכאן כ"כ מהרש"א בח"א. והנה לכאורה ה"ה מתים שעתידים שכבר בלו ונתמקמקו ונתהפכו לעפר ג"כ פנים חדשות בא לכאן. אלא שיש קצת לפקפק בין ההיפוך לנציב מלח שהוא פנים חדשות ממש להההיפוך אל עפר שכן דרכן של מתים לכן שאל נמי מבן שונמית והשיב אין חי מטמא וא"כ ה"נ מתים לע"ל יהיו חיים ואין חי מטמא. אלא גם על זה יש לפקפק דבן השונמית אע"ג שמת מ"מ לא שב לעפר כשהיה ומיתתו היה ממש כחי משא"כ מתים דלע"ל. אמנם מצירוף ב' הסברות דהרי עכ"פ יש כאן פנים חדשות וגם

הם חיים ולא מתים א"כ מבין הסברות היה להם סברא פשוטה דהם אינם מטמאים מעתה שאלו אי יצטרכו הזאה ג' וז'. וריב"ח לא היה יכול לפשוט להם ספק זה בברור. ע"כ בא להם מן הצד ואמר ב' תשובות בדבר א' לכשיחיו נחכם להם ומה לנו עתה בזה. ומה היה צורך בבשורה הזאת שהוא בכבודו יזה עלינו מי חטאת די אם יהיה אז. וזאת שנית לכשיבוא מרע"ה עמהם דהרי מרע"ה בודאי אינו מטמא במותו שהרי לא נתעסק בו אלא הקב"ה ולא מת ע"י מלאך ח"ו ואיך נתאר לו שום טומאה א"כ הוא יזה עלינו ומה צורך לזרקתי עליכם. אע"כ כדבריו כן הוא:

מה יעשה אדם ויחכם. כלפי שאמר והשריש להם שכל הדברים צריכין התעוררת דלמטה ואח"כ עזר מה'. ובמדרש יברכך. [ה'] בממון. יאר בחכמה חכמת אדם תאיר פניו. וישם לך שלום בבנים וראה בנים לבניך שלום על ישראל. וע"כ שאלו מה יכולת יש ביד אדם לעשות שלש אלה והוא השיב בודאי אין שום יכולת ביד אדם לגמור אותן הדברים. אבל התעוררותן הוא בידו ואח"כ יבקש רחמים לבעל היכולת ית"ש ויענהו משמי קדשו וא"ש וק"ל:

דף עא.

אר"י לפיכך אינו מטמא באוהל מסקינן דבדם תבוסה פליגי והא לפיר"ת ניחא דס"ל לר' יוסי כיון דביושבת על המשבר בודאי לא יצא כלו אחר מיתה אם כן הא תו ליכא חששא דאורייתא ותו ליכא אלא ספיקא דרבנן ולקולא אזלינן דילמא יצא (כולו) [רובו] מחיים ור"י לטעמיה דס"ל אפי' אם רק טפה א' מעורבת נמי חיישינן ולשאר פירושים קשה קצת איך פליגי בדם תבוסה וק"ל:

פירש ר"א בר יהודה הרוג שיצא ממנו דם וכו' י"ל דס"ל דהו"ל ס"ס ולא הוה שם אונס חד כיון דכ"א הוא מענין אחר דאם יצא כלו מחיים אינו מטמא אפי' במגע ומשא. ואלו יצא רובו מחיים מטמא עכ"פ במשא משום מיעוט המעורב. דלענין טומאת משא לא מהני ביטול דטומאה כמאן דאיתא דמיא כדאיתא במסכת בכורות פ' הלוקח. והביאו תוספות לעיל כ"ז ע"ב ד"ה משום כו'. ומשו"ה ס"ל לראבר"י דטהור מן התורה. ורבנן דפליגי ס"ל כל שאתה יכול לרבות ספיקות וספיקי ספיקות הכל טמא כמבואר פרק ו' דטהרות משנה ד' ע"ש:

רבי יהודא לטעמיה דאמר אין דם מבטל דם דברי תוס' בכאן קשים להולמם בלי הגהה דאדרבא ביבמות מוכח להיפוך לפי תי' של רב שישא בריה דרב אידי דאפי' באיסור

דרבנן נמי מין במינו לא בטיל. אבל יש מקום לדבריהם בחולין צ"ט ע"ב ד"ה שאני כו' ע"ש ובחידושינו:

דף עא:

ר"ש אומר צלוב משמע מלשון רש"י דפשיטא ליה דלר"ש דם מבטל דם דמב"מ בטיל. ולא כן דעת הר"ש בטבול יום פ"ב משנה ג' במ"ש שם לחלק אליבא דרבי יוסי ור"ש בין מין א' לב' מינים ע"ש וצ"ע עוד בדוכתי טובי בש"ס:

מערה מים לפסח מ"ש רש"י לרחוץ בשר הפסח הוא דוחק ורמב"ם פי' ללוש בהן עיסה למצה ורצה לומר שהמצה ההיא תהיה על טהרת קודש לאכלו עם הפסח. דהשתא אי נגעה במים נעשין המים שלישי [דעדיין לא גזרו שמטמא המשקים להיות תחלה] והעיסה רביעי ונפסל כיון שנעשה על טהרת קודש דאז הוה ס"ל כקודש דמי:

חזרו לומר הרי היא כמגע טמא מת לקדשים נ"ל שיעור דברי משנתינו דבתחלה ראו לעשות גדר לטהרות לומר שהחולין הנעשים על טהרת הקודש יהיו כקודש נגד זה לא הוסיפו בטומאת בעל טבול יום כי הניחוהו שני כמו שהוא מן התורה. חזרו לומר שלא יהיה הגדר בהוספת קדושה על החולין כי הם לא יהיו לעולם כקודש אלא הגדר יהיה להוסיף טומאה על טבול יום שיהיה כראשון אם יגע בקודש עצמו אבל לא בחולין שנעשו על טהרת הקודש וק"ל:

אימא סיפא חזרו לומר. אין זה קושיא אלא פירושא בעלמא שהסיפא אמרה שחזרו לומר חולין שנעשו על טה"ק לאו כקודש דמי. והא דאמר מני מתני' אבא שאול היא מילתא באפי נפשיה הוא עי' מהרש"א ופשוט:

כמגע טמא מת נ"ל משום דב"ש נקט כמגע מת ולא אמר כנדה משום דא"כ מטמא נמי באבן מסמא משו"ה אמרו נמי ב"ה כמגע טמא מת ולא אמר כמגע נדה עי' תוי"ט. וא"ש דהרמב"ם נקט כמגע נדה משום דהוא לא הזכיר דברי ב"ש וק"ל:

הרואה יום י"א וטבלה לערב כו' ממשנתינו הוכיחו תוספות דספירת לילה לא שמיה ספירה וכן הוא להדיא במסכת מגילה כמ"ש תוספות גם כן. אבל לא ידעתי מנ"ל הא ורש"י פי' שם במגילה מדכתיב וספרה לה ז' ימים ולא לילות וקשה אדרבא נילף ממילואים וסוכה דימים אפי' לילות. ואפשר כיון דספירה ובדיקה הוא רק שעה א' מהיום ה"ל כימים דלולב דימים ולא לילות. וביאור דברי אלו הם בסוכה דף מ"ג ע"א עי"ש. אבל היותר נ"ל דלקמן סוף מכילתין אמרינן מדכתיב כל ימי ה"א אין זב אלא בראיית יום אם לא משום דכתיב על נדתה סמוך לנדתה ע"ש. וא"כ למסקנא ילפינן מכל

ימי דהספירה תהיה ביום דוקא דהא כתיב יהיה בהאי קרא דילפינן מיניה שימור יום כנגד יום:

ובזה היה ניחא קו' תוס' א"ר יוסי דיש לומר דלר' יוסי דס"ל מקצת היום ככלו ולשיטת רש"י לא משכחת ליה זבה גדולה אלא בשני בין השמשות או בג' תחלת הלילה והוה סד"א כיון דעכ"פ א"א לזבה גדולה בלא ראיית לילה ה"א דוקא בלילה ולא יום כלל קמ"ל כל ימי אפי' ראיית יום נמי מצטרפת עכ"פ והיינו ב' בין השמשות שהראשונה סוף היום והשניה והשלישי תחלת הלילה ולעולם לא בעינן ספירה ביממא לר' יוסי. ומ"ש תוס' לר"ת שראתה ג' בין השמשות והקשה מהרש"א דעכ"פ לא משכחת ליה ליום בלא לילה יש לומר אה"נ אלא שהראיה מתיחסת בתר תחלתה ולפי הס"ד דלקמן דביום תהיה זבה ובלילה נדה. מ"מ אי הוה חזי' בין השמשות כיון דתחלת יציאת הטפה היה ביום הו"ל זבה ולא נדה. ובזה מיושב קו' שניה של מהרש"א דנימא שראתה ג' פעמים בעלות השחר ז"א דאז היה תחלת הטפה בלילה ואז מתיחסת גם מה שתראה ביום לראיית הלילה וק"ל. ומ"ש תוספות לשיטת ר"י דלר"י סוף היום ככולו ובר"ה דיליף רבא ק"ו היינו לרבנן ולא לר' יוסי. צ"ל דלרבנן ליכא למיפרך זבה תוכיח משום דלרבנן יש לומר אה"נ דבזבה דגלי רחמנא דתחלת היום עולה בסופו היה מהראוי שסוף היום יעלה בתחלתו אלא משום דא"א איך נימא הואיל ומקצת סוף היום היה נקי הרי הוא ככל היום נקי אדרבא נימא איפכא הואיל ותחלת יום ההוא לא הי' נקי הרי הוא ככל היום אינו נקי לכן א"א משא"כ לר"י הא קחזינן דביום הז' דמקצתו נקי הרי הוא ככולו נקי ולכשתראה אחר כך אינה סותרת. ואמאי נימא מקצת היום שאינה נקי הרי הוא ככולו אפ"ה לא אמרינן כן בסופו. אם כן מ"ט אמרינן כן בתחלתו. והוה שפיר זבה תוכיח. לכן כ' תוס' דלרבנן קאי התם ותי' ב' של תוספות אינו מובן לי קצת וע' מ"ש בספר אורח מישור במס' נזיר:

דף עב.

אמר ר' יוסף מאי קמ"ל תנינא כו' יפלא איך נעלם זה מרב יוסף דיש לחלק בין ראתה ללא ראתה ועוד א"כ אמאי לא קמ"ל מתני' רבותא טפי אפי' לא ראתה. ויש לומר דזהו טפי רבותא דהא כיון שראתה הרי בלא"ה מטמאה משכב ומושב משום מעל"ע שבנדה. וטומאת בועלה הא לא שכיח לגזור משום תוך י"א יום ואפ"ה אמנו עליה וגזרו והוה רבותא טפי. והיינו ללישנא בתרא לעיל וי"ו ע"ב דס"ל לר"ה דמעל"ע לתרומה נמי גזרו.

אבל ללישנא קמא דלתרומה לא גזרו ליתא למ"ש ואפשר דרב כהנא הכי ס"ל ובהא פליגי:

אמנם מה דפשיטא ליה לרש"י דמעל"ע שבנדה שייך כאן צ"ע קצת דהא לשמאי כל הנשים דיין שעתן. ודוחק לומר דב"ש לית להו כשמאי רבן. וי"ל דהא מבואר לעיל ג' ע"ב דהא דלא עשה שמאי סייג משום ביטול פ"ו נגע ביה והכא לא שייך ביטול פ"ו דהא הו"ל גרגרן לכל הפחות ומודה בית שמאי דאיכא מעל"ע. ועוררני תלמידי המופלג מהו' פנחס לייב למימר דאביי דדחי דברי ר' יוסף אזיל לטעמיה לעיל ג' ע"א דטעמא דב"ש משום דאם איתא דהוה דם כו' ושם בתוספות ד"ה ואי בעית אימא מבואר דלהנך טעמי אין לעשות סייג אפי' בלא ביטול פ"ו ואם כן אפי' ללישנא בתרא דר"ה הנ"ל לא א"ש ונכון הוא:

דף עב:

מה תשיעי בעי שימור וכו' הלשון הזה אין לו שחר הא דברי ר"ל נכונים בטעמם דזיל בתר טעמא מה טעם די"א לא בעי שימור משום שאינו מצטרף לזבה גדולה א"כ ה"ה לעשירי גם כן אינו מצטרף ומה ענין תשיעי לכאן. גם הוא אריכות לשון שלא לצורך. ויש לומר לדעת ר' סעדיה גאון דס"ל אפי' ראתה ג' ימים מפוזרים בתוך י"א יום נמי נעשית זבה גדולה להצריכה נקיים כמ"ש תוספות בשמו לעיל נ"ד ע"א ד"ה ארבעה ע"ש. ולדידיה ע"כ א"א לומר הטעם דמשו"ה צריכה לשמור יום כנגד יום משום שאותו היום ראוי להצטרף עם חבירו. ז"א דאם כן הרואה יום א' תשמור כל הי"א שהרי כולם ראוים להצטרף דהרי אפי' אם תראה בפיזור נמי נעשית זבה גדולה אלא ע"כ הוא גזה"כ בלי טעם. וכיון שהשמירה אינו מטעם צירוף אם כן ה"ה נמי מה שקבלנו הל"מ י"א לא בעי שימור אין הטעם משום שיום י"ב אינו ראוי להצטרף עמו דהרי השימור אינו מטעם צירוף אלא ע"כ גם זה הוא גזה"כ בלי טעם. ואם כן מנ"ל לחדש קולא גם ביום עשירי:

ואולי לזה דקדק ר' יוחנן ואמר מה תשיעי לא בעי שימור משום דאכתי הו"מ למימר מה י"ב דלא צריך שימור לא נעשה נמי שימור לי"א. ה"נ י"א כיון דלא בעי שימור לא נעשה נמי שימור לעשירי וא"כ ממילא דעשירי לא בעי שימור כיון די"א לא נעשה לו שימור לכן [אמר] דז"א דא"כ אחר שלמדת שעשירי לא בעי שימור הדר תאמר שלא יעשה נמי שימור לתשיעי ולא יהיה גם התשיעי בעי שימור וככה תאמר על כל אחד עשר יום וזה א"א לשמוע אלא ע"כ כי היכי דתשיעי ודאי בעי שימור הה"נ עשירי בעי שימור. ויראה

דגם ר"ל מודה לסברא זו דר' יוחנן אלא דס"ל הלכות אחד עשר דכך נאמרה הלכה שי"א לא יעשה שימור לעשירי אבל אי לא"ה מסברא בעלמא לא הוה אמר הכי:

ובזה יש לומר מ"ש תוספות דמה ענין פלוגתת ר' יוחנן ור"ל לדר"ע ור"א בן עזריה. ונ"ל דלכאורה צריך להבין דהא דפשיט לנו דלא כרב סעדיה וקיי"ל דבעינן רצופים והיכי רמיזא והיינו מדכתיב ימים רבים והוי סד"א רק ג' ימים אלא דילפינן כל הראויה לספירה ראויה לזבה ותינח אי הני ימים רצופים הם אבל אי נימא דמפוזרים נמי מהני איזה גבול תתן לזה וכמה ימים תהיה ראויה לזבה אלא ע"כ דרצופים קאמר. והשתא אע"ג דאיכא למימר דלבתר דילפינן שכל י"א ימים ראויה לזבה ממילא מהני נמי ג' ימים מפוזרים בתוך הני י"א. מ"מ מנ"ל לומר כן כיון דע"כ בתחלת ההבנה בקרא אינו אלא רצופים כן צ"ל. והשתא יש לומר לרב סעדיה ס"ל נהי דלר"ע דיליף מקרא אה"נ דבעינן רצופים מ"מ לר"א בן עזריה דהלכה למשה מסיני היא מה"ת להמציא קולא דבעינן רצופים דוקא אלא במפוזרים נמי סגי וכיון דקיי"ל כר"א ב"ע בהא אם כן ממילא דבמפוזרים נמי בעינן ז' נקיים. והא"ש דודאי לר"ע דמקראי יליף ליה ולדידיה בעינן רצופים אם כן יש לומר הטעם דבעינן לשמור יום כנגד יום משום דחזי לאצטרופי וממילא מובן דמשו"ה י"א לא בעי שימור משום דלא חזי לאצטרופי ואם כן ה"ה לעשירי דהרי נמי לא חזי לאצטרופי וגם ר' יוחנן מודה בהא. אמנם לר"א ב"ע דהלכה למשה מסיני ולדידיה אפי' במפוזרים נמי בעינן ז' נקיים וע"כ טעם השימור אינו משום דחזי לאצטרופי והא די"א לא בעי שימור גזרת הכתוב בעלמא הוא. משו"ה ס"ל לר' יוחנן דלא שייך למילף עשירי מי"א. משו"ה אתיא פלוגתת ר"י ור"ל דוקא בתר דברי ראב"ע ומיושב קו' תוס' הנ"ל:

ובזה מיושב נמי קו' תוספות לעיל נ"ד ע"א ד"ה תשמש בתישסר כו' שהקשו וז"ל ותו דפלוגתא דר"י ור"ל היא לר"ל עשירי בעי שימור. והא"ש דהרי כ' תוס' שם ד"ה וארבעה וכו' דמזאת הברייתא מוכח דלא כרב סעדיה גאון ז"ל. ולפי הנ"ל נאמר דהך ברייתא אתיא כר"ע דיליף מקרא. ומשו"ה בעינן רצופים. וכבר העלינו דלר"ע מודה ר' יוחנן דעשירי לא בעי שימור וכמבואר ולק"מ:

ובזה מיושב נמי בפ' כיצד צולין פ"א ע"א דפריך לר' יוסי זבה גמורה היכי משכחת לה ומשני בשני בין השמשות ועיין היטב במ"ש תוס' במשנתינו לעיל ע"א ע"ב ד"ה הרואה וכו' עי' היטב. ולכאורה לפי הסוגיא דס"פ במה מדליקין דברואה בשני בין השמשות הו"ל ספק לטומאה. ומכ"ש למ"ד ספיקא דאורייתא מן התורה לקולא היכי דלא אתחזק איסורא חוץ מטומאה דילפינן מסוטה. והכא בספק ראיה לא ילפינן מסוטה כמ"ש על קו' תוס' לעיל ריש מכילתין ד"ה מעל"ע ועי' עוד לעיל י"ז ע"ב ד"ה ואין וכו' מ"מ קשיא

דהוה ליה למימר ג' בין השמשות דיצאנו מידי כל ספק. ועי' היטב שם ס"פ במה מדליקין ל"ד ע"ב תוספות ד"ה ספק וכו'. ונהי דהסוגיא דפ' כיצד צולין אזלא לר' יוסי דס"ל בין השמשות כהרף עין ולדידיה ליכא ספיקא וברואה בין השמשות א"א שלא יהיה פלגא מן היום ופלגא מן הלילה ושפיר משני. מ"מ הא גם לר' יוחנן דס"ל כר' יוסי בפ' כיצד צולין שם. נמי אתאינן להך שינויא. ואיהו ס"ל נמי כר' יהודא בבין השמשות כמבואר שם בשבת ל"ח ע"א א"ר יוחנן הלכה כר' יהודא. ואם כן הו"ל לשנויי בשלשה בה"ש והא"ש דלר' יוחנן דס"ל כראב"ע דהל"מ ס"ל כרבינו סעדיה דלא בעינן רצופים אם כן בלאה"נ לא קשה קו' הש"ס זבה גמורה היכי משכחת ליה אמאי לא כיון דלא בעי רצופים. וע"כ לא הקשה הש"ס אלא לר' יוסי אי ס"ל כר"ע רבו דמקראי ילפינן י"א יום. וליתא לדרבינו סעדיה אבל לר' יוחנן לק"מ קו' הש"ס:

וא"ש נמי בסוף פ"ב דנזיר דמשני הש"ס באמת ברואה ג' ימים סמוך לשקיעת החמה. משום דהתם בעי לשנויי נמי לרב דס"ל התם כר' יוסי ורב אפשר דסבר כר"ע וס"ל נמי כר' יהודה דספ"ב דשבת לכן משני ג' בין השמשות וא"ש וק"ל:

והנה מה שפירש"י שם בפרק כיצד צולין דלמ"ד מקצת היום ככלו מהני נמי שמירת הלילה מבואר מדבריו דודאי מאן דלא ס"ל מקצת היום ככולו לא מהני שמירת לילה וכפשטא דמתני' ספ"ב דמגילה וכמתני' דשמעתין וכמ"ש תוס'. אך דלמאן דס"ל מקצת היום ככלו הא דמהני שמירת לילה. והוא דנ"ל הא דלא אמרינן מקצת היום ככולו בספירה נפ"ל משום דכתיב שבעת ימים וילפינן גז"ש מסוכה ומלואים עי' היטב ר"פ לולב וערבה והתם ז' ימים שלימים בעינן. והנה לכאורה היה נראה מסברא דהכא סגי בספירת לילה. דהא רש"י ספ"ב דמגילה פי' דמדכתיב ז' ימים משמע ולא לילות. וזה יש לדחות נהי דבעלמא ימים ולא לילות מ"מ הכא כתיב ריש הפרשה כי תזוב וגו' ימים רבים והיינו לילה דכתיב על נדתה סמוך לנדתה כבשמעתין. אם כן ימים דהך פרשה היינו לילה וה"ה ז' ימים דסוף הפרשה נמי (לילה) הכי הוא ומנ"ל שצריכה שתמתין עד נץ החמה דיום השביעי. וצ"ל נמי מהך גז"ש ז' ימים ממלואים דכתיב להדיא לילה ויום ולא מהני לילה בלא יום הה"נ הכא בעינן עכ"פ יום וא"כ תינח למ"ד לא אמרינן מקצת היום ככולו משום דאית ליה הך גז"ש. אבל מאן דס"ל גבי זבה מקצת היום ככלו ע"כ לא יליף גז"ש ממלואים. א"כ ממילא מהני נמי ספירת לילה ולק"מ קו' תוס' על רש"י. והא"ש נמי דלא רצה לפרש כפי' ר"ת דזבה ביממא היכי משכחת לה מדאמרינן אימר ביממא תיהוי זבה ובלילה נדה. והא"ש דלפי אותה ההו"א מפרשינן ימים רבים ימים

ממש ואז באמת ילפינן גז"ש ז' ימים ממלואים ולא מהני ספירת לילה והו"מ לשנויי דחזיא בלילה וק"ל כי הקצרתי מאד:

תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב י"ל דאחז"ל אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה וכן לדבר הלכה נמצא מי ששונה הלכות בכל יום ע"כ כל ימיו בשמחה והוא מהנעלבים ואינם עולבים שמחים בה' כל ימיהם למדים במדות ההשתוות ומובטח שהוא בן עוה"ב:

והנה במסכת מגילה מייתי ליה הש"ס הכי ר"ל הוה דרי ליה ההוא גברא דתני ד' סדרים ונצטער ר"ל וא"ל ההוא גברא בעינא דלשמעי' למר א"ל גמירי מינאי האי מילתא דאר"ז בנות ישראל החמירו על עצמן אפי' רואות טפת דם כחרדל יושבת עליה ז' נקיים תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב. ולפי הנ"ל יובן כך כי ר"ל הבין בההוא מרבנן שהוא מאד נכנע נבזה בעיניו ונמאס שהרי תני ד' סדרים ודרי ליה אכתפיה וגם לא היה ניכר במלבושיו שהוא צורבא [מרבנן] וכל זה להיותו נבזה בעיניו נמאס. וזה יקרה להחכמים להיות כל מעשיהם הטובים מעט מזעיר בעיניהם נגד עוצם עבירה קטנה שעשו בילדותן והיא נגד עיניהם תמיד כמ"ש והאריך החסיד בחו"ה. אמנם אע"פ שזה הוא מדרך הצדיקים והחסידים מ"מ יהיה נזהר מעצבות ויהיה לבו שמח בה' תמיד כל היום והיינו דקאמר ליה ר"ל בנות ישראל המה החמירו על עצמן שאפי' על עבירה קטנה המרומזת בטפת דם כחרדל הרי הם כל ימיהם בתשובה דהיינו ז' נקיים שהם שבעים שנות האדם ואתה כאחד מהם בלי ספק. מ"מ הוי יודע כי תנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום שהוא שמח וטוב לב הוא מובטח שהוא בן עוה"ב כי אין השכינה שורה מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה:

ועד"ז אפרש מקראי קודש חטא חטאה ירושלים ע"כ לנדה היתה וגו' טומאתה בשוליה לא זכרה אחריתה כי מלבד קשי ההבנה שבפסוקים אלו עוד צ"ל מ"ט הכא קרי ליה חטא שוגג והכא קרי ליה טומאה מזיד. וי"ל דהנה בטעם היות מרע"ה בהר ארבעים יום וארבעים לילה נחלקו המפרשים כי בודאי לא יבצר מה' ללמדו התורה על רגל א' דהרי בכל זאת כתיב בפ' השבוע ויתן אל משה ככלתו פירש"י שנתנה לו במתנה כחתן לכלה. נמצא בכל האחור והעכוב הזה חזר ונתנה לו במתנה מפני שלא היה יכול להשיגה. ומזה שפטו קצת מדרשי חז"ל שלא היה שם ללמוד אלא לזכך נפשו מכל חלאת עוה"ז וכנתינתה כך נטילתה כמו שנתינת חיית עוה"ז לאדם הוא מ' יום שהוולד נוצר בו כך היה זמן הזיכוך ואחר כך ניתנה לו התורה במתנה בשעה ורגע א'. ואם כדבריהם. הרי זה בבחינת אשה נדה שרואה כל ימיה ופוסקת ברגע א' לבסוף וטובלת ואינה צריכה נקיים.

והרי ה"נ היה כל ארבעים יום עדיין מלא מזוהמת עוה"ז ופסק לבסוף וקבל התורה. אמנם מה שנראה יותר להלכה מדברי חז"ל שכבר היה מזוכך ונקי בתחלת עלייתו להר והארבעים יום היו נקיים וזכים וקבל התורה מיד בעלייתו. אלא שהוצרך לחזור אחר לימודו מ' יום כדי שיהיה שמור אצלו ומזה למדו ק"ו אם משה רבינו שקבל תורה מפי הגבורה הוצרך מ' יום לחזור אחר לימודו מה נעשה אנן. והנה לפי דבריהם היה זה בבחינת זבה שיושבת נקיים אחר הפסקת טהרה. ורש"י פי' בפ' תשא היא פ' שבוע הזאת שישראל טעו וחשבו יום העליה בכלל מ' יום וביום מ' לחשבונם ראו כי בא שש ולא בא וכו' והם טעו כי היה להם לחשוב ממחרת עלייתו ע"ש. והנה טעותם היה בהנ"ל כי חשבו שהמ' יום אינם נקיים אלא כימי נדה וידוע כי סוף היום עולה לה בתחלתה ואין תחלת היום עולה לה בסופה. וההיפך בנקיים דזבה דתחלת היום עולה לה בסופה ואין סוף היום עולה בתחלתה. כמ"ש תוס' במתני' בתי' הר"י. וישראל שחשבו ארבעים יום כימי נדה ע"כ חשבו שסוף היום עולה בתחלתו וחשבו גם יום עלייתו להר בחשבון ארבעים יום וטעו בזה כי באמת דעת השני אמיתיות והיה בבחינת זבה ואין יום הראשון עולה לחשבון נקיים. והנה זה הטעות הוא שוגג וטעות אמנם מה שהוא קרוב למזיד מה שטעו עוד ביום מ' כיון שבא שש ולא בא עשו העגל. הא כיון דסוף היום עלה בתחלה א"כ ממילא אין תחלת היום עולה בסופו וצריכין להמתין עד הלילה ומדוע מיהרו בבא שש. אע"כ מרוע לבבם וחשקם לע"ז כמאחז"ל על פסוק ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו זה הביאום לסמיות עינים בזה. וזה חטא חטאה ירושלים הם ישראל נקראו אנשי ירושלים הם חטאו מתחלה רק בשוגג ע"כ לנדה היתה חשבו שהוא בחינת נדה שסוף היום עולה בתחלת החשבון. אמנם טומאתה בשוליה לסוף נולד מזה טומאה ומזיד שלא זכרה אחריתה שתחלת היום אינו עולה באחריתו:

וזה מרומז במה שאחז"ל לא היו ישראל ראוים לאותו מעשה אלא להורות תשובה ר"ל כי זה שהיה משה רבינו ע"ה למעלה מ' יום בבחינת נקיים היינו בחינת צדיקים גמורים כמ"ש לעיל שכל ימיהם נקיים והם מדומים בעצמם כאלו ראו טפה כחרדל כמ"ש לעיל. ועוד יש לרמז בזה משאחז"ל ויתן אל משה ככלותו כחתן לכלה כי הכלה צריכה ז' נקיים ואחרי ככלות כל ההכנה הגדולה הזאת בועל בעילת מצוה ופורש ותחזור לקדמותה לספור נקיים. וה"נ אחרי שטרח ויגע וזכה לכוון הלכה א' אל האמת לא יאמר כי כבר השיג כי יחזיר ויחזור לראש וימצא בו טעם חדש כדד היונק והיינו כחתן וכלה הנ"ל לכן חתן על כלה גימטריא תרי"ג לרמז על התורה כנ"ל. ה' אלהינו ישימנו מאנשי עבודתו. הזוכים לחזותו. בנועם זיוו הדר עוזו ותפארתו. ותחז עינינו ציון בבנותו. קדוש וברוך

יאמרו לעומתו. יצו ה' עלינו את ברכתו. ללמוד וללמד אתו תורתו. לשמור ולעשות את כל מצותיו חקיו ודתו אמן כן יאמר ה':